Diac. drd. Liviu PETCU

Desfrânarea şi avortul – răni de moarte ale iubirii.
O perspectivă a Sfinților Părinți în actualitate

Seria

Religie

Colecția UNIVERSITARIA (86)
Coordonator:
Petru Bejan

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PETCU, LIVIU
Desfrânarea şi avortul – răni de moarte ale iubirii /
Liviu Petcu. – Iaşi: Editura Fundației Academice Axis, 2008

Bibliogr.
ISBN: 978-973-7742-66-7

378.605

Editura Fundaţiei AXIS – editură acreditată CNCSIS
B-dul Carol I, nr. 11, B, 202
700506, Iaşi
Tel./fax: 0232/201653
e-mail: faxis@uaic.ro
Editura Fundaţiei Academice „AXIS" este acreditată CNCSIS sub nr. 122

ISBN: 978-973-7742-66-7

Diac. drd. Liviu PETCU

DESFRÂNAREA ŞI AVORTUL
– RĂNI DE MOARTE ALE IUBIRII. O PERSPECTIVĂ A SFINȚILOR PĂRINȚI ÎN ACTUALITATE –

Editura Fundației Academice AXIS
Iaşi, 2008

CUPRINS

CUPRINS.....6

CAP. I. ÎNVĂȚĂTURA DESPRE PĂCAT ÎN SPIRITUALITATEA ORTODOXĂ.....10

I.1. Etimologie şi definiții.....10

I.2. Naşterea sau geneza păcatelor.....15

I.3. Etapele păcatului.....20

I.4. Manifestarea şi felurile 23

I.5. Păcatele – amintirea lor şi căderea în aceleaşi păcate.....26

I.6. Gravitatea păcatelor şi consecințele pierzătoare ale acestora.....27

I.7. Lupta împotriva păcatelor şi remediile acestora…35

CAP. II. PATIMA DESFRÂNĂRII ŞI BIRUIREA EI ÎN VIZIUNEA SPIRITUALITĂȚII ORTODOXE (I).....49

II.1. Etimologie şi definiții.....49

II.2. Semnificația sexualității umane şi scopul firesc al împreunării trupeşti din cadrul familiei.....55

II.3. Geneza sau cauzele patimii desfrânării.....68

II.4. Felurile şi formele pe care le îmbracă patima desfrânării.....82

II.5. Manifestarea şi gravitatea acestei patimi.....92

II.6. Urmările pierzătoare ale desfrâului.....97

II.7. Lupta, remediile şi vindecarea de patima desfrânării.....114

II.7.1. Mijloace trupeşti de luptă împotriva patimii desfrânării.....114
II.7.2. Mijloace duhovniceşti de luptă împotriva acestei patimi.....135

CAP.III. AVORTUL 157

III.1. Precizări terminologice.....157

III.2. Viaţa – dar divin.....159

III.3. Învăţătura Sfintei Scripturi cu privire la valoarea vieţii umane şi păcatul pruncuciderii.....164

III.4. Învăţătura Sfinţilor Părinţi confirmată şi întărită de descoperirile ştiinţei medicale de astăzi.....172

III.5. Menţiuni canonice bisericeşti referitoare la avortul provocat.....188

III.6. Cauzele şi gravitatea acestei odioase crime.....191

III.7. Jurnalul unui copil nenăscut.....201

III.8. Statistica avortului în societatea românească…204

III.9. Consecinţele avortului.....207

III.9.1. Consecințe ce se răsfrâng asupra întregii societăți.....208
III.9.2. Consecințe fizice și psihice ale avortului provocat.....210

III.10. Mijloace actuale de prevenire a avortului și posibile remedii pentru femeile afectate de avort.....220

BIBLIOGRAFIE.....228

Dicționare și Enciclopedii.....228

Izvoare.....229

Literatură secundară.....243

CAP. I. ÎNVĂȚĂTURA DESPRE PĂCAT ÎN SPIRITUALITATEA ORTODOXĂ

I.1. Etimologie şi definiții

Conform învățăturii Domnului nostru Iisus Hristos, cea dintâi grijă a omului în această viață trebuie să fie mântuirea sufletului şi dobândirea fericirii cereşti: *Căci ce-i foloseşte omului să câştige lumea întreagă, dacă-şi pierde sufletul?* (Marcu 8, 36). Singura piedică în calea urcuşului duhovnicesc şi a mântuirii este păcatul. De aceea, scrierile Sfinților Părinți şi a scriitorilor bisericeşti cuprind învățături adresate atât în vederea progresului în cunoaşterea lui Dumnezeu, cât şi în vederea urcuşului moral, deoarece înaintarea în cunoaşterea lui Dumnezeu presupune înaintarea în viața duhovnicească. Părinții ne descoperă tainele acestui război nevăzut şi îndelungat, vorbindu-ne din experiența luptei lor cu păcatele, dezvăluindu-ne astfel cauzele acestora, felurile şi manifestarea lor, gravitatea, urmările nefaste şi remediile,

deoarece pentru ei era binecunoscut faptul că, în urcuşul lui spre desăvârşire, omul întâmpină nenumărate piedici şi de aceea îi este necesară o anumită pregătire şi anume cunoaşterea pe cât posibil a tuturor greutăţilor, încercărilor, ademenirilor şi ispitelor, într-un cuvânt, a ceea ce îl împiedică de la câştigarea vieţii veşnice.

Pentru a reda noţiunea de păcat, Sfânta Scriptură foloseşte în scrierile ei o mare varietate de termeni. Astfel, în limba ebraică, această noţiune este redată prin termenul [hattat][1] - care înseamnă îndepărtarea de la scop; în limba greacă întâlnim cuvântul *αμαρτια* - cu acelaşi sens; în limba latină găsim de asemenea termenul *peccatum*, care are un sens foarte larg, putând însemna orice greşeală. În limba română, cuvântul *păcat* are mai multe sensuri, dintre ele predominând sensul moral-religios. Astfel, potrivit *Dicţionarului explicativ al limbii române*, păcatul este *o încălcare a unei legi sau a unei porunci bisericeşti; fărădelege, greşeală, vină*[2], iar conform învăţăturii Bisericii Răsăritene, păcatul este *o călcare cu ştiinţă şi cu voie liberă, prin gând, cuvânt sau faptă a voii sau poruncilor lui Dumnezeu, fiind şi o boală care atrage după sine moartea sufletului*[3]. Păcatul este de fapt o călcare a voinţei lui Dumnezeu, a legilor eterne date de El în conştiinţa noastră şi în Revelaţie.

[1] Cf. *Dicţionar Biblic*, Editura Cartea creştină, Oradea, 1995, p. 988.

[2] Cf. *Dicţionarul explicativ al limbii române*, ediţia a II-a, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998, p. 761.

[3] *Credinţa Ortodoxă*, Editura Mitropoliei Moldovei şi Bucovinei, Iaşi, 1996, p. 351; Pr. Prof. Ioan Bria, *Dicţionar de Teologie Ortodoxă A-Z*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române (I.B.M.B.O.R.), Bucureşti, 1994, p. 295.

Atât în Vechiul cât şi în Noul Testament, păcatul a fost conceput ca ceva negativ, adică opus voinţei şi orânduielii divine. Astfel, în Vechiul Testament el este conceput ca neascultare (Fac. 2,16; 3,11), ce este pedepsită în chip diferit (Fac. 4,9-16; 6,5-7); ca act de idolatrie, de răzvrătire; ofensă adusă lui Dumnezeu şi aproapelui. În Noul Testament este socotit ca fiind un act îngrozitor, o încălcare a legii (Lc. 15,18); dezordine a voinţei omeneşti, care ajunge să se proslăvească pe sine în locul lui Dumnezeu (In. 12,43); robie de care ne putem elibera prin har (Rom. 6,18), călcare a legii, nedreptate, lucrare a diavolului (In. 3,4)[4]. Cea mai clară definiţie a păcatului o găsim în Epistola I-a a Sfântului Evanghelist Ioan, unde păcatul înseamnă *fărădelege, călcarea legii. Oricine care făptuieşte păcatul, săvârşeşte călcarea legii* (Ioan 3, 4).

Din scrierile sfinţilor filocalici se poate conchide că tot ceea ce se săvârşeşte împotriva dreptei raţiuni este păcat. Sfântul Antonie cel Mare spune că nu cele ce se fac după fire sunt păcate, ci cele rele după alegerea cu voia. Nu e păcat a mânca, ci a mânca nemulţumind, fără cuviinţă şi fără înfrânare. Căci suntem datori să ţinem trupul în viaţă, însă fără nici un gând rău. Nu e păcat a privi curat, ci a privi cu pizmă, cu mândrie şi cu poftă. E păcat însă a nu asculta liniştit, ci cu mânie. Nu e păcat neînfrânarea limbii la mulţumire şi rugăciune, dar e păcat la vorbirea de rău. E păcat să nu lucreze mâinile milostenie, ci ucideri şi răpiri. Şi aşa fiecare din mădularele noastre păcătuieşte când din

[4] Mitropolit Dr. Nicolae Mladin, Prof. Diac. Dr. Orest Bucevschi, Prof. Dr. Constantin Pavel, Pr. Diac. Dr. Ioan Zăgrean, *Teologia Morală Ortodoxă pentru Facultăţile de Teologie*, vol. I, Editura Reîntregirea, Alba-Iulia, 2003, pp. 385-386.

slobodă alegere lucrează cele rele în loc de cele bune, împotriva voii lui Dumnezeu[5]. La rândul său, Marcu Ascetul defineşte păcatul ca fiind *un întuneric şi o ceaţă a sufletului ce se lasă din gânduri, din cuvinte şi din fapte rele*[6]. În acelaşi duh filocalic, Sfântul Maxim Mărturisitorul defineşte păcatul ca fiind *întrebuinţarea greşită a ideilor, căreia îi urmează reaua întrebuinţare a lucrurilor*[7]. Vorbind despre păcat, Cuviosul Nichita Stithatul marchează deosebirea dintre patimă şi păcatul cu fapta. Astfel, *patima e ceea ce se mişcă în suflet, iar fapta păcătoasă ceea ce se vede în trup. De pildă, iubirea de plăceri, iubirea de argint, iubirea de slavă sunt patimi cumplite ale sufletului. Iar curvia, lăcomia de avere şi nedreptatea sunt fapte păcătoase ale trupului. Pofta, mânia şi mândria sunt patimi ale sufletului sau puterile lui în mişcarea împotriva firii. Iar preacurvia, uciderea, furtul, beţia şi orice altceva care se face prin trup sunt fapte păcătoase şi cumplite ale trupului*[8].

Alţi autori patristici şi scriitori bisericeşti definesc păcatul ca fiind *o faptă, o dorinţă contrară legii veşnice; o părăsire a lucrării lui Dumnezeu, o preferinţă a omului pentru plăcerea lui* (Fericitul Augustin); *forţă spirituală*

[5] Sf. Antonie cel Mare, *Învăţături despre viaţa morală*, cap. 60, traducere din greceşte, introducere şi note de Pr.Prof.Dr. Dumitru Stăniloae, Membru al Academiei, în *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinţilor Părinţi care arată cum se poate omul curăţi, lumina şi desăvârşi*, vol. I, Editura Humanitas, Bucureşti, 1999, pp. 27-28.

[6] Marcu Ascetul, *Despre cei ce-şi închipuie că se îndreptăţesc din fapte*, cap. 224, în *Filocalia*…, vol. I, p. 277.

[7] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capete despre dragoste*, suta a doua, cap. 82, în *Filocalia*…, vol. II, Editura Humanitas, Bucureşti, 1999, p. 83.

[8] Cuv. Nichita Stithatul, *Cele trei sute de capete despre făptuire*, suta întâi, cap. 37, în *Filocalia*…, vol. VI, Editura Humanitas, 1997, p. 201.

prin care el (diavolul) acţionează şi asigură stăpânirea sa (Sfântul Macarie Egipteanul); *foc ce arde* (Marcu Ascetul); *rană care dacă va fi ascunsă de ochiul doctorului, putrezeşte şi devine fără leac* (Sfântul Vasile cel Mare); *demon al voinţei* (Sfântul Ioan Gură de Aur); *odraslă care creşte din noi, rău săvârşit prin libera voinţă a omului, odrasla poftei* (Sfântul Chiril al Ierusalimului)[9]; *traiul în desfătări şi în desfrâu*[10]; *moarte veşnică*[11]; *trebuie socotit păcat tot ceea ce Dumnezeu opreşte*[12].

Păcatul înseamnă o amăgire, o pierdere, un eşec, o cădere din starea de iubire a lui Dumnezeu şi a semenilor, un zid întunecat între om şi Dumnezeu. Păcatul este izvorul a toate relele şi singurul rău veritabil. Sub orice aspect ar fi privit, *esenţa* păcatului rămâne aceeaşi pentru toţi: e o călcare a legii divine, o dezordine în iubire, o nesocotire a voii lui Dumnezeu, întoarcerea spre sine şi creaturi, îndepărtarea şi înstrăinarea de Dumnezeu - Binele Suprem.

Păcatul este o tristă realitate, o otravă care nimiceşte sănătatea trupului şi a sufletului, şi constă în nesoco-

[9] Nicolae Moldoveanul, *Dicţionar de înţelepciune patristică - Comori dezgropate. Cugetări din vechii scriitori creştini*, Editura Casa Şcoalelor, Bucureşti, 1997, p. 397.

[10] Clement Alexandrinul, *Stromatele*, stromata a II-a, cap. XV, 62.2., traducere, cuvânt înainte, note şi indici de Pr. D. Fecioru, în Col. *Părinţi şi Scriitori bisericeşti*, vol. V, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1982, p. 146.

[11] Idem, *Cuvânt de îndemn către elini (Protrepticul)*, cap. XI, 115.2., traducere, introducere, note şi indici de Pr. D. Fecioru, în *col. cit.,* vol. IV, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1982, p. 156.

[12] Tertulian, *Despre pocăinţă*, III, 2, traducere de Prof. Nicolae Chiţescu, Eliodor Constantinescu, Paul Papadopol şi Prof. David Popescu, introducere, note şi indici de prof. Nicolae Chiţescu, în *col. cit.*, vol. III, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1981, p. 209.

tirea legilor morale puse de Dumnezeu în om. Această nesocotire a legilor morale aduce cu sine dezordine în fiinţa făptuitorului, destramă sănătatea lui morală şi pricinuieşte tulburări în mediul înconjurător în care trăieşte. Din cauza păcatului, viaţa omului urmează un alt drum decât cel orânduit de Creatorul, omul terfelindu-şi propria sa demnitate şi denigrându-şi augusta sa valoare, căci valoarea persoanei umane depăşeşte toate valorile lumii. Or, fiinţa umană are vocaţia de a urca pe culmile perfecţiunii, nu de a se prăbuşi în abisul fărădelegilor.

I.2. Naşterea sau geneza păcatelor

Păcatul, în începutul său, ca şi în toate urmările şi înfăţişările lui, este fructul libertăţii morale, greşeala neascultării, călcarea legii (I Ioan 3, 4), răzvrătire împotriva lui Dumnezeu şi a ordinii preconizate de El. Păcatul este aproape, pentru că îşi are existenţa în noi. El are un mod specific de a se strecura şi a se amesteca în gândurile, acţiunile, motivaţiile şi îndatoririle noastre. Starea de boală în care se află omul căzut, sub toate formele ei, este în mod esenţial pricinuită de faptul că omul s-a înstrăinat de Dumnezeu, pervertindu-şi astfel toate facultăţile sale şi schilodindu-şi fiinţa. Păcatul porneşte de la un gând de orgoliu. Omul păcătos se preferă în locul lui Dumnezeu, se îndepărtează şi se înstrăinează de El, se alege ca scop în locul Lui, ridică la rangul de lege supremă propria conştiinţă, ghidându-se după o morală proprie,

separată de Dumnezeu, şi astfel, precum odinioară protopărintele Adam, caută să se autoîndumnezeiască, dar nu în Dumnezeu, ci în afara Lui. Astfel, păcătosul devine sau se doreşte a fi un centru al lumii de la care porneşte şi se îndreaptă totul. El caută să trăiască după el însuşi şi după propria morală şi nu după Dumnezeu. Prin urmare, aşa precum virtuţile se nasc din smerenie, păcatele pornesc din mândrie.

Din scrierile Părinţilor aflăm că păcatele se nasc din negrijă şi neîmplinirea poruncilor, din cauza relelor săvârşite după botez, din iubirea trupească de sine, trândăvie, slavă deşartă, mândrie, poftă, plăcere, laude, gândul că patimile au slăbit, reaua întrebuinţare a ideilor căreia îi urmează reaua întrebuinţare a lucrurilor, la toate acestea contribuind şi diavolul cu ispita lui. Sfântul Maxim Mărturisitorul menţionează că păcatele ne vin prin reaua întrebuinţare a puterilor sau a facultăţilor sufletului, a celei poftitoare, irascibile şi raţionale. Astfel, neştiinţa şi nechibzuinţa vin din reaua întrebuinţare a puterii raţionale, iar ura şi necumpătarea, din reaua întrebuinţare a puterii irascibile (iuţimea) şi poftitoare[13]. Însă, din buna întrebuinţare a acestora se naşte cunoştinţa şi chibzuinţa, iubirea şi cumpătarea. Un alt iubitor de înţelepciune şi de trăire filocalică - Sfântul Paisie Velicikovski - , referindu-se şi el la meşteşugul demonilor de a se insinua în sufletul nostru, spune că, mai înainte de tot păcatul, dracii slobod acestea trei : pizma cea întunecată, iuţimea cea sălbatică, adică cea fără de omenie şi cu chip de fiară, şi neînţelegerea, care este ca o negură întunecată, adică împuţinarea minţii.

[13] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capete despre dragoste*, suta a treia, cap. 3, în *Filocalia* …, vol. II, p. 87.

Acestea trei – spune Sfântul Paisie - *vin înaintea tuturor păcatelor, că nu face omul nici un păcat de nu vor veni mai întâi acestea trei, şi îl împart pe el întru toate răutăţile : sau în uitare, sau în iuţime, sau întru neînţelegere. Din acestea trei se naşte nesimţirea sufleteştilor simţiri şi se face ochiul cel sufletesc, adică mintea, întunecată, şi-l stăpânesc pe om toate patimile*[14]. Originea păcatului se află în libertatea, voinţa şi alegerea greşită a omului, el putând sau nu consimţi la alegerea lui, căci *nu în firea lucrurilor stă păcatul, ci se naşte din voia slobodă a celui ce-l face* [15]. Părintele Stăniloae, ca un bun cunoscător al firii omeneşti, menţionează că *păcatul nu poate fi inspirat de fire. Firea nu poate da decât temeri şi inspiraţii bune. Păcatul vine ca un adaos, prin faptul că voinţa primeşte inspiraţii din altă parte, sau poate nu vrea să ţină seama peste tot de raţiunea firii*[16]. Aşadar, depinde de noi să acceptăm sau nu, ceea ce ne îmbie diavolul. Astfel, *celui slab toate i se fac spre pagubă, celui tare toate spre folos, iar în păcatele noastre şi în pierderea noastră nu Satana, ci propria noastră voinţă este vinovată. Toate vin de la voie*[17].

[14] Sf. Paisie Velicikovski, *Crinii ţarinii*, în colecţia *Comorile Pustiei*, vol. 12, Editura Anastasia, Bucureşti, 1996, p. 108.

[15] Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXI, ediţie revizuită de Constantin Făgeţan, trad. din limba elină, după ediţia Oxonia, 1847, de Arhim. Theodosie Athanasiu (an 1908), Editura Sophia, Bucureşti, 2005, p. 324.

[16] Pr.Prof.Dr. Dumitru Stăniloae, notă explicativă, nr.1, în *Filocalia…*, vol. II, p. 274.

[17] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Postul Mare, Cuvânt la Duminica întâi a Sfântului şi Marelui Post*, versiune românească îmbunătăţită pornind de la ediţia tradusă şi îngrijită de Episcopul Roman Melchisedec (1893), în colecţia *Comorile Pustiei*, vol. 19, Editura

Prin urmare, nimic din cele create şi făcute de Dumnezeu nu este rău[18]. În ce priveşte pe Dumnezeu, El nu poate fi creatorul răului, al păcatului, căci El nu voieşte răul, fiind Bunătatea absolută, Binele suprem, pe care îl exprimă prin interdependența față de orice lucru ce se cheamă ispită şi prin voința Sa de a face numai ceea ce corespunde ființei Sale.

În dese rânduri, păcătosul încearcă să se desculpe şi să arunce vina păcatului pe ceilalți sau chiar pe diavol, neştiind că aceasta este tot o uneltire vicleană a Satanei care *doreşte foarte ca noi să aruncăm asupra lui vinovăția păcatelor noastre, şi prin aceasta să ne amăgim şi să ne adormim pe noi înşine, să săvârşim tot felul de păcate şi necurmat să înmulțim şi să mărim pedeapsa noastră, pierzând toată iertarea. Noi, însă, să nu facem una ca aceasta, ci să ne venim întru cunoştința de noi înşine. Să învățăm a cunoaşte rănile noastre, şi atunci vom nimeri şi leacul cel cuvenit ; dimpotrivă, când cineva nu-şi cunoaşte boala sa, nu se îngrijeşte nici de vindecarea ei*[19].

La cei începători în viața duhovnicească, căderile se ivesc totdeauna din desfătarea pântecelui, la cei de mijloc, şi din mândrie, deşi aceasta se întâmplă şi celor începători. Iar la cei ce se apropie de desăvârşire, numai din osândirea aproapelui[20]. Scriitorul filocalic Talasie Libianul ne învață că *deprinderea virtuții sau a păcatului ne mişcă să*

Anastasia, Bucureşti, 1997, p. 45.

[18] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capete despre dragoste*, suta a treia, cap.3, în *Filocalia*…, vol. II, p. 87.

[19] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Postul Mare, Cuvânt la Duminica întâi a Sfântului şi Marelui Post* …, p. 50.

[20] Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, cuv. 15, cap. 15, în *Filocalia*…, vol. IX, Editura I.B.M.B.O.R., 1980, p. 225.

gândim, să grăim sau să săvârşim cele bune sau cele rele[21], astfel, singur omul este răspunzător pentru păcatele săvârşite, diavolul având putere doar asupra celor ce-i gustă momeala şi consimt ispitelor lui.

Sfântul Ioan Gură de Aur, ale cărui scrieri au stat în nenumărate rânduri ca sursă de inspirație pentru Părinții filocalici, făcând referire şi el la începuturile păcatelor, consideră că *mândria şi trândăvia, din care izvorăşte şi lăcomia pântecelui, sunt începuturile tuturor relelor*[22].

Încă o cauză importantă a săvârşirii păcatului de către noi ar fi şi *lipsa de Dumnezeu*, altfel spus, lipsa preocupărilor spirituale. Când cineva a gustat din dulceața comuniunii cu Dumnezeu, nu se mai întoarce la dulceața amăgitoare şi ieftină a păcatelor, căci păcatul, *întrucât este în lucrare, îți aduce oarecare plăcere – dar după ce s-a sfârşit, atunci mica plăcere zboară şi în locul ei intră nemulțumirea şi tristețea*[23]. De fapt, răul *numai numele îl are de plăcere, fiindcă de fapt este pustiu de dânsa. Mai înainte de săvârşirea păcatului este mai mult o nebunie decât o plăcere, iar după săvârşire, degrab s-a stins şi aceasta*[24]. Dezvoltând această idee, Sfântul Ioan Gură de Aur spune : *Chiar de am spune mii de vorbe, totuşi nici un cuvânt nu ar putea înfățişa aşa de bine plăcerea ce o simțim după fapta bună, cum şi neplăcerea şi întristarea după fapta rea, până ce nu facem una din două. Numai atunci vom simți veninul şi amărăciunea răului, când mai*

[21] Talasie Libianul, *Despre dragoste*, suta a treia, cap. 3, în *Filocalia*…, vol. IV, Editura Humanitas, 2000, p. 26.
[22] Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXIII, p. 242.
[23] *Ibidem*, omilia XVI, p. 170.
[24] *Ibidem,* pp. 234-235.

întâi vom gusta dulceața virtuții. Acea amărăciune este dezgustătoare, grețoasă şi de nesuferit, ceea ce nu pot tăgădui nici chiar cei ce se tăvălesc în rele, şi numai când ne depărtăm de răutate, simțim cu străşnicie veninul ei[25]. Numai focul dragostei de Dumnezeu poate opri sau curăți rugina păcatului pe care vrea diavolul vrea să o introducă sau a introdus-o deja în inima noastră.

Alte cauze ale păcatelor relevate în literatura filocalică ar fi următoarele: mila de sine, senzualitatea, dorul de a fi pe placul oamenilor şi alipirea de cele pământeşti, acestea fiind şi trăsăturile caracteristice ale unei inimi iubitoare de păcat şi prin urmare şi aţâţătorii principali ai păcatelor.

I.3. Etapele păcatului

Sfinții Părinți ne îndeamnă, cu o bogăție uriaşă de amănunte şi argumente, să prevenim păcatul prin alungarea lui încă din faza de momeală sau atac. Această **momeală** e venirea în minte a binelui sau a răului, ea neavând nici răsplată, nici ocară, pentru că noi nu am luat nici o atitudine faţă de ea şi nici nu am produs-o. Momeala e prima apariție în conştiință a unei dorințe rele. Satana ne-o trimite prin mijlocirea poftelor trupeşti, stârnind mişcarea vreunei pofte ce dormitează în subconştient. Dacă nu e înăbuşită prin reacția noastră, această mişcare câştigă intensitate şi cu greu va mai putea fi biruită. Dacă

[25] *Ibidem,* p. 234.

respingem momeala chiar din clipa în care apare, am biruit. Momentul decisiv e acela în care ia atitudine cugetarea noastră. Pentru a scăpa, trebuie alungat gândul din prima clipă, pentru a nu începe să medităm asupra lui, să ne îndulcim cu perspectivele păcatului şi să se producă însoţirea, adică să nu lăsăm gândurile să ni se amestece cu ale ispititorilor vicleni.

După aceasta, urmează **însoţirea**, adică dialogul sau convorbirea cu gândul, meditarea asupra lui, fie spre încuviinţare, fie spre lăsare. Aceasta are laudă mică când e plăcută lui Dumnezeu; la fel şi mustrare, când e rea. Suntem sfătuiţi să nu dialogăm cu diavolul căci riscăm să pierdem la dialectică, acesta fiind deosebit de iscusit în viclenii. După aceea urmează **lupta** în care mintea biruie sau e biruită şi e pricină de cunună sau osândă când ajunge la faptă. Dacă medităm asupra ei şi începem să ne îndulcim cu perspectivele păcatului, s-a produs însoţirea gândurilor noastre cu cele ale diavolilor vicleni, *ne-am lipit de gândul rău, ni l-am însuşit, nu mai stă în noi străin. Prin aceasta am intrat în zona păcatului şi anevoie mai putem opri desfăşurarea până la capăt a acestui proces odată declanşat*[26]. De ajungem să consimţim la faptă, gândul simplu se concretizează în imagini. Acolo unde se ivesc imagini în gând, s-a produs consimţirea, mişcarea fără imagini fiind doar un atac nevinovat. Urmează **încuviinţarea** sau **consimţirea**, care, odată acceptată, duce la păcat, iar din acesta se naşte **robia**, apoi urmând **patima**, care duce la deprindere prin obişnuinţa cu ea, făcând să se pornească la

[26] Pr.Prof.Dr. Dumitru Stăniloae, *Ascetica şi mistica,* Editura Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj, 1993, p. 96.

faptă de la sine[27]. Isihie Sinaitul enumeră patru trepte, începând de la un gând neînfrânat şi până la fapta păcătoasă: atacul, însoţirea, consimţirea, fapta sensibilă. Sfântul Ioan Damaschin numără şapte trepte: atacul, însoţirea, patima, lupta, robirea, consimţirea, făptuirea.

Dacă ar fi să exemplificăm şi să alcătuim un scenariu al ispitirii diavolului, aceasta s-ar derula astfel: ispititorul diavol ne dă în minte gândul: *Ce ar fi să faci şi tu păcatul (cutare)?* Acesta-i atacul prim sau momeala. Apoi urmează (dar n-ar trebui să fie îngăduit) dialogul nostru cu el: *Da, ce ar fi?* Diavolul ne-ar spune: *Fă şi tu măcar o dată, vezi cum e, căci toţi fac aceasta de multe ori. Fă o singură dată, apoi te laşi tu. Dumnezeu e bun şi te iartă*. Apoi este lupta, să facă sau să nu facă omul păcatul. Urmează (dar n-ar trebui să urmeze) încuviinţarea: (*Hai să încerc*), robia (nu poţi să te mai laşi de el, sau te laşi foarte greu) şi patima, care devine deprindere, ca o a doua natură.

Scriitorul filocalic Marcu Ascetul, referindu-se şi el la meşteşugul demonilor de a se insinua în sufletul nostru, spune : *Şi păcatul se naşte aşa, că diavolul ispiteşte pe om printr-o momeală care nu-l forţează şi îi arată începutul păcatului, iar omul intră în vorbă cu el din pricina iubirii de plăcere şi a slavei deşarte. Căci deşi prin judecată nu voieşte, dar cu lucrarea se îndulceşte şi îl primeşte*[28].

[27] Petru Damaschinul, *Învăţături duhovniceşti*, în *Filocalia…*, vol.V, Edit. Humanitas, 2001, pp. 175-176.

[28] Marcu Ascetul, *Despre cei ce-şi închipuie că se îndreptăţesc din fapte,* cap. 224, în *Filocalia…,* vol. I, p. 277.

I.4. Manifestarea şi felurile

Când fac referire la manifestarea şi felurile păcatelor, Părinții ne sfătuiesc să nu ne ferim doar de păcatele arătate, cum ar fi lăcomia, curvia, uciderea, furtul, iubirea de arginți, bârfirea, minciuna, zgârcenia, etc., ci să ne păzim şi de cele ascunse, care uneori sunt mai greu de vindecat şi anume de slavă deşartă, de dorința de a plăcea oamenilor, de îngâmfare, de poftă, de ură, de fățărnicie, de grăirea în deşert, de invidie, de iubirea de stăpânire, de viclenie, de relele obiceiuri, de necredință, de pizmă, de iubirea trupească de sine şi de celelalte asemănătoare. În scrierile patristice, ni se vorbeşte şi despre păcatul de moarte, acesta fiind de fapt păcatul nepocăit, iar pentru acest păcat de moarte al cuiva, chiar de s-ar ruga şi un sfânt, nu e auzit[29].

Sfinții Părinți, referindu-se la felurile păcatelor, ne oferă foarte multe detalii de ordin duhovnicesc şi ne învață că noi vom da răspuns amănunțit în fața lui Dumnezeu nu numai de cele rele pe care le-am făcut noi înşine, ci şi de relele pe care le-am prilejuit de le-au făcut alții; apoi vom mai fi întrebați şi de faptele bune pe care nu le-am făcut sau de faptele bune pe care nu i-am lăsat pe alții să le facă. Într-una din scrierile sale, Sfântul Maxim Mărturisitorul ne vorbeşte despre felurile păcătuirii : *Socotesc că în patru feluri păcătuieşte omul: prin răpire, prin amăgire, prin neştiință şi prin aplicare (dispoziție) sufletească. Primele trei feluri îl aduc pe om uşor la recunoaşterea păcatului şi*

[29] *Ibidem,* cap. 41, p. 258.

la pocăință. Dar cel ce păcătuieşte din aplecarea sufletească şi nu vine la pocăință nici în urma experienței, nici cu trecerea vremii, va avea parte de chinuri în chip sigur[30].

Lecturând scrierile patristice, se poate constata că, atât păcatele uşoare, pe care le săvârşeşte cineva în fiecare ceas, în fiecare zi, cu ştiință sau cu neştiință, cât şi păcatele grele au fost clasificate în antichitatea creştină de Părinții cei duhovniceşti, care au pornit o adevărată ofensivă împotriva păcatelor şi a patimilor. De exemplu, unii Părinți ai Bisericii enumeră zeci de păcate. Ioan Casian, însă, a redus această multitudine de păcate, rezumându-le întâi la opt, *cele opt gânduri ale răutății*: lăcomia pântecelui, desfrânarea, iubirea de arginți, mânia, trândăvia, tristețea, slava deşartă şi mândria. Mai târziu, unii dintre Părinții filocalici au unit slava deşartă cu mândria şi au rămas astfel cele şapte păcate numite capitale sau de căpetenie. Dacă ar fi să facem o sinteză a celor şapte păcate capitale sau a celor opt gânduri ale răutății, am ajunge la trei: iubirea de arginți, iubirea de plăcere şi iubirea de mărire: *pentru că tot ceea ce este din lume, adică pofta trupului, pofta ochilor şi trufia vieții, nu sunt de la Tatăl, ci sunt din lume*, după cum spune Sfântul Ioan Teologul în întâia sa epistolă (I Ioan 2, 16). Împotriva acestor trei păcate luptă virtuțile, care constituie votul monahal, şi anume: legământul sărăciei, al castității şi al ascultării. Sintetizându-le şi mai mult, ajungem la un singur păcat – sursă a tuturor celorlalte: filavtia, cum o numesc Părinții, adică iubirea trupească şi egoistă de sine. Celor opt păcate capitale

[30] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Întrebări, nedumeriri şi răspunsuri*, răspunsul 5, în *Filocalia*…, vol. II, pp. 207-208.

trebuie să le opunem cele opt virtuți creştine: înfrânarea, cumpătarea, sărăcia de bunăvoie, bucuria, îndelunga-răbdare, modestia şi smerita cugetare. La rândul ei, filavtia sau iubirea trupească de sine, catalogată de Sfinții Părinți drept izvorul tuturor patimilor, este nimicită de iubirea duhovnicească de toți şi de toate.

La Sfântul Ioan Casian, păcatele sunt prezentate ca fiind înşiruite în lanț, începând de la trup, de la lăcomia pântecelui, care dă naştere desfrânării; ca să poată fi satisfăcute acestea două, este nevoie de bunuri materiale şi se naşte astfel iubirea de arginți şi toate celelalte care formează lanțul fărădelegilor; dacă pătimaşul nu-şi poate satisface aceste plăceri se mânie, apoi se întristează, etc.

Sfântul Paisie Velicikovski, referindu-se la multele şi feluritele păcate şi uneltiri ale demonilor, vorbeşte şi despre păcatele prin care încearcă diavolul să îi cuprindă pe cei mai înaintați duhovniceşte şi arată că *patru lucruri sunt rele şi, dacă unul din acestea are omul, nu poate să se pocăiască, şi rugăciunea lui nu este primită la Dumnezeu :*

1. *mândria, când socoteşte că vieţuieşte bine;*
2. *că mulți se folosesc şi se zidesc din întâlnirea şi vorbirea cu el;*
3. *că vieţuirea lui place şi lui Dumnezeu, şi oamenilor; şi*
4. *că adevărat s-a izbăvit de păcatele sale cele multe după ce s-a depărtat în pustie*[31].

[31] Sf. Paisie Velicikovski, *op. cit.,* p. 180.

I.5. Păcatele – amintirea lor şi căderea în aceleaşi păcate

Uneori, spun Părinţii, omului îi vine în minte şi amintirea păcatelor ce le-a săvârşit mai înainte. Dacă, străpuns de amintire, va cădea în aceleaşi păcate sau în păcate şi mai grave, înseamnă că această amintire a păcatelor este de la vrăjmaşul diavol, care o aruncă spre osândirea sufletului, pe când, dacă ea îl duce pe om la pocăinţă şi îndreptare, înseamnă că este de la Dumnezeu. În legătură cu aceasta, scriitorul filocalic Teodor al Edessei învaţă: *Vrăjmaşul vieţii noastre, diavolul, micşorează păcatele noastre prin multe gânduri, şi adeseori le acoperă cu uitarea, ca micşorându-se ostenelile, să nu ne mai gândim la plânsul pentru greşeli. Noi însă, fraţilor, să nu uităm de greşelile noastre chiar dacă ni se pare că prin pocăinţă ni s-au iertat. Ci să ne amintim necontenit de păcate şi să nu încetăm a plânge pentru ele ca să câştigăm smerenia ca soţie bună şi să scăpăm de cursele slavei deşarte şi ale mândriei*[32]. Părinţii duhovniceşti, observând acest lanţ al fărădelegilor şi cele mai perfide şi mai viclene metode de ispitire şi de uneltire ale demonilor, ne sfătuiesc ca mai întâi, să cerem ajutorul lui Dumnezeu pentru a le putea birui: *Doamne, sunt înaintea Ta, învredniceşte-mă de voia Ta, pentru că Eu nu cunosc ce-mi este de folos. Luptă-te Tu, căci eu nu cunosc răutatea lor… E propriu*

[32] Teodor al Edessei, *Una sută capete*, cap. 72, în *Filocalia*…, vol. IV, p. 219.

milei Tale să mă miluieşti, căci eu nu pot să scap din mâinile vrăjmaşilor fără ajutorul Tău[33].

Când se referă la păcatele recidive, Părinții neptici vorbesc despre unii care, în nădejdea pocăinței, alunecă a doua oară în păcat, umblând astfel cu Dumnezeu cu viclenie. Pe aceştia însă îi prinde moartea şi nu mai ajung timpul nădăjduit de ei, ca să împlinească faptele virtuții[34]. Aceştia nu iau păcatul în serios, sau îl iau din ce în ce mai puțin în serios. Amânând pocăința sau înfăptuirea unei virtuți, se obişnuiesc cu amânarea continuă. Pe lângă acestea, ei se comportă față de Dumnezeu cu viclenie, promițându-i că nu vor mai păcătui, dar gândind încă din acel moment la o eventuală nouă păcătuire, deci mințind pe Dumnezeu sau înşelându-L[35].

I.6. Gravitatea păcatelor şi consecințele pierzătoare ale acestora

Relevând pe cât posibil gravitatea păcatelor, putem menționa, pe baza mărturiei Sfintei Scripturi şi a Sfinților Părinți, că orice păcat săvârşit aduce cu sine neliniştea (Geneza 4, 9-11), pe când viața în Duhul Sfânt pacifică sufletul; păcatul aduce mustrarea conştiinței (Rom. 2, 9; Ps.

[33] Cuv. Isaia Pustnicul, *29 cuvinte*, cuv. 17, cap. 4, în *Filocalia*…, vol. XII, Editura Harisma, Bucureşti, 1991, pp. 139-140.

[34] Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre sfintele nevoințe*, cuv. 60, în *Filocalia*…, vol. X, pp. 311-312.

[35] Pr.Prof.Dr. Dumitru Stăniloae, notă explicativă, nr. 364, în *Filocalia*…, vol. X, p. 312.

37, 3), Hristos însă, mângâie cu liniştea conştiinţei pe cei virtuoşi; păcatul generează boli ale trupului (I Cor. 11, 30), Hristos dăruieşte sănătatea, sfinţenia şi fericirea sufletului; păcatul duce în final la moartea sufletului, pentru că Hristos nu e recunoscut ca Viaţă a lui. Prin păcat omul pierde îndrăzneala cea bună către Dumnezeu în rugăciune, deasupra lui planând neîncetat frica de moarte şi de Judecata viitoare, iar glasul conştiinţei, acest ochi al minţii şi *aspru judecător lăuntric, ce nu se poate cumpăra cu bani şi nici corupe prin daruri*[36], îl chinuie neîncetat. Însă, prin repetarea păcatului, şi conştiinţa va slăbi şi va ajunge să mintă, slăbită fiind de întunericul patimilor, iar binecuvântarea lui Dumnezeu nu mai odihneşte asupra acestuia. Păcatul dezbină, împrăştie şi tulbură pe om, pe când Duhul cel Sfânt sălăşluit în el pacifică, adună, linişteşte. Păcatul oboseşte, îmbolnăveşte, chinuie şi distruge. *Odată păcatul născut* - ne învaţă Sfântul Ioan Gură de Aur - *el pricinuieşte sufletului ce l-a născut, nenumărate dureri. Se întâmplă cu totul altfel decât la naşterea cea firească. Odată ce femeia a născut, vaietele ei încetează. Dimpotrivă, păcatul tocmai după naşterea sa chinuieşte mai mult sufletul din care s-a născut*[37]. Acelaşi Sfânt Părinte continuă ideea şi ne spune că *după ce am născut în lume copilul cel rău, adică păcatul, atunci cunoaştem urâciunea lui, atunci simţim durerile, atunci păţim chinuri mai mari decât femeile ce se află în durerile naşterii*[38].

[36] Sf. Ioan Gură de Aur, *Femeia este legată prin lege*…, 4, PG., LI, col. 214.
[37] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Postul Mare, Cuvânt la Duminica Lăsatului sec de brânză* …, pp. 33-34.
[38] *Ibidem*, p. 74.

Părinții spiritualității răsăritene ne sfătuiesc să ne păzim chiar şi de păcatele considerate de noi mici, acestea fiind extrem de periculoase pentru că prin ele, diavolul ne conduce spre cele mari. Referitor la aceasta, dumnezeiescul Ioan Gură de Aur ne previne astfel: *Dacă eşti atent şi te asiguri în amănunte, nu vei cădea în greşeli mari, nici nu vei fi ispitit deloc în acestea. Iar, nefiind atent în cele mici, te vei primejdui să cazi încet-încet în cele mari*[39], căci, *când noi păcătuim ceva mic şi nebăgat în seamă sau ne lenevim în lucruri părute mici, să nu trecem cu vederea acel lucru mic, fiindcă lucrul mic şi nebăgat în seamă, curând se face mare. Tot aşa şi haina care a început a se rupe, dacă nu îngrijim de ea, ruptura se va întinde peste tot. Tot aşa şi cu casa, căci dacă vor cădea puține cărămizi de la acoperământ şi se vor trece cu vederea, curând se va dărâma întreaga casă*[40]. Şi acele fecioare neînțelepte de care pomeneşte Scriptura (Matei 25, 1-12), *au fost scoase afară din cămara de nuntă, fiindcă după ce supusese deja pe duşmanul cel mare, la urmă s-au lăsat a fi scoase afară de cel slab şi de nimic*[41]. Sfântul Ignatie Briancianinov, dezvoltând şi el această idee, spune că, atât un pietroi greu, cât şi un sac cu nisip, legat de gâtul unui om, pot să-l înece în egală măsură ; tot aşa, la fel duc în

[39] Avva Ammona, *Cuvinte filocalice*, trad. de Ierom. Ştefan Nuțescu, în colecția *Comorile Pustiei*, vol. 3, Editura Anastasia, Bucureşti, 1995, p. 104.

[40] Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia VIII …, p. 86.

[41] Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei II Corinteni*, omilia XXIII, trad. din limba elină, după ediția Oxonia, 1847, de Arhiereul Theodosie Ploeştenu, Bucureşti, 1910, p. 283.

prăpastia iadului şi păcatul de moarte şi acumularea unei mulțimi de păcate *cu iertăciune*[42]. Este periculoasă şi pierzătoare de suflet această mulțime a păcatelor mici, pentru că cel robit lor nu se pocăieşte intens pentru ele. Deci, cel ce va fi atent la cele mici, nu va fi biruit nici de cele mari. Fiecare din noi trebuie să conştientizăm faptul că păcatul este călcarea voii lui Dumnezeu şi prin orice păcat îl necinstim pe El (Rom. 2,23), Îl disprețuim, ne înstrăinăm de El, întrerupem legătura cu El, Îi întoarcem spatele. Prin păcat, omul se înstrăinează de Dumnezeu, iar prin pocăință, prin fapte bune, prin dobândirea virtuților şi prin primirea Sfintelor Taine se apropie de Dumnezeu şi se uneşte iarăşi cu El. Întreaga viață creştină este o luptă continuă împotriva despărțirii de Dumnezeu prin gând, prin cuvânt sau prin faptă şi pentru unirea cu El.

Păcatul are urmări nefaste atât asupra relațiilor dintre om şi Dumnezeu şi dintre om şi semenii lui, cât şi asupra relațiilor dintre om şi universul întreg. Tot ce gândim, simțim, vorbim şi săvârşim nu are numai efect limitat în timp şi spațiu determinat şi urmări directe asupra propriei noastre vieți, ci şi efecte nenumărate, variate şi nebănuite asupra semenilor noştri, apropiați sau îndepărtați, prezenți sau viitori şi, într-o măsură variabilă, asupra tuturor celor care, într-un fel sau altul, vin în legătură cu noi şi aceasta până la Judecata de Apoi. Păcatul ne răpeşte bucuria, ne distruge părtăşia cu Dumnezeu şi ne raliază diavolului - duşmanul mântuirii noastre, produce dezbinare în sufletele noastre şi în relațiile cu ceilalți, *face pe oameni*

[42] Sf. Ignatie Briancianinov, *Cuvânt despre moarte*, trad. de Alexandru Monciu-Sudinschi, Editura Ileana, 1997, p. 104.

neruşinaţi[43], ne tulbură şi ne risipeşte, ne prihăneşte faptele noastre bune, ne diminuează rodnicia, ne slăbeşte voinţa, ne perverteşte mintea şi inima, ne slăbeşte credinţa, ne lipseşte de pace şi amplifică o stare de anxietate, slăbeşte firea şi îmbolnăveşte trupul, taie nervii sufletului, ne micşorează eficacitatea în săvârşirea faptelor bune, ne stânjeneşte rugăciunile, ne lipseşte de toate plăţile lucrurilor bune ce am făcut mai înainte de păcat, blochează drumul spre desăvârşire şi atrage pedeapsa lui Dumnezeu. Păcatul întunecă chipul lui Dumnezeu în om, distruge armonia omului cu el însuşi şi cu Dumnezeu, cu semenii şi cu natura; trupul nu se va mai supune sufletului, ceea ce înseamnă că înclină spre stricăciune. Sfântul Ioan Gură de Aur face o caracterizare păcatului, prezentându-l în toată hidoşenia lui: *Nimic nu este atât de dobitocesc ca păcatul* - spune Sfântul Părinte -, *nimic nu este atât de prostesc şi de primejdios. Păcatul toate le răstoarnă pe dos, toate le tulbură şi le nimiceşte oriunde s-ar strecura. Scârbavnic este a-l vedea, greoi şi de nesuferit. Şi dacă vreun zugrav şi-ar închipui vreodată chipul păcatului, cred că nu ar greşi dacă şi l-ar închipui ca o pocitanie varvară, suflând foc pe nări, scârbavnică, neagră, întocmai aşa după cum poeţii îşi închipuie pe Scila din mitologie. Păcatul se agaţă de cugetul nostru cu mii de mâini, şi pe neaşteptate străbate în sufletul omului, şi toate le răstoarnă pe dos, ca şi câinii care muşcă pe furiş*[44].

Gravitatea şi consecinţele distrugătoare ale păcatului se mai pot observa şi din faptul că lipseşte sufletul de viaţă, omorându-l. *Omoară păcatul, ne îndeamnă Talasie*

[43] Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia III …, p. 22.
[44] *Ibidem*, pp. 94-95.

Libianul, ca să nu învii mort şi ca să nu treci de la o moarte mică la una mare[45]. Păcatul îl chinuie pe om prin glasul conştiinţei, care este de fapt glasul lui Dumnezeu în el. La acestea se adaugă uneltirea vicleană a diavolului care caută să augmenteze la infinit gravitatea păcatului ca să-l arunce pe păcătos în braţele deznădejdii.

O altă urmare a păcatului este aceea că, odată întors de la Dumnezeu, omul face din sine rostul ultim al vieţii şi lucrării sale, deoarece *s-a despărţit pe sine de Dumnezeu, Care este plinirea a tot ce există*[46]. Din cel despărţit de Dumnezeu şi mort sufleteşte iradiază moartea, iar trupul acestuia este cuprins de o stare de tristeţe, de apăsare, de slăbiciune, de moleşeală nevindecabilă, toate aducătoare de moarte şi întreţinând moartea şi *după cum pe un ger aspru îngheaţă toate mădularele şi sunt ca moarte, tot aşa şi sufletul tremurând în furtuna păcatelor, nimic nu mai face din cele ale sale, fiind îngheţat de gerul cugetului. După cum gerul îngheaţă trupul, tot aşa un cuget rău îngheaţă sufletul, din care pricină îi şi vine acea spaimă*[47]. Mântuitorul a cerut Apostolilor să fie *sare şi lumină* pentru aproapele (Matei V, 14-16), mireasmă a Lui (II Cor. II, 15-17). Cine săvârşeşte fapte potrivnice voinţei lui Dumnezeu, se face pricină de sminteală pentru semeni (II Cor. VI, 3-10) şi va răspunde pentru păcatele lor, la care a contribuit în vreun chip.

[45] Talasie Libianul, *op. cit.,* suta a patra, cap. 51, p. 36.

[46] Sf. Teofan Zăvorâtul, *Calea spre mântuire, sau Manualul desăvârşitei prefaceri duhovniceşti*, Editura Bunavestire, Bacău, 1999, p. 98.

[47] Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei II Corinteni*, omilia VII ..., p. 108.

Unul dintre scriitorii latini ai Bisericii - Fericitul Augustin - vorbeşte despre o altă consecinţă gravă a păcatului, şi anume că acesta corupe şi strică natura umană pe care a făcut-o Dumnezeu. Pentru acest fapt, scriitorul bisericesc menţionat arată, în mărturisirile sale, că Dumnezeu pedepseşte faptele păcătoase ale oamenilor: *Tu pedepseşti faptele pe care oamenii le săvârşesc în contra lor înşişi, căci chiar când păcătuiesc contra Ta, ei săvârşesc nelegiuiri contra sufletelor lor, şi nedreptatea se minte pe ea însăşi, fie corupând şi stricând natura sa, pe care Tu ai făcut-o şi ai rânduit-o, fie folosind fără măsură lucrurile admise, fie arzând de dorul lucrurilor care nu sunt permise în această folosinţă care este contra firii* (Rom. 1,26)[48].

Astăzi însă, omul trupesc şi secularizat nu simte gravitatea şi urmările păcatului în sine, aşa cum le simte cel duhovnicesc. Referitor la aceasta, Sfântul Ioan Gură de Aur ne învaţă că *de aici izvorăsc toate relele, când adică noi păcătuim, şi nu credem că am păcătuit cu ceva*[49]. Omul trupesc nu observă nici o schimbare a stării sale lăuntrice după ce a săvârşit păcatul, pentru că el se află continuu într-o stare de moarte duhovnicească şi astfel el nu cunoaşte viaţa cea veşnică a duhului. Omul duhovnicesc, dimpotrivă, cu fiecare înclinare a voii sale spre păcat, observă în sine o schimbare a stării lăuntrice în virtutea împuţinării harului. Sfântul Siluan Athonitul, în căinţa sa pentru păcat, pilduitoare pentru noi, căuta o iertare atotcuprinzătoare, aşa încât sufletul să simtă desluşit în sine

[48] Fericitul Augustin, *Confessiones*, trad. de Prof. Dr. Docent Nicolae Barbu, ediţia a II-a, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1994, p. 131.

[49] Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei II Corinteni*, omilia VI ..., p. 94.

harul. El cerea de la Dumnezeu puterea de a nu mai repeta păcatul, de este cu putință, niciodată. *Îndepărtarea dragostei lui Dumnezeu şi a păcii lui Hristos de la suflet erau pentru el mai cumplite decât orice. Conştiința că Îl scârbeşte pe Dumnezeu, pe un asemenea Dumnezeu blând şi smerit, îi era de nesuportat. Trecea prin cele mai adânci suferințe ale conştiinței care greşeşte împotriva sfintei dragoste a lui Hristos*[50]. Astfel, Dumnezeu, într-un chip neînțeles nouă, i-a dat Sfântului Siluan să cunoască esența păcatului atât de adânc şi de puternic, încât el simțea cum trăieşte muncile iadului, aici, pe pământ, şi în acest iad el striga la Dumnezeu, Îl ruga cu lacrimi şi cu nădejde să i Se arate, *ținea sufletul său în iad şi nu deznădăjduia*, până când i S-a arătat viu, dându-i sfântului învierea sufletului, acest dar minunat de a simți continuu pe Hristos viu în el.

În zilele noastre, principalul motiv pentru care păcatul nu este tratat cu tărie şi fermitate este pentru că i se subestimează gravitatea - în fața lui Dumnezeu, față de Dumnezeu, față de om însuşi şi aproapele său. Ca urmare a acestui fapt, păcatul duce la pierderea sensului existenței, o viață în întregime superficială, materială, o viață de plăcere egoistă, legată de conflictul cu ceilalți şi de uitarea lui Dumnezeu[51]. Sfântul Grigorie de Nyssa, făcând referire la viața dusă sub povara păcatului şi punându-l pe acesta față în față cu virtutea, afirmă: *dacă ți se pare dureroasă străduința pentru cele bune, compar-o cu viața contrară şi vei afla cu cât este mai dureros păcatul când priveşti nu prezentul, ci viitorul ... dacă fericiți sunt cei curați cu*

[50] Arhim. Sofronie, *Din învățăturile Sfântului Siluan*, în rev. *Epifania*, nr. 1, ian. - febr., 1998, p. 11.

[51] M.Costa de Beauregarde, Dumitru Stăniloae, *Mica dogmatică vorbită. Dialoguri la Cernica*, Editura Deisis, Sibiu, 1995, p. 156.

inima, nefericiţi sunt, fără îndoială, cei cu mintea întinată, pentru că privesc spre faţa vrăjmaşului. Şi, dacă prin virtute, însăşi pecetea dumnezeiască se întipăreşte în viaţa noastră, e vădit că viaţa în păcat se face chipul feţei vrăjmaşului[52]. O altă consecinţă ar fi aceea că păcatul poate duce la o criză sau la o dramă o întreagă omenire, cum ar fi cea de astăzi, care piere şi nu-şi dă seama că pieirea îi vine din cauza păcatului[53], căci acesta aduce cu sine pedepse vremelnice cum ar fi: războaie sângeroase, molime, boli, dureri, foamete, cutremure etc., precum şi chinuri veşnice.

I.7. Lupta împotriva păcatelor şi remediile acestora

Lecturând scrierile patristice, putem lesne observa că Părinţii condamnă păcatul şi dau o luptă înverşunată împotriva lui, dar iubesc pe păcătos. Condamnând păcatul şi mustrând într-un mod blând şi iubitor pe păcătos, ei dovedesc că-l iubesc pe acesta, pentru că-i doresc îndreptarea, binele, comuniunea veşnică în bine şi iubire. Sfinţii Părinţi au înţeles că *cel ce a fost în comuniune cu cei*

[52] Sf. Grigorie de Nyssa, *Opt omilii la Fericiri*, omilia a şasea, trad. de Pr. Sandu Gh. Stoian, în colecţia *Comorile Pustiei*, vol. 31, Editura Anastasia, Bucureşti, 1999, pp. 93-94.
[53] Prof. Dr. Constantin C. Pavel, *Problema răului la Fericitul Augustin*, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1996, p. 9.

păcătoşi pe pământ şi i-a aprobat, se va descoperi în ziua judecăţii că a fost în comuniune cu diavolul[54].

Pentru a-l vindeca pe om de această boală a păcatului, pentru a-l scăpa de nebunia şi suferinţele pe care i le provoacă, ca şi pentru a-l feri de el, este nevoie mai întâi de toate ca acesta să fie bine cunoscut. De aceea, Sfinţii Părinţi ne descoperă armele duhovniceşti, tehnicile, tacticile şi strategiile de luptă ale acestui război nevăzut pe care-l purtăm tot timpul vieţii noastre, oriunde ne-am afla, căci *nu se poate găsi un singur loc unde să nu fie război, chiar dacă ar străbate cineva toată creaţia. Şi oriunde ar merge, află război. În pustie, fiare şi draci, şi celelalte greutăţi, şi spaime; în linişte, draci şi ispite; în mijlocul oamenilor, draci şi oameni care ispitesc. Nu se află loc fără supărare. De aceea fără răbdare nu poate avea odihnă*[55]. Experienţa sfinţilor ne arată că viaţa aceasta este o luptă duhovnicească nevăzută şi continuă între păcat şi virtute, între bine şi rău, între viaţa în Hristos şi cea trăită fără simţirea prezenţei şi lucrării Lui. Lupta împotriva păcatelor nu este una uşoară, mai ales că aceasta nu se duce împotriva cărnii şi a sângelui, ci împotriva stăpânitorilor întunericului, cum spune Sfântul Apostol Pavel (Efes., 6,11). Acest război nevăzut este o realitate dintre cele mai crunte ale vieţii duhovniceşti şi numai cine nu participă la el nu-i cunoaşte asprimea şi violenţa cu care se desfăşoară. Ignorarea acestuia este o înfrângere şi o capitulare prematură, de la prima confruntare. Numai cine nu luptă nu simte atacurile vrăjmaşilor diavoli, dar cel ce se războieşte

[54] Pr.Prof.Dr. Dumitru Stăniloae, notă explicativă, nr. 548, în *Filocalia*…, vol. XII, p. 268.

[55] Petru Damaschinul, *Învăţături duhovniceşti*, cuv. 5, în *Filocalia*…, vol. V, p. 193.

cu aceştia îşi face înfrângerile tot mai mici şi mai rare, până ajunge în hotarul nepătimirii. De acest război nevăzut ne conştientizează şi Sfinţii Varsanufie şi Ioan când îndeamnă : *Frate, vremea războaielor e vreme de lucrare. Nu slăbi, ci lucrează, luptă-te. Când te înghesuie războiul, înghesuie-l şi tu, strigând: <<Doamne Iisuse Hristoase, vezi neputinţa şi necazul meu, ajută-mă şi mă scapă de cei ce mă prigonesc, că la Tine am alergat! >> Şi roagă-te să ai putere să slujeşti lui Dumnezeu întru inimă curată !* [56] Lupta duhovnicească nu este deloc uşoară, fiindcă ea necesită întotdeauna efort maxim, însă, cu toate acestea, *lupta împotriva păcatelor nu se situează niciodată într-o perspectivă pesimistă. Ea reprezintă, fără îndoială, polul negativ al vieţii duhovniceşti, dar dinamismul celui ce se străduieşte duce direct către polul pozitiv*[57].

În lupta noastră cu păcatul, Sfinţii Părinţi ne recomandă să ne păzim mai întâi gândurile, căci gândurilor rele le urmează păcatele, căci de fapt păcatul este *întrebuinţarea greşită a ideilor, căreia îi urmează reaua întrebuinţare a lucrurilor*[58] şi păcătuind, să nu învinovăţim fapta, ci gândul, căci dacă mintea nu consimţea cu ispita, nu i-ar fi urmat gândul[59]. Suntem sfătuiţi să ne păzim conştiinţa sănătoasă, curată, nepătată, ca să alunge îndată de la sine orice atingere a păcatului ca pe o otravă

[56] Sf. Varsanufie şi Ioan, *Scrisori duhovniceşti*, răspunsul 543, în *Filocalia*…, Editura Episcopiei Romanului şi Huşilor, 1990, p. 505.

[57] Lyonnet, Stanislas & Gervais, Pierre, *Peché*, art. în *Dictionnaire de Spiritualité ascétique et mystique*, Beauchesne, Paris, 1984, tom 12, col. 861.

[58] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capete despre dragoste*, suta a doua, cap. 82, în *Filocalia*…, vol. II, p. 83.

[59] Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească*, cap. 119, în *Filocalia*…, vol. I, p. 247.

ucigătoare, fiindcă plata păcatului este moartea (Rom., 6,23). Aceleaşi îndemnuri le avem şi de la Sfântul Ioan Gură de Aur, care dezvoltă ideea precedentă, dând şi îndrumări celor care au consimțit deja cu ispita: *Vă îndemn, păziți-vă chiar de la început, să nu zămisliți în voi o poftă rea ; iară dacă am zămislit-o atunci să înăbuşim în noi sămânța cea rea. Dacă însă şi la aceasta am fost leneşi, atunci, îndată ce păcatul s-a arătat în faptă, să-l omorâm prin mărturisire şi lacrimi şi prin paza asupra noastră înşine. Căci nimic nu este pentru păcat aşa de omorâtor ca pâra asupra noastră înşine şi osândirea de noi înşine, unită cu pocăința şi cu lacrimile. De aceea osândeşte păcatul tău, şi te vei libera de o grea povară*[60]. Părinții filocalici ne mai recomandă ca, în tot lucrul pe care-l săvârşim, să avem pe Dumnezeu înainte şi să cugetăm că vede orice gând al nostru şi aşa nu vom păcătui niciodată. Căci, dacă ne temem de semenii noştri ca să nu ne cunoască păcatele, cu atât mai mult trebuie să ne temem de Dumnezeu, care vede toate. Cu privire la aceasta, Cuviosul Isaia Pustnicul ne învață: *Sârguieşte-te să-ți aduci aminte de Dumnezeu gândind că îți poartă de grijă şi că cele ce le grăieşti în inima ta sunt descoperite înaintea Lui. Zi deci sufletului tău: Dacă te temi ca păcătoşii, care-s ca şi tine, să nu vadă păcatele tale, cu cât mai mult trebuie să te temi de Dumnezeu, care ia aminte la toate? Iar din sfătuirea aceasta cu tine însuți vine în sufletul tău frica lui Dumnezeu… Şi la tot lucrul pe care-l faci să ai pe Dumnezeu înainte şi să cugeți că vede orice*

[60] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Postul Mare, Cuvânt la Duminica a treia a Sfântului şi Marelui Post …*, p. 74.

gând al tău, şi nu vei păcătui niciodată[61]. Suntem îndemnaţi să punem asupra noastră frica de Dumnezeu şi frica de chinurile veşnice : *de arde în tine focul poftelor celor păcătoase,* spune Sfântul Ioan Gură de Aur, *gândeşte la focul acelei pedepse, şi focul cel dintâi se va stinge în tine. Gândeşti tu să spui vreun neadevăr ? Adu-ţi aminte de scrâşnirea dinţilor cea din iad, şi frica de dânsa va fi frâu pentru gura ta*[62]. Sfinţii Părinţi ne mai sfătuiesc să evităm pricinile păcatelor şi locurile unde putem cădea, căci mulţi ne întristăm pentru păcate, dar iubim pricinile lor. Numai atunci se şterg greşelile, când, urând pricinile prin care s-au săvârşit, ne oştim împotriva lor, schimbând înfrângerea dintâi prin biruinţa de pe urmă[63].

Dacă totuşi am săvârşit păcatul, Părinţii ne învaţă să ne căim şi să încercăm să ne eliberăm de el tot cu atâta tărie şi intensitate cu care am păcătuit, căci cel ce a slujit până la săturare plăcerilor trupului şi faptelor lui are trebuinţă şi de săturarea cu ostenelile nevoinţei în sudorile grelei pătimiri. În felul acesta, va alunga săturarea prin săturare, plăcerea prin durere, tihna prin ostenelile trupului şi va dobândi săturarea veseliei şi a bucuriei spre odihnă. Prin aceasta se va desfăta şi de curăţia bunei miresme şi a nevoinţei şi se va bucura de plăcerea de negrăit a roadelor nemuritoare ale Duhului[64]. De păcat ne curăţim fie prin

[61] Cuv. Isaia Pustnicul, *Despre păzirea minţii*, cap. 27, în *Filocalia*…, vol. I, p. 403.
[62] *Ibidem*, p. 22.
[63] Teognost, *Despre făptuire, contemplaţie şi preoţie*, cap. 4, în *Filocalia*…, vol. IV, p. 248.
[64] Cuv. Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete*, suta întâi, cap. 86, în *Filocalia*…, vol. VI, p. 220.

osteneli de voie, fie prin necazuri fără de voie[65], în cazul celor din urmă, atunci când nu cârtim înaintea lui Dumnezeu. Dacă nu ne curățim prin osteneli de bunăvoie, ne vin cele fără de voie, acestea fiind absolut necesare pentru purificarea noastră. *Dacă tot păcatul se face de dragul plăcerii* - spune Sfântul Maxim Mărturisitorul - *desfiinţarea lui se face prin reaua pătimire şi întristare fie de bună voie, fie fără de voie, prin pocăinţă sau prin vreo certare adusă de Providenţa dumnezeiască. Căci dacă ne-am judeca pe noi înşine, n-am fi judecaţi; iar judecaţi fiind de Domnul, ne pedepsim ca să nu fim osândiţi împreună cu lumea* (I Corinteni 11,31;32)[66]. Pe măsura luptei noastre duhovniceşti ne va ajuta şi harul lui Dumnezeu, căci nu ajunge numai râvna noastră dacă nu suntem ajutaţi şi de har, dar nici nu ne folosim din revărsarea harului de sus, dacă nu adăugăm şi râvna noastră. Cuviosul Isaia Pustnicul face un pogorământ şi ne îndeamnă să ne sârguim după putere să păzim măcar trupurile noastre fără de păcat şi să credem că *ţinând seama de foametea ce am apucat-o, va face Dumnezeu şi cu noi mila pe care a făcut-o cu sfinţii Săi*[67].

Se poate lesne observa că Sfinţii Părinţi îndeamnă la râvnă şi silire spre cele bune şi spre lepădarea de cele contrare, căci numai aşa poate fi răpus păcatul care a pus stăpânire pe noi. Referitor la aceasta, Sfântul Ioan Carpatinul ne îndeamnă să punem la lucru sila vreunei străduinţe, chiar foarte slabe, şi petrecând în rugăciune

[65] *Ibidem,* suta a doua, cap. 9, p. 230.
[66] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capete despre dragoste*, suta a doua, cap. 41, în *Filocalia*…, vol. II, p. 76.
[67] Cuv. Isaia Pustnicul, *op. cit.,* cap. 17, p. 400.

neîncetată şi în celelalte virtuți, să aşteptăm apoi puterea care ne vine de sus, căci va veni la noi o silă puternică ce nu mai lucrează cu sila noastră slabă, ci este o silă ce nu poate fi arătată prin buze trupeşti. Ea va birui cu marea ei putere şi va înfrânge obişnuința cea rea şi răutatea dracilor. Va birui şi pornirea spre mai rău a sufletelor noastre, precum va birui şi mişcările necuvenite ale trupului[68]. Foarte interesant de notat este şi faptul că, Părinții relevă remediile fiecărui păcat capital. Astfel, arată că lăcomia pântecelui este spulberată prin post şi înfrânare; desfrânarea, prin disciplină trupească şi sufletească, prin dor dumnezeiesc şi dorința bunurilor viitoare; iubirea de arginți, prin compătimirea şi ajutorarea celor săraci; mânia, prin dragoste de toți şi prin bunătate; tristețea, prin bucurie duhovnicească; slava deşartă şi mândria, prin lucrarea întrascuns şi cu smerită cugetare.

Atunci când erau atacați de ispite puternice, Părinții obişnuiau să se roage unii pentru alții, întărindu-se nu numai prin cuvinte sfătuitoare, ci şi prin rugăciune. Atât seara cât şi dimineața îşi cercetau gândurile, meditând la felul cum au petrecut ziua şi noaptea. Iar de constatau vreo greşeală, se străduiau să o îndrepte, cu ajutorul lui Dumnezeu.

Făcând referire la remediile păcatelor şi la eliberarea omului din robia lor, Sfântul Maxim Mărturisitorul ne învață şi el că *pentru cinci pricini se opreşte sufletul de la păcate : sau pentru frica oamenilor, sau pentru frica judecății, sau pentru răsplata viitoare, sau pentru*

[68] Sf. Ioan Carpatinul, *Una sută capete de mângâiere*, cap. 50, în *Filocalia*…, vol. IV, pp. 138-139.

dragostea lui Dumnezeu, sau, în sfârşit, pentru mustrarea conştiinţei[69].

Pentru a ne dezbrăca de omul vechi care a păcătuit şi a restabili comuniunea cu Dumnezeu, alterată de păcat, avem nevoie de multe rugăciuni însoţite de pocăinţă sinceră şi de lacrimi, căci *pot şi lacrimile a stinge focul cel aprins al păcatelor… şi pe cât de mare este pedeapsa dată râsului şi petrecerii, pe atât de mare uşurare aduce plânsul necontenit*[70]. Tot în acest sens, Cuviosul Nichita Stithatul adaugă: … *trebuie să curăţim întinăciunea care a curs din păcatul trupului prin curgerea lacrimilor fiinţei noastre, ca trupul care l-a spurcat plăcerea prin curgerea firească să fie curăţat iarăşi de durerea întristării prin curgerea firească a lacrimilor; iar întunericul sufletului cel din amărăciunea mâniei, să-l alungăm prin lumina căinţei, şi prin dulceaţa dragostei de Dumnezeu să ne unim iarăşi cu Cel de care ne-am înstrăinat prin acelea*[71]. Păcătosul ce se pocăieşte pentru nelegiuirile făcute trebuie să ia ferma hotărâre de a-şi schimba viaţa şi a o trăi conform poruncilor lui Dumnezeu. *Domnul a îndreptat întregul* – spune Sfântul Grigorie de Nyssa –, *îmbunătăţind fiecare parte, una câte una, şi opunând fiecărui fel de răutate câte o poruncă. El nu îngăduie să ne stăpânească mâniile nedrepte, oprindu-ne chiar şi de la apărare ; alungă patima lăcomiei prin porunca de a ne dezbrăca de bunăvoie şi de cămaşa rămasă în folosul celui ce voieşte să ne ia haina. Tămăduieşte frica, poruncindu-*

[69] Sf. Maxim Mărturisitorul, *op. cit*., suta a doua, cap. 81, p. 83.
[70] Sf. Ioan Gură de Aur, *Cuvânt la sfinţii mucenici*, în vol. *Predici la sărbători împărăteşti şi cuvântări de laudă la sfinţi*, pp. 453-454.
[71] Cuviosul Nichita Stithatul, *op. cit.,* suta întâi, cap. 64, p. 212.

ne să dispreţuim moartea. Astfel, prin fiecare dintre porunci vei afla cuvântul plugăresc, smulgând rădăcinile rele ale păcatelor din adâncul inimii noastre şi curăţindune de rodul spinilor[72].

Dumnezeu Însuşi îl caută pe omul depărtat de El, dăruind dezlegarea păcatelor, întărirea şi îndumnezeirea. Pocăinţa de fiecare zi şi de fiecare clipă trebuie să ne ducă la îndreptare, la virtute şi desăvârşire. Permanenta veghe asupra faptelor noastre, mărturisirea oricărui păcat, pentru a dezrădăcina răul din sufletele încercate, dovedesc valoarea pocăinţei. Pentru a răzbate acest drum de la viciu la virtute, un rol important în lucrarea despătimirii îl are părintele duhovnicesc. El ne ajută în lupta împotriva vrăjmaşului văzut şi nevăzut, arătându-ne că nu suntem singuri. Pe lângă toate acestea, trezvia trebuie să-l însoţească mereu pe creştin, care conştientizează apartenenţa la o viaţă decăzută şi supusă morţii. Gândul la moarte şi la pedepsele ce vor urma pentru cei păcătoşi şi răsplăţile drepţilor trebuie să fie un îndemn spre pocăinţă permanentă, care să ne însoţească toate faptele, fiindcă *numai încercând să le înţelegem pe cele viitoare vom fi capabili să le influenţăm pe cele prezente*[73]. Celui ce nu se poate ridica uşor din groapa păcatului sau alunecă lesne în ea, Petru Damaschinul îi dă următorul sfat: *Ai căzut, ridică-te. Ai căzut iarăşi, ridică-te iarăşi. Numai pe Doctorul tău să nu-L părăseşti, căci atunci vei fi osândit de deznădejde mai rău decât un sinucigaş. Stăruie pe lângă El şi El Îşi va*

[72] Sf. Grigorie de Nyssa, *Opt omilii la Fericiri*, omilia a şasea, în *col.cit.,* p. 93.

[73] Pr. Ioan C. Teşu, *Omul – taină teologică*, Editura Christiana, Bucureşti, 2004, p. 31.

face milă cu tine, fie prin întoarcerea ta, fie prin încercare, fie prin altă faptă a purtării Sale de grijă, fără să ştii tu [74]. În toată literatura patristică găsim îndemnul de a nu stărui în păcat, fiindcă prin această stăruință se formează deprinderea cu păcatul, şi astfel voința de bine slăbeşte din ce în ce mai mult, iar voința în rău se întăreşte într-atât, încât pentru om devine greu să se împotrivească păcatului. *A păcătui este ceva omenesc*, spune Sfântul Ioan Gură de Aur, *dar a stărui în păcate, asta nu mai e ceva omenesc, ci cu totul diavolesc*[75]. Pe Dumnezeu nu-L supără într-atât păcătoşenia noastră, ci persistența în răutate, lipsa dorinței de schimbare. Acest lucru îl relevă tot Sfântul Ioan când sfătuieşte: *Dacă ai făcut multe păcate, nu te mâhni peste măsură, ci păzeşte-ți sufletul tău ca să nu mai cazi*[76].

Însă, omul modern şi secularizat de astăzi preferă să i se spună că nu există păcat, ca viața lui să se poată derula fără nici o tulburare şi fără vreun chin al conştiinței. El zâmbeşte sceptic la auzul tuturor acestora şi trece mai departe. *La ce bun conştiința timorată a păcatului, când viața ni s-a dat ca să o trăim şi să ne împlinim în ea, după posibilități, toate dorințele şi aspirațiile sufletului?*, se întreabă acesta. Însăşi atitudinea omului modern față de păcat dovedeşte că el crede în existența lui, şi mai mult, că simte gravitatea acestuia. Este un fapt psihologic banal şi universal: atunci când te temi de un duşman puternic, ca să te simți eliberat de presiunea existenței lui, sau îi

[74] Petru Damaschinul, *op. cit*, cuv. 24, p. 264.
[75] Sf. Ioan Gură de Aur, *Cuvânt de sfătuire către Teodor cel căzut*…, p. 361.
[76] Avva Ammona, *Cuvinte filocalice*…, p. 121.

minimalizezi importanța, sau îi negi existența[77]. Păcatul este şi rămâne însă duşmanul cel mai redutabil al vieții omeneşti şi nu există om care să nu-i simtă mai ales urmările pierzătoare, într-un fel sau altul, fie că-l defineşte păcat, fie că-i oferă alt nume. Semenii noştri sunt oameni tocmai fiindcă au conştiința păcatului, a vinovăției, însă astăzi *mulți oameni invidiază seninătatea inconştientă a animalelor şi însetează după o viață de animalitate pură, redusă la plăcerile simțurilor. Ei ar vrea să nu mai fie oameni, să se dezbrace de sentimentul păcatului*[78]. De aceea, Părinții filocalici fericesc pe cei ce simt o continuă stare de păcătoşenie, dar nu se complac în ea: *Fericit eşti frate, dacă simți peste tot că ai păcate. Căci cel ce le simte, fără îndoială că se şi scârbeşte de ele şi se desparte de ele. Şi a le simți şi a cere ajutorul de la părinți prin rugăciunile lor către Dumnezeu pentru a se izbăvi de ele şi de chinurile veşnice ce aşteaptă pe om pentru ele, e o parte a pocăinței*[79]. Omul ce se complace în păcat se osteneşte zadarnic să minimalizeze importanța acestuia, căci, cu toate acestea, şi pentru el păcatul rămâne o realitate adânc înfiptă în viața omenească şi senzația tulburătoare a prezenței lui dă vieții moderne gustul amar al deşertăciunii care sapă la temeliile oricărei bucurii curate, adevărate. Cineva simte gravitatea păcatelor doar atunci când se va desface de cele de-a stânga (de cele rele), abia atunci îşi va cunoaşte cu de-amănuntul toate păcatele ce le-a făcut înaintea lui Dumnezeu. *Nu-şi vede omul*

[77] Dr. N. Mladin, *Despre păcat*, în *Prin zbuciumul vremii*, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1945, din *Epifania*, nr. 1, p. 6.

[78] *Ibidem,* p. 6.

[79] Sf. Varsanufie şi Ioan, *op. cit.,* răspunsul 498, p. 475.

păcatele sale de nu se va desface de ele cu amărăciune[80], căci *virtuțile şi păcatele fac mintea oarbă; unele, ca să nu vadă virtuțile, celelalte, ca să nu vadă păcatele*[81].

Omul copleşit de cele trupeşti se teme să se confrunte cu sine, se teme să privească sincer în propriul lui suflet şi fuge de sine însuşi prin toate distracțiile şi falsele bucurii de moment pe care şi le caută şi cu care se amăgeşte, crezând că-şi va acoperi rana ascunsă, dorind astfel să fie prieten cu sine, însă împotriva sa însuşi. E rana ce roade sănătatea vieții individuale şi a celei sociale, aducând multitudinea de catastrofe. Oricât ar vrea omul să se complacă într-o viață pur simțuală, rezumându-se la trăirea ei doar la nivel animalic, totuşi ceva arde în adâncurile inimii lui, înăbuşit, dar arde, pentru că în om este scânteia din flacăra iubirii lui Dumnezeu, este dorul omului după Acesta, chiar dacă omul este despărțit de El prin păcat. Sfântul Grigorie Teologul spune în acest sens: *În calitate de pământ sunt legat de viața pământească; însă eu fiind şi o părticică dumnezeiască, port în mine dorința vieții veşnice*[82].

În final, lupta împotriva păcatelor are ca scop asigurarea izbânzii milostivirii şi restaurarea în acest mod a sănătății sufletului[83]. Recuperarea noastră, a celor care dorim să ne însuşim roadele Jertfei Domnului Hristos de pe Cruce, se realizează prin lucrarea Lui, El Însuşi fiind Cel ce ne duce din biruință în biruință până la limanul cel

[80] Cuv. Isaia Pustnicul, *op. cit.,* cap. 27, p. 399.
[81] Avva Filimon, *Cuvânt foarte folositor*, în *Filocalia*…, vol. IV, p. 174.
[82] Sf. Grigorie de Nazianz, *Poeme dogmatice*, VIII, PG., XXXVII, col. 452.
[83] Lyonnet, Stanislas & Gervais, Pierre, *art. cit.,* tom 12, col. 861.

neînviforat al nepătimirii. Şi chiar dacă puterile noastre sunt slabe, El are puterea de a ne dezlega din laţurile păcatului, de a ne scoate din bezna patimii la lumina mântuirii.

În concluzie, putem lesne observa că Părinţii cei duhovniceşti ne-au descoperit multe taine ale acestui război nevăzut şi îndelungat. Nouă nu ne rămâne decât să medităm la îndemnurile şi recomandările lor, să le transpunem în practică şi să începem lucrarea despătimirii, pentru ca atunci când vom ieşi din această viaţă, să avem bucuria comuniunii lor în împărăţia cea neînserată şi să gustăm împreună din belşug bucuriile nespuse pregătite nouă de Bunul Mântuitor.

CAP. II. PATIMA DESFRÂNĂRII ŞI BIRUIREA EI ÎN VIZIUNEA SPIRITUALITĂȚII ORTODOXE (I)

II.1. Etimologie şi definiții

În combaterea păcatelor capitale, Sfinții Părinți nu omit niciodată să înfiereze desfrânarea, care este *împărăteasa, stăpâna şi plăcerea care cuprinde toate plăcerile [...] ea poartă ca o căruță greu de biruit pe căpeteniile lui Satana*[84]. Desfrânarea este poftirea, satisfacerea fără rânduială şi nepermisă de legea morală a plăcerilor sexuale. Este *o poftă fără rânduială a trupului împotriva poruncii lui Dumnezeu*[85], *lăsarea cu totul în voia poftelor trupului,*

[84] Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete după acrostih,* cap. 110, în *Filocalia ...*, vol. VII, Editura Humanitas, Bucureşti, 1999, p. 135.

[85] Pr. Prof. Moisiu Alexandru, *Sf. Vasile cel Mare, îndrumător şi păstor de suflete*, în rev. *Mitropolia Moldovei şi Sucevei,* nr. 1, 1988, p. 18.

care se ațâță în noi prin simțurile noastre[86]. Patima desfrânării constă în întrebuințarea patologică pe care omul o dă sexualității sale. Folosirea sexualității nu ține deloc de originea firii umane şi aceasta a apărut numai ca urmare a păcatului protopărinților.[87]

La înțelegerea mai exactă a acestei patimi şi a modului în care ea robeşte trupul şi sufletul celui pe care îl stăpâneşte, ne poate fi de folos şi înțelegerea denumirilor ei, aşa cum sunt ele întâlnite la scriitorii asceți. În acest sens putem arăta faptul că unii derivă cuvântul curvie, în greceşte – *porneia* – de la *pernimi (perao),* care are semnificația de a vinde ceva spre întrebuințare excesivă, exploatare. Astfel, curvia sau desfrânarea era înțeleasă ca vinderea trupului de către stăpânul acestuia, fie că era vorba de stăpânul femeii, în epoca în care aceasta era roabă, fie de către femeia însăşi în scopul dobândirii unui profit de natură materială. În epoca veche, femeia era considerată un obiect, bărbatul sau stăpânul său având drepturi depline asupra ei. O putea vinde sau chiar omorî[88]. Şi filosoful antic Aristotel, referindu-se la desfrânare, precizează: *Credeți-mă că desfrâul este dărâmarea trupului, scurtarea vieții, mânia binefăcătoarelor – adică a virtuților*[89]. În scrierile lui Evagrie Monahul, denumirea *porneia* (πορνεια) - curvie, indica prostituția sacră ce se

86 *Ibidem*, p. 22.

87 Jean Claude Larchet, *Terapeutica bolilor spirituale,* în româneşte de Marinela Bojin, Editura Sophia, Bucureşti, 2001, p. 136.

88 Preot Ioan C. Teşu, *Patima desfrânării şi lupta împotriva ei. Frumusețile căsătoriei şi ale familiei creştine,* Editura Credința Strămoşească, Iaşi, 2003, p. 54.

89 Aristotel apud apud Prof.Univ.Dr.Doc. Pandele Olteanu, *Floarea darurilor sau Fiore di virtu,* studiu, ediție critică pe versuri, după manuscrise, traducere şi glosar în context comparat, Editura Mitropoliei Banatului, Timişoara, 1992, p. 180.

practica în păgânism, precum şi ideea de pierdere a frâului în ceea ce priveşte instinctul sexual. Sfântul Ioan Casian foloseşte termenul latin *luxuria*, având semnificaţia de exces sau exercitare necontrolată a funcţiilor sexuale, de risipire a ei. Curvia desemnează astfel lipsa de înfrânare în privinţa sexului, pierderea frâului sexual[90].

Noţiunea de *abuz*, referitoare la sexualitate, vine – potrivit lui Sorin Cosma – din compusul latinesc *ab* şi *usus*, care are semnificaţia de o deviere de la uzul normal, de la folosinţa firească, caracterizând anormalitatea din acest punct de vedere, legată în mod special de insaţiabilitate, de lipsa de hotar în privinţa dorinţei sexuale şi a comportamentului erotic[91]. În limba română această patimă a fost denumită prin două cuvinte care au acelaşi înţeles. Este vorba de termenii *curvie* şi sinonimul său - *desfrânare*. Primul cuvânt este tradus sau definit ca: viaţă desfrânată, desfrâu. În ce priveşte al doilea cuvânt şi anume *desfrâul*, acesta este compus din două cuvinte *des* şi *frâu*[92]. Desfrâul este de fapt o purtare, atitudine desfrânată, corupţie, depravare şi imoralitate[93].

Dacă ar fi să facem o exegeză a acestor două cuvinte atunci ar trebui să arătăm faptul că prin cuvântul *des* se înţelege ceva care se repetă de (mai) multe ori la intervale mici de timp, urmând mereu unul după altul, repetat, frecvent, iar prin termenul *frâu* se înţelege

[90] Preot Ioan C. Teşu, *op. cit.,* p. 56.

[91] Sorin Cosma, *Cumpătarea în etica filozofică antică şi morală creştină. O încercare de sofrologie creştină*, Editura Helicon, 1999, pp. 213, 218.

[92] Cf. *Dicţionarul explicativ al limbii române,* Academia Română, Institutul de Lingvistică "Iorgu Iordan", Editura Univers Enciclopedic, 1998, p. 254, 287.

[93] *Ibidem.*

totalitatea curelelor împreună cu zăbala, care se pun la cal şi la gura unui cal spre a-l supune şi a-l putea mâna[94]. Din aceşti doi termeni ce sunt total opuşi, putem afirma faptul că desfrânarea înseamnă *lipsa frâielor* sau abuzul sexual în ceea ce priveşte relaţiile sexuale. Cuvântul *desfrânare* ilustrează multe feluri de plăceri, pofte şi patimi, dar sensul cel mai obişnuit este acela de pierdere a frâului sau neputinţa de a stăpâni pornirile anarhice ale trupului[95].

Asupra acestei probleme şi-au îndreptat privirile Sfinţii Părinţi ai Bisericii şi scriitorii bisericeşti, care, potrivit învăţăturii Mântuitorului Iisus Hristos şi Sfintei Scripturi, au dat un răspuns vehement acesteia. După avva Evagrie Ponticul, desfrânarea este: *dorinţa după felurite trupuri*[96], iar în viziunea Sfântului Nil Ascetul, *este cea mai de pe urmă ruşine*[97]. Sfântul Grigorie Sinaitul, vorbind despre această patimă, o consideră ca ceva ce creşte mai mult în partea poftitoare a sufletului şi a trupului, deoarece plăcerea ei este amestecată întreagă în toate mădularele. Patima curviei este *începătura, împărăteasa, stăpâna şi plăcerea, care cuprinde toate plăcerile, având ca soaţă trândăvia, care poartă ca o căruţă greu de biruit pe căpeteniile lui Satan. Despre ea se spune că este una din*

[94] *Ibidem*, pp. 282, 398.

[95] Prof. Ion Lazăr, *Pedeapsa neascultării sau Păcatul strămoşesc oglindit în stihia plăcerii sexuale*, Editura *Oastea Domnului*, Sibiu, 1997, p. 68.

[96] Evagrie, *De octo spiritus malitae* 4, P.G. 79, 1148, apud Tomas Spidlik, *Spiritualitatea răsăritului creştin I. Manual sistematic*, trad. de Diac. I. Ică Jr., ed. Deisis, Sibiu, 1997, p. 290

[97] Sf. Nil Ascetul, *Cuvânt ascetic,* în *Filocalia ...*, vol. I, Editura Humanitas, Bucureşti, 1999, p. 197.

prilejurile sau pricinile prin care au intrat patimile în noi[98]. Făcând referire la patima desfrânării, Sfântul Ioan Gură de Aur este de părere că *nu în unirea trupurilor stă necurăţia, ci în cugete şi în intenţia omului*[99].

Sfântul Ioan Damaschin, când enumeră patimile trupeşti, aşează patima desfrânării între patimile trupului: *Iar patimi trupeşti* – spune el – *sunt: iubirea de plăceri felurite, curvia, preacurvia, desfrâul, necurăţia, amestecarea sângelui (incestul), stricarea pruncilor, împreunarea cu dobitoacele (zoofilia sau bestialitatea), poftele rele şi toate patimile urâte şi potrivnice firii*[100].

Caracterul patologic şi patogen al desfrânării apare destul de evident, putând astfel să înţelegem de ce Sfinţii Părinţi o numesc adeseori *boală* şi văd în ea o formă de nebunie. *Bolnavă şi rănită de săgeata poftei desfrânate este inima care vede pentru a se învăpăia de dorinţă*[101]. Tot el o numeşte *boala cea mai rea* sau scurt *boală* şi vorbeşte despre mintea îmbolnăvită de loviturile ei[102]. Sfântul Grigorie de Nyssa o numeşte *boala plăcerii*[103]. Desfrânarea este flacără a iadului, căci *plăcerea pe care o aduce*

---

[98] Sf. Grigorie Sinaitul, *Capete foarte folositoare*, cap. 110, în *Filocalia…,* vol. VII, p. 131.

[99] Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni,* omilia XIX, ediţie revizuită de Constantin Făgeţan, trad. din limba elină, după ediţia Oxonia, 1847, de Arhim. Theodosie Athanasiu (an 1908), Editura Sophia, Bucureşti, 2005, p. 190.

[100] Sf. Ioan Damaschin, *Cuvânt minunat şi de suflet folositor*, în *Filocalia…,* vol. IV, Editura Humanitas, 2000, p. 188.

[101] Sf. Ioan Casian, *Aşezăminte mănăstireşti*, traducere de prof. Vasile Cojocaru şi prof. David Popescu, Prefaţă, studiu introductiv şi note de profesor - Nicolae Chiţescu, în colecţia *Părinţi şi scriitori bisericeşti,* vol. 57, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1990, p. 186.

[102] *Ibidem*, p. 187.

păcatul este scurtă, dar durerea pe care o produce este veşnică[104].

Această patimă grosieră mai este definită şi ca întrebuințarea patologică pe care omul o dă sexualității sale. Acest lucru îl putem observa din cuvântul grecesc πορνεια (porneia), care înseamnă prostituție şi prin care Sfinții Părinți au desemnat toate formele de patimă legate de sexualitate ca desfrâu, adulter, concubinaj, etc. Desfrânarea sau curvia are o lucrare pătimaşă variată: ca relație trupească între sexele opuse în afara căsătoriei religioase; relații exagerate fără respectarea perioadelor de post şi fără finalitatea naşterii de prunci; relații contra firii între acelaşi sex; onania; privitul imaginilor necuviincioase, consimțirea cu gândul la acest păcat, crearea diferitelor scenarii mentale cu referire la desfăşurarea patimii, vorbele, glumele şi cuvintele uşuratice, triviale şi cu dublu înțeles, care constituie aluzii la desfrânare etc.

În concluzie, putem afirma că păcatul desfrânării sau curvia este o *nebunie a sexului, o funcție sexuală, o folosire anormală a acesteia, nu spre procreare, ca expresie a iubirii de ființă dintre cele două persoane, ci într-un uz pervertit, spre plăcere şi satisfacție trupească personală. Curvia este un abuz de sex*[105].

[104] Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentar Ia Evanghelia de la Ioan,* traducere din limba franceză de Diacon Gheorghe Băbuț, Editura Pelerinul român, Oradea, 1998, p. 36.
[105] Preot Ioan C. Teşu, *op. cit.,* p. 57.

II.2. Semnificaţia sexualităţii umane şi scopul firesc al împreunării trupeşti din cadrul familiei

Omul, încă de la început, a fost creat cu trup şi suflet, atât unul cât şi celălalt având o valoare deosebită în iconomia mântuirii. Dacă trupului *i s-a dat mai întâi numele de om*[106]*,* înseamnă că se bucură de o cinstire specială, prin şi din el luând naştere noi fiinţe omeneşti, purtătoare de caracteristici fiziologice speciale. Sfinţii Părinţi afirmă că sexualitatea nu ţine de originea firii umane şi că aceasta a apărut numai ca urmare a păcatului strămoşesc. Sexul, în sine, nu este nici rău, nici divin, fiind un dar natural dat de Creator oamenilor şi cunoscut de aceştia după căderea în păcat. Astfel, Părinţii învaţă că, numai cei ce s-au întors de la Dumnezeu şi nu au îndeplinit porunca Lui au fost cuprinşi de poftele trupului, până într-atât încât au ajuns de s-au unit trupeşte (Fac. 3, 16 ; 4, 1). Sfântul Ioan Gură de Aur menţionează în acest sens: *După călcarea poruncii, după scoaterea din rai, atunci a început unirea trupească între Adam şi Eva. Înainte de călcarea poruncii duceau o viaţă îngerească şi n-a fost vorba deloc de unire trupească [...], de la început şi dintru început a stăpânit fecioria; dar când a intrat în trândăvie, neascultarea şi şi-a făcut intrarea păcatul, fecioria a zburat pentru cei dintâi oameni şi s-au făcut nevrednici de*

[106] Drd. Ioan Caraza, *Doctrina despre învierea morţilor la Atenagora Atenianul şi Tertulian,* în *Mitropolia Moldovei şi Sucevei,* anul XLIV, (1968), nr. 7-8, p. 382.

măreţia unui atât de mare bun şi a intrat deci, în lume legea unirii trupeşti[107].

Omul a fost creat în vederea unirii cu Dumnezeu, facultatea poftitoare (pofta sau dorința) fiindu-i sădită în inima sa pentru a putea să-L cunoască pe Dumnezeu, să tindă spre înălțarea la El, spre unirea cu El şi să o canalizeze spre tot ceea ce împiedică această firească lucrare. Adam în Grădina Edenului nu cunoştea altă dorire şi plăcere decât cea a desfătării în Dumnezeu, numai în El aflându-şi întreaga sa desfătare. Diavolul, pizmuindu-l pe om, l-a sfătuit şi l-a îndemnat pe acesta să-şi mute dorința de la Dumnezeu, spre sine însuşi şi spre cele sensibile, pentru ca să afle în acestea desfătarea. Şi Adam a ascultat glasul ispititorului. Din acea clipă a început a trăi într-o lume în care valorile sunt răsturnate şi răul se confundă cu binele. De atunci, omul este în căutarea plăcerii trupeşti, canalizând puterea de dorire a lui Dumnezeu înspre realitățile sensibile, pentru a gusta din cupa plăcerii trupeşti, căreia i-a urmat şi îi urmează în mod inevitabil durerea, această stare sufletească ce era necunoscută omului înainte de căderea în păcat. Despre această durere care urmează plăcerii sexuale vorbeşte Sfântul Maxim Mărturisitorul când zice: *Omul află prin însăşi experiența că orice plăcere are ca urmaşă în chip sigur durerea*[108].

Cunoscând durerea, omul trăieşte într-o permanentă stare de insatisfacție ființială, căci în ciuda faptului că

[107] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, omilia XVIII, III, traducere, introducere, indici şi note de Pr. Dumitru Fecioru, în colecția *Părinți şi scriitori bisericeşti,* vol. 21, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1987, p. 213.

[108] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, în *Filocalia…,* vol. III, Editura Humanitas, 1999, p. 30.

împlinirea unei dorințe îl satisface pe moment, întotdeauna obiectivul dorinței pe care l-a socotit pentru o clipă absolut, sfârşeşte prin a se arăta ca fiind finit şi relativ. El crede în mod eronat că poate afla infinitul în acest abis în care se scufundă tot mai mult. Omul încearcă să investească setea lui infinită de iubire ce a fost sădită ontologic în el pentru a fi îndreptată spre infinitul dumnezeiesc, în lucruri finite şi mărginite, astfel ajungând la o saturare şi o nemulțumire continuă ce se augmentează pe măsură ce acesta repetă plăcerea, socotind astfel că va găsi alinarea durerii. Aceasta o arată Sfântul Maxim Mărturisitorul când zice: ... *vrând să scăpăm de simțirea chinuitoare a durerii ne luăm refugiul la plăcere, încercând să ne mângâiem firea torturată de chinurile durerii. Dar grăbindu-ne să tocim împunsăturile durerii prin plăcere, întărim şi mai mult zapisul aceleia împotriva noastră, neputând ajunge la o plăcere eliberată de durere şi de osteneli*[109].

Din scrierile patristice aflăm că imboldul trupesc a fost lăsat de Ziditorul spre naşterea de prunci, căci, aşa cum subliniază şi Sfântul Maxim Mărturisitorul: *judecata dreaptă cu privire la împreunare trebuie să vadă scopul ei în naşterea de prunci. Deci cel ce urmăreşte plăcerea greşeşte în judecată, socotind ceea ce nu e bine, ca bine. Aşadar, unul ca acesta face rea întrebuințare (abuzează) de femeie, împreunându-se cu ea*[110]. În acelaşi duh filocalic, Sfântul Ioan Casian menționează : *De fapt îmboldirea trupului a fost lăsată de Ziditorul spre naşterea de prunci şi spre continuarea neamului omenesc prin coborâre unii de la alții, nu spre curvie [...] Prin urmare,*

[109] *Ibidem*, răspunsul 61, pp. 312-313.
[110] Idem, *Capete despre dragoste,* suta a doua, cap. 17, în *Filocalia…,* vol. II, Editura Humanitas, 1999, p. 71.

nu firea în sine e păcătoasă, chiar dacă o folosim noi rău. Sau vom învinovăți pe Ziditor? Oare cel ce a dat fierul spre o întrebuințare necesară şi folositoare e vinovat dacă cel ce l-a primit îl foloseşte pentru ucidere?[111] Voluptatea egoistă este păcat. Sexualitatea în familie nu trebuie a fi folosită doar pentru a procura plăcerea, pentru că aceasta din urmă nu trebuie văzută ca scop, ci ca mijloc în împreunarea trupească. *Este condamnabilă împreunarea pentru plăcere, nu cea pentru procreație. Nu faptul în sine, ci abaterea de la rânduiala lui constituie o ruşine, faptul fiind chiar binecuvântat de Dumnezeu: «Creşteți şi vă înmulțiți», fiind blestemată ieşirea din rosturile lui în adultere, ticăloşii, lupanare*[112], preciza scriitorul bisericesc Tertulian. Nu trebuie idolatrizată plăcerea. Dumnezeu vrea ca iubirea să fie constructivă, creatoare, nu un egoism carnal, căci în acest caz lipseşte finalitatea, care este procrearea şi dăruirea de sine reciprocă. *A avea legături sexuale, nu cu scopul de a avea copii, înseamnă a batjocori natura*[113], menționează în sensul acesta Clement Alexandrinul. Pentru a-şi împlini scopul, sexualitatea trebuie să formeze comuniunea între două persoane, unirea durabilă într-un *singur trup*. În general, desfrânatul caută femeia pentru a-şi satisface poftele senzuale, restrânge dragostea

[111] Sf. Ioan Casian, *Despre cele 8 gânduri ale răutății,* în *Filocalia…,* vol. I, p. 117.

[112] Tertulian, *Despre suflet,* XXVII, 4, trad. Prof. Nicolae Chițescu, Eliodor Constantinescu, Paul Papadopol şi prof. David Popescu, în colecția *Părinți şi scriitori bisericeşti*, vol. 3, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1981, p. 297.

[113] Clement Alexandrinul, *Pedagogul,* Cartea II, Cap. X, 95.3., traducere, note şi indici de Pr. Prof. D. Fecioru, în colecția *Părinți şi scriitori bisericeşti*, vol. 4, Editura I.B.M.B.O.R., Bucuresti, 1982, p. 284.

la nivel trupesc. El declară că o iubeşte, şi aceasta de multe ori îi dă crezare, deoarece ea este o fiinţă care aşteaptă afectivitatea bărbatului. Dar dacă acesta iubeşte cu adevărat o femeie, îi acordă şi cinstea cuvenită, nu o iubeşte pentru el însuşi şi nu o necinsteşte folosindu-o ca pe un obiect de satisfacere a plăcerii, aceasta devenind pentru el un simplu obiect posedat, deformându-se astfel sensul iubirii şi înţelesul sexualităţii umane. *În general vorbind,* precizează Clement Alexandrinul, *simţirea plăcerii nu-i ceva necesar; este consecinţa unor nevoi fireşti: foamea, setea, frigul, căsătoria. Dacă ar fi cu putinţă să n-ai nici o plăcere când bei sau când mănânci sau când faci copii, atunci s-ar putea dovedi că plăcerea nu e de trebuinţă. Că plăcerea nu-i nici activitate, nici dispoziţie şi nici o parte din noi înşine, ci a intrat în viaţa noastră ca să ne facă un serviciu, aşa cum se spune că ne este de folos sarea pentru digestia mâncării*[114]. Cel robit însă de patima desfrânării, *reducând trupul la un simplu instrument de plăcere sexuală, neagă dimensiunea spirituală a acestui trup şi destinaţia sa transcendentală, disprețuieşte chipul lui Dumnezeu după care este el însuşi făcut şi uită de firea omenească*[115].

Istoria lui Tobie exprimă foarte bine această realitate a vieţii spirituale din căsnicie (Cartea lui Tobit, cap. 3-9). Sara, logodnica lui Tobie, mai fusese peţită înaintea lui de şapte bărbaţi, care muriseră cu toţii în noaptea nunţii, îndată ce au intrat la ea. Dar îngerul Rafael îi descoperise lui Tobie că era vorba despre lucrarea unui

[114] Idem, *Stromatele*, stromata a II-a, cap. XX, 118.7., 119.1.-119.2., în colecţia *Părinţi şi scriitori bisericeşti*, vol. 5, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1982, p. 171.
[115] Jean-Claude Larchet, *op. cit.,* p. 140.

demon, Asmodeu, ce-i ispitea pe bărbații care veneau la Sara, să nu caute decât plăcerile trupeşti. Astfel, aceştia voiau să se unească mai întâi trupeşte cu Sara şi de abia apoi sufleteşte. Rafael îl sfătuieşte deci pe Tobie să înceapă printr-o rugăciune împreună şi prin sfinţirea camerei cu inima şi ficatul peştelui, arse liturgic. Tobie ascultă şi, după ce săvârşeşte sfinţirea camerei, se roagă împreună cu Sara: *Binecuvântat eşti Tu, Dumnezeul părinţilor noştri, şi binecuvântat este numele Tău cel sfânt şi slăvit întru toţi vecii! Să te binecuvânteze pe Tine cerul şi toate făpturile Tale! Tu ai făcut pe Adam şi Tu ai făcut pe Eva, femeia lui, pentru a-i fi ajutor şi sprijin, şi din ei s-a născut neamul omenesc. Tu ai zis: «Nu este bine să fie omul singur; să-i facem un ajutor asemenea lui». Şi acum, Doamne, nu plăcerea o caut, luând pe sora mea, ci o fac cu inimă curată. Binevoieşte deci a avea milă de ea şi de mine şi a ne duce împreună până la bătrâneţe. Şi a zis şi ea cu el: Amin*. Astfel, Tobie aşază comuniunea spirituală înaintea celei trupeşti, care doar o pecetluieşte pe cea dintâi. Rugăciunea care precede unirea intimă (şi pe care bărbații dinaintea lui Tobie nu o săvârşiseră încă din prima noapte) arată clar necesitatea de a fi unit spiritual, de a fi re-născut împreună din Duhul Sfânt, pentru a dobândi o relație intimă dreaptă, care să depăşească nivelul simplelor pofte trupeşti. Tobie şi soția lui aşteaptă să fie uniți spiritual, prin rugăciune şi prin har, înainte de a se cunoaşte trupeşte. Trupul nu trebuie lăsat să tiranizeze sufletul, ci trebuie supus acestuia[116]. Aşadar, recomandarea făcută soților

[116] Michel Philippe Laroche, *Un singur trup. Aventura mistică a cuplului*, traducere şi adaptare de Constantin Jinga, Editura Amarcord,

creştini de către literatura duhovnicească ortodoxă este aceea de a nu se uni în vederea plăcerii simţuale şi de a nu face din aceasta scopul şi obiectul esenţial al legăturii lor. Ei trebuie să vegheze să nu se lase stăpâniţi de plăcere, să nu-şi lipească inima de ea, pentru ca pe măsura înduhovnicirii trupului şi a facultăţilor lui, să ajungă să nu mai fie atraşi de aceasta. Faptul acesta nu înseamnă refuzul şi excluderea plăcerii legate în mod firesc de legătura trupească, ci nealipirea de ea, refuzul de a face din ea un absolut al vieţii conjugale. Plăcerea nu trebuie să fie scopul, ci urmarea firească a legăturii de iubire dintre soţi[117].

Desfrânarea este un păcat animalic, căci urmează pornirile unei patimi ce domină în animale. Am putea spune că desfrânatul întrece pe animale prin exces şi perversiune, exagerări necunoscute acestora, întrucât ele urmează instinctului nepervertit. Până şi *împreunarea lor trupească (a animalelor sălbatice — n.n.) urmează legile firii şi are loc numai în scop de procreare, iar nu pentru desfrâu*[118].

Iubind duhovniceşte, iubim ceea ce este mai durabil şi statornic în viaţa cuiva, dincolo de momentele de efemeră plăcere, procurate de iubirea pasională. Viaţa transformă, inevitabil, iubirea pasiune în iubire sufletească. Dacă nu reuşeşte acest lucru, este semn al neputinţei şi

Timişoara, 1995, pp. 105-106.

[117] Jean-Claude Larchet, *op. cit.,* p. 482.

[118] Atenagora Atenianul, *Solie în favoarea creştinilor*, III, trad., note şi indici de Pr.Prof.Dr. Teodor Bodogae, în colecţia *Părinţi şi scriitori bisericeşti*, vol. 2, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1997, p. 494.

lipsei ei de profunzime. Cine iubeşte doar cu trupul sau un trup, nu iubeşte cu adevărat, ci posedă sau profanează.

Ființă rațională, omul are chemarea de a spiritualiza iubirea sa, de a o curăți de elementele grosiere şi de trăirile inferioare, instinctuale, spre descoperirea bogăției ei mult mai înalte, spirituale. Asceza ortodoxă nu vizează anihilarea sau tăgăduirea trupului, ci profeţeşte ridicarea, prin intermediul acestuia, la o treaptă superioară lui de existență şi lucrare, la viață sufletească[119]. Fără împreunarea trupească a soților nu ar fi *naştere de copii şi nici sfințirea acestei naşteri*[120], ceea ce ne determină să recunoaştem în viața sexuală *un temei al iubirii, al adevărului şi al vieții*[121]. Aşadar, iubirea sexuală nu constă în *a scormoni toate năzbâtiile ruşinoase*[122] ale instinctului sexual, ci în respectul reciproc al soților, armonia trupească şi duhovnicească, vederea celuilalt ca dar jertfitor dăruit de Dumnezeul iubirii. Sexualitatea nu trebuie considerată *demodată şi constrângătoare*[123] deoarece ea exprimă nu numai relația trupească a oamenilor, ci nevoia lor de înțelegere cu ceilalți, nevoia de a iubi şi de a fi iubit, nevoia de gingăşie, de tandrețe, de compasiune față de

[119] Preot Ioan C. Teşu, *op. cit.*, p. 114.

[120] Prof V.V. Zenkovski, *Convorbiri cu tinerii despre sexualitate*, trad. Pr. Stelian Iliescu**,** Pr. Paraschiv Anghelescu, Pr. Dimitrie Balaur, cu un studiu de antropologie creştină, Editura Bizantină, Bucureşti, 1998, p. 54.

[121] *Ibidem*.

[122] Dr. Fr. W. Forster, *Îndrumarea vieții***,** Traducere Nicolae Pandelea, revizuire şi adaptare de prof. Aura Bicsi, Editura Panaghia, Suceava, 1999, p. 170.

[123]Pr.Prof.Dr. John Breck, *Darul sacru al vieții***,** Traducere şi cuvânt înainte de Prea Sfințitul Dr. Irineu Pop Bistrițeanul, colecția Bioetica, Editura Patmos, Cluj-Napoca, 2001, p. 81.

celălalt. Ea priveşte persoana umană ca întreg, fiind nota *definitorie*[124] a umanității, evidențiind diferența dintre sexe, dintre bărbat şi femeie, şi totodată arată că fiecare din celulele organismului uman *poartă natura sexului*[125]. Relația sexuală implică importante, intime şi profunde relații umane, care, atunci când sunt denaturate şi se abat spre scopuri josnice, pot provoca o mare catastrofă ale cărei consecințe nefaste nu vor întârzia să apară. De aceea, de sexualitate nu se cade a fugi, ci *trebuie să ne-o asumăm cu toată hotărârea*[126] pentru că sexul nu trebuie să fie *o ruşine*[127], ci un mijloc de refacere a unității primordiale a omului. Cu toate că este *furtunoasă şi impetuoasă, insistentă şi perseverentă*[128], sexualitatea este mijlocul de exprimare a iubirii între oameni, dar se cere o transformare a energiei sexuale care poate fi *sublimată*[129]. Este necesară această transfigurare a sexului cu atât mai mult cu cât *după cădere sexul poate deveni spațiul unui raport deviant*[130] înspre sine însuşi, înspre lume şi înspre ceilalți. Devine scop pentru sine însuşi când omul nu mai ține cont de o iubire care să jertfească pentru celălalt, ci-şi caută ca

[124] *Ibidem,* p. 83.

[125] Marko I. Rupnik şi Serghei S. Averințev, *Adam şi coasta sa. Spiritualitatea iubirii conjugale,* trad. de Constantin Hadarag, Editura Ars Longa, Iaşi, 1998, p. 14.

[126] Prof. V.V. Zenkovski, *op. cit.,* p. 83.

[127] Denis de Rougemont, *Partea diavolului***,** Traducerea Mircea Ivănescu, Editura Anastasia, Bucureşti, 1994, p. 141.

[128] Prof. V.V. Zenkovski, *op. cit.,* p. 33.

[129] Prof. Ion Lazăr, *Pedeapsa neascultării sau Păcatul strămoşesc oglindit în stihia plăcerii sexuale*, Editura *Oastea Domnului*, Sibiu, 1997, p. 150.

[130] Marko I. Rupnik şi Serghei S. Averințev, *op. cit.,* p. 23.

unic ţel propria sa plăcere. Atunci el nu mai vede chipul lui Dumnezeu în centrul fiinţei sale, ci satisfacerea funcţiilor sexuale, iar celălalt devine pentru el un simplu obiect ce-i satisface o poftă atunci când aceasta cere să fie satisfăcută. În acest mod, omul se *descentrează şi vieţuieşte înstrăinat de sine*[131], înlocuind *iubirea cu pofta animalică şi instinctivă*[132]. Dacă se ţine seama de toate acestea şi de faptul că *dorinţa sexuală poate uni cel mai bine bărbatul cu femeia*[133], se poate lesne înţelege de ce diavolul caută să transforme aceste relaţii în *puteri distrugătoare de suflet*[134].

Plăcerea nu trebuie să fie mobilul sau scopul principal al unirii, ci rod al ei, subordonat celorlalte esenţiale: iubirea şi procreaţia[135]. Iubirea trupească, exprimare a iubirii duhovniceşti, trebuie să fie treaptă spre deplina unire a soţilor, în Hristos. Practic, în celălalt, trebuie să descifrăm îndemnul şi chemarea Mântuitorului la iubire, iar iubirea noastră trebuie să se spiritualizeze, să se înduhovnicească neîncetat, până la stadiul de iubire duhovnicească desăvârşită, după modelul iubirii treimice. Prin aceasta, dorinţa trupească este transformată în avânt şi dor de viaţă duhovnicească îmbunătăţită, iar iubirea duhovnicească ia locul celei trupeşti, mult inferioare, oricât de altruistă ar fi ea[136].

Plăcerea şi dorinţa însoţesc actul sexual fiind dăruite de Dumnezeu oamenilor, dar ele nu trebuiesc

[131] Jean-Claude Larchet, *op. cit.,* p. 139.
[132] *Ibidem.*
[133] Prof. Ioan Lazăr, *op. cit.,* p. 105.
[134] Monahul Cleopa M., *Viaţa şi acatistul Sfintei Maria Egipteanca*, Editura Panaghia, Sf. Mănăstire Rarău, Crucea, 1998, p. 6.
[135] Preot Ioan C. Teşu, *op cit.*, p. 110.
[136] *Ibidem*, p. 111.

căutate insistent, ci lăsate să vină în mod firesc, în timpul conviețuirii binecuvântate de către Biserică, a celor doi soți, care sunt de altfel *imaginea unirii între Hristos şi suflet, între Hristos şi Biserică*[137]. În Biserica Ortodoxă, împreunarea trupească dintre bărbat şi femeie e, cu totul, parte integrantă, a Tainei Căsătoriei: *Dă-le lor [...] bună înțelegere sufletească şi trupească* — se roagă lui Dumnezeu, preotul, chiar în timpul săvârşirii Sfintei Taine a Cununiei. Unirea trupească o pecetluieşte pe cea sufletească pentru care cel mai adesea, e ca o oglindă vorbitoare. Acelaşi lucru îl lasă Apostolul să se înțeleagă şi atunci când scrie: *cinstită să fie nunta întru toate şi patul nespurcat. Iar pe desfrânați îi va judeca Dumnezeu* (Evrei 13, 4). Cuvintele Apostolului subliniază sfințenia absolută a căsătoriei, în care afirmă că patul — în termeni simbolici fiind chiar unirea trupească — e nespurcat, fără pată şi cast, în sine. După învățătura Bisericii Ortodoxe, unirea trupească dintre bărbat şi femeie face parte în mod firesc din Taina Sfântă. *Nici pe departe nu este, aşa cum unii în mod ipocrit au putut să gândească, partea ruşinoasă a căsătoriei*![138].

Contactul sexual este *prea frumos ca să-l pierzi*[139], el găsindu-şi împlinirea numai *în comunitatea eclezială*[140]. Dacă sexualitatea există pentru că *Ziditorul este Treime*[141], atunci scopul ei ultim este *transcenderea*

[137] Pr.Prof.Dr. John Breck, *op. cit.,* p. 88.
[138] Michel Philippe Laroche, *op. cit.*, p.90.
[139] Paul C. Reisser, *Sexul şi persoanele necăsătorite. Motive pentru a aştepta***,** Edit. Focus on the Family, Bucureşti, 2000, p. 2.
[140]Pr.Prof.Dr. John Breck, *op. cit.,* p. 88.

experienței carnale şi concentrarea în întregime asupra lui Dumnezeu[142], ceea ce arată că dorința sexuală trebuie trăită ca iubire spre celălalt, adică a-L iubi pe Dumnezeu, fie nemijlocit, cum fac monahii, fie mijlocit, prin soțul sau soția dăruită de Dumnezeu, iubire care trebuie să-şi aibă punctul de plecare şi întoarcere în şi numai în Dumnezeu. Numai dacă vom reuşi să ne canalizăm energia sexuală spre unitatea în cuget şi simțire, în ultimă instanță spre comuniunea cu Hristos, numai atunci vom înțelege partea luminoasă a sexualității şi binefacerile ei asupra naturii umane.

Răspunderea celor doi soți nu se mărgineşte numai la persoana lor, ci se extinde şi asupra generațiilor următoare. În actul de iubire prin care cei doi soți se voiesc, se confirmă şi răspund unul pentru altul într-un spirit total de devotament reciproc, ei voiesc, confirmă şi îşi asumă răspunderea în acelaşi timp şi pentru toți urmaşii lor, ceea ce înseamnă că iubirea conjugală implică nu numai jertfa unui soț față de celălalt, ci şi jertfa amândurora în favoarea urmaşilor, a acelor urmaşi pe care părinții îi vor mai buni, mai înzestrați, mai desăvârşiți decât au fost ei[143]. *În familie şi în legătura adevărată şi normală dintre soț şi soție, se descoperă în toată amploarea taina minunată a trupului. Corpul acela de care se apropie bărbatul devine ca şi cum ar fi trup din trupul lui, provoacă în el nu numai o stare de atenție delicată, de iubire adâncă, ci şi un sentiment de pietate în care se presimte taina naşterii unei vieți noi, ca urmare a apropierii trupeşti*[144].

[142] Pr.Prof.Dr. John Breck, *op. cit.,* p. 88.
[143] Dumitru Belu, *Despre iubire*, Editura Omniscop, Craiova, 1997, pp. 51-52.
[144] Prof. V. V. Zenkovsky, *op. cit.,* p. 21.

Numai în cadrul căsătoriei, sexualitatea îşi împlineşte scopul său de a reface în unitate *cele două jumătăţi ale aceleiaşi fiinţe*[145], familia întrunind puterea lui Dumnezeu, putere care le deschide calea spre Dumnezeu. Prin actul sexual cei doi îşi dăruiesc unul altuia o *forţă uriaşă de o valoare nemăsurată*[146] şi totodată devin un singur trup, acest lucru legându-i *mai mult decât copilul*[147] care apare în urma împreunării trupeşti. Iubirea care face din cei doi un singur trup *nu se justifică prin copil, dar copilul vine în chip firesc din preaplinul ei*[148].

Deci, căsătoria nu trebuie să fie prilej de neînfrânare, de perversiune, de abuz, să nu fie robită patimii. Fiecare soţ e dator şi să-şi stăpânească trupul în sfinţenie şi cinste, nu în patima poftei. Elementul spiritual trebuie să domine peste elementul trupesc în căsătoria creştină. Unirea cu Hristos să constituie atmosfera familiei. Să fie căsătorie *în Hristos*[149].

[145] Georges Habra, *Iubire şi senzualitate,* traducere Dora Mezdrea, Editura Anastasia, Bucureşti, p. 82.
[146] Prof. V.V. Zenkovski, *op. cit.,* p. 54.
[147] Georges Habra, *op. cit.,* p. 84.
[148] Marko I. Rupnik şi Serghei S. Averinţev, *op. cit.,* p. 112.
[149] Mitr. N. Mladin, *Asceza şi Mistica Creştină,* Editura Deisis, Sibiu, 1996, pp. 142-143.

II.3. Geneza sau cauzele patimii desfrânării

De multe ori când ne vorbesc despre patimi, Sfinții Părinți ne învață că filavtia, sau iubirea trupească de sine, este cauza tuturor patimilor. Astfel, din ea se nasc *cele trei gânduri pătimaşe care sunt şi cele mai generale: al lăcomiei pântecelui, al iubirii de argint şi al slavei deşarte. Căci acestea îşi iau prilejurile din aşa-zisa trebuință neapărată a trupului. Din ele se naşte toată lista patimilor*[150]. Această iubire pătimaşă pentru trup, pentru binele şi bucuria proprie este *începutul tuturor relelor*[151], este *piedica înaintării celor ce vor să se sârguiască*[152] şi ea este totodată *maica relelor*[153] şi *începutul tuturor patimilor*[154]. Filavtia este o dragoste irațională, o satisfacere exclusivă a simțurilor, a poftelor care sădesc în minte boli şi pătimiri ale trupului, greu de vindecat[155], o dragoste care divide tot ce are legătură cu persoana umană, împărțind şi *sufletul celui robit de ea*[156], făcând pe cel pătimaş să caute doar ceea i-ar satisface împlinirea poftei, apropiindu-se de cei ce l-ar

[150] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capete despre dragoste*, suta a doua, cap. 59, în *Filocalia…,* vol. II, p. 79.

[151] Nicolae Mladin, *Hristos – Viața noastră sau Ascetica şi mistica paulină,* Ediție îngrijită şi prefață de Ioan I. Ică Jr., Editura Deisis, Sibiu, 1996, p. 143.

[152] Cuv. Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire şi despre cunoştință,* în *Filocalia…*, vol. VI, Editura Humanitas, 1997, p. 222.

[153] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capete despre dragoste*, suta a treia, în *Filocalia…*, vol. II, p.114.

[154] *Ibidem.*

[155] Cuv. Nichita Stithatul, *op.cit,* p. 222.

ajuta şi totodată respingând persoanele care ar avea chiar şi numai o singură opinie diferită de a sa. Filavtia este în final o imensă *autoînşelare, o autoamăgire*[157] când, crezând că ne construim fericirea, de fapt ne îngropăm în durere, în frică şi în întuneric, totul fiind văzut ca o viaţă în paradis, când de fapt este un iad interior bine camuflat. Cel robit de această patimă a filavtiei sau a iubirii trupeşti şi egoiste de sine însuşi, caută propria sa plăcere trupească, plăcerea legată de simțuri. Această patimă se manifestă printr-un cras egoism, ducând la un egocentrism maximal care, sub forma acestei iubiri sensibile devine cea mai distrugătoare pentru sufletul omenesc. Nu trebuie să se înțeleagă că n-ar trebui să ne iubim pe noi înşine, ci trebuie să respingem iubirea trupească de noi înşine, *dragostea şi afecțiunea pătimaşă față de trup*[158], adică cea egoistă, vrăjmaşă a iubirii de Dumnezeu şi de semeni. Trupul este finit şi sărac în manifestări, dar sufletul este nemuritor, infinit în bogăția manifestărilor sale. Cel stăpânit de filavtie, iubeşte de fapt păcatul. El caută să-şi satisfacă toate poftele pătimaşe, căutând astfel *fericirea*, dar dând de *masca fericirii, ce din moartea ei se naşte, şi o clipă ține poate*[159].

Satisfacerea plăcerii carnale a trupului în mod egoist provoacă întristare sufletului, după cum disciplinarea trupului ajută mult creşterii spirituale. Aceasta nu înseamnă *eliminarea bucuriei trupului, ci spiritualizarea şi*

[156] Preot Ioan C. Teşu, *Din iadul patimilor spre raiul virtuților,* Editura Christiana, Bucureşti, 2000, p. 93.
[157] *Ibidem*, p. 94.
[158] Teodor al Edessei, *100 capete,* cap. 93, în *Filocalia…,* vol. IV, p. 225.
[159] Mihai Eminescu, *Glossă,* în volumul *Învierea,* Editura Demiurg, Iaşi, 1998, p. 180.

înduhovnicirea ei[160], filtrarea din sufletul nostru a cât mai mult din ceea ce este pământesc, pentru a putea creşte duhovniceşte şi a ne uni cu cerescul. Pătimaşul se vrea oarecum prieten cu sine, dar de fapt este duşmanul său cel mai feroce. El aflând din experienţă că orice plăcere are ca urmare în chip sigur durerea, îşi are toată pornirea spre plăcere şi toată fuga dinspre durere. Pentru plăcere luptă cu toată puterea, iar durerea o combate cu toată sârguinţa, închipuindu-şi că va putea să le despartă şi iubirea trupească de sine va avea unită cu ea numai plăcerea. Fiind sub puterea patimii, omul nu ştie că plăcerea nu poate exista niciodată despărţită de durere. Că *în plăcere e amestecat chinul durerii, chiar dacă pare ascuns celor ce o gustă prin faptul că domină patima plăcerii. Pentru că ceea ce domină iese întotdeauna deasupra, acoperind simţirea a ceea ce stă alături*[161]. Preferă o viaţă cât mai comodă, neştiind că nu trebuie căutată comoditatea, ci îndeplinirea voii lui Dumnezeu care de multe ori necesită jertfă, dăruire de sine, dar apoi duce la adevărata fericire. Sfântul Maxim Mărturisitorul menţionează că noi putem să ne eliberăm de reaua iubire trupească de noi înşine, lepădând frica de durere şi pofta de plăcere. Astfel, primind în locul iubirii celei rele de noi înşine pe cea bună şi spirituală, despărţită cu totul de grija de trup, nu vom înceta să slujim lui Dumnezeu prin această iubire bună de noi înşine, căutând pururea să ne susţinem sufletul prin Dumnezeu. Deci cel ce nu doreşte plăcerea trupească şi nu se teme deloc de durere, a ajuns nepătimitor. Căci odată cu acestea şi cu iubirea trupească de sine, care le-a născut, a

[160] Pr. Ioan C.Teşu, *op. cit.,* p. 94.
[161] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie,* în *Filocalia…,* vol. III, p. 30.

omorât toate patimile ce cresc prin ea şi prin ele[162]. Însă, dacă nu este stârpită încă de la începutul ei, iubirea trupească de sine, care este *mai mult părută decât adevărată*[163], dă naştere primelor patimi mai generale: al lăcomiei pântecelui, al iubirii de argint şi al slavei deşarte[164]. Când ne referim la lăcomia pântecelui, pătimaşul caută cele mai fine, mai gustoase şi mai variate mâncăruri. Adăugând la mulțimea bucatelor şi licoarea vinului, lacomul cade în trândăvie, pentru că o masă copioasă nu-l îndeamnă la nevoință, nu naşte în el dorința de rugăciune şi de meditație, ci generează gânduri de curvie, datorită trupului greoi şi minții încețoşate. Referitor la aceasta, Sfântul Isaac Sirul precizează: *Iar mişcarea mădularelor de jos ale trupului, care se face fără gândurile mai ascuțite ale plăcerii necuvenite ce se mişcă cu fierbințeală şi atrage sufletul fără voie la ticăloşie, se naşte fără îndoială din săturarea pântecelui*.[165] Cuviosul Isaia Pustnicul, în acelaşi sens, spune: *Vai nouă că, având trupul uşor lunecos spre păcat, îl aţâţăm prin săturare şi moleşeală spre pofte necurate şi gânduri murdare şi prin ochi primim în inimile noastre săgeţile celui viclean, iar prin atingerea trupurilor ne facem cai înfierbântaţi de iepe şi nu ne gândim nici la demnitatea noastră cuvântătoare, nici la frica de chinurile veşnice*[166]. Aşadar, dacă trupul *e gras şi tânăr sau plin de*

[162] *Ibidem,* p. 34.

[163] Calist Patriarhul, *Capete care au lipsit***,** în *Filocalia…,* vol. VIII, Editura Humanitas, Bucureşti, 2002, p. 370.

[164] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capete despre dragoste*, în *Filocalia…*, vol. II, p. 92.

[165] Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință,* cuv. XXVII, în *Filocalia…*, vol. X, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1981, p. 151.

must, când e aţâţat de amintiri caută să împlinească cu patimă cele cuprinse în ele, fiind împins de poftă[167].

În viziunea patristică, nu numai multa mâncare duce la curvie, ci şi băutura folosită în mod necumpătat. Sfântul Apostol Pavel, când s-a adresat în scris credincioşilor din Efes, oraşul unde s-a construit templul zeiţei Artemis (Diana), renumit pentru orgiile sale, le-a dezvăluit taina iubirii curate şi sfinte dintre bărbat si femeie, apoi le-a poruncit : *Să nu vă îmbătaţi de vin, în care este pierzanie* (Efes. 5, 18). Prin duhul alcoolului, diavolul a repurtat cele mai multe victorii împotriva omului. Asemeni rodului din grădina Edenului, alcoolul ne fascinează şi ne atrage spre veselie şi fericire; dar, la sfârşit, bucuria se transformă în nenorocire, violenţă şi crimă. Influenţa alcoolului se resimte direct asupra scoarţei cerebrale, provocând excitarea şi aprinderea simţurilor spre pofta desfrâului; iar împreună distrug milioane de celule nervoase care niciodată nu se mai refac[168].

Sfântul Ignatie Briancianinov, în lucrarea sa *Tâlcuiri la Patericul egiptean,* arată de ce vinul era considerat printre pricinile care duc la curvie (desfrânare). Astfel, el zice: *Vinul de viţă în ţările calde are o altă însemnătate decât în ţările cu climă temperată. În ţările cu climă caldă, întrebuinţarea vinului este asemenea o necesitate. Diavolul însă îl sileşte pe om să bea vin şi pentru desfătare şi din poftă. După acest semn se cunoaşte prezenţa şi lucrarea lui. De la o astfel de întrebuinţare a*

[166] Cuv. Isaia Pustnicul, *Douăzeci şi nouă de cuvinte*, cuv. XXIX, în *Filocalia…*, vol. XII, Editura Harisma, Bucureşti, 1991, p. 246.
[167] Marcu Ascetul, *Epistola către Nicolae Monahul*, cap. 11, în *Filocalia…*, vol. I, p. 325.
[168] Prof. Ion Lazăr, *op. cit.*, 89.

vinului se produce o vătămare de foarte multe feluri, mai ales aţâţă patimile: a curviei şi a mâniei. Monahului îi este îngăduită întrebuinţarea vinului numai în caz de nevoie. În urma unei adevărate nevoi, monahului este îngădui să bea cu măsură (cumpătat, ca vinul să lucreze numai în stomac, nu şi în cap)[169].

Desfrânarea se înrudeşte foarte bine cu toate patimile, în special cu cele trupeşti, fiind născută de lăcomia pântecelui, mergând până la mândrie, dar şi invers, pornind de la mândrie spre celelalte patimi, într-un proces reversibil, într-un cerc închis şi sufocant al pierzării. Acest lucru îl arată Sfântul Ioan Gură de Aur când spune: … *la temelia curviei se află mândria. Adam când a vrut să fie la fel ca Dumnezeu şi şi-a arătat această dorinţă prin faptă şi-a pierdut simţirea duhovnicească a neprihănirii, a căzut la simţirea trupească a poftei de femeie şi prin această poftă s-a alăturat dobitoacelor celor neînţelegătoare şi s-a asemănat lor*[170]. Sfântul Nil Ascetul scrie în acelaşi gând: *Adeseori gândul curviei vine de la gândul slavei deşarte şi dă înfăţişări cuviincioase începuturilor căilor ce duc la iad, ascunzând alunecările primejdioase de mai târziu prin care îi duce la temniţele iadului pe cei ce îi urmează fără judecată*[171].

Desfrânarea naşte patimi consecutive, căci patimile trupeşti sunt legate ca într-un lanţ, astfel că o verigă conduce spre alta, adică preaplinul uneia o naşte pe cea următoare.

---

[169] Sf. Ignatie Briancianinov, *Tâlcuri la Patericul egiptean,* trad. de Pr. Gheorghe Roşca, în colecţia *Comorile Pustiei,* vol. 9, Editura Anastasia, Bucureşti, 1997, pp. 40-41.
[170] *Ibidem,* p. 14.
[171] Sf. Nil Ascetul, *Cuvânt ascetic,* în *Filocalia…,* vol. I, p. 197.

O altă cauză a acestei înjositoare patimi este aceea venită din partea demonilor. După Sfinții Părinți, demonii pot ispiti pe oameni cu această patimă prin mai multe feluri şi anume: prin atingere, prin năluciri, prin scurgerea seminței (poluții), prin aducere aminte. Astfel, Sfântul Ioan Carpatinul vorbeşte de dracii care pătrund în simțuri şi în mădulare cu scopul de a munci trupul cu fierbințeală şi care fac pe om să privească, să asculte, să vorbească cuvinte necuviincioase, să aibă ochii plini de desfrânare şi să fie înăuntru şi în afară zăpăcit de babilonie. Un alt autor filocalic - Sfântul Ioan Carpatinul - spune că dracii se silesc să întineze pe nevoitor prin năluciri ruşinoase şi prin scurgerea seminției, cel mai adesea în vremea praznicelor (sărbătorilor) şi a sfintelor slujbe şi mai ales a zilelor în care preoții trebuie să slujească la Sfântul altar, iar pe alții când vor ei să se împărtăşească, vrând prin aceasta să-i oprească de la Sfânta Împărtăşanie[172]. Un alt mod prin care dracii stârnesc patima desfrânării este acela prin atingerea dracilor de om în timpul somnului. Asupra acestui tip de stârnire ne atenționează Sfântul Maxim Mărturisitorul, arătând că unii asceți spun că *dracii, atingându-se în somn de anumite părți ale trupului, stârnesc patima curviei. Pe urmă, patima stârnită aduce în minte forma femeii prin amintire. Iar alții zic că aceia se arată minții în chip de femeie şi, atingând părțile trupului, stârnesc dorința, şi aşa se ivesc năluciriile. Alții iarăşi spun că patima, care domneşte în dracul ce se apropie, stârneşte patima şi aşa se aprinde sufletul spre gânduri, aducând înainte formele prin amintiri. De asemenea, despre alte năluciri pătimaşe,*

[172] Sf. Ioan Carpatinul, *Una sută de capete de mângâiere*, cap. 18 şi 87, în *Filocalia…,* vol. IV, pp. 129-130 şi p. 148.

unii spun că se produc într-un fel, alţii, într-alt fel. Dar în nici unul dintre modurile amintite nu pot dracii să mişte nici un fel de patimă dacă se găsesc în suflet iubirea şi înfrânarea, fie că se află trupul în stare de veghe, fie în stare de somn[173]. Unele viclenii de-ale dracului curviei ni le descoperă Evagrie Ponticul când spune că, atunci când cineva a dobândit nepătimirea părţii poftitoare şi gândurile de ruşine s-au răcit, atunci arată bărbaţi şi femei jucând împreună şi-l face pe pustnic să privească lucruri şi forme de ruşine, uneori atingându-se şi de trupuri, stârnind într-însele fierbinţeala dobitocească[174].

Diavolul mai stârneşte în om patima desfrânării prin împodobirile şi sulimanurile la care mulţi recurg ascultând şoaptele acestuia, în scopul de a atrage privirile, prin vopsirea feţei, prin parfumurile tari şi îmbrăcămintea indecentă, mijloace pe care Sfinţii Părinţi le numesc: *steaguri ale desfrânării*. Deci şi acestea sunt mijloace prin care stârnesc pe oameni la desfrânare. Acest lucru îl arată Sfântul Tihon din Zadonsk în cercetarea pe care o face femeilor ce se îmbracă indecent, se machiază cu tot felul de pudre şi farduri: *În ce scop fac ele prostia asta? Nu poate fi altă pricină decât aceea* - zice el - *că vor să atragă atenţia bărbaţilor, sau mai rău, să le placă să-i provoace la păcat cu ele [...]. Într-adevăr, bărbaţii le privesc, dar mulţi îşi întorc inimile odată cu capul [...] Nu puţin război se face din această amăgire celor tineri şi neîntăriţi cu inima*[175].

---

[173] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute de capete despre dragoste*, suta a doua, cap. 85, în *Filocalia…,* vol. II, p. 84.

[174] Evagrie Ponticul, *Capete despre deosebirea patimilor şi a gândurilor,* cap. 15, în *Filocalia…,* vol. I, p.73.

Cuviosul Isaia Pustnicul enumeră patru pricini care duc la curvie: *Prin patru lucruri sporeşte curvia în trup: prin dormirea la un tânăr (tânără), prin mâncarea pe săturate, prin uşurătatea în purtări şi prin împodobire* [176]. Alteori, *supărarea ta din partea curviei vine de la gândurile tale împotriva aproapelui şi de la judecarea lui. Dar şi de la familiaritatea îndrăzneață cu cei care ți-am spus să nu ai această îndrăzneală*[177].

Trândăvia sau lenea este şi ea socotită ca pricină a păcatului desfrânării. În această privință, Marcu Ascetul arată că sufletul cuprins de lene se lipeşte cu uşurință de tot ceea ce vede, cugetă sau aude: *De pildă, de va vedea frumusețe de femeie, îndată se va răni de pofta trupească*[178]. La rândul său, Sfântul Ioan Gură de Aur ne oferă şi el câteva detalii de ordin duhovnicesc: *...boala aceasta* (desfrânarea – n.n.) *nu vine de la ținuta trupului în genere, sau de la frumusețea feței, ci numai de la un suflet trândăvit şi rătăcit.*

De multe ori s-au văzut bărbați care trecând cu vederea femei frumoase şi încântătoare, s-au predat unor femei urâte şi spurcate. De unde se învederează că a se îndrăgosti de o femeie nu vine de la frumusețea feței sale, fiindcă dacă ar fi aşa, apoi asemenea femei ar fi robit pe cei căzuți, mai înainte de cele urâte.

Deci, care este cauza? Că dacă a iubi nu vine de la frumusețea feței, apoi de unde-şi are începutul şi obârşia amorul? Poate de la demon? Desigur că-şi are şi de acolo,

[176] Cuv. Isaia Pustnicul, *op. cit.*, p.79.
[177] Sfinții Varsanufie şi Ioan, *Scrisori duhovniceşti,* în *Filocalia…*, vol. XI, Editura Episcopiei Romanului şi Huşilor, 1990, p. 277.
[178] Sf. Marcu Ascetul, *Epistolă către Nicolae Monahul*, în *Filocalia…*, vol. I, p. 325.

însă nu aceasta este ceea ce se caută, ci să vedem de nu cumva şi noi suntem cauza. Nu numai de la demoni vine cursa aceasta, ci împreună cu dânşii vine mai întâi de la noi. De nicăieri nu se naşte această boală urâtă, decât de la deprindere, de la vorbe linguşitoare, de la lene şi nelucrare, de la a nu avea nimic de făcut[179]. Acelaşi autor patristic, în alt loc, precizează: *desfrânarea se hrăneşte cu traiul bun, cu petrecerile şi cu convorbirile necontenite cu femeile*[180].

Dar şi simplele cuvinte necuviincioase introduc în suflet sămânța desfrânării, şi cuvintele puse pe muzică stârnesc *focul firesc şi dinlăuntru*[181], pentru că astăzi există *o muzică care incită în mod pervers, prin mesaje subliminale la patimi animalice*[182].

Apoi, pipăitul este *simțul cel mai primitiv, cel mai periculos*[183], necesitând o pază duhovnicească mai mare față de celelalte simțuri deoarece e cu neputință să ajungi la pipăire şi să nu săvârşeşti fapta, de va fi şi locația potrivită, pentru că *se poate întina cineva trupeşte prin atingere. Şi*

---

[179] Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei II Corinteni,* omilia VII, trad. din limba elină, după ediția Oxonia, 1847, de Arhiereul Theodosie Ploeştenu, Bucureşti, 1910, p. 111.

[180] Idem, *Despre preoție,* Traducere, introducere şi note de Pr. Dumitru Fecioru, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1998, p. 150.

[181] Sfântul Teofilact, arhiepiscopul Bulgariei, *Tâlcuire Ia Evanghelia cea de la Luca,* Transcris din chirilică, cules, corectat, stilizat şi adaptat la limbajul nostru literar, de diaconul Gheorghe Băbuț, în colecția *Ortodoxia Românească*, Editura Pelerinul Român, Oradea, 1999, p. 176.

[182] Maica Magdalena, *Sfaturi pentru o educație ortodoxă a copiilor de azi***,** cu traducerea românească a cuvântului Sf. Ioan Gură de Aur despre educația copiilor, Editura Deisis, Sibiu, p. 102.

[183] Georges Habra, *op. cit.,* p. 214.

nimic nu-i mai rău decât această simțire[184], atingerea fiind maica faptei[185]. Aşadar, e necesară ferirea de sărutarea persoanelor de sex opus ca de *muşcăturile animalelor veninoase*[186] şi aceasta pentru că *sărutările bagă în suflet otrava desfrânării*[187], iar pretextul că prin sărutare se arată dragostea este fals, deoarece *dragostea nu se arată cu sărutarea, ci cu bunăvoința*[188]. Totodată, plăcerea pe care o simte în urma pipăitului şi a gustului, îl fac să trăiască la fel ca şi animalele, cei din această categorie fiind *robiți pântecelui şi celor de sub pântece*[189]. Şi astfel, prin neînfrânarea de la nimicuri şi dezmierdări sunt conduşi în chip nelegiuit spre împreunarea trupurilor.

După cum am văzut, patima desfrânării este zămislită, hrănită şi sporită[190] mai ales prin trei factori de comportament pătimaş: mândrie[191] şi slavă deşartă[192], osândirea aproapelui[193], precum şi de săturarea pântecelui şi somnul fără măsură[194]. Printre izvoarele de proveniență ale patimii desfrânării, se numără şi păcatul strămoşesc.

---

[184] Sf. Ioan Scărarul, *Scara dumnezeiescului urcuş*, în *Filocalia…,* vol. IX, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1992, p. 234.

[185] *Ibidem.*

[186] Georges Habra, *op. cit*., p. 214.

[187] Clement Alexandrinul, *Pedagogul…,* p. 350.

[188] *Ibidem,* p. 349.

[189] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii şi cuvântări*, traducere, introducere, note şi indici de Pr. D. Fecioru, în colecția *Părinți şi scriitori bisericeşti*, vol. 17, Editura I.B.M.B.O.R., Bucuresti, 1986, p. 579.

[190] Jean-Claude Larchet, *op. cit*., p. 145.

[191] Sf. Ioan Scărarul, *Scara…*, p. 223.

[192] *Ibidem,* p. 224.

[193] *Ibidem,* p. 222.

[194] *Ibidem,* p. 226.

Trebuie să ştim însă că pornirile sexuale dezordonate sunt şi o consecinţă a păcatului strămoşesc şi, prin urmare, nimeni nu este scutit de ele. Pe lângă acestea, mai putem adăuga şi alte cauze declanşatoare ale acestei patimi, cauze care sunt în ton cu lumea contemporană: îmbrăcămintea necuviincioasă şi provocatoare, lectura şi vizionarea unor materiale instigatoare (erotice); dansurile, cântecele, reprezentări artistice obscene şi imorale din literatură, pictură şi cinematografie; vorbele, glume, cuvintele uşuratice sau triviale[195], gândul pătimaş, neglijenţa rugăciunii, nepăzirea simţurilor, conversaţiile prea intime cu femeile, uşurătatea în purtări, lipsa unei educaţii sănătoase, contactul cu cei stăpâniţi de această patimă, împodobirea hainelor, parfumurile, dresurile şi privirile cu iscodire. *Dresurile* sunt, în viziunea patristică, un alt mod de a atrage spre pofta trupească, ele constând în aranjarea părului, a bărbii, îngrijirea sprâncenelor şi pudrarea feţei în acest scop.

Aşa cum dreptul Lot se chinuia văzând faptele nelegiuite ale sodomenilor, tot astfel se zbuciumă oricine priveşte scene de desfrânare. Nu poate fi ceva mai tulburător şi mai incitant spre desfrânare, decât imaginaţia asociată cu texte, desene, fotografii erotice sau imagini filmate în timpul unei împreunări sexuale. Asistăm astăzi la o adevărată inundaţie copleşitoare de romane erotice, reviste, casete video, compact discuri, etc. Un tânăr care doreşte să lupte pentru îmblânzirea stihiei sexuale, dacă se întâmplă să privească asemenea filme, este aproape imposibil să nu fie biruit şi să nu cadă în mrejele patimii desfrânării. Drogurile, cafeaua, tutunul, precum şi mulţimea produselor afrodisiace moderne se alătură alcoolului

[195] Preot Ioan C. Teşu, *Patima desfrânării…*, p. 59.

şi reprezintă pentru majoritatea celor ce le consumă, doar nişte pârâiaşe firave care se îndreaptă spre fluviul învolburat al desfrâului[196]. Un rezumat al cauzelor ce generează desfrâul ni-l face Sfântul Paisie Velicikovski când spune: *Pofta trupească se naşte în om din prefacerea cea călduroasă sau din mâncarea cea multă, sau din somn mult, sau din lucrarea satanei, sau din osândire, sau din vorbe deşarte, sau din împodobirea cu haine, sau din vederea cu ochii a frumuseții divine*[197].

Totodată, desfrânarea atacă diferit pe oameni în funcție de progresul lor duhovnicesc. Astfel, la cei începători *căderile se ivesc totdeauna din desfătare (cu mâncări), la cei din mijloc şi din mândrie, cu toate că mândria atacă şi pe cei începători, iar celor ce se apropie de desăvârşire, numai din osândirea aproapelui*[198].

Preventiv, Sfântul Teofan Zăvorâtul ne sfătuieşte să nu lăsăm niciodată un gând să treacă fără să-i dăm atenție[199], pentru că gândurile reprezintă *obiectele luptei lăuntrice*[200]*,* trebuind cercetate cu deosebită atenție, pentru a vedea de unde vin şi mai ales, ce scop au. Gândul rău odată acceptat face ca sufletul să pornească *deja pe calea păcatului*[201] şi înstrăinează în acest mod pe om de Dumnezeu care *nu priveşte cu bunăvoință*[202] astfel de com-

[196] Prof. Ion Lazăr, *op. cit.*, 91.

[197] Sf. Paisie Velicikovski, *Crinii țarinii…,* p. 111.

[198] Sf. Ioan Scărarul, *op. cit.***,** p. 225.

[199] Sf. Teofan Zăvorâtul, *Viața duhovnicească şi cum o putem dobândi,* Traducere din engleză Prof. Grația Lungu Constantinescu, Editura Bunavestire, Bacău, 1999, p. 248.

[200] *Ibidem*, p. 248.

[201] *Ibidem,* p. 250.

[202] *Ibidem***,** p. 246.

portament. În Pateric se disting trei mişcări ale trupului: una naturală (φυσικη κινησις), alta provenind din excesul hranei şi al băuturii, şi o a treia provocată de către demoni. Dacă gândurile pe care le iscă (demonul) nu sunt însoţite de patimă - atunci, crede Avva Evagrie - ele nu vor fi pentru noi o piedică în calea cunoaşterii lui Dumnezeu[203]. Gândurile de curvie sunt *fiare sălbatice* şi stârnesc imaginaţia sexuală, care este *întotdeauna o imaginaţie necurată*[204], aceasta trebuind să fie corectată, pentru ca ea să fie spre mântuire şi nu spre osânda veşnică. Dacă nu vom lăsa gândurile de desfrânare să zăbovească în noi şi nu vom consimţi cu ele când acestea se ivesc în minte, atunci am barat orice drum al acestei înjositoare patimi. De aceea, nu trebuie să primim *în nici un chip gândul păcatului*[205] şi să nu ne complacem în gânduri desfrânate, întorcând toate aceste gânduri spre cele duhovniceşti, pentru că altfel, alunecând pe panta desfrâului, ajungem în prăpastia pierzării.

[203] T. Spidlik, *Spiritualitatea Răsăritului creştin, I Manual Sistematic,* traducere şi prezentare: diac. Ioan I. Ică Jr., Sibiu, Deisis, 1997, p. 277.
[204] Prof. V. V. Zenkovski, *op. cit.,* p. 69.
[205] Sf. Teodor Studitul, *Cuvinte duhovniceşti,* col. *Izvoare duhovniceşti,* Editura Episcopiei Ortodoxe Alba Iulia, 1994, p. 164.

II.4. Felurile şi formele pe care le îmbracă patima desfrânării

Ținând cont de persoanele care săvârşesc desfrânarea, putem sublinia faptul că felurile acestei patimi sunt în număr de patru. Astfel, desfrânarea *este* ***simplă*** *atunci când se săvârşeşte între două persoane necăsătorite;* ***incest,*** *atunci când se săvârşeşte între două persoane înrudite, până la gradul şapte;* ***adulter,*** *când una, sau ambele persoane care săvârşesc desfrânare sunt căsătorite;* ***sacrilegiu,*** *atunci când s-a călcat, prin acest păcat, votul castității*[206]. Desfrânarea se poate săvârşi după rânduiala firească, când se face în afară de căsătorie, sau împotriva ordinii naturale, acest păcat fiind aşezat între păcatele strigătoare la cer.

După Sfântul Ioan Casian, formele desfrânării, sunt:

- actul sexual împreunarea cu un partener;
- masturbația şi scurgerea nocturnă, descrise eufemistic ca *(desfrânare) fără a atinge o femeie* şi denumite şi *necurăție* (inmunditia);
- desfrânarea în minte şi în inimă[207].

Când ne referim la felurile acestei patimi, mai putem preciza că există o desfrânare sau curvie sufletească, interioară, care se naşte în suflet şi una care se manifestă

[206] Asist. Constantin C. Pavel, *Patimi dăunătoare vieții omeneşti (desfrânarea, invidia şi mânia)***,** în *Mitropoliei Moldovei şi Sucevei*, anul XXXIII (1957), nr.5-6-7, p. 432.

[207] Columba Stewart, *Cassian Monahul (Învățătura Ascetico-Mistică),* Traducere de diac. Ioan I. Ică jr. şi Cristian Pop, Editura Deisis, Sibiu, 2000, p. 120.

prin trup în lucrările lui fizice. Legătura dintre acestea este intrinsecă. Mai înainte de a fi curvie trupească sau de a se exterioriza, ea este curvie interioară, cu gândul. La rădăcina declanşării acestor energii pe care le solicită şi epuizează actul fizic al curviei, stă distrugerea, răvăşirea şi pustiirea sufletului.[208] Mântuitorul Iisus Hristos, fiind şi bun psiholog şi cunoscând pericolul pe care-l reprezintă păcatul cu gândul, mai ales cel al desfrânării, avertizează: *Aţi auzit că s-a zis celor de demult: Să nu săvârşeşti adulter. Eu însă vă spun vouă: că oricine se uită la femeie, poftind-o, a şi săvârşit adulter cu ea în inima lui* (Mt. 5, 27-28). Referitor la aceste cuvinte ale Bunului Mântuitor, Sfântul Ioan Gură de Aur precizează: *După cum este cu neputinţă să te atingi de foc şi să nu te arzi, tot aşa uitatul la chipurile frumoase arde sufletul, ce caută cu poftă, mai iute decât focul. Că trupurile frumoase sunt pentru ochii desfrânaţilor ca o materie ce aprinde lesne. De aceea trebuie să nu dăm prilej focului poftei să vadă frumuseţi străine, ci să înăbuşim prin orice mijloc focul, să-l stingem cu gânduri cucernice, să stăvilim incendiul ca să nu se întindă mai departe, să nu-i îngăduim să surpe tăria sufletului nostru*[209].

Consideraţiile precedente în legătură cu trupul nu trebuie să ne facă să uităm că trupul nu este totdeauna implicat în patima desfrânării, că cel mai adesea intervine în al doilea rând.

---

[208] Preot Ioan C. Teşu, *op. cit.*, p. 60.

[209] Sf. Ioan Gură de Aur, *Cuvânt de laudă la Sfântul Mucenic Varlaam,* în vol. *Predici la sărbători împărăteşti şi cuvântări de laudă la sfinţi,* trad. de Pr. Prof. Dumitru Fecioru, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 2002, p. 489.

După cum am mai precizat, înainte de a fi fizică, sexualitatea umană este psihică. Cel mai adesea, trupul este împins să păcătuiască de o dorinţă care se naşte în inimă: *Căci dinăuntru, din inima omului, ies cugetele cele rele, desfrânările…* (Mc. 7, 21) şi tot creşte până ajunge să se implice trecerea la actul fizic. Pofta inimii are în ea germenele patimii şi chiar ajunge s-o săvârşească în chip deplin (Mt. 5, 28).

Şi dacă este adevărat că, în anumite cazuri, imboldul trupului iscă în suflet pofta, putem spune totuşi că şi atunci sufletul este cel care are iniţiativa, întrucât el dispune de puterea de a primi sau nu aceste îmboldiri, lăsându-le fie să se întețească, fie dimpotrivă, respingându-le încă de la început. Subliniem faptul că patima desfrânării poate fi săvârşită cu mintea prin desfătarea păcătoasă cu închipuirea desfrânării, mai precis cu imaginile ei. *Precum trupul are ca lume lucrurile, aşa şi mintea are ca lume ideile. Şi precum trupul desfrânează cu trupul femeii, aşa şi mintea desfrânează cu ideea femeii prin chipul trupului propriu. Căci vede în gând forma trupului propriu amestecată cu forma femeii. Căci cele ce face trupul cu fapta în lumea lucrurilor, acelea le face şi mintea în lumea gândurilor*[210]. Atunci când aceste imagini nu sunt furnizate de simțuri sau de memorie, ele pot fi făurite sub impulsul dorinței, de imaginație. Aceasta poate da naşterea sub presiunea unei dorințe deosebit de puternice, dar şi prin directa lucrare a demonilor, unor veritabile halucinații. *Demonul desfrânării,* arată Evagrie, *îl face pe suflet să*

[210] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capete despre dragoste*, suta a treia, cap. 53, în *Filocalia…*, vol. II, p. 96.

spună ori să asculte tot felul de vorbe, ca şi cum lucrul cu pricina ar fi chiar în faţa ochilor[211].

O formă a desfrânării este lucrarea ei în cadrul unirii dintre cele două sexe, fie că este vorba despre o legătura de acest gen înainte sau în afara căsătoriei, fie în cadrul familiei, şi aceasta când unirea dintre cei doi soţi nu respectă o disciplină duhovnicească, prin această disciplină înţelegându-se perioadele de post rânduite de Biserică, dar şi scopul esenţial - o expresie a iubirii mult mai adânci decât o atracţie trupească - iubirea duhovnicească, şi un mod de concretizare a acestei iubiri prin naşterea şi creşterea copiilor. *Înainte şi în afara căsătoriei, cele care lovesc grav viaţa intimă sunt auto-erotismul, căsătoria de probă sau concubinajul, iar în cadrul familiei, căutarea exclusivă a plăcerii erotice, nerespectarea scopului sau a finalităţii conjugale sau abuzul de sex, nerespectarea unei discipline trupeşti şi conjugale, deviaţii şi comportamente bizare, patologice, pervertite, culminând în crima premeditată a avortului, adulterul sau infidelitatea şi divorţul, care sunt moarte sufletească şi încălcare gravă a caracterelor căsătoriei: unitatea şi indistructibilitatea*[212].

Aşa cum am precizat mai sus, demonii pot ispiti pe oameni cu această patimă prin mai multe feluri, iar una din uneltirile şi înşelăciunile lor este şi provocarea poluţiilor, tulburându-l cu gânduri şi trăiri de desfrânare. Trebuie să fie cunoscute foarte bine *schimbările, prefacerile şi transformările*[213] care au loc în interior, pentru a şti când

[211] Evagrie Ponticul, *Tratatul practic*, traducere Cristian Bădiliţă, Editura Polirom, Iaşi, 2003, p. 94.
[212] Preot Ioan C. Teşu, *op. cit.*, p. 61.
[213] Sf. Simeon Noul Teolog, *Cateheze,* studiu introductiv şi traducere: diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 1999, p. 268.

cineva se face vinovat chiar de poluțiile avute. Oxigenarea mai slabă a creierului, ca urmare a meselor copioase, stropite şi udate din belşug cu băuturi şi datorată faptului că digestia celor ingurgitate solicită o cantitate mai mare de energie, slăbesc discernământul, trezvia, controlul mişcărilor trupeşti de către cele spirituale, favorizând rătăcirea, vagabondarea minții şi a gândurilor, căderea lor în robia plăcerilor trupului şi instalarea poftelor şi a dorințelor de natură fizică[214]. Sfinții Părinți arată că adevăratele cauze ale acestor ispitiri de natură erotică din vis pot fi gândurile şi trăirile noastre conştiente, scăpate în somn de sub controlul şi cenzura rațiunii, precum şi diavolii care, potrivit asceticii răsăritene, se pot atinge de trup şi-l pot tulbura cu gânduri şi trăiri de desfrânare. Sfântul Ioan Scărarul subliniază: *Când ne aşezăm în aşternut să fim cu multă grijă pentru că în timpul somnului, mintea singură, fără de trup, se luptă cu demonii, prin gândurile ce au străbătut-o înainte de a adormi, iar dacă gândurile ce ne-au preocupat au fost îndreptate spre plăcerile trupeşti, mintea va fi o trădătoare a cauzei sale însăşi şi a trupului*[215]. Poluțiile sau scurgerile avute în timpul somnului nu sunt vinovate în sine, dar ele *pot fi vinovate prin cauzele care le provoacă*[216], respectiv când sunt rezultatul unor dorințe neîmplinite avute chiar în acea zi. Astfel, Sfântul Vasile cel Mare subliniază faptul că multe închipuiri avute în timpul somnului *sunt ecouri ale gândirii din timpul zilei*[217]*,* şi, de aceea chiar şi visurile trebuie *să-ți dea prilej de gândire cu privire la credință*[218]*,*

[214] Preot Ioan C. Teşu, *op. cit.*, p. 92.
[215] Sf. Ioan Scărarul, *op. cit*., p. 312.
[216] George Habra, *op. cit.,* p. 229.
[217] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii şi cuvântări…,* p. 263.
[218] *Ibidem,* p. 389.

pentru că ele sunt câteodată *experienţe şi imagini din trecut*[219], fiind un indiciu al patimilor ascunse în suflet. Dacă cineva suferă vreo scurgere în timpul somnului trebuie să se învinuiască pe el însuşi, adică nepăsarea şi lenea, pentru că, după Sfântul Ioan Casian, scurgerile naturale au loc *o dată la câteva luni*[220]. Scrierile duhovniceşti răsăritene nu condamnă, ca fiind patimi, ispitirile din timpul somnului, dar avertizează că ele sunt semne ale alipirii noastre puternice de cele lumeşti, trupeşti şi materiale[221]. Scurgerile, care se produc fără voie, sunt consecinţa a trei cauze: prea multa mâncare, lipsa de veghere şi înşelăciunile duhului rău[222], dar, totuşi, ele nu rezultă de pe urma *consumului excesiv de alimente sau lipsei de veghere morale, cât vicleniilor demonilor*[223]. Somnul mult şi necontrolat, lipsa de disciplină cu privire la timpul de odihnă şi refacere poate favoriza apariţia ispitelor în vis.

Sfântul Nicodim Aghioritul ne recomandă să chivernisim cu înţelepciune această trebuinţă a trupului: *Să dormi măsurat, pentru că ştii bine că somnul peste măsură, nu numai că slăbănogeşte mădularele, moleşeşte mintea, îngreuiază capul şi dă voie zugravului celui vechi şi întru totul următor vicleniei, să închipuiască în nălucire zugrăvelile sale necuviincioase, întinând astfel de multe ori cu supărările de noapte; somnul cel mult pricinuieşte şi mare vătămare sănătăţii trupului după cum hotărăsc*

[219] Columba Stewart, *op. cit.,* p. 141.
[220] *Ibidem,* p. 124.
[221] Preot Ioan C. Teşu, *op. cit.*, p. 92.
[222] Columba Stewart, *op. cit.,* p. 142.
[223] *Ibidem,* p. 143.

doctorii[224]. În acest sens, Sfântul Ioan Scărarul ne oferă şi el următorul îndemn: *Când te culci şi când te scoli, adu-ți mereu aminte de moarte şi îndeletniceşte-te cu rugăciunea de un singur gând a lui Iisus; nici un ajutor mai puternic decât acesta nu putem găsi în timpul somnului*[225]. Omul stăpânit de *demonul trândăviei*[226], poate avea poluții şi *în stare de veghe*[227], aceasta datorându-se totalei abandonări a luptei împotriva patimii. Când scurgerea este provocată, atunci acea persoană se depărtează de la Sfânta Împărtăşanie, iar în restul cazurilor se analizează minuțios pricinile care au dus la poluții. Pe parcursul zilei nu trebuie să cugetăm la nălucirile din timpul somnului de noapte, căci intenția demonilor este şi aceasta de a ne păngări cât suntem treji cu cele din vremea nopții. Aşadar, cumpătarea trupească, disciplinarea lucrărilor trupeşti, înfrânarea de la mâncare, băutură şi somn, postul în sine ajutat de osteneala şi lucrarea mâinilor prin care se dă ocupație trupului, canalizează tensiunea şi energiile trupeşti într-un scop practic[228].

O altă formă a desfrânării o constituie perversiunile sexuale care sunt multiple. Acest fenomen a luat amploare în lumea contemporană, o lume secularizată care face totul pentru *a orienta pe om mai mult față de lumea de aici,*

[224] Sf. Nicodim Aghioritul, *Paza celor cinci simțuri. Carte sfătuitoare pentru paza celor cinci simțuri, a nălucirii şi a inimii şi care sunt îndulcirile duhovniceşti şi chiar ale minții*, în colecția *Comorile pustiei* vol. 35, Editura Anastasia, Bucureşti, 1992, p. 73.

[225] Sf. Ioan Scărarul, *op. cit*., p. 312.

[226] Georges Habra, *op. cit*, p. 229.

[227] Sf. Ioan Scărarul, *op. cit.,* p.310.

[228] Preot Ioan C. Teşu, *op. cit.*, p. 93.

decât față de lumea spirituală[229], o lume în care *omul nu se mai prosternează în fața Rațiunii divine, ci începe să adore propria-i rațiune*[230].

Perversiunile sexuale se deosebesc de desfrânare. Astfel, desfrânarea nu este un păcat prin raportare la instinct (pentru că scopul acestuia este împreunarea cu celălalt sex), ci numai prin raportarea la rațiune. Există, însă, practici sexuale, care păcătuiesc şi prin raportarea la instinct, şi prin raportarea la rațiune. Sfinții Părinți desemnează aceste păcate printr-o expresie anume: *împotriva firii* (para fisin).

Astăzi, pornografia nu reprezintă, aşa cum se susține în mod eronat, o expresie a libertății de exprimare sau a *drepturilor omului*, ci o uriaşă afacere în mâna unui grup de oameni influenți. Ea este o formă de încălcare a demnității umane prin reducerea femeii la un obiect dezumanizat al obsesiilor altora. Fără doar şi poate, pornografia creează dependență pentru că simțirile trupului lesne strecoară în suflet cele ale lor şi pe cât de uşor se strecoară, pe atât de greu vor ieşi. Consider că acei consumatori de pornografie nu vor aprecia femeia la adevărata ei valoare, ci o vor vedea ca pe simplu obiect sexual[231].

Pornografia este o propagandă prin imagini şi o deviere impusă sexualității prin obținerea plăcerii sexuale ca scop unic, femeia fiind degradată la nivelul de marfă, de obiect, de sursă de plăcere. Reclama sonoră şi vizuală din comerț, pentru care se cheltuiesc sume enorme are drept rezultat direct modificarea intenționată a comportamentului

[229] Pr.Prof.Dr. Dumitru Popescu, *Teologie şi cultură***,** Editura Sofia, Bucureşti, 1993, p. 44.
[230] *Ibidem,* p. 66.
[231] *Ibidem.*

şi exacerbarea apetitului, mergând până la introducerea unei stări maniacale. Aşadar, pornografia îl face pe om incapabil de a iubi femeia şi de a-şi alcătui o familie creştină. De asemenea distruge sentimentul de pudoare, manipulând conştiința tinerilor, trântind astfel în noroi demnitatea femeii şi actul miraculoasei apariții a vieții omeneşti.

Pornografia reprezintă prin urmare un surogat ieftin pentru aceia ce caută nevoia de intimitate. Pentru un dependent de pornografie, fiecare contact sexual virtual este o încercare disperată de a se implica într-o relație fără a fi cunoscut adevărat şi fără a fi nevoit să-şi asume riscurile care decurg din dezvăluirea intimității reale. Utilizând pornografia ca pe o scurtătură spre intimitate, bărbații în special, încep să se teamă de o relație adevărată şi în ciuda singurătății adânci nu mai sunt capabili să-şi dăruiască inima unei femei adevărate. În continuare vom trece în revistă principalele neadevăruri pe care pornografia le promovează:

- Femeile prezente pe revista Playboy sunt denumite *iepuraşi*, fiind considerate nişte animale mici şi drăgălaşe. Majoritatea materialelor pornografice dezvăluie doar trupul femeii neglijând în totalitate intelectul şi sentimentul acesteia.
- Femeile sunt asemenea unui sport. Materialele pornografice prezintă relațiile sexuale în ipostaza unui joc; ca şi în fiecare joc, trebuie să câştigi, să cucereşti sau să marchezi.
- Femeile sunt o proprietate. Expuse într-un catalog, asemenea unor mărfuri, femeile pot fi comandate şi cumpărate, după ce le-au fost studiate toate detaliile de către potențialii cumpărători.

- *Valoarea* unei femei este direct proporțională cu gradul de atractivitate al corpului ei. În materialele pornografice, femeile supraponderale sunt ridiculizate pentru simplul fapt că nu se încadrează în tiparul femeii perfecte.

- S-a constatat că cererea este foarte mare pentru genul de fotografii care din interdicții legale nu se află în comerțul clasic, adică pentru cele cu conținut pedofil (relații sexuale cu copii), zoofil (relații sexuale cu animale), necrofil (relații sexuale cu oameni morți), sado-masochist[232].

În ciuda tuturor tentațiilor şi feluritelor ispite, tânărul cu nădejde în Dumnezeu poate să-şi păzească mintea prin evitarea *îndulcirii* ei cu astfel de imagini, fuga de locurile în care ispita e la vedere şi prin respingerea gândurilor de ruşine încă de la începuturile lor. În paralel cu aceasta e nevoie de multă rugăciune a minții, de chemarea neîncetată a numelui Domnului nostru Iisus Hristos, Acesta devenind astfel străjer al minții şi al inimii noastre. Fără să priveghem asupra pulsiunilor din noi, nu vom putea spori în viața duhovnicească şi nici vindeca de gândurile păcătoase. Terapeutica morală a perversiunilor trebuie făcută în duhul Sfinților Părinți, duhovnicul dând dovadă de o inteligență ascuțită şi o mare iubire de oameni. Părintele duhovnicesc trebuie să convingă pe cel cuprins de această înjositoare patimă că întoarcerea la normalitate este posibilă doar în sânul comunității ecleziale. De aceea, fiecare credincios are o mare responsabilitate față de com-

[232] Ierodiacon Cleopa, *Creştinul ortodox în lumea televizorului şi internetului*, Editura Panaghia, Sfânta Mănăstire Rarău, p. 105.

portamentul semenului său, ajutându-l să se îndrepte pe calea pocăinței şi a virtuților creştine.

II.5. Manifestarea şi gravitatea acestei patimi

Invers decât în cazul iubirii, concupiscența este atrasă şi influențată numai de frumusețea sensibilă.

Dragostea, dintre toate sentimentele, este cea care se potriveşte cel mai bine spre a justifica abdicarea de la sinele propriu, pentru că ea ne împinge să ne jertfim pentru cei pe care-i iubim. Între această dăruire de sine şi abandonul de sine, Satana păstrează mai multe pante atât de uşor înclinate, încât abia se simt. El ştie că dragostea este domeniul prin excelență al confuziilor între viciu şi virtute: *în nici o altă parte omul nu se înşeală mai abitir în ce priveşte motivările sale şi nu se mulțumeşte mai bine cu sofisme cusute cu ață albă. În nici o altă parte, masochismul şi egoismul strâmt nu se înveşmântează cu mai mult succes cu aparențele sacrificiului*[233].

Patima desfrânării face ca în existența celui robit trupul să treacă înaintea duhului: *Pofta (desfrânată) face mai iubite decât Cauza şi Ființa cea unică şi singură de dorit [...] cele de după ea şi de aceea socoteşte mai de cinste trupul decât duhul. De asemenea face mai atrăgătoare posesiunea celor văzute decât slava şi strălucirea celor duhovniceşti*[234]. În patima desfrânării, sexualitatea devine pentru om un obstacol în calea întâlnirii cu

[233] Denis de Rougemont, *Partea diavolului…,* p. 130.

Dumnezeu. Ea încetează de a mai fi expresia pe plan trupesc a iubirii ancorate în sfinţenia Duhului, de asemenea încetează de a mai fi un act spiritual, devenind un act pur carnal, mărginit la trup[235]. Se poate ajunge la o împletire a patimii cu dragostea. Astfel unii oameni, profund răvăşiţi de faptul că au fost înşelaţi pe când trăiau o iubire *veşnică*, nu mai cred în iubirea sinceră şi jertfelnică, ci se refugiază în plăcere ca într-un drog şi multiplică, nu fără un surd spirit de revanşă, cuceririle încurcate şi efemere[236]. În aceste cazuri, cel care desfrânează poate avea impresia că o face din dragoste pentru celălalt, dar el, cu sufletul *înnămolit în mocirla desfrânării şi pe cale de a putrezi complet*[237], nu observă că semenul său nu are pofte asemănătoare. În aceste cazuri, nefiind *supusă iubirii spirituale, funcţia sexuală ajunge să ocupe în om un loc nespus de mare, poate chiar exclusiv, şi înlocuieşte iubirea cu pofta animalică şi instinctivă*[238].

Patima desfrânării se desfăşoară după un scenariu şi potrivit unui mecanism ce are mult mai multe în comun cu instinctul şi cu pofta decât cu raţiunea şi cu discernă-mântul. Declanşarea şi derularea acestei patimi poate fi descoperită şi de manifestările care o anticipează şi o precipită:

[235] Jean-Claude Larchet, *op. cit.*, p. 139.

[236] Olivier Clément, *op. cit***,** p. 72.

[237] Sf. Ioan Gură de Aur, *Despre feciorie*, în vol. *Despre feciorie, Apologia vieţii monahale, Despre creşterea copiilor,* traducere din limba greacă şi note de Preotul profesor Dumitru Fecioru, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 2001, p**.** 270.

[238] Jean-Claude Larchet, *op. cit.,* p. 139.

- o stare crescândă de neliniște şi de agitație, un zbucium şi o tulburare sufletească în continuă progresie, în aşteptarea derulării şi satisfacerii ei;
- o tulburare a sufletului şi un tremur continuu al trupului, în aşteptarea tot mai lipsită de răbdare a momentului împlinirii ei;
- un proces complex de elaborare a mijloacelor, circumstanțelor si persoanelor antrenate în săvârşirea ei, dublată de înlăturarea tuturor circumstanțelor care ar putea împiedica declanşarea ei;
- o teamă şi o adversitate, o gelozie bolnavă față de tot ceea ce i-ar putea periclita împlinirea patimii, fie că este vorba de persoane, fie că este vorba de obiecte;
- o reducere progresivă a factorului rațional, în favoarea celui irațional, pătimaş; o stingere a discernământului, o întunecare a rațiunii, a puterii de judecată şi de deliberare, sfârşind prin pierderea controlului asupra lucrărilor sufletului şi a simțurilor;
- robie sufletească, prin care desfrânatul lucrează instinctiv, animalic la împlinirea poftei sale fără limite[239].

Desfrânarea este cel mai adesea privită ca o formă de nebunie. Sfântul Vasile cel Mare vede în manifestările acestei patimi *fapte săvârşite de un suflet nebun şi turbat*[240], iar Sfântul Ioan Scărarul spune că ea *îl face pe cel ce pătimeşte aceasta ca pe un scos din minte şi ieşit din sine, beat neîncetat după ființa cuvântătoare şi necuvân-*

[239] Preot Ioan C. Teşu, *op. cit.*, p. 64.
[240] Sf. Vasile cel Mare, *Despre a nu ne lipsi de cele lumeşti*, omilia XXI, traducere Pr. Prof. Dumitru Fecioru, în volumul *Scrieri. Partea întâi*, în colecția *Părinți şi scriitori bisericeşti,* vol. 17, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1986, p. 553.

tătoare[241]. Acelaşi autor precizează în continuare: *Dracul curviei, întunecând adeseori mintea conducătoare, îi face pe oameni să săvârşească acele lucruri pe care numai cei ieşiţi din minţi le săvârşesc*[242]. Sfântul Ioan Gură de Aur arată cum această patimă rătăceşte mintea omului, îi întunecă, îi tulbură, îi răvăşeşte şi îi chinuie sufletul: *După cum tâlharii şi spărgătorii de ziduri când voiesc a fura ceva de preţ, fac aceasta stingând lumânarea, tot aşa face şi cugetul cel stricat cu cei ce păcătuiesc, căci şi în noi este o lumină care arde veşnic şi care se numeşte* ***cuget*** *sau* ***conştiinţă****. Dacă duhul răului intră cu multă grăbire înăuntru şi stinge acea flacără, de îndată a întunecat sufletul şi l-a doborât, şi îndată a furat tot ce se găsea înăuntru. Când sufletul a fost cucerit de vreo poftă necurată, întocmai ca şi norul sau ceaţa care întunecă ochii trupului, tot aşa şi el rămâne întunecat cu totul, cucerindu-i-se mai dinainte prevederea cugetului, şi nu-l lasă a vedea mai departe, nici prăpastia ce-i stă în faţă, nici gheena, nici frica, ci la urmă fiind asuprit de voinţa acelei pofte necurate, se face uşor de cucerit de păcat, şi întocmai ca un zid fără ferestre ridicat înaintea ochilor, pofta nu mai lasă a străluci lumina dreptăţii în cuget, fiindcă toate gândurile cele necuviincioase ale poftei l-au împresurat din toate părţile. Atunci femeia curvă i se înfăţişează veşnic şi înaintea ochilor, şi înaintea cugetului, şi înaintea gândurilor lui. Şi după cum cei orbiţi, chiar de ar sta sub cerul liber şi într-o amiază din cele mai strălucitoare, totuşi nu se pot bucura de lumină, fiindu-le închişi ochii, întocmai aşa pătimesc şi aceştia, căci de li s-*

[241] Sf. Ioan Scărarul, *op. cit.*, p.144.
[242] *Ibidem*, p. 77.

ar trâmbița la ureche mii de vorbe mântuitoare, ei îşi astupă urechile la toate vorbele acelea, fiind prinşi mai dinainte şi robiți cu sufletul acelei patimi. Dar toate acestea le ştiu prea bine toți cei ce au încercat asemenea lucruri jalnice. Fie însă ca voi să nu ştiți niciodată de asemenea încercări[243]*. Poate exista o robie mai mare decât robia plăcerilor trupului*?[244] se întreba autorul menționat, arătându-ne prin aceasta gravitatea patimii. Sfântul Bernard este de părere şi el că *de nici un păcat nu se bucură diavolul atât de mult ca de păcatul curviei, pentru că el poate săvârşi toate păcatele, numai păcatul curviei nu poate. De aceea se străduieşte întotdeauna să înşele oamenii să cadă în curvie*[245].

Atât de gravă este desfrânarea, încât Sfântul Ioan Casian afirma că ar fi mai bine pentru cel pătimaş să fie atins de viciul gloriei deşarte, decât de flacăra desfrânării[246] şi, cu toate că acest viciu este unul din păcatele cele mai greu de învins, desfrânatul ori nu se vindecă, ori cu greu se mai poate ridica după prăbuşire[247].

Gravitatea cea mai mare este că desfrânatul nu-şi strică doar trupul său, ci atentează, din cauza patimii

---

[243] Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni…,* omilia XI, pp. 110-111.

[244] Sf. Ioan Gură de Aur, *Despre feciorie…,* p. 50.

[245] Sf. Bernard apud Prof.Univ.Dr.Doc. Pandele Olteanu, *Floarea darurilor sau Fiore di virtu,* studiu, ediție critică pe versuri, după manuscrise, traducere şi glosar în context comparat, Editura Mitropoliei Banatului, Timişoara, 1992, p. 180.

[246] Sf. Ioan Casian, *Convorbiri duhovniceşti,* V, XII, traducere de prof. Vasile Cojocaru şi prof. David Popescu, Prefață, studiu introductiv şi note de profesor – Nicolae Chițescu, în colecția *Părinți şi scriitori bisericeşti,* vol. 57, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1990, p. p. 386.

[247] *Ibidem.*

dezlănțuite, şi la trupurile celor din jur, încercând să le subjuge pentru a-şi satisface dorințele păcătoase, iar dacă dă greş, poate recurge la ucideri, adultere, hoție. Unii intră într-un adevărat joc al seducției[248], privind doar scopul, adică satisfacerea plăcerii proprii, neluând seamă la faptul că celălalt partener are suflet, voință şi sentimente care ar trebui respectate. Desfrânatul *nu-şi urmăreşte decât propria sa plăcere, nu dăruieşte nimic celuilalt, iar de la acela aşteaptă să primească numai ceea ce-i cere dorința sa pătimaşă. Iar ceea ce dobândeşte este privit ca împlinirea propriei sale dorințe, iar ca nu dar al celuilalt*[249].

II.6. Urmările pierzătoare ale desfrâului

Atunci când unirea sexuală se produce în afara contextului ei spiritual şi se practică numai pentru desfătarea simțurilor, inevitabil ea îl mutilează pe om, pervertind profund ordinea firească a raportului său cu Dumnezeu, cu sine însuşi şi cu aproapele.

Dorința exclusivă de plăcere sexuală ce caracterizează desfrânarea, pune în mişcare puterea poftitoare a omului şi o îndepărtează de Dumnezeu, Care ar trebui să fie scopul ei esențial. Orbit de desfătarea simțurilor pe care i-o produce această patimă, omul se lipseşte astfel de desfătarea spirituală cu bunurile cereşti. *Plăcerea privită*

[248] Olivier Clément, *op. cit.,* p. 70.

[249] Jean- Claude Larchet, *op. cit***,** p. 142.

ca scop în sine devine pentru om un absolut, care-L exclude pe Dumnezeu şi-I ia locul[250]*,* iar din această pricină se ajunge la transformarea dorinței de absolut, care înainte era îndreptată spre Dumnezeu, într-o dorință exclusiv carnală, pătimaşă, impersonală ce devine o formă de autoidolatrie[251]. După păcatul originar, omul îşi îndreaptă atenția spre corpul său şi îl consideră materie, simplă carne sensibilă, pradă pasiunilor şi concupiscenței ce îi împiedică intrarea în Împărăția Cerurilor: *Carnea şi sângele nu pot să moştenească Împărăția lui Dumnezeu, nici stricăciunea nu moşteneşte nestricăciunea* (I Cor. 15, 50). Plăcerea privită ca scop în sine devine pentru pătimaş un absolut care-L exclude pe Dumnezeu şi-I ia locul. Prin desfrânare, omul îşi face din voluptate un idol[252]. Atunci omul nu mai vede centrul ființei sale în chipul lui Dumnezeu pe care-l poartă în sine, ci în funcțiile sexuale. Într-un anume fel, el se reduce la acestea, tot aşa cum cel care este stăpânit de patima lăcomiei se reduce la funcțiile sale gustative si digestive. Astfel, omul se descentrează şi vieţuieşte înstrăinat de sine. Nefiind, aşa cum se cuvine, supusă iubirii spirituale, funcția sexuală ajunge să ocupe în om un loc nespus de mare, poate chiar exclusiv, şi înlocuieşte iubirea cu pofta animalică şi instinctivă. *Tot păcatul pe care-l va face omul, este în afara trupului, dar cel ce curveşte păcătuieşte în trupul său* (I Cor. 6, 14). Aceasta o spune Sfântul Pavel, pentru că prin scurgere întinează însăşi ființa trupului, fapt care e cu neputință să se întâmple

[250] Jean-Claude Larchet, *op. cit.,* p. 139.
[251] Olivier Clément, *Trupul morții şi al slavei. Scurtă introducere la o teopoetică a trupului,* Traducere sora Eugenia Vlad, A.F.M.C., Christiana, Bucureşti, 1996, p. 48.
[252] Jean-Claude Larchet, *op. cit.*, p. 139.

în alt păcat. *Iar eu întreb* – spune Sfântul Ioan Scărarul - *de ce la orice alt păcat ne-am obişnuit să zicem numai că oamenii greşesc, dar când auzim că cineva a curvit, zicem, cu durere, că acesta a căzut*[253]. Părintele Stăniloae tâlcuieşte în felul următor acest text: *Se poate spune că cineva a greşit şi s-a întors iarăşi prin calea prin care s-a abătut. Căci a tăgăduit de pildă prin limbă şi iarăşi s-a mărturisit prin ea. Sau a furat prin mâini şi iarăşi a dăruit prin ele. Şi în altele la fel. Dar cel ce a curvit nu se întoarce prin aceeaşi cale prin care a căzut. Ci prin alta. Căci plânge, posteşte, suspină. De aceea se numeşte curvia în chip propriu cădere, nu greşeală. Aceasta cu atât mai mult când e vorba de viețuirea călugărească. Pentru că e proprie călugărului fecioria şi făgăduința. Deci cel ce a stricat fecioria a căzut cu adevărat, călcând făgăduința*[254], căci *curvia abate toate simțirile şi puterile trupului şi ale sufletului şi preface şi corupe chipul şi asemănarea zvârlindu-le în nimic. De aceea e şi numită cădere*[255]. Ordinea facultăților omului este astfel tulburată şi în ființa sa se instaurează un profund dezechilibru, provocat de faptul că mintea, voința şi afectivitatea încetează de a mai sta în slujba spiritului şi, nemaifiind modelate şi ordonate de el, sunt puse în slujba poftei sexuale, mânată de căutarea plăcerii. Omul, stăpânit de instinct, ajunge asemenea animalelor, aşa cum am precizat şi în capitolul precedent. Deosebirea dintre desfrânați şi animale se face observată din faptul că acestea au perioade scurte şi bine determinate în care îşi perpetuează specia,

[253] Sf. Ioan Scărarul, *op. cit.*, p. 232.
[254] Pr.Prof.Dr. Dumitru Stăniloae, notă explicativă nr. 481, în *Filocalia…,* vol. IX, p. 232.
[255] Idem, notă explicativă nr. 483, în *Filocalia…,* vol. IX, p. 233.

limitându-se la ceea ce natura le-a îngrădit, pe când desfrânatul nu îşi poate stăpâni sau înfrâna pornirile trupeşti. Pentru el nu există nici o măsură în săvârşirea păcatului, nici în plan fizic, nici în cel spiritual. Desfrânarea, ca toate celelalte patimi, operează răsturnarea valorilor la cel mai înalt nivel: ea duce la situarea lui Dumnezeu într-un plan secund, la uitarea şi la negarea Lui, punând în locul Său plăcerea simțurilor. Pătimaşul nu se îngrijeşte de celălalt ca persoană, ci se gândeşte doar la sine şi la satisfacerea proprie, nerealizând că, în goana sa disperată după ea, el ajunge la deznădejde. La aceasta se ajunge din cauză că setea după păcat nu se poate stinge decât cu înfrânare, iar înfrânarea reprezintă încercarea de revenire la statutul de fiu al lui Dumnezeu. Astfel, plăcerea este *un mod al lucrării simțurilor constituit după o poftă iraţională*[256], deoarece mintea, voința şi afectivitatea încetează de a mai sta în slujba spiritului[257]. Se face dragoste fără dragoste, fără bucurie şi chiar fără plăcere: un erotism la bâlci, la îndemâna oricui, fără suflet, fără tandrețe[258]. Conştiința, acel glas al lui Dumnezeu în om, îl însoțeşte pretutindeni şi îl chinuie necontenit. *Plăcerea adulterinului* – spune Sfântul Ioan Gură de Aur - *a fost scurtă de tot, pe când durerea şi scârba urmate după ea sunt fără sfârşit, fiindcă şi seara, şi noaptea, şi în oraş, şi în pustietate, şi, în sfârşit, pretutindeni, îl însoțeşte acel nemilos pârâş, arătându-se ca o sabie ascuțită de*

[256] Panayotis Nellas, *Omul animal îndumnezeit,* studiu introductiv şi traducere Diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 1994, p. 188.

[257] Jean- Claude Larchet, *op. cit***,** p. 139.

[258] Paul Evdokimov, *Taina iubirii. Sfinţenia unirii conjugale în lumina tradiției ortodoxe*, traducere Gabriela Moldoveanu, ediția a II-a revăzută, A.F.M.C. Christiana, Bucureşti, 1999, p.183.

amândouă părţile, mistuindu-l de frică şi de groază şi fiind muncit de cele mai înfricoşate munci[259].

Ce mare adevăr este în afirmaţia că desfrânarea a fost şi va rămâne pentru toate timpurile principala cauză a degradării fiinţei umane[260], căci prin transformarea dorinţei iraţionale în plăcere, omul se mişcă într-un cerc vicios în care, fugind după plăcere, agoniseşte, de fapt, durerea. În zbaterea lui de a ieşi din acest cerc ucigător, omul moare puţin câte puţin, după fiecare eşec, în momentul imediat următor plăcerii. Căci aceasta, prin efemeritatea ei, îi provoacă o suferinţă care este cu atât mai mare cu cât lupta pentru a dobândi plăcerea a fost mai grea şi de o mai lungă durată. Făcând referire la acestea, Sfântul Ioan Gură de Aur spune: *Că dacă cineva ar cerceta acestea cu toată băgarea de seamă şi ar putea să adune la un loc toate batjocurile lor, toate nelegiuirile, toate iuţimile cele dese izvorâte fie din suflet, fie din dezmierdările lor, toate dezgusturile şi toate celelalte pe care le ştiu numai cei ce le pătimesc, va găsi fireşte că orice război are mai multe răgazuri decât viaţa lor cea ticăloasă. Şi de care plăcere îmi vorbeşti, spune-mi, de cea izvorâtă din împreunare, care este atât de scurtă? Dar îndată această plăcere este cuprinsă de un alt război, şi valuri şi tulburare, în sfârşit, iarăşi de aceeaşi nebunie*[261].

Plăcerea apărută în urma păcatului nu este una de durată, neavând nici o legătură cu divinul, ale cărui bucurii nu au nici sfârşit, nici comparaţie. Trăind într-o atmosferă asemănătoare iadului, cei desfrânaţi simt patima ca pe un

[259] Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni…,* omilia XXII, p. 233.

[260] Prof. Ion Lazăr, *op. cit***,** p. 36.

[261] Sf. Ioan Gură de Aur, *op. cit.,* omilia XXXVII, p. 400.

foc şi o flacără pe care încearcă să le stingă. Patima desfrânării este atât de puternică, încât cel condus de ea *este dus ca un rob acolo unde porunceşte diavolul*[262], adică tocmai *în adâncul iadului*[263], în întunericul cel mai negru, unde nu stăpâneşte decât dorința păcătoasă şi arzătoare care trebuie satisfăcută în *tină şi noroi*[264]. Patima desfrânării, ca şi orice altă patimă, îl stăpâneşte pe om răpindu-i libertatea, făcându-l pe acesta să depindă de propria sa patimă care îi comandă ce trebuie să facă. Patima îşi întinde astfel stăpânirea asupra acestuia, făcându-l să renunțe la propria sa libertate, la acest frumos dar cu care l-a înzestrat Dumnezeu.

Desfrânarea îl face să trăiască pe cel în care s-a încuibat, într-o lume a fantasmelor, într-un univers ireal, căzut pradă delirului şi forțelor demonice. De cealaltă parte însă, persoanele unite prin iubire se dăruiesc una celeilalte şi se primesc în schimb una pe cealaltă, căci iubirea este dăruire liberă de sine şi deschidere spre celălalt. În această comuniune, fiecare dintre ele îşi îmbogățeşte şi îşi împlineşte întreaga ființă, în toate laturile ei şi în toate aspirațiile ei; iubirea, este înflăcărată de har şi țintește să dobândească Împărăția, şi sporind în spiritualizare, îl înalță pe om la infinitul dumnezeiesc. Cu totul dimpotrivă, desfrânarea vădeşte o iubire egoistă de sine. Ea îl mărgineşte pe om la sinele egoist şi îl închide cu totul față de ceilalți, împiedicând orice formă de comunicare şi schimbul de bogăție ființială, pentru că, stăpânit de ea,

[262] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere II*, traducere, introducere, indici şi note de Pr. D. Fecioru, în colecția *Părinți şi scriitori bisericeşti,* vol. 22, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, Bucureşti, 1989, p. 263.
[263] *Ibidem,* p. 259.
[264] Sf. Grigorie de Nyssa, *Viața lui Moise…,* p. 52.

pătimaşul nu-şi urmăreşte decât propria sa plăcere, nu dăruieşte nimic celuilalt, iar de la acela aşteaptă să primească numai ce-i cere dorința sa pătimaşă. Iar ce dobândeşte este privit ca împlinirea propriei dorințe, iar nu ca dar al celuilalt; pătimaşul şi-l însuşeşte pe celălalt care nu este decât un simplu obiect al patimii sale. Desfrânarea îl întemnițează astfel pe om în propriul eu, sau mai precis în lumea mărginită şi închisă a sexualității sale trupeşti, a instinctelor şi a fantasmelor, izolându-l cu totul de universurile infinite ale iubirii şi spiritului[265]. Pătimaşul nu aude, nu vede şi nu înțelege nimic din dorurile de împlinire ale celeilalte persoane, care pentru el nu mai este un subiect, ci un obiect ce trebuie posedat, stăpânit, căci oferă plăceri.

Ca urmare a desfrânării, omul îl vede pe aproapele său altfel decât este şi nu aşa cum este. Pătimaşul dobândeşte o viziune delirantă a celor pe care-l mână patima sa şi astfel toate raporturile sale cu aceste ființe sunt pervertite[266]. În discuția sa cu persoana *iubită* - un monolog plin de reproşuri - el nu mai aude vocea şi suspinul celuilalt, nu-i vede lacrimile şi nu-i simte suferința, ci se aude doar pe sine cu pretențiile sale mereu crescând. El îi cere celuilalt totul, dar îi oferă infinit mai puțin sau chiar nimic. Cere sacrificiu şi jertfa, dar nu ştie decât de poftă şi ambiție, crede că totul i se cuvine, dar fără a oferi ceva în schimb. Îi cere celuilalt să fie perfect, dar el trăieşte mai departe în mediocritatea trăirilor sale grosiere şi josnice. Aşteptă ca lumea să-l adore, să i se închine lui, să-l venereze pentru *performanțele* sale, care nu doar că nu au

[265] Jean-Claude Larchet, *op. cit.*, pp. 140-141.
[266] *Ibidem,* p. 142.

nimic în comun cu viața duhovnicească, dar sunt o ruşine pentru ființa umană. *Persoana celuilalt nu mai este o taină de care trebuie să se apropie cu delicatețe şi sfială şi, mai presus de toate, cu dragoste sinceră şi curată, ci o cetate cucerită care trebuie să plătească permanent tribut în natură cuceritorului; o casă părăsită a cărei uşă trebuie să fie permanent deschisă, pentru a nu fi bruscată şi spartă*[267].

Sfântul Ioan Gură de Aur compară pe cel ce a degenerat în această patimă cu cel care se luptă într-una cu ea, şi spune: *Dar împreunarea are în sine oarecare plăcere – cel puțin aceasta veşnic o trâmbițează; pe când cel cumpătat suferă într-una, luptându-se cu tirania firii. Şi cu toate acestea se întâmplă tocmai dimpotrivă, căci năvala şi tulburarea aceasta mai mult la cel curvar se găseşte. Căci şi zguduitura în trup îi este foarte mare, din care pricină se găseşte mai rău decât orice mare furtunoasă, niciodată neputând sta împotriva poftei, ci veşnic este însăgetat de dânsa, ca şi cei îndrăciți, care într-una sunt tulburați de duhuri rele. Dar cel cumpătat, ca şi un luptător viteaz, într-una aruncând de la sine acea plăcere, câştigă la urmă cea mai bună şi cea mai plăcută plăcere dintre miile de plăceri, împodobindu-se într-una cu biruința aceasta, cu cugetul împăcat şi cu cele mai strălucite trofee. Acela dacă după împreunare se odihneşte puțin, nimic nu înseamnă, căci iarăşi a venit furtuna peste dânsul, iarăşi valurile de dinainte, pe când cel ce filozofează nu lasă ca nici măcar început să-şi ia o astfel de tulburare, nici a se înfuria marea, nici a urla fiara sălbatică. Dar dacă ar şi suferi vreo silă sau vreo*

[267] Preot Ioan C. Teşu, *op. cit.*, p. 64.

tulburare stăpânindu-şi o astfel de apucătură, totuşi fiind într-una hărţuit şi atacat, el nu se pleacă defel, şi se aseamănă cu cel care ţine în frâu un cal sălbatic şi înfuriat şi-l stăpâneşte cu toată băgarea de seamă, pe când cel ce se pleacă ca să scape de osteneală va fi tras de cal şi purtat în toate părţile[268]. Subiectul generator de plăceri, chiar dacă este şi el cuprins de aceeaşi înjositoare patimă, nu-l preţuieşte şi nu-i acordă cinste şi preţuire desfrânatului, ci dimpotrivă, celui ce nu se lasă vrăjit şi nu se lasă prins în mrejele acestei patimi: *Pe cine va preţui mai mult curva, spune-mi, pe cel ce-i sluşeşte şi-e este rob, sau pe cel care zboară pe deasupra mrejelor ei, pe deasupra undiţelor ei? Nici nu încape vorbă că pe acesta din urmă. Aşadar, pentru cine se va înflăcăra ea mai tare? Pentru cel căzut sau pentru cel ce nu cade defel? Fireşte că pentru acesta. Deci cine-i va fi mai dorit? Cel ce îi este supus sau cel ce încă nu s-a lăsat a fi cucerit? Fireşte că acesta din urmă*.[269]

Ceea ce simte cel ce se desfrânează nu este nici măcar plăcere, pentru că, făcând cele peste ordinea firii, *se face animal după patimă*[270] şi, căzând din starea sa de fiu al lui Dumnezeu, el trăieşte doar în *frământare, tulburare, durere, furie, mare zguduire şi fierbere*[271]. Devenind obsesie, drog care trebuie constant utilizat, desfrânarea *constă în întrebuinţarea patologică pe care omul o dă*

[268] Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni…,* omilia XXXVII, pp. 400-401.
[269] *Ibidem,* pp. 399-400.
[270] Sf. Grigorie de Nyssa, *op. cit***.,** p. 52.
[271] Sf. Ioan Gură de Aur, *Despre feciorie…*, p. 237.

sexualității sale[272], iar cei care *scapă de furia*[273] ei sunt puțini. Toți suntem mădulare ale lui Hristos şi trupul nostru este Biserica în care sălăşluieşte sufletul, iar acesta din urmă este templu al Duhului Sfânt, Una dintre Persoanele Sfintei Treimi, de aceea, cel care îşi întinează trupul *nu se va împărtăşi cu originalul*[274], mai ales datorită faptului că, din cauza desfrânării, *se creează o legătură tăinuită între voluptate şi moarte*[275]. Din această cauză, *cel care a batjocorit trupul, a batjocorit Biserica*[276].

După cum am subliniat, desfrânarea nu merită numele de iubire, fiind o falsă şi ipocrită față a acesteia, o periculoasă mască a nesfârşitelor dureri şi suferințe. Această patimă nu face decât să răpească cele mai sincere şi nobile sentimente ale oamenilor, pervertindu-le toate facultățile sufleteşti şi transformându-i în simple marionete la dispoziția poftelor animalice. Sfântul Ioan Gură de Aur, tot aşa, învață că *prin curvie întregul trup se face spurcat – ca şi cum căzând cineva într-un lac de murdării, s-ar afunda peste tot în acea mocirlă – adică întregul trup s-a mânjit cu acea necurăție. De altfel, aşa este obiceiul nostru, căci de la lăcomie şi răpire nu s-ar gândi cineva ca să se ducă la baie să se spele, ci cu nepăsare el se duce la casa sa, pe când după împreunarea cu curva, fiindcă întregul trup i s-a făcut necurat, se duce la baie ca să se*

[272] Jean-Claude Larchet, *op. cit.*, p. 136.

[273] Sf. Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, p. 270.

[274] Sf. Clement Romanul, *Omilie, numită a doua Epistolă către Corinteni,* cap. XIV, 3-5, traducere, note si indici de Pr. D. Fecioru, în colecția *Părinți şi scriitori bisericeşti,* vol. 1, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1979, p. 119.

[275] Prof. Ion Lazăr, *op. cit*., p. 101.

[276] Sf. Clement Romanul, *op. cit*., p. 119.

cureţe, ceea ce dovedeşte urâcioasa socotinţă ce o are cineva în cugetul său de acest păcat. Amândouă aceste păcate – lăcomia şi curvia – sunt păcate grele şi amândouă bagă pe om în gheenă, dar fiindcă Pavel totul face cu iconomie şi înţelepciune, pentru aceea a mărit aici (I Cor. 6, 15) păcatul curviei mai mult decât celelalte[277].

Doar în această iubire adevărată, sfinţită prin taina Sfintei Cununii şi cu ajutorul harului dumnezeiesc, fiecare om dăruieşte celuilalt *nu moarte, ci viaţă, îl ajută pe celălalt să devină el însuşi în forma proprie lui de slujire şi creaţie*[278]. Numai urmând calea adevăratei vieţi creştine vom putea să spiritualizăm tot ceea ce este trupesc în noi, ridicând iubirea senzuală la treapta înaltă de iubire duhovnicească.

Păcatul desfrânării atrage după el consecinţe nefaste, care sunt foarte grave, pentru că acestea se răsfrâng şi în viaţa socială, căci desfrânarea constituie o adevărată plagă socială. Desfrânarea disociază familia, contribuie la dezvoltarea prostituţiei şi la răspândirea bolilor venerice, la înmulţirea avorturilor şi a copiilor abandonaţi. Desfrânarea împiedică întemeierea de familii care ar putea fi fericite şi rodnice. Distruge atât căminul propriu, cât şi al altora. Contaminează şi otrăveşte generaţii întregi. Biserica pedepseşte prin sancţiuni foarte aspre pe desfrânaţi, prin Canoanele 61 Apostolic, Canoanele 7, 62 şi 63 ale Sfântului Vasile cel Mare, Canoanele 4 si 87 ale Sinodului al VI-lea Ecumenic[279].

[277] Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni…,* omilia XVIII, p. 180.
[278] Jean- Claude Larchet, *op. cit.*, p. 142.
[279] Constantin Pavel, *op. cit.,* p. 433.

De la cel căzut în curvie, Duhul Sfânt se depărtează, căci Duhul lui Dumnezeu nu rămâne pururi în oamenii aceia (desfrânați) pentru că sunt numai trup (Fac. 6, 3). Aceasta pentru că *cei ce viețuiesc trupeşte şi au în ei cuget trupesc, fiind cu totul trupuri, nu pot plăcea lui Dumnezeu. Că sunt întunecați în cugetări şi nepărtaşi de razele luminii dumnezeieşti. Având norii aşezați ca nişte ziduri înalte în fața razelor Duhului, ei rămân neluminați, iar simțurile sufletului, fiindu-le tocite, nu pot căuta spre frumusețile cunoscute cu mintea, ale lui Dumnezeu, şi nu pot vedea lumina adevărată a vieții şi nu se pot ridica deasupra minciunii celor văzute*[280].

Alt motiv pentru care creştinul trebuie să se ferească de această patimă este aceea că prin săvârşirea ei, desfrânatul necinsteşte pe Hristos, calcă legământul cu Acesta pe care a făcut-o în momentul Sfântului Botez, prefăcând mădularele lui Hristos în mădulare ale curviei (I Cor. 6, 15) spre a lui osândă şi moarte veşnică.

Cuviosul Paisie Aghioritul arată o altă pricină suficientă pentru a ne convinge să ne ferim de desfrânare şi anume pentru faptul că ea ne face să uităm de moarte urând-o până într-acolo încât desfrânarea n-ar mai vrea să moară niciodată, aceasta deoarece cel care duce o viață plăcută şi desfrânată nu se gândeşte la ce-i va urma acesteia, ci se gândeşte numai la desfătarea de aici, fiind robit de ea. Acest lucru este însă imposibil, deoarece omul este trecător, neavând aici pe pământ cetate stătătoare. Acelora care se manifestă ca şi cum ar fi doar *trupuri* şi pe care amintirea morții îi chinuie, căci aceasta le curmă

[280] Cuv. Nichita Stithatul, *Cele trei sute de capete despre făptuire, despre fire, şi despre cunoştință*, suta a doua, cap. 5, în *Filocalia…,* vol. VI, p. 246.

plăcerile, părintele Paisie le aminteşte: *Frate, vom muri! Deoarece viaţa este înfăşurată într-un trup muritor, care nu trăieşte veşnic. Pentru unii ca acesta sfârşitul vieţii lor este o îndoită moarte şi o îndoită mâhnire, deoarece aceştia în loc să meargă la viaţa cea fără de moarte întru bucurie, se duc la viaţa cea fără de moarte întru osândă şi chin*[281].

Dintre urmările acestei patimi mai putem aminti:

1. Orbirea minţii, care din pricina patimii nu mai cugetă la cele cereşti: *Omul firesc nu primeşte cele ale Duhului lui Dumnezeu, căci pentru el sunt nebunie şi nu poate să le înţeleagă, fiindcă ele se judecă duhovniceşte* (I Cor. 2, 14). Căzând în acest păcat, Solomon şi-a pierdut înţelepciunea şi a decăzut atât de mult încât s-a apucat să adore până şi idolii soţiilor sale păgâne: *La vremea bătrâneţii lui Solomon, femeile lui i-au întors inima spre alţi dumnezei şi inima lui nu i-a mai fost deloc întreagă la Domnul Dumnezeul său, ca inima lui David, tatăl său* (III Regi 11,4);

2. Pripirea, adică trecerea grăbită la acţiune fără chibzuială;

3. Nesocotirea, adică săvârşirea actelor fără a mai ţine seama de persoana şi situaţia noastră;

4. Nestatornicia, când, din pricina alipirii de plăcerile neîngăduite, părăsim hotărârile bune şi evlavioase. Voinţa desfrânatului este ca şi *paralizată în* ce priveşte săvârşirea binelui. El este ca un om în lanţuri; se

[281] Cuv. Paisie Aghioritul, *Cuvinte duhovniceşti IV. Viaţa de familie*, traducere din limba greacă de Ieroschim. Ştefan Nuţescu, Schitul Lacu – Sfântul Munte Athos, Editura Evanghelismos, Bucureşti, 2003, p. 274.

converteşte foarte greu. Cade uşor în toate celelalte păcate, îndeosebi în: invidie, ură, risipă, gelozie, furt, disperare, lene, omucidere;

5. Iubirea exagerată de sine;

6. Alipirea prea mare de plăceri, cărora desfrânatul jertfeşte chiar fericirea veşnică;

7. Groaza de moarte, care ar însemna sfârşitul plăcerilor;

8. Tristețea şi disperarea[282], ce se răsfrâng nu numai celui pătimaş, ci şi asupra altora, căci sunt multe cazuri când femeile care strică casele altora nici n-au mai avut nevoie de farmece şi de otrăvuri, căci rivalele lor au fost răpite mai înainte din viață, datorită marii lor supărări[283].

Desfrânarea perturbă funcționarea normală, sănătoasă, curată a tuturor facultăților sufleteşti, precum şi a simțurilor. Omul stăpânit de această patimă pierde simțul pudorii, care este unul din elementele fundamentale ale moralității. Devine un cinic, îşi istoveşte forțele fizice şi intelectuale, dă naştere unor copii degenerați, îşi ruinează avutul, poate fi atins de boli grele şi contagioase şi îşi roade floarea tinereții. Desfrânarea aduce totdeauna o bătrânețe prematură. E un păcat ce produce obişnuințe tiranice, ce paralizează orice avânt spre desăvârşire. Desfrânatul devine egoist şi obsedat. Echilibrul puterilor sufleteşti este rupt. Trupul este acela care comandă, tiranic, iar voința devine sclavă acestei patimi ruşinoase. Aceste ravagii produse în trup se explică prin faptul că este o patimă ce se săvârşeşte în trup, pe când alte patimi se află

[282] Constantin Pavel, *op. cit.,* pp. 433-434.
[283] Sf. Ioan Gură de Aur, *Despre feciorie…*, p. 98.

în afară de trup: *Fugiți de desfrânare! Orice păcat pe care-l va săvârşi omul este în afară de trup. Cine se dedă însă desfrânării păcătuieşte în însuşi trupul său* (I Cor. 6, 18)[284]. Prin desfrânare, trupul este abătut de la rostul său firesc, căci trupul omului este chemat ca şi sufletul şi împreună cu el la unirea cu Dumnezeu prin virtute, la sfințire, îndumnezeire şi slavă şi are rostul de a face vădită încă din această lume slava lui Dumnezeu şi arvuna Împărăției prin prezența transfiguratoare a Duhului în om. *Nu ştiți că trupul vostru este templu al Duhului Sfânt, Care este în voi, pe Care Îl aveți de la Dumnezeu [...] Slăviți dar pe Dumnezeu în trupul vostru* (I Cor. 6, 19-20).

Potrivit învățăturii Apostolului, este limpede că trupul are ca menire firească şi normală să fie afierosit lui Dumnezeu şi să-L slăvească pe Acesta şi să fie pnevmatofor, tot aşa cum este şi sufletul cu care este unit. Spunând, pe de altă parte, că *trupul nu este pentru desfrânare* (I Cor. 6, 13), Sfântul Apostol Pavel arată vădit că, dedându-se acestei patimi, omul se foloseşte în chip nefiresc de trup.

Omul desfrânat disprețuieşte voia lui Dumnezeu în ceea ce priveşte folosirea trupului: *Căci voia lui Dumnezeu aceasta este: sfințirea voastră; să vă feriți de desfrânare, ca să ştie fiecare dintre voi să-şi stăpânească vasul său în sfințenie şi cinste, nu în patima poftei cum fac neamurile, care nu cunosc pe Dumnezeu* (I Tes. 4, 3-5); el păcătuieşte astfel împotriva propriului trup: *Cine se dedă desfrânării păcătuieşte în însuşi trupul său* (I Cor. 6, 18), şi-L defăimează pe Dumnezeu Însuşi (I Tes. 4, 8).

Şi pentru că desfrânarea îl împinge pe om să-şi renege propria fire şi să se lepede de Dumnezeu, de la Care

[284] Constantin Pavel, *op. cit.*, p. 433.

a primit viață şi sens, poate fi privită ca izvor al morții pentru întreaga ființă[285]. O altă consecință este următoarea: satisfacerea senzualității, încă şi nesatisfacerea ei aprinde patima mâniei, aceasta pentru că fiara care este în noi caută satisfacere, hrană. Nesatisfăcută această patimă urlă prin mânia pe care o stârneşte.

Păcatul desfrânării spurcă atât pământul cât şi văzduhul. Despre pângărirea pământului vorbeşte Sfânta Scriptură a Vechiului Testament (Levitic 18, 25-27), unde se arată că fărădelegile oamenilor au pângărit pământul.

În zilele noastre, erotismul colectiv al maselor vulcanizate, dezgustul general îi nelinişteşte profund pe psihiatrici care încep să vorbească despre o foarte stranie *desexualizare* a umanității. Iubirea ruptă de spiritual produce ravagii mentale, aceasta pentru că omul redus numai la trup riscă să fie secătuit de forțele sale vitale, care provin din spirit. Într-o lume desacralizată se instalează sexul demistificat, sterilizat, omniprezent. Astfel, sexul ridicat la rangul de obiect al unei noi şi triste religii nu mai are nimic în comun nici cu fetişismul religios antic, care cel puțin cunoştea sacrul şi misterul, nesemnificativă prin profanările ei, ea îşi lasă adepții să plece într-o stare de degradare şi, mai mult ca oricând, bolnavi[286].

Faptul că trăim într-o lume a secularizării se vede şi din aceea că astăzi domneşte libertinajul care face ca ultimele bariere în materie de sex să dispară, astfel au crescut actele de incest, zoofilie, pedofilie şi homosexualitate. Aceasta ultimă, cândva un subiect tabu ce provoca reacții de la proastă dispoziție la revoltă, este acum un

[285] Jean-Claude Larchet, *op. cit.*, p. 140.
[286] Paul Evdokimov, *Taina iubirii…*, p. 184.

subiect obişnuit de discuţie în mass-media şi în programele de învăţământ privind educaţia sexuală, căutându-se explicaţia ei în genele umane, lucru ce nu este adevărat.

În condiţiile crizei spirituale a societăţii, mijloacele de informare în masă şi produsele aşa zisei culturi de masă devin uneori instrumente de corupere morală, proslăvind destrăbălarea sexuală, posibilitatea tuturor opţiunilor sexuale şi alte patimi păcătoase[287].

O minte îndreptată în întregime asupra eului, un individ care trăieşte într-o lume de pasiuni, fără să ia în consideraţie realitatea interacţiunii cu ceilalţi, se va confrunta în cele din urmă cu un grav dezechilibru. Iar acest dezechilibru nu numai că îi va afecta sănătatea fizică, aşa cum am mai spus-o, dar va pune în acţiune şi forţele psihice negative: demonii. Un individ care trăieşte în armonie cu cei din jurul său şi care fie îşi controlează impulsurile sexuale, fie şi le exprimă în context familial, este sănătos. Sănătatea sa îl face să fie atent la lucrurile rele şi îl ajută să se dezvolte ca persoană, ca şi creştin. Cel căruia îi lipseşte acest echilibru şi a cărui minte a fost subjugată de tirania pasiunilor a căzut pradă lucrurilor diavoleşti. De aceea, Sfinţii Părinţi vorbesc despre autoerotism ca de un vicleşug al diavolului[288], căci *iubirea ruptă de spiritual nu oferă decât trupuri, din care sufletul lipseşte şi produce ravagii mentale*[289].

[287] Ioan I. Ică jr. Şi Germano Marani, *Gândirea socială a bisericii*, Editura Deisis, Sibiu, 2002, pp. 234-235.
[288] *Ibidem.*
[289] Paul Evdokimov, *Taina iubirii…*, p. 215.

II.7. Lupta, remediile şi vindecarea de patima desfrânării

II.7.1. Mijloace trupeşti de luptă împotriva patimii desfrânării

Atenția pe care Sfinții Părinți i-au acordat-o acestei patimi, arată cât de periculoasă este, *ea începând să-l supere pe om de la cea dintâi vârstă*[290], acesta având de luptat împotriva ei întreaga sa viață.

Desfrânarea, excelând într-o violență puternică şi o durată foarte lungă, face ca războiul purtat împotriva ei să fie cutremurător şi înfricoşător, fiind *mai crâncen decât toate celelalte*[291]. Acest război este o luptă împotriva firii omeneşti, împotriva diavolului care ispiteşte şi a lumii întregi care *instigă la păcat*[292], căutând să atragă într-un nisip mişcător, într-o atmosferă viciată de păcat, uscată de adierea Duhului Sfânt, totul, ducând la înecul sau asfixierea firii omeneşti. O observație preliminară, valabilă pentru orice alt păcat: ca să poți scăpa de el, trebuie să fii convins că e vorba de un păcat şi că trebuie să scapi de el;

[290] Sf. Ioan Casian, *Despre cele 8 gânduri ale răutății,* în *Filocalia…,* vol. I, p. 113.
[291] Idem, *Aşezăminte mănăstireşti…,* p. 187.
[292] Preot Ioan C. Teşu, *Din iadul patimilor…,* p. 414.

căci nu poți să scapi de un rău de care nu ai cunoştință: cum ar admite un bolnav să meargă la medic atâta vreme cât se crede perfect sănătos?[293].

Marii asceți au observat ce grave consecințe poate produce desfrânarea în om şi din această cauză au afirmat că *nu-i temelie mai tare în toate luptele decât aceea de a înăbuşi mai întâi ademenirile dorințelor cărnii*[294]. Primul pas în această luptă este *îndepărtarea imediată de obiectul pasiunii*[295], iar apoi se cere ca toate eforturile să se depună doar într-o singură direcție, desfrânatul trebuind să se înarmeze pe sine numai împotriva patimii de care se simte cuprins. Cel robit de patimă are nevoie de *exerciții zilnice, continuă preocupare*[296] şi trebuie să vegheze *cu grijă*[297], căci ştie că *orice pasiune trebuie învinsă de o alta, cel puțin la fel de intensă*[298], şi că sunt necesare toate eforturile fizice şi psihice pentru a birui această patimă ce-l stăpâneşte. De aceea el va trebui să lupte cu aceeaşi pasiune cu care înainte a păcătuit.

Lupta împotriva desfrânării este aspră şi îndelungată, iar remediile recomandate de Sfinții Părinți sunt în număr mare, variate şi constau în nevoințe îndelungate. Aceste nevoințe sunt adevărate lupte fizice, psihice şi duhovniceşti. Din această cauză, s-a efectuat o împărțire a remediilor - recomandată chiar de Părinții Bisericii - care se aplică sufletului şi trupului.

---

[293] Georges Habra, *Iubire şi senzualitate…*, p. 247.
[294] Sf. Ioan Casian, *op. cit.,* p. 172.
[295] Georges Habra, *op. cit.,* p. 248.
[296] Sf. Ioan Casian, *op. cit.*, p. 190.
[297] Idem, *Convorbiri duhovniceşti…*, p. 379.
[298] Georges Habra, *op. cit.*, p. 249.

Există o desfrânare sufletească şi una trupească, iar lupta împotriva uneia presupune lupta împotriva ambelor: *Căci acest război este îndoit, aflându-se şi în suflet şi în trup. De aceea, trebuie să dăm lupta din două părţi împotriva lui*[299].

Armele pe care le poate folosi cineva care vrea să se elibereze de patima desfrânării sunt de două feluri: arme de înfrânare a trupului şi arme de înfrânare a sufletului. Arme puternice împotriva curviei sunt: rugăciunea smerită şi stăruitoare, zdrobirea inimii, foamea, setea, cumpătarea sau înfrânarea de la mâncare şi băutură peste măsură, precum şi înfrânarea de la somn, căsătoria, iubirea, smerenia, privegherea, spovedania şi Împărtăşania deasă, singurătatea, evitarea locurilor unde s-ar putea produce căderea, citirea Scripturilor, meditația, alungarea gândurilor de desfrânare încă de la început, dragostea de Dumnezeu, frica de chinuri şi dorirea bunătăților cereşti, educația aleasă, paza celor cinci simțuri, în special văzul, auzul, pipăitul şi mirosul, precum şi supravegherea comportamentului, a gândurilor, a faptelor şi cuvintelor noastre, precum şi a îmbrăcămintei etc.

Cuviosul Nichita Stithatul învață că duhul senzualității îl facem nelucrător cu posturi, privegheri, rugăciuni, umilințe, osteneli ale trupului şi cu suprimarea dorințelor noastre prin smerenia sufletului. Acest lucru îl putem vedea din următorul text: *Prin posturi, privegheri, rugăciuni, culcarea pe jos, prin ostenelile trupului şi prin tăierea voii noastre întru smerenia sufletului, facem nelucrător duhul iubirii de plăcere. Iar prin lacrimile pocăinței îl legăm şi,*

[299] Sf. Ioan Casian, *Aşezăminte mănăstireşti…*, p. 113.

închizându-l în temniţa înfrânării, îl punem în nemişcare şi nelucrare[300].

Dacă nu am face abuz, nu am greşi: *Căci Dumnezeu, toate câte le-a făcut, le-a făcut bune şi cu măsură. Şi cât timp se păzeşte măsura cumpenei fireşti şi drepte a pornirilor din noi, mişcările fireşti nu ne pot sili să ieşim de pe calea cuvenită*[301]. Din mâncărurile grele, consideră Sfântul Nicodim Aghioritul, *se nasc zemurile cele groase, din zemurile cele groase umezelile cel groase şi sângele cel gros, din sângele cel gros, cărnurile cele groase, din cărnurile cele groase înmulţirea seminţei şi pentru aceea silnicele gânduri; şi dintru acestea toate se iscă atunci ticălosului trup o văpaie şi un cuptor babilonesc*[302], fierbinţeala trupului ce caută să se potolească prin satisfacerea patimii. Sfântul Isaac Sirul ne învaţă şi el că e cu neputinţă să biruim gândurile trupeşti atât timp cât suntem îndestulaţi de pâine, apă şi somn: *Nu e cu putinţă să biruim gândurile rele legate de stârniri trupeşti, sau este foarte greu. Unii le numesc săbii cu două tăişuri împotriva noastră. Nu poate fi odihnă din partea lor, câtă vreme e săturare de pâine, apă şi somn şi suntem aproape de lucruri care ne stârnesc prin simţuri*[303].

Sfântul Ioan Damaschin, în scrierea sa *Cuvânt minunat şi de suflet folositor*, aminteşte desfrânarea printre păcatele părţii poftitoare: lăcomia pântecului, nesăturarea,

[300] Cuv. Nichita Stithatul, *Cele trei sute de capete despre făptuire, despre fire şi despre cunoştinţă…*, suta întâi, cap. 43, p. 229.
[301] Sf. Isaac Sirul, *op. cit.*, p. 151.
[302] Sf. Nicodim Aghioritul, *Paza celor cinci simţuri…*, p. 92.
[303] Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte către singuratici*, partea a II-a, recent descoperită, cuv. 31, studiu introductiv şi traducere diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2003, p. 432.

beția, curvia, preacurvia, desfrânarea, iubirea de plăceri. Tot el este cel care arată tămăduirea sau remediile acestora, şi anume: postul, înfrânarea, reaua pătimire, dorul după împărăția lui Dumnezeu şi poftirea înfierii. Acelaşi Sfânt Părinte în altă parte arată că *lăcomia pântecelui este stinsă prin înfrânare; curvia prin dorul dumnezeiesc şi prin dorința bunurilor viitoare*[304].

Dintre metodele recomandate de Sfinții Părinți ca esențiale în lupta cu desfrânarea, cel mai des întâlnit în scrierile duhovniceşti este postul, Părinții bine ştiind că postul nu este omorâtor de trupuri precum patima desfrânării, ci factor de disciplinare a trupurilor pentru a fi înduhovnicite. Stomacul să fie pus *la strâmtoare*[305] şi pentru a putea fi înăbuşite dorințele *fără de măsură*[306] este bine să se postească rațional, *prin scularea fără a fi sătul de la masă, pentru a nu-ți mări poftele care te îndeamnă să-ți satisfaci plăcerile*[307]. Sfântul Ioan Gură de Aur, arată şi el ca mijloace trupeşti de biruire şi tămăduire a desfrânării, postul, cumpătarea: *că după cum îmbuibarea cu mâncare este pricină şi prilej de nenumărate rele pentru oameni, tot aşa şi postul şi disprețul pântecelui ne este întotdeauna pricină de nespuse bunătăți*[308]. În această privință, Sfântul Ioan Scărarul precizează: *Cel ce voieşte să biruiască dracul curviei cu lăcomia pântecelui şi săturarea este*

[304] Sf. Ioan Damaschin, *Cuvânt minunat şi de suflet folositor*, în *Filocalia…,* vol. IV, pp. 191-192.

[305] I.P.S. Nicolae Corneanu, *Patristica mirabilia. Pagini din literatura primelor veacuri creştine*, Editura Polirom, Iaşi, p. 341.

[306] Sf. Ioan Casian, *op. cit***,** p. 175.

[307] Clement Alexandrinul, *Pedagogul…***,** p. 288.

[308] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere…*, omilia I, II, vol. 21, p. 33.

asemenea celui ce voieşte să stingă (pârjolul) focul cu gaz[309].

Postul este numit *dătător şi păzitor de feciorie*[310] şi *tovarăş al înfrânării, creator al castității*[311], căci castitatea este *unificare în iubire, integrare a faptelor haotice ale vieții într-o relație personală*[312] care se poate realiza fie în planul iubirii omeneşti, fie direct cu Dumnezeu. Astfel, se realizează o asceză care devine armă împotriva desfrânării constând într-o *înfrânare biologică şi trupească, înfrânare morală şi duhovnicească*[313], atât pentru cei căsătoriți, cât şi pentru monahi. Luată din acest punct de vedere, fără exagerări, asceza are un aspect şi un efect pozitiv, fiindcă duce la *restaurarea caracterului*[314], înfrânarea pântecelui şi castitate. Ascetul nu luptă împotriva corpului, ci a cărnii. Pentru a-şi salva trupul trebuie să dezrădăcineze din el egoismul. Lupta spirituală şi asceza duc la frumusețe, fac persoanele frumoase, deoarece permit propriului corp să trăiască din ce în ce mai mult ca şi corp pnevmatic, spiritual, ca loc al iubirii[315].

În timpul încercărilor de a ieşi de sub influența malefică a ispitelor diavoleşti, care împing spre *pofte urâte*

---

[309] Sf. Ioan Scărarul, *Scara…*, cuv. XV, p. 224.

[310] Sf. Efrem Sirul, *Cuvinte şi învățături***,** cartea a III-a, tipărită cu binecuvântarea Prea Sfințitului Eftimie, Episcopul Romanului, Editura Bunavestire, Bacău, 1996, p. 39.

[311] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii şi cuvântări…*, p. 351.

[312] Olivier Clément, *op. cit.*, p. 57.

[313] Iosif Vatopedinul, *Asceza, maica sfințeniei,* traducere din limba greacă de ieromonahul Agapie, Editura Bizantină, Bucureşti, 2000, p. 24.

[314] *Ibidem,* p. 25.

[315] Marko Ivan Rupnik, *op. cit.*, p. 23.

şi spurcate[316], Părinţii sfătuiesc că *pentru ca aceste imagini înşelătoare să nu se mai furişeze trebuie să păstrăm mereu un post egal şi măsurat*[317]. În acest mod, se poate ajunge la *îndepărtarea imaginilor necurate*[318] care apar dacă nu suntem *stăpâni pe stomac şi pe cele de dedesubtul stomacului*[319]. Aici se evidenţiază că *cel care este în stare să-şi stăpânească pântecul va şti să stăpânească şi sexul*[320]. Referitor la acestea, atât ştiinţa medicală cât şi arta duhovnicească au arătat fără echivoc că multa mâncare şi mai ales băutura fără cumpătare stimulează şi conduc inevitabil la declanşarea în gând şi în trup a trândăviei şi a curviei.

Remediul ce apare frecvent în legătură cu postul, fie el trupesc, fie sufletesc, este înfrânarea. Îndemnul la înfrânare îl găsim la majoritatea Părinţilor Bisericii. Dintre aceştia, Sfântul Efrem Sirul şi Sfântul Simeon Noul Teolog subliniază faptul că înfrânarea înseamnă *a face lucrurile cu frâu, adică a avea controlul lor*[321], iar *cine se înfrânează pe sine pune şi altora frâu*[322]. Deci dacă tu eşti ispitit să păcătuieşti, patima care te stăpâneşte este atât de puternică şi de evidentă în manifestare încât îi poate ori sminti, ori chiar împinge să te urmeze, în înfăptuirea răului, cei slabi. De aceea este necesară înfrânarea ca şi postul, deoarece

[316] Sf. Nil de la Sorska, *Lucrarea minţii şi aşezământ ucenicilor săi,* Editura *Credinţa Strămoşească,* Iaşi, 1999, p. 60.
[317] Sf. Ioan Casian, *Aşezăminte mănăstireşti…,* p. 196.
[318] V. V. Zenkovsky, *op. cit.,* p. 69.
[319] Clement Alexandrinul, *op. cit.,* p. 281.
[320] Georges Habra, *op. cit.,* p. 196
[321] Iosif Vatopedinul, *op. cit.,* p. 7.
[322] Fr. W. Forster, *op. cit.,* p. 176.

amândouă sunt leacuri doctoriceşti şi de folos spre biruirea acestei patimi.

Fiind o patimă trupească şi slujindu-se de trup pentru împlinirea ei, desfrânarea se slujeşte cel mai mult de simţurile trupeşti, pe care le întoarce de la menirea lor firească, împotriva voinţei Creatorului. Simţurile necontrolate, neţinute în frâu, devin o *mincinoasă Dalilă*[323], strecurând în mintea şi sufletul omului otrava păcatului. Paza simţurilor, în special văzul, auzul, pipăitul şi mirosul este un eficient mijloc de luptă împotriva desfrânării, căci aceste simţuri constituie căile sau porţile de intrare ale ispitelor, multe dintre ele legate de patimile trupeşti. Atunci când aceste porţi sunt larg deschise, scăpate de sub supravegherea raţiunii şi orientată spre o exacerbare sau o excitabilitate bolnavă a trupului, ele strecoară în minte şi în suflet chipurile, imaginile, amintirile sau închipuirile erotice[324].

Într-o scrisoare către un fiu duhovnicesc, Avva Efrem, stareţ al Mânăstirii Filotheu din Muntele Athos, îl îndemna pe acesta: *Atunci când ai război trupesc, fii foarte atent cu fanteziile necurate, care produc gânduri murdare, alungă-le de îndată ce apar. Imediat să spui rugăciunea cu durere în suflet şi pe loc vei fi eliberat de războiul trupesc*[325].

Prin intermediul văzului, sufletul nostru poate fi atacat de imagini păcătoase, ademenitoare, ispititoare şi

[323] Nicodim Aghioritul, *Carte folositoare de suflet – sfătuire către duhovnic,* Editura Bunavestire, Bacău, 1996, p. 414.
[324] Preot Ioan C. Teşu, *Patima desfrânării şi lupta împotriva ei…*, p. 94.
[325] *Comori din Sfântul Munte Athos, culese din scrisorile şi omiliile Avvei Efrem*, Editura Buna-Vestire, Bacău, 2001, p. 152.

înşelătoare, care apoi îşi pot imprima formele lor asupra minții, silindu-o să se cufunde în ele şi să caute să le dezvolte şi să le împlinească. Imaginile au puterea de a crea anumite dispoziții – bune sau rele –, iar atunci când nu sunt controlate, pot evolua până la stadiul de patimi sau pasiuni[326].

Dumnezeu ne interzice curiozitatea ochilor, spre a ne întoarce de la rău, aşa cum un tată interzice copilului său chiar şi numai să atingă un cuțit, spre a-l feri de riscul de a se tăia cu el. Curiozitatea ochilor aprinde focul poftei păcătoase ca un incendiu. Cel ce îşi lasă privirile să rătăcească se aseamănă unui vizitiu care nu îşi are ochii ațintiți asupra cailor şi din care cauză caii vor sfârşi prin a-l târî în prăpastie. El se aseamănă cu o fortăreață cu porțile nepăzite şi, care din această cauză, poate cădea lesne în mâinile inamicului [327].

Din cele cinci simțuri, ochii ocupă un loc important, fiind numiți atunci când se abat de la scopul lor firesc, *limanuri ale deşertăciunilor*[328], *ferestre ale pierzării*[329], arătându-se astfel că prin ei ia ființă pofta neruşinată care poate să întineze inima cu *noroiul patimilor*[330]. Fiind adevărate porți prin care *veninul otrăvitor al plăcerilor*[331] intră în suflet, trebuie să li se pună o puternică stavilă,

[326] Preot Ioan C. Teşu, *op. cit.*, p. 94.
[327] Constantin Pavel, *op. cit.,* p. 436.
[328] Monah Agapie Criteanu, *Mântuirea păcătoşilor,* Editura Bunavestire, Bacău, 2001, p. 300.
[329] *Ibidem*.
[330] Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință***,** tipărit cu binecuvântarea Preasfințitului Iustinian, Episopul Maramureşului şi Sătmarului, Editura Bunavestire, Bacău, 1997, p. 127.
[331] Monahul Agapie Criteanu, *op. cit.***,** p. 83.

pentru că dacă nu eşti desfrânat cu ochii, *nu vei fi desfrânat cu mintea!*[332]. Trebuie să precizăm că nu privitul în sine spre o femeie este păcat, ci privitul cu poftă. Numai acest fel de privire te face să te scufunzi în adâncul desfrânării, să ajungi *prizonier* şi să *săvârşeşti totul*, păcătuind cu deplină ştiinţă şi cu voinţă liberă. *Căci când căutând cu iscodire te vei minuna şi vei pofti, ai primit săgeata*[333]. Părinţii ne recomandă să nu privim des, insistent şi lung spre o femeie, pentru că poţi aţâţa pofta şi astfel rişti să introduci în tine sâmburele desfrânării. Nu trebuie să se uite că *cine priveşte la altcineva primeşte în sine ceva din însuşirile aceluia. Prin privire are loc o comunicare; ea nu e numai un act de la distanţă* [334]. Cu alte cuvinte, primeşti otravă sau balsam, în funcţie de cum priveşti şi la cine priveşti. În acest sens, Sfântul Ioan Gură de Aur precizează: *Nu te uita la frumuseţe străină, căci Hristos pedepseşte chiar privirea, pentru ca nu cumva prin această îngăduinţă să prinzi curaj şi să cazi în păcat [...] căci rotindu-ţi ochii pretutindeni, nedreptăţeşti pe aceea la care te uiţi, că o atingi cu ochii nelegiuiţi. Chiar dacă n-o atingi cu mâna, o atingi cu ochii. De aceea şi asta se socoteşte desfrânare şi aduce asupră-ţi chin greu, înaintea chinului din iad, că-ţi umple sufletul de nelinişte şi*

[332] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei,* Traducere, introducere, indici şi note de Pr. D. Fecioru, în colecţia *Părinţi şi scriitori bisericeşti*, vol. 23, Editura I.B.M.B.O.R., Bucuresti, 1994, p. 220.

[333] Sf. Ioan Gură de Aur, *Puţul şi împărţirea de grâu*. *57 de predici de Sfântul Ioan Gură de Aur*, Editura Bunavestire, Bacău, 1995, p. 156.

[334] Sf. Grigorie de Nyssa, *Tâlcuire la Cântarea Cântărilor***,** traducere şi note de Preot Prof. D. Stăniloae, în vol. *Scrieri Partea I*, colecţia *Părinţi şi Scriitori bisericeşti*, vol. 29, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1991, p. 178.

tulburare[335]. Acelaşi autor, în altă parte, sfătuieşte: *Când tu vezi o femeie frumoasă, nu te gândi de'ndată cum ai putea să te bucuri de plăcerea ei, ci cum să te izbăveşti de această plăcere*[336].

Prin intermediul auzului, pot pătrunde în minte cuvinte josnice, expresii sau formulări triviale, cu tentă erotică, iar într-un suflet slab, acestea se pot transforma în adevărate voci interioare, instigatoare la păcat. Mecanismul erotic se sprijină nu numai pe imagini, ci şi pe cuvinte. Astfel, în viziunea Părinților, trebuie evitate convorbirile prea familiare şi prea îndelungate cu femeile, ferirea de a spune sau a asculta glume indecente, triviale, cu substrat erotic, întrucât acestea pot crea ispite sau pofte ascunse, ferirea de a privi tablouri, imagini, reprezentări, fotografii, care pot pătrunde prin intermediul simțurilor, provocând ravagii în sufletul nostru, căci *împotriva acestei patimi să lupți, nu stându-i împotrivă [...] ci fugind cu toată puterea de orice prilej care te poate ademeni*[337].

Creştinul trebuie să ne ferească cât mai mult de *cuvinte urâte şi vorbe care închipuie patima*[338] şi nu trebuie să aibă *nici glas împodobit şi trăgător către poftă şi către amăgire*[339]. De aceea, se spune: *astupă-ți urechile*[340] pentru ca astfel să nu audă *cuvinte necuviincioase şi de ruşine*[341],

[335] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei…,* omilia XVII, 2, pp. 220-221.

[336] Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei II Corinteni…,* omilia VII, p. 109.

[337] Nicodim Aghioritul, *Războiul nevăzut*, Editura Bunavestire, Bacău, 1996, p. 55.

[338] Sf. Efrem Sirul, *Cuvinte şi învățături…,* cartea a treia, p. 87.

[339] *Ibidem.*

[340] Monahul Agapie Criteanu, *op. cit.,* p. 83.

[341] *Ibidem.*

care pornesc patimile[342] pentru că îşi otrăveşte sufletul său şi al altora vorbind despre lucruri josnice, făcând astfel loc de pătrundere a patimii.

Sfântul Nicodim Aghioritul ne avertizează asupra căderilor ce se pot naşte din auzirea şi ascultarea îndemnurilor la păcate: *urechile sunt al doilea organ al simţurilor ce ne întâmpină, după rânduială. Deci să ne străduim a tăia de la dânsele cântecele stricate, alcătuite pentru dezmierdare ... Căci, după cum mi se pare mie, trei vătămări se nasc din aceasta. Mai întâi, pentru că slăbănogesc îndrăznețul şi viteazul cuget al sufletului, aşezându-l astfel încât se feminizează şi de multe ori adoarme întru dulcea auzire a unora ca acestora şi rămâne nesimțitor, ca într-o dulce adormire. A doua, pentru că din auzirea acelor dezmierdătoare cântece, mintea, cu închipuirea sa, nu încetează să-şi închipuie cele înțelese din cântece, iar de aici se umple de multe chipuri şi împătimire. Şi a treia, chiar dacă se întâmplă, să zicem, să nu vadă fețele celor ce cântă, cu toate acestea, glasul singur este destul pentru a ne închipui cu imaginația (fețele lor) care trezesc în suflet poftirea inimii şi-l trag spre învoirea cu gândurile*[343].

Pipăitul şi mirosul sunt simțuri mai alunecoase, iar cel ce a căzut pe panta lor, cu greu se poate izbăvi din robia lor, din neastâmpărul şi setea lor neostoită. Remediul îl constituie austeritatea şi decența în gesturi, ținută, conduită şi îmbrăcăminte[344].

---

[342] Sf. Nil de la Sorska, *Lucrarea minții şi aşezământ ucenicilor săi…,* p. 61.
[343] Sf. Nicodim Aghioritul, *Paza celor cinci simțuri …*, p. 75.
[344] Preot Ioan C. Teşu, *op. cit.*, p. 95.

Supravegherea comportamentului, a faptelor şi gândurilor noastre, precum şi a îmbrăcămintei, poate fi socotită un bun remediu împotriva patimii desfrânării. Un bun creştin se fereşte, mai întâi de toate, de a fi o ispită, o sminteală, o cauză a căderii altora, după cum, în acelaşi timp, luptă cu putere împotriva unor astfel de conduite ale celorlalţi. El trebuie să înlăture din ţinuta sa şi din gândirea sa ce este rău şi neputincios, iar cuvintele sale să fie ziditoare şi mântuitoare.

Cel ce luptă să-şi controleze şi să-şi ordoneze moral gândurile şi cuvintele, trebuie să-şi supravegheze şi ţinuta trupească, îmbrăcămintea, pentru a nu fi pricină de sminteală, celor mai slabi şi neputincioşi. De asemenea, creştinul trebuie să fie modest, smerit şi decent în îmbrăcăminte. Dacă hainele scumpe, luxul în îmbrăcăminte sunt expresii ale *slavei deşarte, hainele provocatoare, indecente exprimă pofta şi goana după plăcere trupească şi constituie o cauză de sminteală şi cădere*[345], creştinului îi este recomandată modestia, smerenia şi decenţa în îmbrăcăminte. Omul din afară este după chipul celui din interior. Exteriorul revelează, prezintă şi înrâureşte interiorul. Pentru creştin, nu împopoţonarea trupului cu haine extravagante trebuie să-l preocupe, după o modă ce nu are nimic comun cu morala creştină, ci împodobirea sufletului cu veşmântul virtuţilor: credinţa, temerea de Dumnezeu, înfrânarea, pocăinţa, paza minţii şi a inimii, nădejdea, smerenia, iubirea.

Sfântul Nicodim Aghioritul consideră că hainele sunt prilej de amintire a căderii şi izgonirii din rai a primilor oameni care fuseseră acoperiţi la început de

[345] Sf. Tihon din Zadonsk, *Despre păcate*..., pp. 219-221.

dumnezeiescul har. În acest sens, Sfântul Nicodim întreabă: *Ce rost are ca această aducere aminte a pedepsei să se facă cu haine strălucite şi de mult preţ? Îmbrăcarea hainelor să ne fie necurmată aducere aminte de căderea ... şi învăţătura spre pedeapsa pe care pentru neascultare, neamul omenesc a primit-o*[346].

Părinţii neptici ne mai îndeamnă să păzim mai ales capul şarpelui, adică gândul vătămător, ca nu cumva, prin primirea capului (prima răsădire a gândului) să primim şi celălalt trup al şarpelui (consimţirea cu plăcerea). Până sunt încă prunci fii Babilonului, adică gândurile viclene, să-i ucidem lovindu-i de piatră (Ps. 136, 9), aceasta din urmă fiind chiar Hristos *căci de se vor face bărbaţi prin învoirea noastră, nu fără mare suspin şi grea osteneală vor fi biruiţi*[347]. Lupta cu gândurile de curvie este foarte puternică. În acest sens, Cuviosul Isaia Pustnicul spune limpede: *De se seamănă în tine plăcerea curviei, când şezi în chilia ta, ia seama şi opune-te gândului tău ca să nu te răpească. Sileşte-te să-ţi aduci aminte de Dumnezeu, că El ia aminte la tine, şi că de cugeţi ceva în inima ta, toate sunt descoperite înaintea Lui*[348]. Cel ce luptă să-şi ordoneze moral gândurile şi cuvintele, trebuie să-şi supravegheze şi ţinuta trupească şi îmbrăcămintea.

Sfântul Ioan Scărarul aminteşte şi alte nevoinţe ce-au constituit tot atâtea mijloace de tămăduire a desfrânării: *sacul, cenuşa, starea în picioare toată noaptea, mulţumirea cu pâine, limba arsă şi cu măsură răcorită, aşezarea în coşciuge, ajutorul unui părinte sau al altui frate*

[346] Sf. Nicodim Aghioritul, *op. cit.*, p. 110.
[347] Sf. Ioan Casian, *Aşezăminte mănăstireşti…*, p. 103.
[348] Cuv. Isaia Pustnicul, *Douăzeci şi nouă de cuvinte…,* pp. 113-114.

sârguincios, bătrân cu cugetul[349]. Acestea sunt sfaturi date pentru cazurile mai grave, care pot depăşi puterea celui încercat de patima desfrânării, fiind necesar ajutorul, în special pentru monahi, unui frate care îl poate sfătui în situațiile mai grele. Pentru mireni, sfatul părintelui duhovnic este mai mult decât binevenit în condițiile în care patima nu mai poate fi ținută în frâu, de aceea *trebuie să te nevoieşti din toate puterile, pentru că fără nevoință nu vei dobândi nimic*[350].

Sfinții Părinți sunt de părere că ceea ce ajută la *alungarea acestei boli*[351] este liniştea şi singurătatea, în sensul depărtării de tot ceea ce îi poate da viață, deoarece *maica faptei e atingerea, precum a acesteia, vederea, şi a acesteia auzul şi mirosirea*[352]. Sfatul în această privință este *să fugim, începând chiar de la privire*[353], pentru că, având *gânduri sănătoase*[354], o atenție deosebită a ochilor, înfrânare limbii, prin ferirea de a auzi *vorbe necuviincioase*[355], prin *lepădarea gândurilor, amintirilor şi imaginilor necurate de îndată ce se ivesc*[356] vedem cum *se surpă dracul curviei*[357]. Pericolul cel mai mare este când *se*

[349] Sf. Ioan Scărarul, *op. cit.***,** p. 236.

[350] Sf. Teofan Zăvorâtul, *op. cit.,* p. 246.

[351] Sf. Ioan Casian, *op. cit.,* p. 189.

[352] Sf. Teofan Zăvorâtul, *op. cit*., p. 234.

[353] *Ibidem*.

[354] Sf. Ioan Gură de Aur, *Despre feciorie…***,** p. 42.

[355] Sf. Nil de la Sorska, *op. cit*., p. 61.

[356] Jean-Claude Larchet, *op. cit*., p. 476.

[357] Sf. Efrem Sirul, *Cuvinte şi învățături***,** tomul II, transliterație, corectură şi diortosire după ediția din anul 1819, apare sub îngrijirea Protosinghelului Ioan Filaret, Editura Bunavestire, Bacău, 1998, p. 137.

aprinde pofta ca un foc mare şi arde sufletul şi îl face negru şi urât[358]*,* în momentul în care apare amintirea unei împrejurări sau a unui chip ce a răscolit patima. Atunci, unii încearcă a se război cu gândurile, folosind *combaterea prin contrazicere*[359], când ar fi trebuit să le dezrădăcineze imediat din minte. Se poate evita ispita luând aminte la sfatul Sfântului Simeon Noul Teolog, care, în *Discursul despre nepătimire şi viaţa virtuoasă*, recomandă *omorârea voii proprii, nu numai a celei din afară*[360], dar şi *a celei dinăuntru, adică mişcarea inimii, ca de exemplu a nu privi pătimaş, a nu îmbrăţişa pătimaş*[361].

În momentele în care cineva îşi aminteşte de o anumită persoană a cărei înfăţişare îi răscoleşte simţurile poate alunga această ispită cu pomenirea poveţelor Sfinţilor Părinţi care îndeamnă meditarea la soarta care aşteaptă un trup omenesc, oricât de frumos ar fi el, după moarte. *Frumuseţea trupului* – spune Sfântul Ioan Gură de Aur - *nu-i făcută din altceva decât din flegmă, sânge, scurgeri, fiere şi hrană amestecată cu sucuri. Ochii, obrajii şi toate celelalte mădulare ale trupului cu ele se hrănesc; dacă n-ar primi în fiecare zi hrana aceea care le vine din stomac şi ficat, atunci pielea s-ar zbârci, ochii s-ar duce în fundul capului şi îndată toată frumuseţea chipului ar zbura. Aşadar, dacă te-ai gândi ce-i în lăuntrul ochilor frumoşi, ce-i în lăuntrul unui nas statuar, ce-i în lăuntrul gurii şi obrajilor, ai spune că toată frumuseţea trupului nu-i altceva decât un mormânt văruit şi plin pe*

[358] Sf. Teodor Studitul, *op. cit*., p. 164.
[359] Jean-Claude Larchet, *op. cit*., p. 476.
[360] Sf. Simeon Noul Teolog, *Cateheze…,* p. 266.
[361] *Ibidem.*

dinăuntru de atât de multă murdărie. Dacă ai vedea o bucăţică din aceste materii din care-i alcătuit trupul, de pildă o bucată de flegmă sau de scuipat, n-ai putea s-o atingi nici cu vârful degetelor şi n-ai suferi s-o vezi. Acum spune-mi, poţi să cazi de uimire în faţa unui depozit care ţine înăuntru atâta murdărie?[362] De la avva Ammona aflăm următorul sfat: *Dacă te luptă cu plăcere dorinţa de femei, gândeşte-te unde se află acelea care au murit. Şi aşa te vei linişti*[363].

Când vorbeşte despre patimi, Sfântul Ioan Gură de Aur vorbeşte despre tirania obişnuinţei ce devine ca o trebuinţă a naturii sau ca o a doua natură, sau, spunem noi, despre un automatism al patimii, iar când oferă remedii desfrânării, printre altele, Sfântul Ioan spune: *şi dacă obişnuinţa zămisleşte această patimă, înseamnă că tot ea o şi poate stinge, căci mulţi iubind în acest fel, au încetat de a mai iubi, ne mai văzând pe cele pe care le iubeau. Aceasta desigur că se pare pentru un timp scurt foarte dureros şi foarte dezgustător, dar cu timpul, devine plăcut, şi la urmă patima devine cu neputinţă chiar celor ce ar voi*[364].

Un alt mijloc de luptă împotriva desfrânării este şi căsătoria, despre aceasta vorbeşte Sfântul Ioan Gură de Aur

[362] Sf. Ioan Gură de Aur, *Cuvânt de sfătuire către Teodor cel căzut*, în vol. *Despre feciorie, Apologia vieţii monahale, Despre creşterea copiilor,* traducere din limba greacă şi note de Preotul profesor Dumitru Fecioru, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 2001, p. 355.

[363] Avva Ammona, *Cuvinte filocalice,* trad. de Ierom. Ştefan Nuţescu, în colecţia *Comorile Pustiei,* vol. 3, Editura Anastasia, Bucureşti, 1995, p. 120.

[364] Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei II Corinteni…,* omilia VII, p. 112.

în alt loc şi zice: *Căsătoria este mare folos pentru cei care şi acum, după predicarea Evangheliei, se tăvălesc în mocirla patimilor, pentru cei care doresc să ducă o viaţă asemănătoare poruncilor, pentru cei care nu se pot stăpâni de a-şi strica trupul şi sufletul în locaşurile de desfrâu. Pentru aceştia, deci, căsătoria este de mare folos, căci îi scapă de necurăţie, îi scapă de umblatul din femeie în femeie şi le dă putinţa să trăiască în sfinţenie şi castitate*[365].

Sfinţii Părinţi găsesc că înăbuşirea acestei patimi se poate face chiar prin asumarea stării de monah sau de om căsătorit a creştinului. Acestea pot fi două din remediile pe care le poate alege cel pătimaş, din moment ce se vorbeşte de existenţa a trei căi de vieţuire: fecioria, căsătoria şi desfrânarea. Fecioria poate fi acceptată alegând monahismul sau celibatul şi păstrarea ei obţine cunună, *căsătoria o laudă moderat, iar desfrânarea - corecţie şi pedeapsă*[366]. Pentru a evita pedeapsa, se cere ca *fiecare să fie în inima lui călugăr şi ascet*[367], adică să-şi înfrâneze poftele şi să iubească curăţia fizică şi sufletească, deoarece *omul virtuos se bucură şi de ajutorul cel de sus*[368]. Fericitul Augustin a surprins foarte bine importanţa curăţeniei sufleteşti prin afirmaţia că *fecioria trupului aparţine unui mic număr, dar fecioria inimii trebuie să fie a tuturor*[369].

---

[365] Sf. Ioan Gură de Aur, *Despre feciorie…,* p. 33

[366] Georges Habra, *op. cit.,* p. 175.

[367] Serghei Bulgakov, *Ortodoxia***,** Traducere de Nicolae Grosu, Editura Paideia, Bucureşti, 1997, p. 172.

[368] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere II…***,** p. 279.

[369] Fer. Augustin apud Părintele Galeriu *Prefaţă* la Sf. Vasile cel Mare, Sf. Paisie Velicikovski, Cuviosul Nichifor Theotokis, *Sfaturi la intrarea în monahism***,** în colecţia *Comorile Pustiei,* nr. 21, Editura

Cei care au fost cumplit războiți de patima desfrânării şi au ales calea îngerească pot avea *râvnă tot atât de mare în săvârşirea virtuții, pe cât de mare le-a fost râvna în săvârşirea păcatului*[370], mai ales că s-au hotărât să meargă pe această cale pentru a dobândi *o biruință asupra păcatului*[371]. O încercare de a scăpa de demonul curviei poate fi, pentru monah, *retragerea în liniştea sihăstriilor care potoleşte patimile*[372], dar cei mai mulți părinți sfătuiesc ca *niciodată să nu vorbeşti cu femei*[373]. Deoarece, la fel cum *uleiul alimentează fitilul unei candele aprinse*[374], tot aşa *focul patimilor este stârnit de întâlnirea cu femei*[375], de aceea orice monah care nu reuşeşte să fugă la timp este sfătuit să țină ochii în jos şi *să privească fără patimă*[376], iar după *câteva cuvinte de întărire şi mângâiere sufletească*[377] să plece cât mai repede pentru ca imaginea femeii cu care a vorbit să nu-i rămână în minte şi să-i aprindă patima.

Pentru cei cărora crucea călugăriei li se pare prea grea de dus, Sfinții Părinți le recomandă cealaltă cale, cea a căsătoriei. Păstrarea sufletului neîntinat se poate realiza în cadrul unei căsătorii *binecuvântate haric prin Sfântă Taină şi conservată monogamic, prin păzirea Canoanelor, fără*

Anastasia, 1998, p. 32.

[370] Sf. Ioan Gură de Aur, *Cuvânt de sfătuire…*, p. 363.

[371] V.V. Zenkovsky, *op. cit*., p. 25.

[372] Clement Alexandrinul, *Stromatele…*, p. 372.

[373] Sf. Efrem Sirul, *Cuvinte şi învățături…*, tomul II, Editura Bunavestire, Bacău,1997, p. 330.

[374] Sf. Teofan Zăvorâtul, *op. cit.*, p. 200.

[375] *Ibidem,* p. 200.

[376] *Ibidem*, p. 197.

[377] *Ibidem*.

cădere în adulter sau perversiune[378]. Prin căsătorie, cei doi se fac părtaşi unui *aşezământ sfânt care susţine echilibrul psiho - somatic, moral şi spiritual*[379]. În primele secole creştine, Sfântul Ioan Gură de Aur spunea că din cauză că *tinerii sunt lăsaţi de - capul lor*[380] gustă paharul plăcerilor păcătoase. Astfel, el recomanda căsătoria, pentru că, prin asumarea responsabilităţilor ei, se *uşurează mai mult lupta împotriva păcatului*[381]. În timpul nostru, criza nu a dispărut, ci a căpătat proporţii înfricoşătoare. Tânărul contemporan caută nemurirea în lucruri trecătoare care nu-i pot *potoli setea de infinit*[382] căci ceea ce găseşte în patimă este un *infinit de proastă calitate*[383].

De aceea, căsătoria a fost şi este considerată *remediul ideal pentru îndepărtarea desfrâului şi a desfrânării*[384], iar curăţia în căsnicie înseamnă iubirea celuilalt în Dumnezeu şi iubirea lui Dumnezeu în celălalt[385]. Un cuvânt foarte frumos al Sfinţilor Părinţi amintea că, dacă în momentele în care ispita te îndeamnă a păcătui din cauza altei femei, în minte îţi vei avea *amintirea neîncetată a soţiei, niciodată nu vei păcătui*[386]. În privinţa aceasta, Sfântul Ioan Gură de Aur menţionează: *Dacă cineva îşi*

---

[378] Părintele Galeriu, *Prefaţă* la Sf. Vasile cel Mare, Sf. Paisie Velicikovski, Cuv. Nichifor Theotokis, *op. cit*.**,** p. 33.
[379] *Ibidem*.
[380] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei…,* p. 694.
[381] *Ibidem*.
[382] V.V. Zenkovsky, *op.cit***.,** p. 50.
[383] *Ibidem*.
[384] Sf. Ioan Gură de Aur, *Despre feciorie…*, p. 33.
[385] Jean-Claude Larchet, *op. cit.,* p. 485.
[386] Herma, *Păstorul,* Porunca IV, în vol. *Scrierile Părinţilor Apostolici***,** traducere, note şi indici de Pr. D. Fecioru, Bucureşti, 1979, p. 300.

iubeşte femeia după cum trebuie a o iubi, apoi chiar de ar fi cât de stricat, totuşi pentru dragostea ei nu va dori a vedea pe o alta. <<Tare este ca moartea dragostea>> (Cânt. 8, 6), zice înţeleptul, astfel că a fi desfrânat de nicăieri nu vine, fără numai din a nu iubi[387]. Căsătoria a fost, este şi va rămâne o taină a sfinţeniei[388], care *poartă girul nemuririi*[389], este *ceva mistic*[390], de aceea, în cadrul ei, nu este îngăduit senzualismul (urmărirea exclusivă a atracţiilor care apar de pe urma simţurilor)[391]. În această ordine de idei, în trecut, dar cu atât mai mult în zilele noastre, căsătoria nu are sens decât în credinţa în Hristos, în Evanghelie[392].

Sfântul Apostol Pavel arată că şi în căsătorie, soţii sunt datori de a petrece un timp în castitate, mai ales în vremea posturilor rânduite de Biserică, pentru a se uni cu Dumnezeu. Din acest motiv Biserica Ortodoxă prezintă familia creştină ca pe o cale duhovnicească deosebit de importantă, ca pe un *loc* mistic în care bărbatul şi femeia luptă interior pentru unirea cu Atotţiitorul.[393] În căsătorie sunt necesare perioade de asceză trupească a cuplului, urmată de ambii soţi, aceasta având ca scop *să precumpănească transcendenţa persoanei în raport cu o natură*

[387] Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni…,* omilia XXXIII, p. 357.
[388] Prof. Ion Lazăr, *op. cit*., p. 50.
[389] Părintele Galeriu, *Prefaţă* la Sf. Vasile cel Mare, Sf. Paisie Velicikovski, Cuv. Nichifor Thetokis, *op.cit*., p. 33.
[390] Olivier Clément, *op. cit*., p. 73.
[391] V. V. Zenkovsky, *op. cit*., p. 23.
[392] Olivier Clément, *op. cit*., p. 73.
[393] Michel Philippe Laroche, *Un singur trup. Aventura mistică a cuplului…*, p. 42.

căzută[394], predispusă spre *împuţinare biologică şi degradare morală*[395]. Aceste perioade de asceză trupească în căsnicie constituie o integrare a erosului în tandreţe, spre a-l feri de indiferenţa ce poate apărea după un timp de convieţuire în doi[396].

II.7.2. Mijloace duhovniceşti de luptă împotriva acestei patimi

Cunoscând foarte bine nefastele consecinţe ale acestei patimi, asceţii răsăriteni stăruie îndeosebi asupra tratamentului sufletesc al ei, acesta realizându-se prin rugăciune smerită şi stăruitoare, priveghere, citirea deasă a Sfintei Scripturi şi meditarea duhovnicească la cuvintele acesteia, deci nu numai prin paza trupului şi a simţurilor trebuie a se feri de această patimă, cât mai ales prin trezvie duhovnicească. Prin urmare, rezistenţa şi războiul trebuie să fie îndoit. El presupune *ştiinţă spirituală*, adică trezvie, cunoaştere, un control foarte bun al gândurilor care instigă la păcat şi păstrarea cugetelor bune, folositoare sufletului, aducătoare de pocăinţă şi de mântuire.

Dintre aceste mijloace sufleteşti, Sfântul Ioan Casian ne recomandă: postul, căinţa (zdrobirea) inimii, rugăciunea stăruitoare împotriva *duhului celui mai spurcat* sau rugăciunea întinsă către Dumnezeu, citirea deasă şi continua cugetare adâncită asupra Scripturilor, osteneala şi lucrarea mâinilor care opresc şi recheamă mintea din

[394] Olivier Clément, *op. cit*., p. 78.
[395] Prof. Ion Lazăr, *op. cit*., p. 10.
[396] Idem, *op. cit*., p. 152.

cutreierul ei nestatornic, adevărata smerenie fără de care nu va putea birui nimeni curvia nici celelalte patimi, păzirea inimii cu toată străjuința de gândurile murdare (Prov. 4, 23), căci din inimă ies toate gândurile rele, ucideri, adultere, desfrânări, mărturii mincinoase, după cum spune Mântuitorul (Mt. 15, 19), meditația duhovnicească, fără de care nu se poate urca la curăția adevărată[397]. Deci, un alt mijloc duhovnicesc folosit pentru eliberarea de desfrânare este şi lectura din Sfintele Scripturi, neuitând însă că lecturile bune *folosesc numai atunci când le îmbini numaidecât cu fapta*[398], deoarece *lenea face ca patimile să se întoarcă*[399].

La rândul său, şi Cuviosul Nichita Stithatul recomandă citirea deasă a Sfintei Scripturi, înfrânarea şi rugăciunea, umilința, căci *dorințele şi imboldurile trupeşti le opreşte înfrânarea şi aprinderile inimii, le răceşte citirea dumnezeieştilor Scripturi, le smereşte rugăciunea neîncetată şi le potoleşte ca un untdelemn, umilința*[400]. În Pateric ni se istoriseşte despre un frate care a întrebat pe avva Agathon pentru păcatul curviei şi Avva i-a răspuns aceluia: *mergi, aruncă neputința ta înaintea lui Dumnezeu şi vei avea odihnă*[401], cu alte cuvinte: *roagă-te stăruior la Dumnezeu cu toată smerenia şi vei ajunge la limanul liniştii.*

Când se referă la rugăciune ca remediu al acestei patimi, Sfinții Varsanufie şi Ioan spun următoarele: *De*

[397] Sf. Ioan Casian, *Aşezăminte mănăstireşti…,* pp. 187-188.

[398] Fr. W. Forster, *op. cit.,* p. 157.

[399] Iosif Vatopedinul, *op. cit.,* p. 60.

[400] Cuv. Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire şi despre cunoştință*, în *Filocalia…*, p. 253.

[401] Avva Agathon, în *Patericul…,* p. 28.

multe ori am fost şi eu cumplit ispitit, frate, în tinereţe, de către dracul curviei. Dar m-am ostenit, luptând cu gândurile şi împotrivindu-mă lor şi nevoindu-mă cu ele; căci puneam înaintea ochilor mei chinurile veşnice. Şi făcând eu aceasta în fiecare zi, vreme de şapte ani, m-a uşurat Dumnezeu de ele. Acestei ispite îi pune capăt rugăciunea neîncetată, urmată de plâns. Iar tulburarea ţi-o amintesc dracii din pizmă şi dacă le-ar sta în putinţă te-ar alunga şi din chilia ta. Dar Dumnezeu nu le îngăduie să pună stăpânire pe tine. De aceea nici nu au putere. Dumnezeu te-ar putea uşura degrabă, dar în acest caz nu ai putea să te împotriveşti nici altei patimi[402]. Sfântul Ioan Casian recomandă rugăciunea smerită şi stăruitoare, ca să stingem cuptorul trupului nostru pe care Împăratul Vavilonului îl aprinde în fiecare zi prin aţâţările poftei, cu roua venirii Sfântului Duh[403]. Deci, în lupta de înlăturare a gândurilor păcătoase, ne este de mare folos rugăciunea fierbinte către Hristos, împotriva patimilor şi pentru dobândirea virtuţilor; citirea şi cugetarea asupra Scrierilor Sfinte: Sfânta Scriptură şi Sfinţii Părinţi. *Pe cât este, aşadar, de cerească şi de îngerească virtutea sfinţeniei, pe atât este de războită cu mari bântuieli de potrivnici. De aceea, suntem datori să ne nevoim nu numai cu înfrânarea trupului, ci şi cu zdrobirea inimii şi cu rugăciuni dese, împreunate cu suspine, ca să stingem cuptorul trupului nostru, pe care împăratul Vavilonului îl aprinde în fiecare zi prin aţâţarea poftei, cu roua venirii Sfântului Duh. Pe lângă acestea, arma foarte tare pentru acest război avem privegherea cea după Dumnezeu*[404].

[402] Sfinţii Varsanufie şi Ioan, *op. cit.*, p. 297.
[403] Sf. Ioan Casian, *op. cit.,* p. 104.
[404] *Ibidem*, p. 116.

Nu trebuie uitată deci importanţa meditaţiei duhovniceşti, a rugăciunii neîncetate, care *umplu inima de lucruri bune, blocând, în acelaşi timp, pătrunderea unor gânduri pierzătoare*[405]. Rugăciunea neîncetată este considerată de majoritatea Sfinţilor Părinţi rugăciunea scurtă, ce are cuvinte puţine, dar care se face cu zdrobirea inimii. Despre rugăciunea lui Iisus – *Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine, păcătosul (păcătoasa)!* se spune că *nu este armă mai tare ca aceasta nici în cer nici pe pământ*[406], drept pentru care este cel mai des utilizată pentru alungarea demonului curviei. Încă un ajutor pentru o rugăciune curată este şi milostenia, deschiderea inimii în faţa suferinţei celorlalţi semeni. Deoarece *dacă nenorocirile altora sunt îndestul ca să ne înveţe minte, cu atât mai mult vor fi mai instructive propriile noastre nenorociri*[407], prin iubire şi compasiune vom observa că *mai slab pulsează sexualitatea*[408].

Un remediu tot atât de eficient ca postul, rugăciunea şi înfrânarea este şi privegherea cea după Dumnezeu. Sfântul Teofan Zăvorâtul îi scrie într-o scrisoare unei uceniţe duhovniceşti că a priveghea nu înseamnă să fie trează, nepăsătoare, ci trebuie să-şi menţină *sufletul şi trupul într-o stare de veghe*[409], adică a lua aminte să rămână într-o trezvie duhovnicească. Astfel *privegherea de noapte şi alimentele uscate răcesc trupul şi reduc producerea de sămânţă*[410], aici observându-se necesitatea

[405] Columba Stewart, *op. cit.,* p. 129.
[406] Sf. Nil de la Sorska, *op. cit,* p. 59.
[407] Sf. Ioan Gură de Aur, *Despre feciorie…,* p. 375.
[408] V. V. Zenkovsky, *op. cit***.,** p. 38.
[409] Sf. Teofan Zăvorâtul, *op. cit.,* p. 238.
[410] Columba Stewart, *op. cit.,* p. 128.

împletirii privegherii cu postul care este *stingerea aprinderii trupeşti, nimicirea gândurilor celor viclene, scăparea de visurile necurate*[411].

De mare ajutor pentru biruirea acestei patimi este şi privirea şi rugăciunea în faţa icoanelor, căci *prin simpla arătare a unui chip plin de cumineţenie*[412] se pot alunga imaginile murdare din minte. La fel, amintirea mamei, a surorilor, a rudelor sau a anumitor femei pioase[413], ca şi gândul la cei din morminte[414], pot fi contraatacuri faţă de imaginaţia desfrânată. *Rugăciunea cu luare-aminte făcută cât mai des* – spune Sfântul Ioan Gură de Aur - *ţinându-te departe de cunoştinţele şi de întâlnirile cu femei, este un mijloc puternic şi folositor împotriva războiului curviei*[415]. Acelaşi Sfânt Părinte spune în altă parte că *ocupaţiunea şi grija pot de la cel dintâi atac să respingă răul, aceasta este învederat din mai multe părţi. Când tu de pildă vezi o femeie frumoasă şi simţi ceva pentru dânsa, să n-o mai vezi deloc, şi atunci ai scăpat. <<Şi cum am să pot a n-o mai vedea, zici tu, atras de pofta de a o vedea?>> Predă-te pe sine-ţi altor îndeletniciri: cărţilor folositoare, de pildă, îngrijirilor de cele necesare, epitropisirei şi îngrijirii de orfani, ajutorării celor nedreptăţiţi, rugăciunilor, filosofiei pentru cele viitoare; cu de acestea*

---

411 Sf. Ioan Scărarul, *Table duhovniceşti***,** transcriere din chirilică de diac. Gheorghe Băbuţ, Col. *Ortodoxia Românească,* Editura Pelerinul Român*,* Oradea, 1998, p. 93.

412 Clement Alexandrinul, *Pedagogul…***,** p. 258.

413 Sf. Ioan Casian, *Aşezămintele mănăstireşti*…, p. 192.

414 Sf. Efrem Sirul, *Cuvinte şi învăţături***,** Tomul I, translatare, corectură şi diortosire după ediţia din anul 1818 de Protosinghel Ioan Filaret, Editura Bunavestire, Bacău, 1997, pp. 137-138.

415 Sf. Ignatie Briancianinov, *Tâlcuiri la Patericul egiptean…,* p. 40.

ocupă-ţi sufletul. Cu chipul acesta vei putea îndrepta nu numai o rană proaspătă, ci chiar şi pe cea învechită şi înţepenită cu uşurinţă o vei alunga. Că dacă batjocura face pe cel ce iubeşte de a desface amorul, după cum spune şi proverbul, apoi cu cât mai mult aceste ocupaţii duhovniceşti nu ne vor depărta de rele, dacă am voi a ne depărta? Dar dacă noi pururi conversăm şi ne petrecem timpul cu nişte astfel de săgeţi ce într-una ne săgeată, vorbind şi auzind cele ale lor, prin aceasta noi întreţinem boala. Dar cum vei putea pretinde să stingi focul, dacă pe fiecare minut tu îl aprinzi din nou?[416].

De asemenea, pentru unii poate fi de un real ajutor duhovnicesc şi frâu pentru imaginaţia păcătoasă aducerea aminte de moarte, *cu care să se culce şi să se scoale*[417], *iar teama iadului*[418] poate potoli întărârtarea trupului. Apoi gândul neîntrerupt *la moarte, la judecata viitoare şi la înfricoşătoarea gheenă*[419] îi îndeamnă pe mulţi să renunţe la a mai păcătui fără număr.

Folosind cuvintele sfinţilor putem spune că teama de gheenă ne oferă o credinţă care *face să ne ferim de contactul cu viciile*[420]. Privind spre latura opusă, nu teama de focul cel veşnic şi de osândă ne poate îndemna să ne despărţim de păcat, ci *speranţa şi dorinţa împărăţiei*[421], dorirea de bunătăţilor ce vor să fie, *poftă de împărăţia lui*

[416] Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei II Corinteni…,* omilia VII, p. 113.

[417] Sf. Ioan Scărarul, *Scara…*, p. 235.

[418] Sf. Ioan Casian, *op. cit.*, p. 189.

[419] I.P.S. Nicolae Corneanu, *op. cit.,* p. 341.

[420] Sf. Ioan Casian, *Convorbirile duhovniceşti…*, p. 504.

[421] *Ibidem*.

Dumnezeu[422] şi frica de Dumnezeu, în sensul de a nu-L supăra şi a nu ne despărți de El prin această patimă. *Chiar dacă pofta este tiranică, totuşi de o vei îngrădi cu frica de Dumnezeu, ai doborât furia ei*[423], spune Sfântul Ioan Gură de Aur. În Pateric ni se istoriseşte că la avva Efrem, *din îndemnare oarecare a venit o păcătoasă, cu măgulire să-l tragă spre împreunare urâtă, iar de nu, măcar să-l pornească spre mânie, că niciodată nu-l văzuse cineva mânios. Şi a zis ei: vino după mine! Şi apropiindu-se la un loc întru care era mult norod, a zis ei: în locul acesta vino precum ai voit. Iar aceea văzând norodul, a zis lui: cum putem aceasta să facem, atâta norod stând şi nu ne ruşinăm? Iar el a zis către dânsa: dacă de oameni ne ruşinăm, cu mult mai vârtos trebuie să ne ruşinăm de Dumnezeu, care vădeşte cele ascunse ale întunericului. Iar ea ruşinându-se, s-a dus* [424].

Sfântul Ioan Gură de Aur este de părere că nu doar închinarea la icoanele sfinte şi rugăciunea au efect de îndepărtare a atacurilor diavoleşti ale curviei, ci şi cântecele religioase care duc la *decența gândurilor*[425]. În acest sens, Evagrie Ponticul aminteşte: *Psalmodierea potoleşte patimile şi face să se liniştească înfrânarea trupului*[426]. Totuşi, aceste ajutoare duhovniceşti nu trebuie folosite abuziv, ci cu măsură, de aceea *este nevoie de cumpătare în psalmodie, pentru că în situație de asimetrie se ațâță sen-*

[422] Sf. Efrem Sirul, *Cuvinte şi învățături…*, cartea a III-a, p. 440.
[423] Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei II Corinteni…,* omilia XIII, p. 178.
[424] Sf. Efrem, în *Patericul…,* p. 71.
[425] Georges Habra, *op. cit.,* p. 215.
[426] Evagrie Ponticul, *Cuvânt despre rugăciune*, cap. 83, în *Filocalia…,* vol. I, p. 97.

zualitatea[427] şi se cere să se facă o deosebire a plăcerii în timpul cântărilor religioase *din harul şi puterea aflătoare în ele*[428].

Scrierile filocalice vorbesc despre curăţirea minţii prin rugăciune, citirea cărţilor duhovniceşti şi cântarea psalmilor, iar din cuprinsul lor aflăm că mai ales pocăinţa şi lacrimile părerii de rău au trecere mai mare în faţa lui Dumnezeu. Lacrimile, pocăinţa, sufletul zdrobit trebuie să provoace o schimbare în bine. Pe lângă acestea, sfinţii recomandă un remediu împotriva patimii care la prima vedere ne miră: mânia. Dar aceasta este singura formă acceptată, nu *furia otrăvită*[429], ci mânia *faţă de patimă*[430]. Doar astfel este îngăduită şi de folos, deoarece cu *armele blândeţii*[431] nu poţi lupta împotriva trupului şi a patimii de care este cuprins.

După cum sfătuiesc Părinţii neptici, în perioada în care ostenitorul în cele duhovniceşti depune eforturi pentru a ieşi din capcana patimii, trebuie să fie departe de ceea ce îi poate perturba lupta, să încerce tot ceea ce este posibil din punct de vedere omenesc pentru a birui pe vrăjmaş. În privinţa aceasta, Sfinţii Varsanufie şi Ioan oferă următoarea recomandare: *În privinţa dracului curviei, e bine să-i închizi intrarea. Dar dacă te răpeşte şi intră, luptă cu el*

---

[427] Mitropolitul Hierotheos Vlachos, *Psihoterapia ortodoxă - continuare şi dezbateri* -, Traducere din limba greacă: prof. Ion Diaconescu şi prof. Nicolae Ionescu, Editura Sofia, Bucureşti, 2001, p. 83.

[428] Sf. Ioan Scărarul, *Scara…***,** p. 233-234.

[429] Sf. Ioan Casian, *Aşezăminte mănăstireşti…,* p. 196.

[430] Sf. Teofan Zăvorâtul, *op. cit***.,** p. 244.

[431] Sf. Ioan Casian, *op. cit.,* p. 518.

aruncând neputinţa ta înaintea lui Dumnezeu şi cerând ajutor. Şi El îl va scoate de al tine[432].

Tot dintre accesoriile înfrânării sufleteşti, Sfântul Ioan Casian ne recomandă curăţia inimii, căci potrivit Mântuitorului, *din inimă pornesc gândurile rele, uciderile, adulterele, desfrânările, hoţiile, mărturii mincinoase, hule* (Matei 15, 19), căinţa inimii, curăţirea cu grijă a celor ascunse ale ei, stăpânirea voinţei şi a conştiinţei noastre[433].

Pentru curvie, posteşte, priveghează, osteneşte-te şi petrece în singurătate[434], îndeamnă Sfântul Maxim Mărturisitorul, iar Sfântul Ioan Damaschin subliniază: ... *curvia e stinsă prin dorul dumnezeiesc şi prin dorinţa bunurilor viitoare ...* [435].

Sfântul Vasile cel Mare ne îndeamnă să luăm aminte la noi înşine pentru a nu cădea în desfrânare. În acest sens, spune: *Năvălesc pofte rele şi ca un tăun îţi aţâţă sufletul spre porniri nestăpânite şi desfrânate? Dacă vei lua aminte la tine însuţi (Deut. 15, 9), îţi vei aminti că plăcerea de acum va avea sfârşit amar, că gândirea de acum din trupul tău, pricinuită de plăcere va naşte viermele cel înveninat (Is. 66, 24, Mt. 9, 44, 48) care te va munci în veci în iad şi că înflăcărarea trupului va ajunge mama focului veşnic. Ei bine atunci plăcerile vor pleca îndată fugărite; şi minunată potolire şi linişte se va pogorî în sufletul tău*[436]. În acest fel, mintea este ocupată cu cele

[432] Sfinţii Varsanufie şi Ioan, *op. cit.*, p. 203.
[433] Preot Ioan C. Teşu, *Patima desfrânării…*, p. 99.
[434] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capete despre dragoste,* suta a treia, cap.13, în *Filocalia…*, vol. II, p. 89.
[435] Sf. Ioan Damaschin, *Cuvânt minunat şi de suflet folositor*, în *Filocalia…,* vol. IV, p.188.
[436] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii şi cuvântări…*, omilia III, 7, p. 373.

duhovniceşti şi nu mai are răgazul spre a născoci şi elabora imagini erotice, iar săgeţile trimise de diavol sunt respinse prin puternicul nume al lui Iisus Hristos. Dacă liniştea şi echilibrul minţii noastre au fost tulburate de gânduri desfrânate, când ni s-a strecurat în minte amintirea trupului femeiesc şi dezmierdările pe care el ni le poate produce, Sfântul Ioan Casian ne recomandă *să ne grăbim să o alungăm cât mai iute din lăuntrul nostru, punându-ne în faţă mai întâi amintirea mamei, a surorilor, a rudelor, sau a anumitor femei pioase*[437].

Însă, oricât am lupta împotriva ei, această patimă este greu de combătut şi cu neputinţă de biruit prin propriile noastre puteri, neputând fi distrusă deplin de noi înşine, ci doar cu ajutorul harului lui Dumnezeu. Biruinţa deplină asupra acestei patimi este mai presus de fire şi are nevoie de ajutorul lui Dumnezeu. Acest lucru îl spune limpede Sfântul Ioan Gură de Aur: *Nimeni nu ar fi putut scăpa de uneltirile vrăjmaşului, nici să stingă, nici să oprească pofta firească a trupului, care este asemenea unui foc, dacă harul lui Dumnezeu n-ar ajuta neputinţa noastră, dacă nu ne-ar acoperi şi apăra pe noi*[438]. Astfel este subliniată valoarea rugăciunii către Dumnezeu prin care cerem întărirea puterilor noastre slăbite într-o astfel de luptă, de violenţa ei. Prin curăţirea trupului şi a sufletului de patimi, în adâncul lor lucrează Hristos, Care ne este în această luptă duhovnicească Frate, Ajutor şi Ţintă spre care să urcăm neîncetat. Sfântul Ioan Casian subliniază această idee a necesităţii ajutorului dumnezeiesc în războiul

[437] Sf. Ioan Casian, *op. cit.*, p.192.

[438] Sf. Ignatie Briancianinov, *Tâlcuiri la Patericul egiptean,* în colecţia *Comorile Pustiei,* trad. de Pr. Gheorghe Roşca, vol. 9, Editura Anastasia, Bucureşti, 1997, p. 36.

duhovnicesc, arătând că dracul curviei *nu încetează de a război pe om, până nu va crede omul cu adevărat că nu prin străduința şi nici prin osteneala sa, ci prin acoperământul şi ajutorul lui Dumnezeu se izbăveşte de boala aceasta şi se ridică la înălțimea curăției*[439], deoarece acest lucru este mai presus de fire, omului fiindu-i cu neputință să zboare cu aripi proprii la această înaltă şi cerească cunună a sfințeniei făcându-se astfel următor îngerilor, de nu-l va ridica harul lui Dumnezeu. Prin toate luptele noastre, prin chinuirea trupului şi asceză, prin pocăință şi lacrimi nu ne eliberăm pe deplin de patimă, fiindcă *disciplina ascetică poate obține de la plăcere un armistițiu, dar numai harul poate aduce libertatea*[440]. Iar harul îl putem dobândi doar atunci când, cuprinşi de pofta trupească, trebuie să ne îndreptăm mintea şi inima spre Dumnezeu şi vom şti că *El este Cel ce ne judecă şi Lui nu-i putem ascunde nici gândurile minții*[441]. Nu trebuie să uităm nici o clipă că Dumnezeu nu îngăduie să fim ispitiți mai mult decât putem duce şi nici nu trebuie să ne descurajăm, indiferent de intensitatea luptei: *Dumnezeu nu îngăduie să fim ispitiți mai mult decât putem răbda, ci, dimpotrivă, ne va ajuta. Oricum, deoarece avem mândrie, El îngăduie acest război încât să ne smerim. Nu te întrista mai mult decât trebuie, ci cu mare smerenie aruncă-te înaintea Domnului şi învinuieşte-te. De îndată alungă orice gând rău care îți vine şi nădăjduiesc că harul lui Dumnezeu te va uşura. Nu te teme; nu vei pătimi nici un rău. Alungă laşitatea; fii curajos. Totul va trece, iar acest*

[439] Sf. Ioan Casian, *op. cit.*, p. 135.
[440] Columba Stewart, *op. cit.,* p. 114.
[441] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere II…*, p. 289.

război îţi va lăsa în urma lui mult bine, iar Dumnezeu îţi va da mult har. Dar să nu te descurajezi că numai aşa pierdem lupta[442].

Cât priveşte ispitele ce vin din afara noastră, arătăm aici că smerenia este principiul major care stă la baza acestei lupte, acesta că pentru că fără smerenie nu putem primi harul dumnezeiesc, fără de care nu există biruinţă. Acest lucru îl arată tot Sfântul Ioan Scărarul când spune: *Cel ce încearcă să oprească acest război numai cu înfrânarea este asemenea celui ce înoată cu o singură mână şi se străduieşte să se izbăvească de ocean. Uneşte smerenia cu înfrânarea. Căci fără de cea dintâi, cea de-a doua e nefolositoare*[443]. Acelaşi Sfânt Părinte accentuează importanţa covârşitoare a smereniei spunând că prin dobândirea smereniei am *tăia capul*[444] patimii. Deci smerenia este o altă atitudine esenţială pentru a fi statornic în orice altă virtute. În continuare, Sfântul Ioan Scărarul arată că sunt trei trepte ale luptei împotriva desfrânării. Astfel, cel *ce se războieşte cu sudori şi încordări cu acest potrivnic se aseamănă cu cel ce a legat cu o frânghie pe vrăjmaşul său. Iar cel ce se războieşte prin înfrânare şi priveghere se aseamănă celui ce l-a încătuşat pe acela cu lanţ. În sfârşit, cel ce se războieşte prin smerita cugetare şi nemâniere şi sete se aseamănă celui ce a omorât pe vrăjmaş şi l-a ascuns sub nisip*[445]. Ultima treaptă, cea în care smerenia este arma împotriva patimii este cea mai eficientă, pentru că are ca finalitate învingerea definitivă a duşmanului.

[442] *Comori din Sfântul Munte Athos…*, p. 153.
[443] Sf. Ioan Scărarul, *Scara…*, p. 224.
[444] *Ibidem,* p. 248.
[445] Sf. Ioan Scărarul, *op. cit.,* p. 224.

Tot Sfântul Ioan Scărarul arată şi legătura indisolubilă dintre trup şi suflet, cum unul pe altul se pot înălţa sau prăbuşi, printr-un frumos dialog în care sufletul întreabă *soţul* – trupul, despre războaiele pricinuite: *Cum şi în ce fel îmi voi lega propriul prieten (scil. trup) şi-l voi judeca, nu ştiu; căci înainte chiar de a-l lega el îmi şi scapă, înainte de a-l judeca mă împac cu dânsul şi, înainte de a-l pedepsi, mă înduplecă. Cum voi putea urî pe acela pe care din fire m-am obişnuit a-l iubi? Cum mă voi putea elibera de către cel de care sunt legat pe vecie? Cum voi putea ucide pe cel care trebuie să învie împreună cu mine? Cum voi putea face (în gr. arăta) nestricăcios pe cel pe care l-am primit stricăcios? Ce dovezi binecuvântate voi arăta împotriva celui care-mi opune pornirile firii? Dacă îl voi lega pe acesta cu postul, dar îmi judec aproapele, iarăşi mă predau lui. Dacă încetând de-a mai osândi îl voi birui pe dânsul, înălţându-mă cu inima (scil. mândrindu-mă), iarăşi mă voi prăbuşi la dânsul. El îmi este şi ajutor şi vrăjmaş, şi sprijinitor şi duşman, şi protector şi persecutor. Grijindu-l, mă războieşte, topindu-l cu înfrânarea, mă slăbeşte până la neputinţă, odihnindu-l, mă trage spre păcat, dojenindu-l, nu-i pasă, dacă-l voi mâhni mă primejduiesc foarte, dacă îl voi nimici, nu voi mai avea prin cine câştiga virtuţile. În sfârşit, el este totodată obiectul şi al iubirii şi al urii mele. Ce este taina aceasta din mine? Care este pricina acestui amestec din noi? Cum îmi sunt mie duşman şi prieten? Spune-mi tu, spune-mi, o soţul meu, o fiirea mea, căci nu am trebuinţă a mai învăţa de la altul cele despre tine: cum voi putea rămâne invulnerabil înaintea ta, cum voi putea scăpa de primejdia cea firească, deoarece am*

făgăduit deja lui Hristos să te urăsc? Cum te voi putea birui pe tine, tiranul meu, când mă asupreşti în felul în care am arătat deja?

Şi răspunzând (trupul) sufletului său, zise: Nu-ţi voi spune ceva care tu nu ştii, ci doar aceea ce cunoaştem împreună. Eu am ca tată iubirea de sine. Înfierbântările din afară îmi sunt produse de îngrijirea ce mi se dă şi, în general, de orice odihnă; iar tulburările interioare îşi trag originea din lenevire şi din neorânduiala faptelor. Când le zămislesc, eu şi dau naştere căderilor; acestea, născându-se, produc din nou moartea prin deznădejde. Dacă ai cunoscut limpede atât adânca mea slăbiciune cât şi a ta mi-ai legat mâinile. Dacă îţi vei tortura gâtlejul, îmi legi picioarele ca să nu umblu prea departe. Dacă te vei înjuga cu ascultarea, ai ieşit de sub jugul meu. Dacă îţi vei agonisi smerenia, mi-ai tăiat capul[446].

Un alt remediu ar fi, în viziunea Părinţilor neptici, păzirea poruncilor şi a voii lui Dumnezeu. Acest lucru îl spune Sfântul Antonie cel Mare: *Dacă te vei sârgui să nu faci voile tale, ci voia lui Dumnezeu - petrecând în trezvie şi cunoscând pe Dumnezeu, mintea ta va fi cu grijă la virtuţi. Iar dacă te vei sili să faci voile tale pentru plăcere - şi nu voile lui Dumnezeu - ameţit de necunoştinţa lui Dumnezeu te vei pierde ca dobitoacele, mergând la cele rele ce ţi se vor întâmpla după moarte*[447]. De aceea spune scriitorul filocalic Marcu Ascetul: *Să nu primim iarăşi de bunăvoie jugul robiei, ci să ţinem strâns la libertatea noastră prin împlinirea poruncilor*[448].

[446] *Ibidem*, p. 248.

[447] Sf. Antonie cel Mare, *Învăţături despre viaţa morală,* cap. 119, în *Filocalia…,* vol. I, p. 38.

Sfânta Taină a Pocăinței sau a Spovedaniei constituie şi ea un mijloc de tămăduire a desfrânării. În acest sens Sfântul Ioan Carpatinul arată că: *Aproape păcatul însuşi împinge pe cel ce căieşte spre Dumnezeu, dându-i un fel de simțire a putorii, a poverii şi a nebuniei lui. Dar pe cel ce nu vrea să se aplece spre pocăință, nu-l împinge spre Dumnezeu, ci ținându-l mai degrabă în puterea sa, îl leagă cu lanțuri de nedezlegat, făcând mai tari şi mai năprasnice poftele pierzaniei*[449].

În toate aceste lupte este nevoie însă şi de o întărire care va fi recomandată de duhovnic: Sfânta Împărtăşanie. Deoarece *păcatul nu se ascunde prin adaos de păcate, ci prin pocăință şi mărturisire*[450], fără de acestea se ajunge la *pierderea curăției sufleteşti*[451]. Prin mărturisirea la duhovnic a păcatelor pe care le-am săvârşit sufletul va deveni iarăşi *palat al curăției*[452], iar Dumnezeu nu se va întoarce de la noi. Având această încredințare, ştiind că spovedania este *taina ridicării noastre*[453] şi că datorită ei vine şi vindecarea de patima în care ne zbatem, vom lupta cu mai multă râvnă pentru a dobândi *adevăratul sprijin în eforturile noastre de a ne curăța sufletul*[454], adică Sfânta Împărtăşanie.

---

[449] Sf. Ioan Carpatinul, *Capete de mângâiere*, cap. 56, în *Filocalia…,* vol. IV, p. 140.

[450] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei…*, p. 561.

[451] V.V. Zenkovsky, *op. cit*, p. 25.

[452] Mitropolit Hierotheos Vlachos, *Psihoterapia ortodoxă - Ştiința Sfinților Părinți* -, traducere în limba română de irina Luminița Niculescu, Editura Învierea – Arhiepiscopia Timişoarei, 1998, p. 320.

[453] V.V. Zenkovsky, *op. cit***.,** p. 68.

[454] Mitropolitul Hierotheos Vlachos, *op. cit.,* p. 312.

Ştiind că drumul spre mântuire este strâmt, dar sigur, fără a uita nici o clipă că mergând pe calea pe care patimile deţin controlul sufletelor şi trupurilor, oferind o plăcere mică în comparaţie cu chinurile la care vor fi supuşi păcătoşii la judecata viitoare, şi avându-i statornici în ajutor pe sfinţi, va fi mult mai uşor creştinilor să ducă lupta pentru dobândirea virtuţilor şi, totodată, încercând *o educaţie a inimii*[455] spre *desăvârşirea personalităţii*[456] noastre.

Despre mijloacele de despătimire vorbeşte şi părintele grec Epifanie I.Teodoropulos, care îndeamnă: *Ascultă fiule! <<Hopurile>> pe care le luăm spre înfruntarea ispitelor trupeşti sunt rugăciunea, postul, privegherea, mărturisirea, Sfânta Împărtăşanie. Urmează şi tu reţeta şi vei vedea cât de eficace este înfrânarea. Noi singuri nici o secundă nu putem rămâne curaţi. Dar cu harul şi ajutorul lui Dumnezeu toate se izbutesc*[457].

În ceea ce-l priveşte, Sfântul Ignatie Briancianinov, făcând referire la tămăduirea acestei patimi, vorbeşte de curăţie, care este o atitudine potrivnică patimii curviei, fiind înstrăinarea trupului de căderea cu fapta în păcat şi de toate faptele care duc la păcat, înstrăinarea minţii de gândurile şi de visările desfrânate, iar a inimii de simţămintele şi de înclinările spre desfrâu, după care urmează şi înstrăinarea trupului de pofta trupească[458].

---

[455] Serghei Bulgakov, *op. cit.,* p. 173.

[456] Iosif Vatopedinul, *op. cit.,* p. 25.

[457] *Crâmpeie de viaţă. Din învăţătura Părintelui Epifanie I. Teodoropulos*, traducere de ieroschimonahul Stefan Lacoschitiotul, Editura Evanghelismos, Bucureşti, 2003, pp. 120-121.

[458] Sf. Ignatie Briancianinov, *Cuvinte către cei ce vor să se mântuiască. Experienţe ascetice*, traducere de Adrian şi Xenia

Pe lângă acestea mai menționăm şi datoria părinților de a se îngriji de castitatea tinerilor. Acest lucru îl arată Sfântul Ioan Gură de Aur când zice: *Atâta am să rog dragostea voastră să aveți tare mare grijă de virtute şi să vă îngrijiți de castitatea tinerilor, de curăția lor sufletească şi trupească. Că de aici, din această lipsă de grijă ca să spun aşa, se nasc toate relele [...] – căci diavolul dă acele porunci pierzătoare, pe care tinerii le împlinesc cu plăcere, uitându-se numai la plăcerea ce le stă în față, fără să se mai gândească la durerea de mai târziu. De aceea, vă rog, să întindeți o mână de ajutor copiilor voştri, ca să nu fim pedepsiți şi pentru păcatele săvârşite de ei. Nu ştiți oare ce a pățit preotul Eli, că n-a îndreptat cum se cuvine păcatele copiilor lui? (I Regi. 4, 18-19*)[459].

După Sfântul Nicodim Aghioritul, curvia este un păcat de moarte, care se biruieşte foarte lesne, depărtându-se cu totul de ispita şi locurile în care se dă lupta. Pentru aceasta el ne îndeamnă să fugim de locurile primejdiei, de pricinile şi de toată materia ei, cunoscându-ne slăbiciunea. De asemenea ne îndeamnă să nu ne încredem în noi înşine, spunându-ne că alții mai virtuoşi decât noi au fost biruiți, căci - spune el - este cu neputință să mergi la moară fără să te umpli de făină sau să ții smoala şi să nu se lipească de mâinile tale[460].

Lupta finală este împotriva desfrânării cu gândul. Sfinții Părinții stăruie, în general, asupra aplicării tratamentului în partea sufletească a bolii; ei au înțeles că

Tănăsescu-Vlas, vol. II, Editura Sofia, Bucureşti, 2000, p. 43.

[459] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere II*..., pp. 262-263.

[460] Monahul Agapie Criteanu, *op. cit.*, p. 79.

înfrânarea trupului nu e suficientă, ci e nevoie de zdrobirea inimii, adică de smerenie, prin care cerem harul lui Dumnezeu. *Prin urmare, nu ajunge numai postul trupesc pentru dobândirea desăvârşitei neprihăniri şi a adevăratei curăţii, de nu se va adăuga şi zdrobirea inimii şi rugăciunea întinsă către Dumnezeu şi citirea deasă a Scripturilor, şi osteneala, şi lucrul mâinilor, care abia împreună pot să oprească pornirile cele neastâmpărate ale sufletului, şi să-l aducă înapoi de la nălucirile cele de ruşine. Mai înainte de toate foloseşte smerenia sufletului, fără de care nu va putea birui nimeni nici curvia, nici celelalte patimi. Deci de la început trebuie păzită inima cu toată străjuirea de gândurile murdare, căci dracul acesta nu încetează de a război pe om până nu va crede omul cu adevărat că nu prin străduinţe şi nici prin osteneala sa, ci prin acoperământul şi ajutorul lui Dumnezeu se izbăveşte de boala aceasta şi se ridică la înălţimea curăţiei*[461].

Ca o sintetizare a mijloacelor prin care se poate elibera cineva de această înjositoare patimă, Fericitul Ieronim spune: *Dacă vrei să-ţi păstrezi curăţia, să te păzeşti de următoarele şase lucruri:*

1. De îmbuibare sau nesaţiu, pentru că după cum nu se poate stinge focul cu smoala, tot astfel cel căruia îi place mâncarea şi băutura multă, nu va putea să se ferească de curvie.

2. Este bine să fugi de lene, pentru că cine fuge de lene, în curând va stinge şi curvia.

3. Să te fereşti de femeile rele, să nu ai nici un amestec cu ele şi nici convorbiri îndelungi pentru că mai

[461] Georges Habra, *Iubire şi senzualitate…*, p. 113.

uşor poţi să înviezi morţii decât să nu cazi în vreun păcat cu vreuna.

4. Să te fereşti de omul desfrânat, pentru că se gândeşte să te ducă şi pe tine cu el pe calea desfrâului.

5. Să nu stai acolo unde se sfătuiesc despre desfrâu, se povesteşte sau se săvârşeşte păcatul desfrâului.

6. Să te fereşti de a asculta cântece lumeşti şi de lăutari şi jocuri[462].

Vindecarea de patima desfrânării presupune paza inimii şi a minţii, prin trezvie duhovnicească şi discernământ spiritual, respingerea gândurilor, amintirilor şi a fanteziilor de această natură, lectura duhovnicească, ascultarea de un părinte duhovnicesc şi mărturisirea tuturor gândurilor noastre acestuia, paza trupului şi a simţurilor, fuga de ispită şi de ocazia la păcat, fecioria sau căsătoria şi disciplina conjugală[463]. Omul curat le priveşte pe toate curat, înfrumuseţându-le şi împodobindu-le cu această calitate de curăţie, chiar şi pe cele mai întunecoase. La această curăţie a simţurilor şi a sufletului trebuie să ajungem, calea atingerii ei constituindu-o asceza, înduhovnicirea trupului şi a sufletului[464]. Semnul vindecării de această patimă este atunci când sufletul, chiar şi în vremea somnului, nu ia seama la nici un chip al nălucirii de ruşine, căci, deşi această mişcare nu este păcat, totuşi ea arată că sufletul încă mai boleşte. Solomon ne îndeamnă: *Cu toată străjuirea păzeşte inima ta* (Pilde 4, 23). Sfântul Ioan Scărarul

[462] Fer. Ieronim apud apud Prof.Univ.Dr.Doc. Pandele Olteanu, *Floarea darurilor sau Fiore di virtu,* studiu, ediţie critică pe versuri, după manuscrise, traducere şi glosar în context comparat, Editura Mitropoliei Banatului, Timişoara, 1992, p. 178.
[463] Jean Claude-Larchet, *op. cit.*, p. 642.
[464] Preot Ioan C. Teşu, *op. cit.*, p. 106.

relatează o întâmplare din care reiese că eliberarea totală de această patimă este atunci când Ziditorul este slăvit pentru frumusețea (feminină) creată de El: *Mi-a istorisit cineva o pildă foarte înaltă de curăție. Văzând cineva, zicea, o frumusețe deosebită, slăvea foarte pe Făcătorul din acest prilej şi numai de vederea ei era mişcat la iubirea lui Dumnezeu şi îi izvorau lacrimi. Dacă unul ca acesta are totdeauna, în asemenea prilejuri o astfel de simțire şi lucrare, a înviat nestricăcios înainte de învierea de obşte*[465]. Părintele Stăniloae tâlcuieşte acest cuvânt astfel: *Înviere nestricăcioasă numeşte pe cea din viața de față, venită din schimbarea moravurilor. Căci desfrânatul se face neprihănit şi lacomul milostiv şi cel aspru blând, a venit învierea încă aici, ca o arvună a celei viitoare. Şi cum e această înviere? Prin faptul că păcatul a fost omorât şi dreptatea s-a înălțat, că viața cea veche a încetat şi cea a tot nouă şi îngerească e trăită. La învierea de obşte, trupul fiind total înduhovnicit într-o comuniune dialogică deplină cu Dumnezeu, va fi cu totul neprihănit, deci nestricăcios*[466].

În consecință, sarcina creştinului care vrea să-şi păstreze curăția pare a fi dificilă. Ea este cu atât mai împovărătoare cu cât lumea modernă, în totalitatea ei, a atins un nivel de pervertire pe care nu l-a mai atins niciodată înainte cu asemenea universalitate şi profunzime. Însă, urmând sfaturile şi exemplele sfinților care s-au izbăvit de bolile păcatelor, urcând treaptă cu treaptă pe scara virtuților, prin străduință şi osteneală proprie, cu ajutorul şi harul lui Dumnezeu, omul contemporan se poate

[465] Sf. Ioan Scărarul, *op. cit.*, p. 237.

[466] Pr.Prof.Dr. Dumitru Stăniloae, notă explicativă nr. 491, în *Filocalia…,* vol. IX, p. 237.

izbăvi de această patimă ridicându-se la înălțimea curăției şi a sfințeniei la care este chemat.

CAP.III. AVORTUL

III.1. Precizări terminologice

Cuvântul *avort* derivă din latinescul *aborior*, termen opus lui *orior* (a naşte) şi înseamnă *a muri* sau *a dispare prematur*. Moartea aceasta poate să fie un *fapt*, sau poate să fie un *act*. Este vorba de un *fapt*, atunci când avem de-a face cu un avort involuntar, care nu-i nici provocat şi nici prevăzut. De aceea, el nu poate fi decât o întâmplare profund regretabilă. Dar atunci când avortul este voit şi premeditat, el nu mai este un fapt, ci un *act*[467].

Consultând Dicţionarul explicativ al limbii române, găsim următoarea definiţie dată avortului: *avort = întrerupere accidentală sau provocată a graviditǎţii înainte ca fătul să poată trăi în afara organismului matern*[468]. S-au dat o sumedenie de definiţii avortului, în diferite dicţionare. Mai redăm doar una: *avort = întrerupere a sarcinii în*

[467] Pr. Prof. Ilie Moldovan, *Darul sfânt al vieţii şi combaterea păcatelor împotriva acestuia*, Editura IBMBOR, Bucureşti, 1997, p. 43.

[468] Academia Română, Institutul de lingvistică *Iorgu Iordan, Dicţionarul explicativ al limbii române*, Ediţia a II-a, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998, p. 78.

urma expulsiei spontane sau provocate a fătului din cavitatea uterină înainte ca acesta să poată trăi în afara organismului matern[469].

În termeni medicali, avortul este *expulsiunea prematură şi violent provocată a produsului concepţiunii, independent de orice circumstanţe de vârstă, viabilitate şi chiar formaţie a sa*[470]. În folosirea curentă, cuvântul *avort* este utilizat ca sinonim al întreruperii voluntare a sarcinii (I.V.S.), în timp ce expresia *naştere falsă* desemnează un avort spontan. În plus, se numeşte *avort terapeutic* o întrerupere a sarcinii provocată din motive medicale. *Avortul spontan* înseamnă pierderea neprovocată a fătului înainte de a 180-a zi de sarcină. El este numit, aşa cum am precizat mai sus, *naştere falsă.* Referindu-ne la *avortul provocat*, precizăm că se face deosebirea între avortul provocat din motive terapeutice (când viaţa mamei se află în pericol sau când există un risc mare de atingere a copilului de o afecţiune deosebit de gravă şi incurabilă) şi avortul provocat în caz de pericol[471], precum şi cel provocat la cerere.

Unii dintre medici nu mai folosesc termenul de *avort* pentru a desemna această odioasă crimă, ci vorbesc de *întrerupere de sarcină*. De fapt este acelaşi lucru, însă *întrerupere de sarcină* este un cuvânt mai puţin dur decât cuvântul *avort*. Expresia de *întrerupere de sarcină* este mai puţin încărcată emoţional decât cea de *avort*, care face

[469] *Dicţionar enciclopedic*, ediţia a V-a, revizuită şi actualizată, Editura Cartier, Chişinău, 2004, p. 80.
[470] Dr. Ambroise Tardiev, *Étude medico-legale sur l'avortement,* quatrieme edition, Paris, 1881, p.5.
[471] Larousse, *Dicţionar de medicină*, trad. de Elena I. Burlacu, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998, p. 69.

referire la o intervenție distructivă în procesul de dezvoltare a embrionului sau a fătului.[472] Cu toate acestea, putem considera avortul o crimă cu premeditare. La judecata divină va fi pedepsit chiar mai aspru decât uciderea unui om.

III.2. Viața – dar divin

Dacă ne-am întreba cu toții care este darul suprem pe care ni l-a oferit Dumnezeu, am putea răspunde cu toată siguranța: viața. Şi aceasta nu numai pentru că în timpul vieții ne putem bucura de frumusețile acestei lumi, ne putem împlini dorințele, dar mai ales că după această viață (existență), ne aşteaptă viața veşnică.

Dintotdeauna, naşterea unui copil a fost un prilej de bucurie. De această bucurie negrăită sunt cuprinşi părinții, frații, rudele apropiate şi noi toți care aflăm de acel eveniment. Dar cel mai mult se bucură mama şi această bucurie trebuie să o însoțească toată viața pentru că Mântuitorul după Înviere, când a dăruit viață prin biruința asupra morții, a zis femeilor mironosițe: *Bucuraţi-vă*! (Matei 28, 9), şi cea mai mare bucurie pentru o femeie este bucuria maternității[473]. Această bucurie a mamei o arată şi Mântuitorul, când, cu ocazia Cinei celei de Taină, înainte

[472] Jean Jacques Amy, *Interruption volontaire de grossesse,* în *Nouvelle Encyclopédie de Bioéthique*, Editions De Boeck Universite, Bruxelles, 2001, p. 544.

[473] Pr. Viorel Sava şi Pr. Radu Brânză, *Ghidul mamei creştine,* Editura Erota, Iaşi, 2001, p. 7.

de a se oferi pe Sine spre pătimire, zice: *Femeia când trebuie să nască, se întristează, fiindcă a sosit ceasul ei; dar după ce a născut copilul, nu-şi mai aduce aminte de durere, pentru bucuria că s-a născut om în lume.* (Ioan 16, 21). Apoi, ziua creaţiei este o zi de bucurie: *Şi a privit Dumnezeu toate câte a făcut şi iată erau bune foarte…* (Facere 1, 31). Maica Domnului, atunci când a primit vestea că a fost aleasă de Dumnezeu ca să nască pe Mântuitorul Hristos, a primit şi îndemnul bucuriei: *Şi intrând îngerul la ea, a zis: Bucură-te, ceea ce eşti plină de har, Domnul este cu tine. Binecuvântată eşti tu între femei*. (Luca 1, 28). Cuvintele de la Buna Vestire se repetă şi la bunele mame: *Bucură-te, Domnul este cu tine … Binecuvântată eşti tu …*

De naşterea unui prunc, se bucură nu numai omul, ci şi Dumnezeu: *naşterea unui copil este un eveniment pentru Dumnezeu Însuşi, fiecare persoană fiind unică în ochii lui Dumnezeu; este un „altul", un „tu"*[474]. Dumnezeu n-a fost constrâns de vreo necesitate ca să facă lumea, ci Însuşi a hotărât, în voinţa Sa, ca toate făpturile să se poată bucura de plinătatea vieţii şi a iubirii Sale. În acest sens, dumnezeiescul Maxim Mărturisitorul învaţă: *Dumnezeu Cel supraplin, n-a adus cele create la existenţă fiindcă avea lipsă de ceva, ci ca acestea să se bucure, împărtăşindu-se de El pe măsura şi pe potriva lor, iar El să se veselească de lucrurile Sale, văzându-le pe ele veselindu-se şi săturându-se fără săturare de Cel de care nu se pot sătura*[475].

[474] Maica Magdalena, *Sfaturi pentru o educaţie ortodoxă a copiilor de astăzi,* Editura Deisis, Sibiu, 2000, p. 18.

Deci viaţa este un dar oferit de Dumnezeul iubirii. De aceea ea trebuie primită cu bucurie şi recunoştinţă; ea trebuie preţuită, ocrotită, ca expresia cea mai sublimă a activităţii creatoare a lui Dumnezeu, Care ne-a adus *dintru nefiinţă la fiinţă,* nu doar pentru o existenţă biologică, ci pentru bucuria comuniunii cu El în Împărăţia cea neînserată, unde să simţim împreună, din belşug, picăturile de rouă ale Dimineţii veşnice.

El ne-a adus pentru Viaţă. Dumnezeu vrea viaţa, astfel n-ar fi creat-o, El vrea oameni, ca să aibă aleşi, vrea să populeze pământul, pentru a fi populat şi cerul. Dar vrea aceasta numai în cadrul căsătoriei, adică în anumite condiţii, care-l pun în măsură de a realiza cu folos menirea Sa veşnică. Vedem aceasta din textele în care se porunceşte omului să se păzească de sărutul străinei şi să se îndepărteze de drumul ce duce la ea.

Sfânta Scriptură arată că toţi copii sunt un dar de la Dumnezeu (Facere 20, 17-18; 25, 21; 29, 33; 30, 6, 17, 22; 33, 5; 48, 8-9; Luca 1, 7) şi naşterea de copii este o binecuvântare şi rânduială dată de Dumnezeu încă din rai, prin porunca: *Creşteţi şi vă înmulţiţi şi umpleţi pământul*... (Facere 1, 28). Legea celor două sexe este în slujba fecundităţii: *Fiţi rodnici şi vă înmulţiţi şi umpleţi pământul*… (Facere 1, 28). Deşi numai Dumnezeu este izvorul vieţii, El a făcut din oameni colaboratorii Săi la transmiterea unui sinergism divino-uman. Acceptând această colaborare cu Dumnezeu, cuplul se inserează în istoria umanităţii, iar întrucât omul este chip al lui Dumnezeu, el este şi creator, mai precis, împreună-creator cu Dumnezeu. El se creează şi se înalţă mereu prin Dumnezeu. Pruncii dăruiţi de Dumnezeu ne amintesc că viaţa noastră este un dar de la Dumnezeu şi noi suntem creaţi după chipul Său şi suntem

chemaţi la asemănarea cu El, iar chipul Său implică şi răspunderea de a da viaţă altora[476].

Deci Dumnezeu l-a înălţat pe om, care e creat după chipul şi asemănarea Lui (Facere 1, 26), la cinstea de a fi împreună lucrător cu El la zămislirea vieţii. Referitor la aceasta (că omul este după chipul şi asemănarea cu Dumnezeu), Sfântul Maxim Mărturisitorul precizează:

Patru dintre însuşirile dumnezeieşti care susţin, păzesc şi izbăvesc cele ce sunt le-a împărţit Dumnezeu pentru bunătatea Sa desăvârşită, aducând la existenţă fiinţa raţională şi mintală: existenţa, existenţa veşnică, bunătatea şi înţelepciunea; dintre acestea primele două le-a dăruit fiinţei, iar ultimele două, adică bunătatea şi înţelepciunea, capacităţii de-a voi. Aceasta pentru că ceea ce este El prin fiinţă să ajungă şi zidirea prin împărtăşire. Pentru acestea se spune despre ea că s-a făcut după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu; după chipul existenţei veşnice ca existenţă veşnică; căci, deşi nu e fără început, este fără de sfârşit; şi după asemănarea Celui bun şi drept după fiinţă, cel bun şi înţelept după har. Adică toată firea raţională este după chipul lui Dumnezeu; dar numai cei buni şi înţelepţi sunt după asemănarea Lui.[477] La rândul său, scriitorul filocalic Diadoh al Foticeii adaugă: *Toţi oamenii sunt făcuţi după chipul lui Dumnezeu, iar asemănarea Sa este dată doar acelora care, printr-o mare iubire, şi-au supus libertatea lor lui Dumnezeu. Pentru că*

[476] Pr. Prof. Ilie Moldovan, *Adevărul şi frumuseţea căsătoriei – Teologia iubirii,* vol. II, Tipografia Episcopiei Ortodoxe Alba Iulia, 1996, p. 211.

[477] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capete despre dragoste,* suta a III-a, cap. 25, în *Filocalia*…, vol. II, Traducere, introducere şi note de Pr.Prof.Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, Bucureşti, 1999, p. 91.

doar atunci când nu ne aparţinem nouă înşine, devenim întocmai Celui Care prin iubire ne-a împăcat cu Sine[478].

S-a afirmat că femeia are două vieţi : viaţa ei şi cealaltă a copiilor cărora le-a dat viaţă. În momentul în care renunţă să-i nască pentru a trăi liber şi fără griji, ea nu renunţă numai la cea de-a doua viaţă – cea a copiilor ei, ci şi la viaţa ei proprie, şi din punct de vedere spiritual, este moartă. Femeia nu are decât două alternative : ori să dea viaţă, devenind astfel mamă, după modelul suprem al Maicii Domnului, ori să aducă şi să semene moarte, identificându-se cu Eva după ce a gustat din fructul oprit, şi în acest ultim caz, atrăgându-şi mânia lui Dumnezeu, primind plata păcatului.

Încă din momentul naşterii, omul este un chemat al lui Dumnezeu. Nu vine la viaţă întâmplător, ci chemat de Dumnezeu. Cel care atentează la viaţa lui sau a altuia, răpeşte stăpânirea de la Dumnezeu, care este Domn al vieţii şi al morţii. Nu putem admite aşa-zisa libertate de decizie a femeii asupra propriului trup pentru că nu poate fi vorba de libertate atunci când se atentează la libertatea unei alte persoane care are singura *vină* de a fi nenăscută, şi pentru că avortul nu este numai o intervenţie asupra trupului femeii, ci o distrugere totală a unui alt trup: trupul copilului[479]. Deci, putem afirma că femeia nu poate decide pentru fiinţa care s-a zămislit în ea, fiindcă viaţa acesteia nu-i aparţine. Însăşi conştiinţa ei nu-i permite acest act,

[478] Diadoh al Foticeii, *Cuvânt ascetic,* în *Filocalia*…, vol. I, Traducere, introducere şi note de Pr.Prof.Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, Bucureşti, 1999, p. 340.
[479] Pr. Viorel Sava şi Pr. Radu Brânză, *op. cit.,* p. 91.

conflictele sufleteşti cu care se confruntă înainte de întreruperea sarcinii reprezentând chiar glasul lui Dumnezeu.

Că vom muri e sigur, pentru că mai devreme sau mai târziu toți va trebui să trecem prin această realitate care refuză a ni se da experienței. Dar modul cum vom muri ne deosebeşte pe unul de celălalt. Avortul însă, nu este un subiect în fața căruia să poți rămâne neutru. Poți fi ori pro, ori contra. Însă nu-i deloc drept ca viața să se sfârşească mai înainte de a fi trăită, căci pentru a muri este necesar ca mai întâi să te fi născut. Acest lucru omul nu-l poate hotărî, pentru că nimeni nu a fost investit cu puterea de a decide asupra unei vieți, chiar şi atunci când aceasta se dezvoltă în propriul său trup.

III.3. Învățătura Sfintei Scripturi cu privire la valoarea vieții umane şi păcatul pruncuciderii

Prima atitudine potrivnică uciderii de oameni, o găsim chiar în primele pagini ale Scripturii, când Abel este ucis de fratele său Cain. *Ce ai făcut? Glasul sângelui fratelui tău strigă către Mine din pământ*. (Facere 4,10). Rostirea acestor cuvinte de Însuşi Dumnezeu arată gravitatea acestui păcat, pentru că uciderea distruge ființa *în care Dumnezeu a binevoit să-Şi pună propriul chip, fiind totodată o uzurpare a autorității divine, singura*

îndreptățită să dea sau să ridice viața cuiva.[480] Poporul israelit admitea legimitatea morală şi religioasă a uciderii de copii dacă aceasta era urmare a pedepsei divine. Îngerul Domnului a ucis întâi-născuții egiptenilor pentru că aceştia s-au opus planurilor divine care aveau în vedere comunitatea israelită. Aceasta este interpretarea corectă a acelei situații (Ieşire 12, 29) şi nu cea dată de domnul Dan Oprescu în lucrarea *Filosofia avortului*. El face în această lucrare următoarea afirmație: *Vechii evrei admiteau legimitatea morală şi religioasă a uciderii de copii, dacă respectivei comunități i se asigura supraviețuirea şi, eventual, prosperitatea.*[481]

În Vechiul Testament sunt amintite cazuri cu totul izolate de pruncucidere. Aceste fapte sunt preluate din exemplele negative ale popoarelor păgâne canaanene, care practicau uciderea de prunci în cadrul unor jertfe.

În cartea *Judecătorii* (cap. 11) – Iftae Galaaditul, conducătorul Israelului, făgăduieşte Domnului cum că, dacă va birui pe amoniți, va fi afierosit (consacrat) Domnului şi va fi adus la ardere de tot pe cel care va ieşi în întâmpinarea sa după ce se va întoarce de la luptă. El va fi întâmpinat de fiica lui.

La *Iosua* (6, 26) – *În ziua aceea s-a jurat Iosua şi a zis, <<Blestemat să fie înaintea Domnului tot cel ce se va scula şi va zidi cetatea aceasta a Ierihonului: pe fiul său cel întâi născut să pună temeliile ei, iar porțile ei să le aşeze pe fiul său cel mic>>. Şi aşa a şi făcut Ozan cel din*

[480] D. Glenn Saul, *Murder, în Holman Bible Dictionary*, Mashachuttes – Tennesse, 1991, p. 993 apud Pr. prof. Dr. Petre Semen, *Atitudinea Bisericii față de pruncucidere, divorț, abandonul de copii, droguri şi homosexualitate – justificată de Sfânta Scriptură,* în *Teologie şi Viață*, Anul IX (1999), Nr. 7-12, p. 77.

[481] Dan Oprescu, *Filosofia avortului,* Editura Trei, Bucureşti, 1997, p. 17.

Betel. Acesta pe Abiron, întâiul său născut, a pus temeliile ei şi, pe fiul său cel mai mic a aşezat porţile ei.

Autorul cărţii *Înţelepciunea lui Solomon* îi avertizează pe israeliţi că Dumnezeu îi va pedepsi pentru viaţa lor dezordonată şi coruptă: *De locuitorii cei de demult ai sfântului Tău pământ Te-ai scârbit, căci făceau lucruri nelegiuite, ... omorând fără milă pe prunci, mâncând carne omenească şi adăpându-se cu sânge; aceşti jertfitori spurcaţi şi părinţi ucigaşi ai unor prunci fără de apărare i-ai nimicit"* (cap. 12, 3-6)

Profetul Osea, prin constatările pe care le face, arată fărădelegile pe care le săvârşeau fiii lui Israel, avertizând că mânia lui Dumnezeu planează deasupra lumii. Cuvintele profetului au aceeaşi valoare şi astăzi, fiindcă păcatele oamenilor se repetă întocmai, cu deosebirea că *ele înregistrează o mai mare amploare*[482]:

Că nu mai este credinţă, nici iubire, nici cunoaştere de Dumnezeu în ţară. Toţi jură strâmb, mint, ucid, fură şi sunt desfrânaţi, săvârşesc fapte silnice, iar sângele vărsat curge peste sânge. Pentru aceasta ţara e în mare jale, iar cei ce o locuiesc sunt fără vlagă... . Poporul Meu va pieri, pentru că nu mai cunoaşte pe Domnul ... Vor mânca, dar nu se vor sătura. Când se vor desfrâna, nu se vor înmulţi, că au părăsit pe Domnul ... fiicele voastre se desfrânează şi nurorile voastre sunt prea desfrânate ... poporul Meu merge la pieirea lui" (cap. 4, 2-6 şi 10-14).

Interdicţia poruncii a şasea din Decalog: *Să nu ucizi!* (Ieşire 20, 13), se răsfrânge şi asupra avortului. Traducerea corectă a acestei porunci este: *Tu nu vei ucide!* Această interdicţie, enunţată la viitor, are evident caracter personal, arătând o intimitate între cele două persoane

[482] Pr. Prof. Dr. Petre Semen, *art. cit*., p. 80.

(între propunător şi primitor), care se voieşte a se menține cu orice preț. De fapt, toate poruncile Decalogului sunt formulate la viitor, forma negativă, iar această situație nu este întâmplătoare. Ele nu au numai un caracter restrictiv, ci şi profetic: *Tu nu vei ucide pentru că nu ți se permite să săvârşeşti această fărădelege fără urmări tragice.*[483] Din istoria poporului ales putem surprinde faptul că Dumnezeu a intervenit cu asprime atunci când acesta nu a respectat poruncile. *Dumnezeu nu i-a permis să rămână prea mult timp în nerespectarea acestora şi implicit îndepărtat de El.*[484]

Legea lui Moise continuă să vorbească despre interdicția de a ucide şi despre pedeapsa care urmează acestei fapte. Astfel, în cartea Ieşirea, la cap. 21 se vorbeşte despre pedepsele care se vor aplica celor ce se vor face vinovați de ucidere. *De va lovi cineva pe un om şi acela va muri, să fie dat morții* (v. 12). Ucigaşul era pedepsit cu uciderea, conform Legii. Este celebra lege care spune: *ochi pentru ochi, dinte pentru dinte, mână pentru mână, picior pentru picior, arsură pentru arsură, rană pentru rană, vânătaie pentru vânătaie.* (v. 24-25). Pedeapsa pentru crimă era atât de mare, deoarece acel ce ucidea pe aproapele său, se ucidea de fapt pe el însuşi, nimicindu-şi propriul suflet o dată cu pierderea vieții semenului său.[485]

Iată că Legea Vechiului Testament este destul de clară când se referă la pedeapsa pentru ucidere. Iar această pedeapsă este valabilă indiferent de categoria socială a celui ucis şi mai mult chiar, indiferent de vârsta celui ucis. Legea spune că dacă va lovi cineva pe sluga sa cu toiagul,

[483] *Ibidem*, p. 77.
[484] *Ibidem*, p. 78.
[485] *Ibidem*, p. 78.

aceasta să fie răzbunată. *Iar de va lovi cineva pe robul său sau pe slujnica sa cu toiagul, şi ei vor muri sub mâna lui, aceia trebuie să fie răzbunaţi.* (v. 20)

Dacă până acum am menţionat texte din Sfânta Scriptură ce cuprind interdicţia de a ucide, făcând referire mai cu seamă la persoane adulte, vom prezenta şi texte cu referire clară la valoarea vieţii umane şi la păcatul pruncuciderii.

În Vechiul Testament cei ce nu aveau copii erau socotiţi lepădaţi de la faţa lui Dumnezeu şi ei se rugau mult ca Domnul să le dăruiască prunci. Aceasta o ştim, de exemplu, din cele ce s-a întâmplat cu Sfinţii Ioachim şi Ana, părinţii Maicii Domnului. Cei ce nu voiau să aibă copii erau sfătuiţi ca mai bine să nu se căsătorească sau să trăiască în curăţie (înfrânare), cu învoirea ambilor soţi, decât să-şi ucidă copii.

În Sfânta Scriptură ni se spune Cine este Creatorul fătului şi de ce trebuie să preţuim viaţa:

Cel ce m-a făcut pe mine în pântecele mamei mele, nu l-a făcut şi pe robul meu? Nu este oare El singur care ne-a alcătuit în pântece? (Iov 31, 15);

Mâinile Tale m-au făcut şi m-au zidit şi apoi Tu mă nimiceşti în întregime. Adu-ţi aminte că m-ai făcut din pământ şi că mă vei întoarce în ţărână. Nu m-ai turnat oare ca pe lapte şi nu m-ai închegat ca pe caş? M-ai îmbrăcat în piele şi în carne, m-ai ţesut din oase şi din vine; Apoi mi-ai dat viaţă, şi bunăvoinţa Ta şi purtarea Ta de grijă au ţinut vie suflarea mea. (Iov 10, 8-12);

Şi acum, Doamne, Tu eşti Tatăl nostru, noi suntem lutul şi Tu olarul, toţi lucrul mâinilor Tale suntem! (Isaia 64, 8).

De o negrăită frumusețe sunt cuvintele psalmistului David: *Că Tu ai zidit rărunchii mei, Doamne, Tu m-ai alcătuit în pântecele maicii mele. Te voi lăuda, că sunt o făptură aşa minunată. Minunate sunt lucrurile Tale şi sufletul meu le cunoaşte foarte. Nu sunt ascunse de Tine oasele mele, pe care le-ai făcut întru ascuns, nici ființa mea pe care ai urzit-o ca în cele mai de jos ale pământului. Cele nelucrate ale mele le-au cunoscut ochii tăi şi în cartea Ta toate se vor scrie; zi de zi se vor săvârşi şi nici una din ele nu va fi nescrisă*. (Psalmul 138, 13-16).

Apoi, Psalmul 99, 2 se precizează: *Cunoaşteți că Domnul, El este Dumnezeul nostru; El ne-a făcut pe noi şi nu noi*. În acest sens, şi Sfântul Pavel precizează: ... *întru El au fost făcute toate văzute, fie tronuri, fie domnii, fie începătorii, fie stăpânii. Toate s-au făcut prin El şi pentru El* (Coloseni 1, 16).

Poate este de prisos să mai amintim ce valoare are fătul pentru Dumnezeu, dar totuşi facem aceasta:

Ascultați, ostroave, luați aminte, popoare depărtate! Domnul M-a chemat de la naşterea Mea, din pântecele maicii mele Mi-a spus pe nume. (Isaia 49, 1);

Fost-a cuvântul Domnului către mine şi mi-a zis: <<Înainte de a te fi zămislit în pântece, te-am cunoscut, şi înainte de a ieşi din pântece, te-am sfințit şi te-am rânduit prooroc pentru popoare (Ieremia 1, 5);

Oare femeia uită pe pruncul ei şi de rodul pântecelui ei n-are milă? Chiar când ea îl va uita, Eu nu te voi uita pe tine. Iată, te-am însemnat în palmele Mele; zidurile tale sunt totdeauna înaintea ochilor Mei! (Isaia 49, 15-16);

Binecuvântat fie Dumnezeu şi Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, Cel ce, întru Hristos, ne-a binecu-

vântat pe noi, în ceruri, cu toată binecuvântarea duhovnicească; Precum întru El ne-a şi ales, înainte de întemeierea lumii, ca să fim sfinţi şi fără de prihană înaintea Lui. (Efeseni 1, 3-4).

Atitudinea poporului evreu faţă de avort este arătată de marele istoric evreu Iosif Flaviu, care, în autobiografia sa, spune că *Legea cere să-ţi hrăneşti toţi copiii pe care îi ai. Ea interzice femeilor să-şi lepede sau să-şi stârpească într-un fel sau altul propria sământă. Căci printr-o pruncucidere, suprimi o fiinţă şi îţi împuţinezi neamul*.[486]

La această problemă a avortului fac referire şi alte texte ale Sfintei Scripturi:

- Sau de ce n-am fost o stârpitură aruncată şi ascunsă, ca cei prunci care n-au apucat să vadă lumina? (Iov 3, 16);

- Că nu m-a ucis chiar din pântece, ca mama mea, să-mi fi fost mormânt şi pântecele ei să fi rămas veşnic însărcinat. (Ieremia 20, 17).

În concepţia iudaică, împiedicarea zămislirii de prunci este egală cu refuzul slăvirii lui Dumnezeu, întrucât *porunca adresată primului cuplu uman: <<Creşteţi şi vă înmulţiţi!>> avea menirea de a-i convinge pe oameni să nască fii în vederea răspândirii numelui Sfânt al Creatorului pe toată suprafaţa pământului*, *după cum se menţionează în Sfânta Scriptură: În mulţimea poporului stă slava Regelui*.[487] În acest sens, proorocul Isaia pune în gura Domnului cuvintele: *Vai de cel ce zice către părinte: <<Pentru ce dai naştere?>> şi femeii <<Pentru ce ai*

[486] Flavius Josephus, *Contra lui Apion*, trad. Ioan Acsan, Edit. Hasefer, Bucureşti, 2002, p. 152.

[487] Al. Safran, *Înţelepciunea Cabalei*, trad. de Ticu Goldstein, Edit. Hasefer, Bucureşti, 1997, p. 337 cf. Pr. Prof. P. Semen, *art. cit.,* p. 81.

copii? >> Îndrăzniţi voi oare ... să daţi poruncă lucrului mâinilor Mele? (Isaia 45, 10-11).

În Noul Testament, porunca: *Tu nu vei ucide!* primeşte o altă dimensiune, este spiritualizată, interzicându-se şi mânia pe aproapele: *... oricine se mânie pe fratele său vrednic va fi de osândă, ... iar cine va zice nebunule, vrednic va fi de gheena focului* (Matei 5, 22). Din scrierile Noului Testament reiese clar că Dumnezeu a rânduit omului viaţa de familie ca un mediu ideal de împlinire a persoanei proprii, *prin jertfirea de sine, prin dăruirea faţă de aproapele, dar nu în ultimul rând prin perpetuarea vieţii*[488]. Copiii vin în lume de la Dumnezeu prin părinţi şi trebuie priviţi ca dar divin, fiindcă Domnul Hristos se identifică tainic cu ei: *Cine va primi un prunc ca acesta în numele Meu, pe Mine Mă primeşte* (Matei 18, 5). Amintim în final şi îndemnul Mântuitorului către cei de atunci şi către noi, cei de astăzi: *Lăsaţi copiii să vină la Mine, că a unora ca aceştia este Împărăţia Cerurilor* (Matei 19, 14). Îi oprim să vină la El când nu-i naştem şi nu le oferim o educaţie creştină aleasă, neapropiindu-i de El şi de casa Lui: Biserica.

[488] Pr. Prof. P. Semen, *art. cit.,* p. 81.

III.4. Învățătura Sfinților Părinți confirmată şi întărită de descoperirile ştiinței medicale de astăzi

Următori ai învățăturii Sfintei Scripturi, Sfinții Părinți sunt cei care au dezvoltat şi au predat mai departe învățătura pe care Mântuitorul a lăsat-o apostolilor Săi. Nu trebuie să uităm că adevăratele călăuze capabile să ne conducă spre înțelesul cel adevărat al Scripturii sunt Sfinții Părinți, ei care au fost mari trăitori ai Cuvântului lui Dumnezeu, precum şi foarte buni cunoscători ai cuvintelor Scripturii, aşa cum reiese din scrierile lor care sunt încoronate cu texte din Scriptură, pe care le-au explicat, ori le-au folosit pentru a-şi argumenta spusele lor.

Astfel, în *Didahia celor doisprezece Apostoli*, pentru a merge pe calea vieții trebuie *să nu ucizi, să nu săvârşeşti adulter, să nu strici băieți, să nu fii desfrânat, să nu furi, să nu vrăjeşti, să nu faci otrăvuri, **să nu ucizi copil în pântece**, nici pe cel născut să nu-l ucizi*.[489] După ce autorul pomeneşte mai întâi interdicția de a nu ucide, el revine mai apoi asupra ei aducând unele lămuriri. Astfel, crimă este şi uciderea unui copil atât înainte de naştere cât şi după naştere. Acelaşi lucru îl precizează şi Barnaba, unul dintre Părinții Apostolici, în epistola sa, unde recomandă celor ce doreau să călătorească cu îngerii cei luminați ai lui Dumnezeu pe calea luminii, să se ferească de păcatele

[489] *Învățătura celor Doisprezece Apostoli*, II, 1, în vol. *Scrierile Părinților Apostolici*, trad. Pr. Dumitru Fecioru, Editura IBMBOR., Bucureşti, 1995, p. 27.

grave, iar printre acestea era menționat şi avortul. După ce amintește porunca de a iubi pe aproapele *mai mult decât sufletul*, afirmă într-un mod categoric: *Să nu ucizi copil în pântecele mamei şi nici să-l ucizi după ce s-a născut*.[490] Afirmațiile Părinților legate de avort continuă, arătând astfel existența acestei practici criminale. *Epistola către Diognet*, îi arată pe creştini asemănători celorlalți oameni. Ei nu se deosebesc de aceştia nici prin pământul pe care trăiesc, nici prin limbă, nici prin îmbrăcăminte. Deosebirea lor este de altă natură. Ei sunt în trup, dar nu trăiesc după trup. De aceea ei se şi *căsătoresc ca toți oamenii şi nasc copii, dar nu aruncă pe cei născuți.*[491] Faptul că este pomenită această practică de a arunca copii, înseamnă că ea era destul de întâlnită în acea perioadă.

Vorbind despre practica avortului din vremea sa, un mare scriitor bisericesc şi apologet - Atenagora Atenianul – în lucrarea *Solie în favoarea creştinilor,* în care combate pe larg cele trei acuzații principale aduse în acea vreme creştinilor: ateismul, imoralitatea şi antropofagia, denunță practicile abortive atunci când întoarce împotriva păgânilor acuzele aduse de aceştia creştinilor, învinuiți de crimă (mai precis de antropofagie): *Cum am putea noi săvârşi astfel de ucideri, când şi pe femeile care le ajută pe mame să avorteze le numim ucigaşe şi spunem că pentru această faptă a lor vor avea să dea socoteală înaintea lui Dumnezeu? Până şi de fătul din pântecele mamei, pe care-l socotim că e într-adevăr o ființă vie, spunem că Dumnezeu îi poartă de grijă; dar să mai şi ucidem pe*

[490] *Epistola lui Barnaba*, XIX, 5, în vol. *Scrierile Părinților Apostolici*, trad. Pr. Dumitru Fecioru, Editura IBMBOR, Bucureşti, 1995, p. 162.
[491] *Epistola către Diognet*, V, 6, în vol. *Scrierile Părinților Apostolici*, trad. Pr. Dumitru Fecioru, Editura IBMBOR, Bucureşti, 1995, p. 412.

cineva care e înaintat în vârstă? După cum nimeni dintre noi nu aruncă un copil abia venit pe lume – căci cine face aşa ceva e cu adevărat un infanticid - , cu atât mai puţin s-a auzit ca cineva dintre creştini să omoare vreun creştin după ce a ajuns să crească[492]. Cu toate că avortul era oprit de lege, practica aceasta încălca legea. Din literatura timpului putem afla multe proteste zadarnice, neputincioase însă în a îndrepta decadența.

La sfârşitul secolului al II-lea, Clement Alexandrinul aminteşte şi condamnă şi el această practică a timpului său, zicând: *Se cuvine să fim cu grijă pentru că întreaga noastră viață se va scurge în chip firesc, dacă ne stăpânim de la început poftele şi nu ucidem cu mijloacele rele fătul omenesc, făcut să se nască prin dumnezeiasca purtare de grijă. Femeile care folosesc pentru acoperirea desfrânării droguri pentru avort, scot afară o materie complet moartă, dar avortează odată cu fătul şi iubirea de oameni*.[493] Aceasta a fost, probabil, sursa de inspirație pentru Maica Tereza (cu ocazia decernării Premiului Nobel pentru Pace la Oslo, în 11 octombrie 1979), când a spus că *în fiecare avort sunt două morți: copilul nenăscut şi sufletul mamei.*[494]

La rândul său, Sfântul Ambrozie al Milanului înfierează practicarea avortului de către cei bogați, care, fiindcă doreau să-şi păstreze integral averea, recurgeau la

[492] Atenagora Atenianul, *Solie în favoarea creştinilor,* XXXV, 6, trad., note şi indici de Pr.Prof.Dr. Teodor Bodogae, în colecția *Părinți şi scriitori bisericeşti*, vol. 2, Editura IBMBOR, Bucureşti, 1997, p. 504.
[493]Clement Alexandrinul, *Pedagogul,* II, 10, trad., note şi indici de Pr. Prof. Dumitru Fecioru, Editura IBMBOR, Bucuresti, 1982, p. 267.
[494] Pr. Al. F. C. Webster, *Un cuvânt împotriva avortului în Biserica şi problemele vremii*, An I, Nr.1, Iaşi, 1998, p. 8.

infanticid: *(...) de teamă să nu-şi piardă avuţiile, leapădă fătul din pântece şi prin licori ucigaşe sting făgăduinţa urmaşilor în acea parte a trupului menită să nască, răpind viaţa abia semănată*[495].

Despre problema avorturilor vorbeşte şi marele ierarh al Bisericii noastre - Sfântul Vasile cel Mare. El hotărăşte că femeia care *cu bună ştiinţă distruge fetusul, va fi pedepsită pentru crimă*[496], arătând astfel în mod cât se poate de clar că avortul este fără în mod cert o crimă. Un alt mare dascăl al Bisericii - Sfântul Ioan Gură de Aur - consideră şi el avortul o infracţiune, chiar mai mare decât crima. În viziunea Sfântului Ioan, responsabilă de acest păcat nu este doar femeia ce avortează, ci şi bărbatul ei. Pentru Sfântul Părinte, avortul apare ca o urmare firească a beţiei şi a desfrâului, cu precădere a adulterului, de aceea întreabă: *pentru ce nu o laşi pe desfrânată să fie o simplă desfrânată, ci o faci şi pe ea o criminală*?[497] Sesizând relaţia cauză-efect, Sfântul Ioan Gură de Aur respinge contracepţia şi adulterul, întrucât acestea conduc la avort. Astfel, el spune: *De ce semeni acolo unde nu poţi secera? Acolo unde se folosesc medicamente de sterilizare şi unde omorul se petrece înainte de naştere? Aşa nu o laşi nici pe prostituată să rămână prostituată, ci o faci şi ucigaşă. Vezi cum din beţie izvorăşte pofta, cum din poftă iese adulter,*

[495] Sf. Ambrozie al Milanului, *Omilii la Hexaimeron,* V, XVIII, 58, apud Jean-Claude Larchet, *Etica procreaţiei,* trad. de Marinela Bojin, Editura Sophia, Bucureşti, 2003, p. 110.

[496] Pr. Prof. Dr. John Breck, *Darul sacru al vieţii*, Editura Patmos, Cluj-Napoca, 2001, p. 193.

[497] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia 24 despre Epistola către Romani*, în NPNF seria I, vol. 11, p. 520 apud Pr. Prof. Dr. John Breck, *op. cit.,* p. 193.

iar din adulter omorul? (...) De ce, apoi, transformi cămara naşterii în cămară de omor şi pe femeie, lăsată ca să facă copii, o faci instrument al omorului?[498]

Între cei care se fac vinovaţi de această odioasă crimă, Sfinţii Părinţi numesc ucigaşi şi pe acei care *ajută*, într-un fel sau altul, pentru ca avortul să poată fi săvârşit. Astfel, *şi femeile care prepară droguri pentru provocarea avortului sunt ucigaşe întocmai ca şi cele care primesc otrăvurile care ucid fătul din pântecele mamei*, spune Sfântul Vasile cel Mare într-una din epistolele sale[499]. Atenagora Atenianul menţionează că *şi pe femeile care le ajută pe mame să avorteze le numim ucigaşe şi spunem că pentru această colaborare a lor vor avea să dea socoteală înaintea lui Dumnezeu*[500]. Apologetul latin Tertulian, învaţă şi el în acest sens: *la judecată se procedează astfel, încât răspunderea cea mare cade pe autorul moral al crimei, nu pe cel care a înfăptuit-o ca simplu instrument. Este mai mare ura împotriva conducătorului când serviciile în subordine nu merg bine; este lovit mai mult cel ce porunceşte, dar nici cel ce execută nu este scutit*[501].

Sfântul Simeon al Tesalonicului, referindu-se la pocăinţa şi mai ales la canonul ce trebuie îndeplinit de o

[498] Georges Habra, *Iubire şi senzualitate*, trad. de Dora Mezdrea, Editura Anastasia, Bucureşti, 1994, pp. 106-107.

[499] Sf. Vasile cel Mare, *Epistole,* epist. 188, IX, trad., note şi indici de Pr. Prof. Dr. Constantin Corniţescu şi Pr. Prof. Dr. Teodor Bodogae, Editura IBMBOR, Bucureşti, 1998, p. 379.

[500] Atenagora Atenianul, *Solie în favoarea creştinilor,* XXXV, 6, … p. 504.

[501] Tertulian, *Despre suflet,* XL, 4, trad. Prof. Nicolae Chiţescu, Eliodor Constantinescu, Paul Papadopol şi prof. David Popescu, în colecţia *Părinţi şi scriitori bisericeşti*, vol. 3, Editura IBMBOR, Bucureşti, 1981, p. 315.

persoană care se face vinovată de avort, este de părere că, femeii ce a lepădat pruncul, să i se dea canon să crească un copil sărman, dacă, evident, dispune de mijloacele necesare; dacă nu, *să dea pomeni, să facă milostenii şi să roage pe Dumnezeu din tot sufletul să o ierte, ca prin aceasta să facă să înceteze strigătul pe care-l înalţă cel ucis şi care cere răzbunare, ca să împiedice înfricoşătoarele pedepse care îi sunt pregătite, atât pe cele veşnice, cât şi pe cele vremelnice.*[502]

Deci, Sfinţii Părinţi au respins în unanimitate avortul, această atitudine fiind fundamentată pe mărturiile Sfintei Scripturi.

În privinţa avortului, întreaga Biserică Ortodoxă a urmat dintotdeauna calea pe care a trasat-o Mântuitorul Hristos şi Sfinţii Părinţi. Învăţătura Bisericii este învăţătura pe care Fiul lui Dumnezeu Întrupat a adus-o în lume. De aceea, Biserica, urmând învăţăturii Mântuitorului şi a Părinţilor Bisericii, apără valorile familiei creştine şi dreptul la viaţă. Atât Biserica Ortodoxă, cât şi Romano-Catolicismul consideră avortul ca fiind o crimă. Astfel, teologia romano-catolică menţionează că avortul este *o ucidere directă şi perfectă a unui nevinovat, deoarece scoţând fătul din sânul maicii sale înseamnă a-l scoate din mediul lui firesc de viaţă şi a-l lipsi de condiţiile necesare pentru viaţă: ceea ce e tot atât ca a-i lua viaţa printr-o lucrare pozitivă*[503].

De asemenea, Biserica Ortodoxă, păstrătoare a învăţăturii Mântuitorului şi a Sfinţilor Apostoli, afirmă în

[502] Pr. Prof. Dr. P. Semen, *art. cit.*, pp. 84-85.

[503] Pr. Dr. Aloisie L. Tăutu, *Compendiu de Teologie Morală*, vol. II - *Poruncile*, Tipografia şi Litografia Românească Anonimă, Oradea, 1932, p. 369 apud Anton Moisin, *op. cit.,* p. 8.

mod clar că avortul este o crimă. Ea răspunde cu argumente puternice şi de neclintit celor care se erijează în apărători ai avortului şi susţin în mod eronat că embrionul nu are viaţă, cel puţin în primele două trimestre ale sarcinii. Unor astfel de păreri Biserica Ortodoxă le răspunde că viaţa umană nu începe la naştere, ci la zămislire.[504] Şi pentru această afirmaţie a ei, Biserica are temei în cuvintele Sfintei Scripturi. Psalmistul spune că *Tu ai zidit rărunchii mei, Doamne, Tu m-ai alcătuit în pântecele maicii mele* (Ps. 138, 13). Dar nu numai psalmii mărturisesc existenţa vieţii încă din momentul zămislirii, ci şi cei doi mari profeţi - Isaia şi Ieremia. Isaia vorbeşte despre chemarea care a avut loc încă din pântecele maicii sale: *Domnul M-a chemat de la naşterea Mea, din pântecele maicii Mele Mi-a spus pe nume* (Isaia 49, 1). Şi profetul Ieremia vorbeşte despre chemarea sa din pântecele maicii lui, încă înainte de naşterea sa: *Înainte de a te fi zămislit în pântece, te-am cunoscut, şi înainte de a ieşi din pântece, te-am sfinţit şi te-am rânduit prooroc pentru popoare* (Ieremia 1,5). Iar din Noul Testament avem exemplul Sfântului Ioan Botezătorul. Arhanghelul Gavriil o numeşte pe Fecioara Maria *binecuvântată între femei*, întrucât în pântecele ei se va zămisli Fiul lui Dumnezeu. După *buna vestire* adusă de înger, Fecioara Maria merge la Elisabeta, soţia lui Zaharia. În momentul salutării, pruncul Elisabetei a tresărit în pântecele ei, fiindcă L-a recunoscut pe Mântuitorul Iisus Hristos în sânul Fecioarei, iar mama

[504] Teoctist Arăpaşu, Patriarhul României, *Hristos – Calea, Adevărul şi Viaţa*, în *Vestitorul Ortodoxiei*, nr. 126, an VI, 1996, p. 6, apud Părintele Juvenalie, *Teroriştii uterului, Terorism ştiinţific şi etica începuturilor vieţii,* Editura Anastasia, Bucureşti, 2002*,* p. 268.

Sfântului Ioan a simțit că s-a umplut de Duh Sfânt (Luca 1, 39-41).

Tradiția liturgică ne oferă cea mai clară mărturie cu privire la faptul că Biserica recunoaşte viaţa fetusului în uter ca fiind pe deplin umană şi personală. Sărbătorile Bisericii includ nu numai naşterea Sfintei Fecioare, a Sfântului Ioan Botezătorul şi a lui Iisus, ci şi zămislirea lor (9 decembrie, 23 septembrie şi 25 martie).[505] Dintru început, Biserica a susținut faptul că omul este o persoană unică încă din momentul conceperii sale. Sfântul Vasile cel Mare (sec. IV) nu face nici o distincție între copilul născut şi nenăscut. Cunoaştem aceasta din canonul 2 al Sfântului Vasile, validat de Sinodul VI Ecumenic, în care se exprimă oficial gândirea Bisericii: *Cine strică fătul prin meşteşugire, suferă pedeapsa uciderii; iar cu privire la format şi neformat nu este lămurire la noi*[506] (adică nu se face deosebire – n.n.). **Acesta este un lucru extraordinar! Ceea ce Sfinții Părinți precizau cu tărie în secolele primare, abia în secolul XXI ştiința confirmă fără rezerve**. Tertulian, scriitor bisericesc şi jurist de formație, prezintă şi el atitudinea primilor creştini față de pruncucidere pe care o numeşte crimă, indiferent dacă fetusul este format sau nu, căci avortul *este o ucidere a copilului, care este viu, chiar dacă este în stare embrionară*[507]. Astfel, el spune: *Noi care interzicem orice uciderи, nu ne permitem să stingem viața pruncului conceput în pântecele mamei. ... a împiedica naşterea este o omucidere*

[505] Pr. Prof. Dr. John Breck, *op. cit*., p. 196.
[506] Sf. Vasile cel Mare, citat de Arhim. Epifanie, *Familiei ortodoxe, cu smerită dragoste,* trad. de Ştefan Lacoschitiotul, Editura Schitul Lacu, Sfântul Munte Athos, 2001, p. 109.
[507] Tertulian, *Despre suflet,* XXV, 5, trad… p. 295.

anticipată. Căci ce deosebire poate fi între a răpi viaţa unui suflet născut sau a-l omorî la naştere? Om este şi cel născut şi cel care este un fruct doar în germene.[508] Făcând referire la vechii astrologi, Tertulian menţionează că şi aceştia socoteau naşterea omului începând cu zămislirea lui[509]. Prin urmare, Sfinţii Părinţi susţin că viaţa omului începe de la zămislirea lui, sufletul şi trupul începând să existe deodată, şi consideră că embrionul e însufleţit. În acest sens, Sfântul Grigorie de Nyssa precizează: *Ca să constaţi că oamenii sunt în viaţă avem căldura, lucrarea şi mişcarea pe când răcirea şi înţepenirea sunt dovezile morţii. Iar embrionul de care am vorbit, e un izvor de căldură şi de putere, dovadă că e însufleţit*[510]. Referitor la acest lucru, şi Sfântul Chiril al Alexandriei, în comentariul său la cartea *Facerii,* vorbind despre Rebeca, spune că, încă înainte de durerile naşterii, cât avea în pântece perechea celor ce se vor naşte din ea (Iacob şi Esau — n.n.), purta cu greutate lupta între ei şi vedea în ea muşcăturile morţii, întrucât embrionii se ciocneau prin salturile lor nepotolite[511]. La rândul său, apologetul creştin Tertulian, făcând şi el referire la faptul că viaţa omului începe odată cu zămislirea şi că sufletul şi trupul nu încep

[508] Idem, *Apologeticul*, IX, 8, trad. Eliodor Constantinescu, revizuită de David Popescu, în colecţia *Părinţi şi scriitori bisericeşti*, vol. 3, Editura IBMBOR, Bucureşti, 1981, p. 52.
[509] Idem, *Despre suflet,* XXV, IX, trad…, p. 296.
[510] Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre facerea omului,* XXIX, trad. şi note de Pr.Prof.Dr. Teodor Bodogae, în colecţia *Părinţi şi scriitori bisericeşti*, vol. 30, Editura IBMBOR, Bucureşti, 1998, p. 79.
[511] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Facere,* cartea a IV-a, 2, trad., introducere şi note de Pr.Prof.Dr. Dumitru Stăniloae, în colecţia *Părinţi şi scriitori bisericeşti*, vol. 39, Editura IBMBOR, Bucureşti, 1992, p. 120.

să existe consecutiv, ci odată, spune: *Am susţinut tovărăşia cărnii şi a sufletului de la început, de la unirea seminţelor înseşi şi până la completa dezvoltare a fătului*[512]. El dezvoltă mai departe această idee pe baza textului biblic din Evanghelia după Luca (Luca 1, 41-46), şi precizează: *Tresaltă de bucurie Elisabeta fiindcă-l simţea pe Ioan înăuntru; slăveşte Maria pe Domnul, căci mişcase Hristos înăuntru. Mamele, la rândul lor, îşi recunosc pruncii şi în schimb sunt recunoscute de ei, care trăiesc, care nu erau numai suflete, ci şi cu viaţă, respirând.*

Astfel citeşti şi la Ieremia vocea lui Dumnezeu: „Înainte de a te plăsmui în pântece, te-am cunoscut". Dacă Dumnezeu plăsmuieşte în pântece, el imprimă şi suflarea cea dintru început: „Şi a plăsmuit Dumnezeu pe om şi a suflat în el suflarea vieţii". Dar nu cunoscuse Dumnezeu pe om în pântece decât total format: „şi înainte de a ieşi tu din pântece, te-am sanctificat". Şi corpul este până aici mort? În nici un caz; căci „Dumnezeu este al celor vii, nu al celor morţi".

Cum a fost conceput omul ca fiinţă? I s-a insuflat oare în acelaşi timp şi substanţa corpului şi cea a sufletului, sau una a precedat celeilalte? Răspundem că amândouă în acelaşi timp sunt concepute, formate şi desăvârşite, precum sunt şi date la iveală, şi că nu intervine vreun moment în creaţie, în care să se impună o ordine de preferinţă.

Gândeşte-te la cele dintâi după cele din urmă: dacă moartea nu determină altceva decât despărţirea sufletului de corp, contrarul morţii, adică viaţa, nu se defineşte altfel decât ca unirea corpului şi a sufletului; dacă despărţirea

[512] Tertulian, *Despre suflet,* XXXVII, 5, trad…, p. 311.

în acelaşi timp a ambelor substanţe se petrece prin moarte, la fel din unirea aceloraşi substanţe rezultă viaţa.

Mai mult: recunoaşterea vieţii de la zămislire, fiindcă tot de la zămislire afirmăm că există şi suflet, având în vedere că viaţa începe odată cu sufletul[513]. În acelaşi sens, Sfântul Grigorie de Nyssa precizează că, dacă trupul a venit înainte şi sufletul după aceea, ar trebui să spunem că omul e în acelaşi timp şi mai bătrân şi mai tânăr decât este el în realitate[514], deci nici sufletul nu există înaintea trupului, nici trupul nu se alcătuieşte înaintea sufletului, ci vin în viaţă în acelaşi timp[515]. Un iubitor de înţelepciune patristică - Părintele Ilie Cleopa - citându-l pe Sfântul Anastasie Sinaitul, spunea că: *Precum tună şi fulgeră, odată auzi tunetul şi odată vezi lumina fulgerului, aşa în clipa când s-a zămislit copilul se zideşte în el trupul şi sufletul lui, într-o formă ca o sămânţă de cânepă sau poate mai mic, dar în aceeaşi vreme*.[516]

Prin urmare, Biserica se opune cu hotărâre avortului, considerându-l, ceea ce este cu adevărat - o crimă. Viaţa este un dar de la Dumnezeu, pe care îl primim din momentul în care suntem concepuţi, de la zămislire. Calitatea de persoană ne este conferită de Dumnezeu iar însufleţirea din momentul zămislirii nu este o axiomă, pe care o luăm ca

[513] *Ibidem*, XXVI, 4-5, XXVII, 1-3, pp. 296-297.
[514] Sf. Grigorie de Nyssa, *op. cit.,* XXVII, p. 78.
[515] Sf. Grigorie de Nyssa, *Tâlcuire amănunţită la Cântarea Cântărilor,* omilia VII, trad., introducere şi note de Pr.Prof.Dr. Dumitru Stăniloae, în colecţia *Părinţi şi Scriitori Bisericeşti*, vol. 29, Editura IBMBOR, Bucureşti, 1982, p. 221.
[516] *Ne vorbeşte Părintele Cleopa*, vol. 8, Editura Episcopiei Romanului, 1999, pp. 15-16.

atare pentru a avea un punct de plecare în demonstrația că avortul este crimă, ci un fapt real, demonstrabil.

Aceasta este mărturia Bisericii în acest caz şi anume că începutul ființei umane datează din momentul zămislirii, sau mai clar, al concepției. *Din acel moment ființa omenească este perfectă şi unică. Este una, deoarece este totdeauna absolut aceeaşi în toate elementele sale, şi unică, deoarece nu poate fi înlocuită cu nimic altceva!*[517]

Astăzi, precum am precizat şi în rândurile de mai sus, şi ştiința vine să dovedească acest lucru susținut de secole de către Biserică. Descoperirile ştiințifice din domeniul embriologiei şi geneticii dovedesc faptul că din momentul concepției apare o nouă existență umană, care *are atâta viață şi drept la viață cât are şi un nou-născut, un copil de şcoală, un tânăr şi un adult*[518]. A pune capăt intenționat unei sarcini, în orice moment al ei, înseamnă, din punct de vedere tehnologic şi ştiințific, a distruge o persoană umană în curs de dezvoltare. Oamenii de ştiință cu simțul seriozității, al responsabilității şi al corectitudinii recunosc că nu există un anumit moment în evoluția intrauterină care să fie considerat ca început al vieții copilului, ci, dimpotrivă, ei susțin că ceea ce se întâmplă după fecundare (divizarea celulelor, specializarea lor etc.) sunt de fapt transformările unui organism viu.

Profesorul doctor Bernard Nathanson[519], preocupat de corectitudinea acțiunilor sale, a aplicat cele mai

[517] Arhim. Ghervasie Raptopulos**,** *Câteva cuvinte despre crima înfricoşătoare a avorturilor,* în *Mărturie ortodoxă iubitoare de Dumnezeu*, Publicație a Editurii Stupul Ortodox, caietul 64, 1995, p. 76.

[518] Bernard Keating, *Personne potentielle*, în *Nouvelle Encyclopédie de Bioéthique*, Editions De Boeck Universite, Bruxelles, 2001, p. 15.

moderne mijloace tehnologice (ultrasunete, examinarea electronică a inimii fătului, embrioscopie, etc.), pentru studierea acestei teme. Cercetarea lui a demonstrat că viaţa începe în momentul fecundării. *Din acea clipă ia naştere o fiinţă umană, o persoană cu drepturi depline*.[520] Pentru a-şi fundamenta concluziile sale, profesorul dr. Nathanson a filmat cu ultrasunete avortul unui făt de 12 săptămâni (3 luni), realizând o videocasetă pe care a numit-o *Strigătul mut*. Această videocasetă dovedeşte faptul că:

1) fătul presimte ameninţarea instrumentului ucigaş al avortului;

2) fătul percepe pericolul, această percepţie reieşind din următoarele manifestări:

- se mişcă într-un mod violent şi agitat;
- frecvenţa bătăilor inimii creşte de la 140 la 200;
- deschide larg gura, ca într-un strigăt (de unde şi denumirea videocasetei de *Strigătul mut*).[521]

După cercetările efectuate, profesorul dr. Bernard Nathanson a înţeles şi a afirmat: *Astăzi, faptul că fătul este o fiinţă omenească separată, cu toate caracterele perso-*

[519] Prof. Dr. Bernard Nathanson a fost directorul celei mai mari clinici de avorturi din lume, cunoscută sub denumirea de *Centrul pentru Sănătate Reproductivă şi Sexuală* din New York, timp de doi ani. În această perioadă, la clinica menţionată, s-au făcut 60000 de avorturi, în fiecare zi efectuându-se un număr de 120 de avorturi. Datorită faptului că el a mai săvârşit încă 15000 de pruncucideri la clinica sa particulară, acest doctor se simte vinovat de 75000 de avorturi (după cum mărturiseşte chiar dânsul) – n.n.

[520] Pius Stossel, *Myriam, de ce plângi? Trauma avortului*, traducere de Dr. Cristina Valea, Editura Ariel, Timişoara, 1998, p. 84.

[521] Mitr. M. Kalamaras, *Avortul,* trad. de Garoafa Coman, Editura Bizantină, Bucureşti, 1996*,* p. 9-10.

nale specifice, nu mai este chestiune de credinţă ... Fătul este persoană umană deplină[522].

Soţii Wilke, medici obstetricieni americani, susţin că avortul este crimă cu premeditare şi, din punct de vedere ştiinţific, nu se fundamentează existenţa unei *secunde magice* înainte de care fătul a fost o bucată de carne, iar după care devine om.[523]

Nu am nici o îndoială – spune prof. dr. Rudolf Echman, (director la Clinica de Obstretică-Ginecologie din Elveţia), - *că omul îşi începe existenţa din momentul concepţiei, a contopirii spermatozoidului cu ovulul. O dovadă ştiinţifică pentru acest fapt este fecundarea în vitro (în eprubetă). Orice altă definire a începutului vieţii este nefondată. (Unii susţin că ea ar începe o dată cu infiltrarea embrionului în uter)*.[524]

Un număr de 92 de profesori ai facultăţilor de medicină din Tesalonic au declarat în 1986: *Ca factori responsabili, profesori universitari şi medici, declarăm: omul există ca om din clipa conceperii şi până în clipa morţii sale biologice. De aceea, în orice moment din viaţa lui, dacă are loc o intervenţie în supravieţuirea sa, aceasta este considerată omucidere*[525].

Societatea Medicală Panelenă, cu ocazia congresului medical din 1985, a susţinut, în conformitate cu datele actuale ale medicinei, că *începerea vieţii omului coincide cu momentul fecundării*.[526] Pe aceeaşi poziţie s-a

[522] *Ibidem*, pp. 9-10.
[523] *Ibidem*, p. 11.
[524] Pius Stossel, *op. cit.,* p. 139.
[525] Mitr. M. Kalamaras, *op. cit.,* p. 14.
[526] *Ibidem,* p. 15.

situat şi Asociația Medicilor din Atena, într-un memoriu trimis Guvernului.

Ştiința medicală de astăzi susține că ovulul fecundat nu este o simplă masă celulară fără caractere specifice, ci este absolut şi pe deplin viața unei ființe umane. Şi are tot atâta viață cât are şi noul născut, copilul de grădiniță, adolescentul sau adultul. Prin urmare, prin avort se omoară o viață omenească, o existență omenească, chiar dacă se află în stadiul cel mai de început.

Conform ultimelor descoperiri ştiințifice în domeniul embriologiei s-a constatat că:

- la 6-7 zile de la concepere are loc întreruperea ciclului mamei;
- la 18 zile se fac simțite bătăile inimii fătului şi se pune în funcțiune sistemul circulator;
- la 5 săptămâni se văd clar nasul, obrajii şi degetele fătului;
- la 6 săptămâni se manifestă sistemul nervos într-un schelet clar organizat şi încep să funcționeze ficatul, rinichii şi stomacul;
- la 7 săptămâni (50 de zile) se fac simțite undele encefalice;
- la 10 săptămâni (70 de zile) fătul are toate caracteristicile pe care le vedem clar la copil după naşterea sa normală;
- la trei luni are atâta viață încât poate *să-şi mişte capul, să-şi schimbe expresia feței, să strângă pumnul, să-şi găsească gura şi să-şi sugă degetul.*[527]

[527] Pr. Prof. Dr. Anton Moisin, *Ocrotirea copiilor nenăscuți*, Sibiu, 1997, p. 15.

La praznicul Pogorârii Duhului Sfânt din anul 1991, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române făcea un apel călduros, intitulat *Păziți darul sfânt al vieții*, adresat clerului şi credincioşilor Bisericii, în care spunea: *Profund îngrijorați de întinderea păcatului grav al avortului, adevărată crimă împotriva vieții şi a Duhului Sfânt, Dătătorul de viață, adresăm o chemare sfântă părinților şi îndeosebi mamelor ca să apere dreptul la viață al pruncilor care, deşi nu au văzut lumina zilei, sunt totuşi, chiar din momentul zămislirii, purtătorii chipului lui Dumnezeu*.[528]

Teologia Morală Ortodoxă consideră avortul ca fiind omucidere şi îl enumeră printre păcatele strigătoare la cer, întrucât *este păcat împotriva lui Dumnezeu, împotriva firii omului şi împotriva societății*.[529]

Teologia catolică respinge şi ea în mod categoric avortul, considerând că scoaterea sau înlăturarea din sânul mamei a fătului însufleţit este o ucidere directă şi perfectă a unui nevinovat, deoarece, scoţându-l din sânul maicii sale înseamnă a-l scoate din mediul lui firesc de viaţă şi a-l lipsi de condiţiile necesare pentru viaţă.[530] În acest sens, Papa Ioan Paul al II-lea preciza: *Biserica este chemată să arate tuturor, cu cea mai clară şi puternică convingere, voinţa ei de a promova cu orice mijloace viaţa umană şi de a o*

[528] Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, *Păziți darul sfânt al vieții* în *Vestitorul Ortodoxiei Româneşti*, An III, Nr. 37-38, 16-31 mai, 1991, p. 1.
[529] Mitr. Dr. N. Mladin, Prof. Dr. Diac. O. Bucevschi, Prof. Dr. C. Pavel, Prof. Dr. Diac. Ioan Zăgrean, *Teologia Morală Ortodoxă pentru Institutele teologice*, vol. II, Editura I.B.M. al B.O.R., Bucureşti, 1980, pp. 270-271.
[530] Pr. Prof. Dr. Anton Moisin, *op. cit.,* p. 8.

apăra împotriva oricărei uneltiri la fiinţa ei, în orice stadiu de dezvoltare s-ar afla.[531]

Referindu-se la soarta sufletelor copiilor ucişi prin avort, Părintele Prof. Dr. Constantin Galeriu, în studiul introductiv la cartea dr. Kenneth McAll, afirmă: *Îndrăznim a spune că Domnul îi primeşte tot într-un fel de botez al sângelui pe copiii avortaţi, asemenea pruncilor ucişi de Irod*[532]. *Soarta* sufletelor copiilor avortaţi rămâne deci la mila şi iubirea cea de necuprins a lui Dumnezeu pentru făptura Sa.

III.5. Menţiuni canonice bisericeşti referitoare la avortul provocat

Toate aceste mărturii şi admonestări ale Sfinţilor Părinţi care condamnă fără rezerve avortul, au fost întărite prin dispoziţii canonice, fie sinodale, fie în afara sinoadelor, şi care au valoare normativă pentru credincioşi.[533]

[531] Papa Ioan Paul al II-lea, *Exortaţia apostolică despre obligaţiile familiei creştine în lumea de astăzi*, *Familiaris Consortio*, Editura Presa Bună, Iaşi, 1994, p. 40, apud Pr. Prof. Dr. Anton Moisin, *op. cit*., p. 10.

[532] Pr.Prof. Constantin Galeriu, Cuvânt înainte la Dr. Kenneth McAll, *Vindecarea arborelui genealogic,* Editura Harisma, Bucureşti, 1993, p. 18.

[533] Pentru o tratare mai amplă a hotărârilor canonice privind avortul şi condamnarea lui vezi Preot Prof. Dr. John Breck, *op. cit.,* p. 194, Jean-Claude Larchet, *op. cit.,* pp. 113-118 şi volumul *Canon de pocăinţă către Domnul nostru Iisus Hristos pentru pruncii avortaţi,* cap. *Canoane*, Editura Bizantină, pp. 78-82.

Potrivit menţiunilor canonice ale Sinodului din Ancira (can. 21), femeia vinovată de săvârşirea avortului era oprită pe viaţă de la împărtăşire. Canoanele 91 Trulan, 21 Ancira (inclusiv), 2 şi 8 ale Sfântului Vasile cel Mare consideră doar un pogorământ oprirea femeii vinovate de avort pe o perioadă de zece ani de la Sfânta Împărtăşanie. Canoanele 65 Apostolic, 5 al Sfântului Grigorie de Nyssa, 43, 54, 55 şi 57 ale Sfântului Vasile cel Mare caterisesc pe preoţii care se fac vinovaţi de complicitate cu cei care săvârşesc crima de avort, fie dezlegând cu uşurinţă pe cei care nu au responsabilitate de gravitatea păcatului săvârşit, fie că sunt vinovaţi ei înşişi de această crimă comisă în propriile lor familii.[534] *Aceeaşi pedeapsă canonică (oprirea de la Sfânta Împărtăşanie) se aplică şi persoanelor care reprezintă instrumentul în cauzarea unui avort: doctori şi chiar politicieni, care în contrast cu predecesorii bizantini, facilitează executarea practicii avortului prin decizii şi legislaţii juridice.*[535]

Sfântul Ioan Ajunătorul, prin canonul 33, recomandă ca *femeile care strică cu meşteşuguri pe feţi în pântece...*, să fie oprite de la împărtăşire *cel mult cinci ani sau chiar trei ani.*[536]

Referitor la aceste dispoziţii canonice trebuie amintit faptul că important este a se surprinde spiritul acestor canoane, care recomandă o pedeapsă suficientă *pentru ca remuşcările sufleteşti să alterneze mereu conştiinţa păcătosului.*[537] Pentru o pocăinţă adevărată este

[534] Arhidiac. Prof. Dr. Ioan Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe,* ediţia a treia, Sibiu, 2005, p. 490
[535] Pr. Al. F. C. Webster, *op. cit*., p. 8.
[536] Arhidiac. Prof. Dr. I. Floca, *op. cit.,* pp. 180-181.
[537] Pr. Al. F. C. Webster, *op. cit*., p. 8.

nevoie de sinceră părere de rău şi mai ales, renunțare la păcatul săvârşit.

III.6. Cauzele şi gravitatea acestei odioase crime

Cauzele care pot genera avortul sunt nenumărate, am putea spune chiar, câte cazuri, tot atâtea motive. Însă, în toate cazurile, deşi motivele sunt diferite, pierderea şi durerea este aceeaşi.

Când sunt întrebate despre factorii ce le determină ca să recurgă la avort şi sunt interogate în legătură cu cauzele acestuia, multe dintre femeile de astăzi invocă faptul că se gândesc la ceea ce vor spune cei din jurul lor când vor afla că sunt însărcinate şi de aceea recurg la avort; altele mărturisesc că n-au posibilitatea materială care să le permită creşterea copilului; apoi se crede că este o soluţie pentru salvarea relaţiei cu partenerul; multe dintre femei consideră că nu e timpul potrivit să aibă un copil sau se tem de reacţia părinţilor (mai ales în cazul celor necăsătorite); altele evită naşterile pentru a-şi păstra corpul suplu, provocator, senzual. Alte cauze invocate ar mai fi: naşterea unui copil cu handicap, violul, incestul, ironia prietenelor şi cicălelile celor din jur, plăcerile vieţii, urgia şi injuriile bărbaţilor nesocotiţi, programul de lucru stresant sau dorinţa de realizare profesională, legalizarea avortului etc. Multe femei recurg la avort pe motiv că sunt lăsate total singure în faţa acestei decizii de către partenerii lor. În urma unui studiu întreprins de Institutul de Medicină al Universităţii din München, s-a constatat că bărbaţii nu şi-au asumat nici o responsabilitate faţă de sarcină. Din contră, d-na psiholog Helga Roeder a ajuns la concluzia că în 80% din cazuri decizia pentru avort a fost indusă de

partener[144]. Studiile nord – americane arată că femeile, care nu au fost încurajate şi ajutate de soţii lor în scopul păstrării sarcinii, au avut de două ori mai multe avorturi la cerere[145].

Pentru a încuraja avortul provocat, se face apel la dreptul femeii de a dispune la propriul ei trup şi se susţine în mod eronat că ceea ce este în pântecele mamei nu este o persoană umană, ci doar un *produs de concepţie*, nedeplin format. Unele femei sunt forţate de soţi să recurgă la avort, altele susţin că le este periclitată sănătatea atunci când nasc copilul sau chiar sunt ameninţate cu moartea. Altele însă, nu conştientizează că aceasta este de fapt o crimă şi încă una dintre cele mai odioase. Dar oare, pot fi oare aceste motive atât de întemeiate încât să determine o femeie să decidă moartea unei fiinţe care nu are nici o vină pentru că există şi care depinde în totalitate de alegerea ei?

Mulţi sociologi susţin că la baza decăderii vieţii de familie ar sta criza socio-economică, care are o pondere mai mare în ţările sărace, deşi se observă că nici în ţările bogate situaţia nu este mai diferită.[538]

Referitor la aceasta, personal cred că adevăratul motiv care stă la baza decăderii vieţii de familie este îndepărtarea acesteia de valorile autentice ale vieţii morale creştine. Femeia de astăzi recurge la avort pentru că în familie se vorbeşte prea puţin sau deloc despre importanţa purităţii sufleteşti şi trupeşti a persoanei. Experienţa umană a constatat că avortul nu a rezolvat nici o problemă personală sau socială. Dimpotrivă, prin admiterea şi practicarea acestuia s-a înrăutăţit situaţia la nivel macro-

[144] *Ibidem*, p.63.
[145] *Ibidem*, p.119.
[538] Pr. Prof. Dr. Semen, *art. cit.,* p. 76.

social: violurile, sinuciderile, maltratarea soţiilor, a copiilor şi divorţurile crescând continuu şi constant.[539] Urmările gândirii secularizate de astăzi se văd în proporţiile tot mai mari pe care le-a luat avortul în lumea întreagă. Numărul mare de avorturi cu care se confruntă toate ţările constituie o problemă a întregii omeniri. Spre exemplu, în Statele Unite, în ultimii 25 de ani s-au făcut peste 30 de milioane de avorturi. Peste 25% sunt făcute din motive nemedicale,[540] adică din voinţa şi comoditatea celor care le-au săvârşit, fără a fi condiţionate de cele mai mici probleme medicale.

În ţara noastră, cauza principală a avorturilor este *lipsa de Dumnezeu* a femeii, lipsa credinţei puternice în El, lepădarea, trădarea faţă de El. Se pune întrebarea: *Dacă Dumnezeu este purtătorul de grijă al întregii creaţii, nu va purta El grijă de om, care este cununa, preotul şi regele creaţiei?* În Sfânta Evanghelie după Matei ni se relatează cum Mântuitorul a picurat lumina în ochii unor orbi ce credeau cu tărie că Hristos putea să-i vindece. La întrebarea pusă de Bunul Mântuitor dacă ei cred că El ar putea face aceasta, orbii au răspuns cu credinţă neîndoielnică: *Da, Doamne.* Astfel, Mântuitorul văzând credinţa lor, le-a răspuns: *Fie vouă după credinţa voastră* (Matei 9,29). Aceleaşi cuvinte le spune tuturor Domnul Hristos şi astăzi. Dar în sufletul unora, de multe ori se cuibăreşte dubitativul *dacă* şi atunci încearcă *scuze: Dacă n-o să am bani cu ce să-i cresc… Dacă nu le voi putea oferi un trai confortabil…* Omul şovăielnic nu va primi nimic de la Dumnezeu, spune Scriptura (Iacov 1, 6-7). Dar inevitabil apare între-

[539] Mitr. Meletios Kalamaras, trad. de Garoafa Coman, Editura Bizantină, Bucureşti, 1996, p. 25.
[540] Preot Prof. Dr. John Breck, *op. cit.,* p. 187.

barea: *Omul îi creşte?* În Psaltire proorocul menţionează: (*Doamne) Cel ce dai hrană la tot trupul…* (Psalmul 103). Referitor la aceasta şi în Evanghelia după Matei ni se relatează: *Priviţi la păsările cerului, că nici nu seamănă, nici nu seceră, nici nu adună în jitniţe şi Tatăl vostru Cel ceresc le hrăneşte. Oare nu sunteţi voi cu mult mai presus decât ele?* (cap. 6,26). Se observă că Mântuitorul nu a dat ca pildă pe Ilie sau pe Moise, căci cineva s-ar putea *scuza* şi ar putea *argumenta* că ei au fost drepţi şi de aceea i-a ascultat Dumnezeu. A dat ca pildă nişte necuvântătoare, ca să ruşineze pe cei slabi în credinţă. Remediul acestui *nu pot,* ar putea fi : *Toate le pot în Hristos, Cel care mă întăreşte* (Filipeni 4,13). Iată ce spune David fiului său Solomon : *Dacă tu, fiul meu, vei trăi după Legea cea Dumnezeiască, nu te va întâmpina nici o nenorocire, ci toate îţi vor merge cu noroc şi te vei îndulci de mare siguranţă şi linişte. Iar dacă vei pierde sprijinul lui Dumnezeu, nu-ţi va fi de folos împărăţia şi toată puterea lumii* (3 Regi 2,4), pentru că mulţumirea şi fericirea şi-o agoniseşte omul numai primind toate câte i le rânduieşte Bunul Dumnezeu spre folosul lui. Omul are deci două alternative: una când Îl neagă pe Hristos făcându-L mincinos şi a doua când ascultă poruncile Lui; (*tertium non datur*) a treia alternativă (a căldicelului) nu există. Prin urmare, nimic nu justifică, nu îndreptăţeşte avortul şi toate argumentele în favoarea lui cad, pentru că din orice punct de vedere ar fi privit şi orice fel de argumente ar fi invocate, avortul rămâne ceea ce este: o crimă cumplită.

Referindu-ne la **gravitatea** avortului, menţionăm că între atentatele la viaţă, acesta este cel mai grav şi mai înspăimântător şi prin modul de săvârşire. Prin urmare, copii trebuie lăsaţi să trăiască, căci ei sunt bucuria şi

speranța noastră. Ei ne îmbogățesc şi ne înfrumusețează viața. Pe ei se sprijină omenirea. Copiii contribuie la găsirea păcii în inima noastră, a familiei noastre şi a întregii omeniri şi de aceea Mântuitorul ni-i dă ca exemplu de inocență, ascultare, bunătate, lipsă de vicleşug, candoare şi puritate sufletească, atunci când ne spune: *Lăsați copiii să vină la Mine, că a unora ca aceştia este Împărăția Cerurilor* (Matei 19, 14), adică a celor simpli, fără răutate, fără vicleşug şi fără mânie. Sfântul Teofilact al Bulgariei surprinde nuanțele acestui verset: *Şi nu zice a acestora, ci a unora ca aceştia, adică a celor care cu nevoință dobândesc nerăutatea pe care pruncii o au din fire; căci pruncul nici nu pizmuieşte, nici nu ține minte răul, nici, bătut fiind de maica sa, nu se depărtează de ea; şi chiar de ar fi maica sa sărmană de tot, o cinsteşte ca pe o împărătească. Tot aşa şi cel ce viețuieşte întru fapta cea bună, nimic nu cinsteşte mai mult decât pe maica sa, Biserica, lepădând dulceața care domneşte peste cei mulți. De aceea Domnul îi şi ia în brațe pe unii ca aceştia ...*[541]. În alt loc, Mântuitorul ne mai învață: *oricine va primi un copilaş în numele Meu, mă va primi pe Mine*. (Matei 18, 5). Copiii, mai mult ca orice, sunt reflexe ale iubirii divine între oameni. Ei sunt simbolul nevinovăției şi al fragilității, motiv pentru care Mântuitorul a şi manifestat pentru ei o grijă deosebită, concretizată şi prin multiplele minuni săvârşite asupra lor (vindecarea fiului slujbaşului împărătesc – Ioan 4, 46-54, învierea fiicei lui Iair – Luca 8,41-42 şi 8,49-56 etc.). Venirea unui prunc pe lume deschide o nemurire, dar în acelaşi timp angajează şi pe

[541] Sf. Teofilact al Bulgariei, *Tâlcuirea Sfintelor Evanghelii de la Matei şi Marcu,* Editura Sophia, Bucureşti, 1998, p. 231.

părinți la veşnicia vieții lui. Dacă mama naşte copilul, ea zideşte o nouă biserică a lui Dumnezeu, devine arhitectul unui locaş de închinare, după cuvintele Sfântului Apostol Pavel care spune că *trupurile noastre sunt temple ale Duhului Sfânt* (I Corinteni 6, 19). Dimpotrivă, mama careşi ucide copilul dărâmă un templu şi săvârşeşte unul din cele mai mari sacrilegii. Mama născând copilul, îl întregeşte într-un fel pe Hristos, noi fiind mădulare ale Trupului Lui, *din carnea Lui şi din oasele Lui* (Efeseni 5, 30) şi împlineşte cuvintele Apostolului: *Proslăviți pe Dumnezeu în trupurile voastre* (I Corinteni 6, 7). Mama sacrilegă însă, înlocuieşte proslăvirea cu o blasfemie[542].

Avortul este un păcat grav fiindcă se ucide o viață de om şi se pierde sufletul, atât al celui ucis, cât şi al celui care ucide, dacă acesta din urmă nu se pocăieşte intens. Prin avort se încalcă şi porunca lui Dumnezeu: *Creşteți şi vă înmulțiți* (Facere 1, 28), precum şi porunca a 5-a din Decalog, care zice: *Să nu ucizi* (Ieşire 20, 13).

Avortul loveşte în mamă, loveşte în cuplu, loveşte în societate, loveşte în Dumnezeu, fiindcă fiecare copil este mai prețios decât orice bogăție materială din lumea aceasta. Odată cu concepția începe o nouă viață, iar Dumnezeu a pregătit un plan pentru ea. De aceea avortul este interzis, pentru că ar însemna să impunem voința omului împotriva voinței lui Dumnezeu. Odată cu avortul, moare şi *ceva* din femeie, ceva ce nu mai poate nicicând fi trezit la viață. Oamenii care procedează la avortul copiilor se aseamănă regelui Irod care a ucis 14000 de prunci, ca să nu fie deranjat în viața sa. Ar putea fi socotiți, desigur, şi mai răi decât Irod, deoarece cei 14.000 de prunci, cel puțin nu erau

[542] Pr. Prof. Ilie Moldovan, *op. cit.,* p. 55.

sămânța şi copiii lui Irod[543]. În Sfânta Scriptură ni se aduce la cunoştință episodul în care două femei au alergat la Solomon, cu doi copii: unul viu, altul mort. Amândouă îl voiau pe cel viu, dar astăzi majoritatea mamelor vor copiii lor numai morți.

Marii duhovnici din mănăstirile noastre spun că cel ce omoară un om face mai mare păcat decât dacă ar fi ars şi ar fi stricat toate câmpiile cele mari, toate roadele pământului, toate dobitoacele, toți copacii, toate casele, fiindcă ucigând un om, a ucis pe cel ce s-a hirotonisit de la Dumnezeu împărat a toată zidirea, căci din toată creația numai omul poartă chipul lui Dumnezeu. De aceea, un singur suflet este mai valoros în fața lui Dumnezeu decât toate galaxiile şi decât întreg universul, pentru că, aşa cum spun Părinții, după Dumnezeu, omul este ca un dumnezeu.

Unii dintre Sfinții Părinți menționează, referindu-se la primirea Sfintei Împărtăşanii, că oamenii vor numai darurile lui Hristos, dar nu-L vor pe Hristos Însuşi. Însă, observăm că pentru plăcerile acestei lumi, oamenii zilelor noastre nu numai că nu mai sunt acele *ruguri aprinse* şi nu mai au acea sete şi dorință înflăcărată de a se împărtăşi cu Hristos, pe care au simțit-o creştinii în secolele primare, dar refuză darurile Lui cele mai mari: copiii. Nu trebuie uitat nici că drepturile pe care le deține o persoană nu le-a primit de la părinți, de la familie sau de la societatea în care se găseşte, ci sunt drepturi conferite de Dumnezeu.

Părintele Profesor Ilie Moldovan vorbeşte despre păcatul avortului prezentându-l ca deicid, sau uciderea lui Dumnezeu. Este un mod metaforic de a vorbi, dar profund real. Felul în care Hristos – Domnul se identifică oarecum

[543] Mitr. Meletios Kalamaras, *op. cit*., p. 29.

cu omul, copil sau adult, ne este descoperit de Mântuitorul Însuşi în pilda Judecăţii viitoare. Într-adevăr, ştim că El le va spune celor de-a stânga că flămând a fost şi nu L-au hrănit, însetat şi străin şi nu L-au primit, gol şi nu L-au îmbrăcat. Deci, pentru că nu i-au ajutat pe cei mici ai Lui, pe El nu L-au ajutat. Aceştia mici ai Lui sunt copiii avortaţi care nu au avut parte să fie hrăniţi, alăptaţi, adăpostiţi, îngrijiţi şi iubiţi. Mântuitorul deci, se identifică cu ei. Mama care avortează dovedeşte că-l spulberă pe Dumnezeu din rosturile existenţei sale, nu numai din rosturile primei creaţii, ci şi din a celei de-a doua creaţii. Ea ucide copilul de două ori: o dată împiedicându-l să vadă lumina zilei acesteia, iar a doua oară, lumina vieţii viitoare. Căci copilul de la concepere este purtătorul chipului lui Dumnezeu şi destinat a purta şi chipul lui Hristos. Distrugându-se acest chip, răstignindu-se în pântecele matern, în copilul nenăscut se răstigneşte Hristos Însuşi. Vina mamei este cu atât mai mare cu cât copilul nu poate fi botezat, nu poate avea paşaport valabil pentru cer şi cine ucide un om, opreşte dialogul lui Hristos cu el pe pământ şi omoară un mădular al trupului lui Hristos căci *suntem mădularele unii altora* (Romani 12, 5) şi *trupul lui Hristos şi mădulare fiecare în parte* (I Corinteni 12, 27), idee menţionată câteva rânduri mai sus de Părintele Prof. Ilie Moldovan. Deci a omorî un mădular al trupului Hristos înseamnă a produce o lipsă şi o tulburare a întregului trup.

Avortul este şi un genocid, un atentat împotriva neamului, care nu e altceva decât o familie mai mare. Nu este vorba numai de existenţa personală, ci şi de existenţa neamului. Ar fi un fel de sinucidere a neamului. Şi totuşi, se comite omorul. Suicidul etnic este un fel de etnocid. Moartea acestor prunci se constituie într-un asasinat

colectiv, premeditat şi executat într-un mod conştient, un atentat împotriva existenţei umane[544].

Nu avem dreptul să-i anatematizăm pe cuceritorii care au deschis în trecut crematoriile din Polonia la Auschwitz, - spunea cardinalul Vîşinski în discursul său cu studenţii din Varşovia - , *de pildă dacă şi noi facem astăzi acelaşi lucru. Să încetăm să vorbim despre miile de victime omeneşti ale duşmanilor, când numărul celor omorâţi în ultimii ani depăşeşte cu mult numărul victimelor din lagărele de concentrare*[545].

Această odioasă crimă se săvârşeşte în pântecele mamei, în lăcaşul cel mai sigur în care a fost aşezat copilul de însăşi mâna lui Dumnezeu care i-a dat şi chipul Lui. Şi când se ucide un copil în pântece, nu se ucide oare şi chipul Lui? Părintele Cleopa menţionează că prin avort se ameninţă viaţa pe pământ, se calcă porunca lui Dumnezeu, se atentează la viaţa celor mai nevinovate fiinţe omeneşti, care sunt copiii; se destramă familia, se îmbolnăveşte întreaga societate şi se aduc peste cei vinovaţi cumplite pedepse dumnezeieşti, atât în viaţă, cât şi după moarte. Sufletele copiilor avortaţi, nefiind botezaţi, nu pot intra în împărăţia lui Dumnezeu, ci aşteaptă ziua Judecăţii când îi vor acuza înaintea Mântuitorului pe părinţii care i-au ucis[546]. În această privinţă, nădăjduim numai la mila lui Dumnezeu şi-L rugăm să şi-o reverse şi peste sufletele acestor micuţi.

---

[544] Pr. Prof. Ilie Moldovan, *Criza familiei,* în rev. *Porunca iubirii,* nr. 4/1998, pp. 41-42.

[545] Mitr. Meletios Kalamaras, *op. cit*., p. 22.

[546] *Ne vorbeşte Părintele Cleopa*, vol. 5, Editura Episcopiei Romanului, 1996, pp. 33-34.

Sfinții Părinți spun că avortul este un păcat împotriva Duhului Sfânt din mai multe motive:

1. Se distruge ființa în care Dumnezeu şi-a pus chipul Său.

2. Se intră cu nelegiuire în drepturile lui Dumnezeu Care este singurul Stăpân asupra vieții şi morții.

3. Se răpeşte un drept firesc al fiecăruia celui ce se naşte – dreptul de a se naşte – şi bunul de cel mai mare preț dăruit omului de Dumnezeu pe care nimeni nu-l mai poate da înapoi: viața.

4. Se încalcă porunca dragostei.

5. Se ştirbesc drepturile societății față de care fiecare om are anumite îndatoriri de îndeplinit.

6. Se ucid serii întregi de urmaşi, care aveau dreptul la viață şi puteau fi de mare folos societății (genii, preoți, dascăli, muncitori, mame etc.). Deci uciderea pruncilor în pântece este păcat împotriva firii omului, împotriva societății şi împotriva lui Dumnezeu[547].

Avortul duce de multe ori la crimă în lanț (de ce să nu o mai repeți, dacă tot ai făcut-o?) şi are aproape întotdeauna urmări imediate sau îndepărtate (uneori chiar şi la 6 – 8 ani de la efectuarea lui) şi pe planuri diferite: psihic, fiziologic, spiritual, relațional şi sexual[548].

În concluzie, orice femeie care şi-a ucis fătul, dacă nu se pocăieşte, nu va scăpa de pedeapsa lui Dumnezeu, ea neavând dreptul la viață sau la moarte asupra copilului ei,

[547] Pr. Prof. Ilie Moldovan, *Darul sfânt al vieții şi combaterea păcatelor împotriva acestuia,* Editura Institutului Biblic şi de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1997, p. 46.

[548] *Ibidem*, pp. 79 şi 127; vezi şi Luci Freed, Penny Yvonne Salazar, *Anotimpul vindecării*, trad. de Elena Jorj, Editura Cartea Creştină, Oradea, 1999, pp. 42-51.

fiindcă, copilul nenăscut nu este un organ al mamei sale, ci este o ființă unică, distinctă, cu o individualitate genetică şi proprie. Fătul, de la concepere e legat de corpul mamei sale, atât cât suntem noi legați de mediul în care trăim, de aer, de oxigen, de apă, de hrană etc., fără a forma un corp, un tot organic, o ființă cu ele, ci ne păstrăm viața sufletul şi corpul aparte de ele. De aceea nu are mama dreptul să suprime o viață umană, după cum nu are acest drept nici medicul, nici psihologul, nici psihiatrul, nici juristul, demograful, nici politicianul, mai ales că omul e om încă din secunda conceperii.

III.7. Jurnalul unui copil nenăscut

Prezentul *jurnal* al unui copil nenăscut l-am cules dintr-unul din pliantele oferite de Asociația *Primul Pas* din Iaşi. Am considerat necesar să-l inserez în carte pentru conținutul prezentat într-un mod deosebit de patetic, afabil şi gingaş, însă cu un final neaşteptat de crunt. Să ne imaginăm deci, un jurnal al unei fetițe nenăscute care ar dori să se numească Maria.

Săptămâna 1

5 octombrie: Astăzi a început prima mea zi de viață. Părinții mei nu ştiu încă acest lucru, sunt mai micuță decât semințele unui măr, dar totuşi trăiesc. Şi voi fi fetiță. Voi avea părul blond şi ochii albaştri. În mine sunt deja înscrise trăsăturile de mai târziu. Deja este stabilit aproape totul, chiar şi faptul că voi iubi florile.

Săptămâna 2

19 octombrie: Sunt unii care spun că nu sunt o persoană reală, că doar mama mea există. Dar eu sunt o persoană reală, tot aşa cum firimitura de pâine este totuşi pâine adevărată. Mama există. La fel şi eu.

Săptămâna 3

23 octombrie: Astăzi am deschis pentru prima oară gurița. Gândiți-vă, peste aproximativ un an de zile voi râde, iar mai târziu voi vorbi. Ştiu care va fi primul cuvânt pe care-l voi spune : MAMA.

Săptămâna 4

26 octombrie: Azi a început să-mi bată inima de una singură. De acum încolo ea va bate încetişor pentru tot restul vieții, fără ca vreodată să se oprească pentru a se odihni ! Iar după mulți ani va obosi. Se va opri şi după aceea voi muri.

Săptămâna 5

2 noiembrie: Cresc câte puțin în fiecare zi. Încep să mi se formeze mâinile şi picioarele. Dar trebuie să mai aştept mult timp până când aceste picioruşe mă vor înălța spre brațele mamei şi până când aceste mânuțe vor putea culege flori şi îl vor putea îmbrățişa pe tata.

Săptămâna 6

12 noiembrie : La mâini încep să mi se formeze degețelele. Aşa mici cum sunt, sunt de-a dreptul caraghioase. Cu ele voi putea mângâia părul mamei.

Săptămâna 7

20 noiembrie: Abia astăzi medicul i-a spus mamei că eu exist aici, sub inima ei. Oh, cât de fericită trebuie să fie! ***Eşti fericită, mami ?***

Săptămâna 8

25 noiembrie: Mami şi tati probabil că se gândesc ce nume să-mi pună. Dar ei nici măcar nu ştiu că sunt fetiță. Vreau să mă cheme Maria. Doar sunt mare deja.

Săptămâna 9

10 decembrie: Mi-au apărut primele firişoare de păr, moi şi aurii. Mă întreb cum este oare părul mamei ?

Săptămâna 10

13 decembrie: Acum aproape că pot să văd. În jurul meu este întuneric. Când mami mă va scoate în lume, în jur vor fi pretutindeni soare şi flori. Dar, mai mult ca orice, vreau s-o văd pe mami. ***Cum arăți, mămico?***

Săptămâna 11

24 decembrie: Oare mami aude ticăitul inimii mele? Unii copii vin pe lume puțin bolnavi. Inima mea însă este puternică şi sănătoasă. Bate într-una: tic-tac, tic-tac. Mami, vei avea o fetiță sănătoasă!

Săptămâna 12

28 decembrie: Astăzi mama mea m-a ucis.

III.8. Statistica avortului în societatea românească

La noi în țară, statistica în privința fenomenului avortului este cutremurătoare.

Consultând cărți, broşuri, pliante şi diverse publicații de la Asociația *Primul Pas* din Iaşi, am aflat următoarele:

- în România avortul este cea mai cunoscută şi mai utilizată metodă de control a naşterilor;

- din peste un milion de sarcini anual, mai mult de două treimi se sfârşesc prin avort;
- România are cea mai ridicată rată a mortalităţii datorată avortului, de cinci ori mai mare decât rata medie din ţările Europei;
- 20% din femeile din ţara noastă sunt nefertile ca urmare a unor complicaţii datorate avortului;
- mortalitatea prin avort reprezintă mai bine de jumătate din totalul deceselor materne;
- în medie, o femeie din România are 3-4 avorturi pe durata vieţii, în timp ce în ţările apusene se înregistrează mai puţin de un avort pe toată durata vieţii unei femei;
- 87% din sarcini sunt întrerupte în ţara noastră;
- foarte multe fete tinere din clasele liceale sau chiar gimnaziale recurg la avort, uneori chiar în timpul pauzei mari, încât te-ntrebi dacă aceste fete au părinţi sau doar genitori, de vreme ce aceştia nu se îngrijesc deloc de educaţia lor religios-morală;
- ţara noastră se situează în fruntea ţărilor cu cel mai mare procent de avorturi;
- în 1993, România a fost înregistrată ca fiind ţara cu cel mai mare număr de avorturi din lume.
- în ţara noastră, Iaşul este *capitala* avorturilor, dar şi oraşul cu cele mai multe naşteri din ţară;
- în anul 1997 oraşul Iaşi era primul din Europa, în ceea ce priveşte numărul mare de avorturi (potrivit statisticii din anul 2000);
- în Iaşi au loc aproximativ 60 de avorturi pe zi. Aceasta înseamnă 22000 de avorturi pe an numai în acest oraş. Precizăm că numai spitalele şi clinicile de stat au

obligația să înregistreze şi să raporteze aceste date, nu şi cele private;

- 1 din 3 sau 4 copii se naşte, ceilalți fiind avortați;
- Părintele Nicolae Tănase din parohia *Valea Plopului* - județul Prahova, la o conferință din anul 2001, susținută la Iaşi, preciza că doar 2 femei din 10000, dacă le rogi, le conjuri şi le promiți că le ajuți să crească copilul, renunță la avort;
- la Maternitatea *Al.I.Cuza* din Iaşi, femeile care urmau să facă avort au fost invitate să vizioneze înfricoşătorul film *Strigătul mut,* film ce prezintă modalitățile de săvârşire a avortului, în prim plan fiind medicul Bernard Nathanson, care a fost cândva directorul celei mai mari clinici de avort din lume şi care explică modul în care săvârşeşte medicul această odioasă crimă. Din film se poate observa starea de disperare a copilului care simte că se apropie de el un obiect ucigaş, dar cu toate acestea nu se poate apăra; reacția lui la acestea este doar un strigăt, strigăt pe care cei mai mulți dintre noi nu-l aud: *strigătul mut*. În ciuda cutremurătoarelor imagini vizionate în film şi a explicațiilor şi concluziilor ştiințifice solide a susnumitului medic ce a arătat gravitatea şi repercusiunile acestei odioase crime, poate cea mai odioasă din istoria umanității, acele femei tot au recurs la avort;
- numărul creştinilor scade mereu, pe când al necreştinilor creşte;

Aceste statistici sunt înfricoşătoare. Menționăm şi faptul că, numărul avorturilor sunt înregistrate doar de clinicile de stat, nu şi de cele particulare. Pe lângă aceste statistici, precizăm că avorturi săvârşesc şi femeile care au

recurs la introducerea în propriul corp a dispozitivului intrauterin (sterilet), diafragmei cu spermicide, pilulelor anovulatorii, etc. De fapt, aproape toate metodele aşa-zise *contraceptive* sunt contragestive, avortive.

III.9. Consecinţele avortului

Avortul continuă să ocupe un loc de vârf ca problemă demografică şi de sănătate a femeii pentru că efectele acestuia, deşi nu întotdeauna imediate, nu întârzie să apară.

Avortul provocat poate avea efecte negative imediate (cele de natură medicală), însă de cele mai multe ori aceste efecte apar odată cu trecerea timpului. Consecinţele avortului pot fi evidenţiate pe două planuri:

1. Asupra întregii societăţi. Avortul provocat are urmări şi asupra societăţii, dat fiind faptul că orice boală fizică sau psihică a indivizilor se reflectă asupra întregii societăţi. Pe lângă aceasta, creşterea numărului avorturilor a dus la o scădere îngrijorătoare a natalităţii.

2. Consecinţe fizice (biologice) asupra mamei şi consecinţe psihice, acestea din urmă apar atât la mamă cât şi la persoanele care au *participat* sau se fac vinovate într-un fel sau altul de păcatul avortului (ex.: doctori, asistente, prieteni, sfătuitori, corpul legislativ etc.). Datorită urmărilor fizice sau psihice care apar la unul sau la ambii părinţi, la nivelul relaţiilor dintre membrii familiei apar dereglări evidente.

III.9.1. Consecințe ce se răsfrâng asupra întregii societăți

Avortul de orice natură, dar în special cel provocat, a fost şi continuă să fie o adevărată plagă socială a întregii lumi. Orice boală fizică sau psihică a indivizilor se reflectă şi asupra întregii societăți. Aceasta ar fi mult mai fericită dacă membrii ei nu ar fi răniți de traumatismul uciderii copiilor nenăscuți. Întreruperile de sarcină dar mai cu seamă consecințele acestor acte, care pot duce până la moartea femeii, nu sunt acte sau accidente individuale, ci în afara faptului că activează două persoane (mamă - făt), ele au repercusiuni şi asupra familiei iar rezultatele iau extindere juridică, medicală, politică, morală, socială, devenind astfel factori de bază al viitorului unei țări sau al întregii omeniri. Practica anticoncepțională şi avortul au depopulat şi au îmbătrânit comune, regiuni, țări. Astfel, creşterea numărului de avorturi influențează negativ dinamica demografică prin întreruperea cursului normal al unei sarcini care ar fi putut ajunge la termen, dar şi prin faptul că în urma complicațiilor ce afectează femeia în plină perioadă procreativă, chiar dacă un mare număr de cazuri sunt salvate, funcția de reproducere este compromisă şi ele rămân definitiv sterile.

În primele secole creştine, cele mai grave păcate erau: apostazia, uciderea şi desfrânarea. Avortul pare a fi sinteza celor trei păcate şi ceva mai mult[549]. Familii, sate, oraşe, popoare întregi s-au îngropat în golul pântecelui acelora care s-au împotrivit rânduielii divine. Femeile avortoare preschimbă satele şi oraşele în mormane, fac să dispară neamurile, căci se cunoaşte că şi Roma şi-a pierdut

[549] Pr. Prof. Ilie Moldovan, *op. cit.,* p. 41.

puterea, strălucirea şi stăpânirea ei uriaşă, pe urma descreşterii numărului naşterilor. Datorită numărului mare de avorturi din ultimii ani, în perspectivă, ţara noastră se va confrunta cu grave probleme de natură demografică şi civilă:

- scăderea natalităţii, care va avea ca şi consecinţe reducerea accentuată a populaţiei tinere şi îmbătrânirea populaţiei;

- instabilitatea cuplurilor măritate.[550]

Toţi aceşti factori vor avea o influenţă negativă în domeniul demografiei, întrucât vor duce la scăderea populaţiei din România.

Numeroasele tentative nereuşite de avort au ca rezultat naşterea copiilor cu handicap, care pentru cele mai multe familii reprezintă o adevărată povară, ei sfârşind prin a înmulţi rândurile copiilor uitaţi prin diferite centre instituţionalizate. Astfel, abandonul, această formă deviantă de comportament social, continuă să îmbrace forme dintre cele mai dramatice. Complicaţiile apărute în urma avortului pot lua forme dramatice ajungându-se nu de puţine ori până la decesul mamei, iar numărul copiilor rămaşi orfani, datorită acestui fenomen, nu este nici pe departe mic.

[550] Kogler Rusu Ioan, *Evaluarea raportului risc-beneficiu în avortul indus versus contracepţie*, teză de doctorat, Universitatea de Medicină şi Farmacie *Gr. T. Popa*, Iaşi, 1995*,* p. 169.

III.9.2. Consecințe fizice şi psihice ale avortului provocat.

Avortul afectează viața femeii mult timp după ce nefericitul evenimentul a avut loc. Chiar şi experiența unui avort spontan, în caz de boală, accident sau naşterea unui copil mort constituie o traumă pentru mamă[551]. Fiecare femeie tratează în mod diferit această pierdere, de la adânci mustrări de conştiință şi suferință, până la indiferență totală[552]. Deşi multe femei se simt pentru scurt timp eliberate de avort, totuşi ele se vor confrunta mai târziu cu reacții psihice negative care nu pot fi prevăzute, la care nici nu s-au gândit vreodată şi peste care nu se poate trece cu uşurință, în unele cazuri având urmări pentru toată viața. Îşi nesocotesc, astfel, rolul lor matern cu care au fost înzestrate de Dumnezeu prin creație, nedorind să fie continuatoare ale operei Lui prin naştere de fii.

Din punct de vedere medical, avortul atrage consecințe foarte grave asupra mamei. Pe plan fiziologic pot apărea diverse tulburări, cum ar fi:

- procent ridicat de mortalitate (prin perforarea uterului, septicemie, etc.);
- predispoziția spre îmbolnăvire (flegmoane, tromboflebite);
- scăderea fertilității;
- instalarea fertilității;

[551] Tove Ross Niklassen, *Urmările psihice ale avortului provocat*, în *Porunca iubirii*, Sibiu, nr. 3, 2000, p.28.
[552] Luci Freed, Penny Yvonne Salazar, *op. cit.,* p.16.

- tulburări de ritm cardiac, hipertensiune arterială, migrene, tulburări gastro-intestinale, dureri de bazin, insomnii;
- tulburări în privința alimentației, care se pot solda cu consum de alcool şi droguri;
- perturbarea echilibrului hormonal al organismului feminin, ceea ce nu exclude apariția unor perturbări la nivelul întregului sistem endocrin[553].

Pe plan fiziologic, datorită faptului că i-a fost frustrată încrederea în cei din jur (în special încrederea în partener) prin indicarea avortului, femeia respectivă nu poate stabili relații sănătoase în cadrul cuplului, iar de cele mai multe ori şi în societate.

Pe plan sexual intervin modificări radicale:

- anihilarea sexualității, femeile devenind *asexuate* (frigiditate sexuală);
- vulnerabilitate sexuală (relații sexuale pe termen scurt cu persoane diferite);
- abordarea discuțiilor privitoare la sexualitate cu copiii proprii;

La aceste consecințe negative ale avortului asupra mamei se adaugă şi cele asupra copiilor care se vor naşte ulterior:

- procentul copiilor născuți morți sau prematuri este dublu la femeile care au făcut avorturi;
- creşte numărul copiilor născuți cu probleme[554].

Avortul afectează viața femeii mult timp după ce evenimentul respectiv a avut loc.

[553] Pr. Prof. Dr. Anton Moisin, *op. cit.,* pp. 92-93 şi Pius Stossel, *op. cit.,* pp. 128 şi 135.
[554] Kogler Rusu Ioan, *op. cit*., pp. 165-168 şi Mitr. M. Kalamaras, *op. cit.,* p. 23.

Urmările psihice ale avortului provocat se datorează lipsei de informare a femeii asupra riscurilor pe care le presupune avortul. În acest sens, d-na Tove Ross Niklassen (ginecolog şi psiholog) spunea că: *personalul medical are tendința de a evita discuțiile cu femeia care se pregăteşte de avort. Se pare că predomină convingerea că pentru pacientă va fi cu atât mai bine cu cât se va vorbi mai puțin despre cele privitoare la avort*[555].

Psihologii consideră că fiecare om, bărbat sau femeie, se confruntă în timpul vieții cu o varietate de sentimente, cum ar fi: speranță sau disperare, dragoste sau cinism, mulțumire sau frustrare. Cu aceste sentimente va întâmpina şi femeia apariția unei sarcini, la care se mai adaugă şi o serie de factori care îi determină alegerea de a o păstra sau de a o întrerupe. Dintre aceşti factori, cei mai importanți ar fi:

- împrejurările: relația cu familia, relația cu tatăl copilului, sănătatea în timpul sarcinii, situația şcolară (nefinalizarea studiilor);
- emoțiile: secreția hormonală din timpul sarcinii determină apariția unor sentimente cu o intensitate diferită;
- resursele: lipsa unei locuințe, locul de muncă, venitul lunar;
- mesajele venite de la familie, rude, prieteni şi percepția societății;
- maturitatea persoanei;
- experiențele avute în copilărie;
- caracterul mamei şi principiile ei etice[556].

[555] R. Niklassen, *op. cit*., p. 29.
[556] Luci Freed, P.Y. Salazar, *op. cit.,* pp. 71-72 şi Pius Stössel, *op. cit.,* pp. 94 -95.

Potrivit structurii de caracter, femeile sunt împărțite în două categorii, după constatarea făcută de dr. psiholog Maria Simion:

a) cele cu un grad crescut de inteligență şi bine diferențiate din punct de vedere psihic. Acestea sunt sensibile şi responsabile şi din acest motiv trăiesc conştient trauma avortului;

b) cele mai puțin inteligente, infantil – retardate (copilăroase), insensibile, sărace afectiv şi care prin constituția lor psihică au un grad scăzut de responsabilitate. Din acest motiv ele vor avorta mai des decât femeile bine diferențiate psihic şi afectiv[557].

Avortul are consecințe psihice negative care nu pot fi prevăzute şi peste care nu se poate trece cu uşurință, în unele cazuri urmările resimțindu-se întreaga viața. Stresul post – avort este cunoscut sub numele de ***sindromul post – avort (SPA),*** care a fost descris pentru prima oară în 1985 de către dr. Anne C. Speckhard din S.U.A., psiholog şi terapeut în probleme familie[558]. SPA este o formă particulară a stresului post – traumatic. Constatarea acestuia s-a datorat observării suferințelor cu care s-au confruntat veteranii americani care au participat în războiul din Vietnam. Întrucât aceştia nu puteau aduce în discuție chinurile prin care au trecut şi atrocitățile pe care le văzuseră, datorită percepției diferite pe care o aveau ceilalți americani despre război, aceştia s-au însingurat în ei înşişi, trăind numeroase stări de anxietate (manifestate prin coşmaruri), de teamă, de tristețe etc[559].

[557] P.Stössel, *op. cit.,* pp. 137-138. Autorul prezintă articolul Dr. psiholog Maria Simeon *Urmările psihice tardive ale avortului*.
[558] *Ibidem*, p. 75.
[559] Luci Freed, P.Y. Salazar, *op. cit.,* pp. 17-19.

Sindromul post – avort poate să fi determinat de diferiți factori, dintre care amintim:

- criza determinată de sarcină;
- urgența cu care femeia a fost nevoită să ia o decizie;
- absența unui sprijin viabil;
- secretul pe care a trebuit să îl păstreze;
- nerecunoaşterea pierderii suferite pentru o perioadă de timp;
- incapacitatea trecerii peste această pierdere[560].

Femeile diferă în intensitatea emoțiilor şi a gravității simptomelor pe care le prezintă. Experiența psihoterapeuților i-a dus la concluzia că riscul apariției sindromului post – avort este mai mare la anumite femei, cum ar fi:

- cele care sunt mai degrabă adolescente decât adulte;
- femeile care au deja copii;
- cele care au făcut avortul în al doilea sau al treilea trimestru de sarcină;
- femeile care au trăit sentimente contradictorii înainte de avort;
- cele care intră în conflict cu sistemul de valori morale şi religioase adoptat de familie şi societate;
- cele cărora le lipseşte sprijinul familial;
- cele care au suferit avorturi impuse sau au un dezvoltat simț matern;
- care au fost presate de împrejurări în luarea deciziei lor[561].

[560] *Ibidem*, pp. 19-20.
[561] P.Stössel, *op. cit.,* pp. 22-24.

Întreruperea de sarcină, precum am mai precizat, are aproape întotdeauna urmări imediate sau îndepărtate (uneori chiar şi la 6 – 8 ani de la efectuarea lui) şi pe planuri diferite: psihic, fiziologic, spiritual, relațional şi sexual[562].

Pe plan psihic are următoarele efecte:

- **cognitive**: dorința de a cunoaşte cât mai multe despre sarcină, despre dezvoltarea fătului, despre procedeele folosite în practica avortului, încercarea de a se dezvinovăți, manifestată prin lupta împotriva avortului (sau, dimpotrivă, pentru avort), convingerea altor femei să renunțe la avort (sau să recurgă la avort), scăderea capacității de concentrare, lipsa perspectivelor, tendințe de suicid (gânduri sau încercări de a-şi pune capăt vieții) etc.;
- **emoționale**: suferință, mânie, teamă, depresie, anxietate, care se manifestă prin insomnii, coşmaruri sau vise obsesive, sindromul aniversării (o amplificare a simptomelor în preajma datelor aniversare: data avortului sau data la care s-ar fi născut copilul avortat); sentiment de vinovăție, crize de plâns necontrolabile apărute pe neaşteptate, sentimentul unei goliciuni sufleteşti pe o perioadă mai mare de timp etc.;
- **comportamentale:** dorință de a repara greşeala printr-o sarcină (încercându-se a se înlocui copilaşul avortat), evitarea prietenelor însărcinate, incapacitate de comunicare, dezechilibre alimentare, abuz de medicamente, alcool sau droguri.

Din punct de vedere spiritual, psihologii şi terapeuții au observat că femeile, fie se distanțează de

[562] *Ibidem*, p. 79 şi 127; Luci Freed, P. Y. Salazar, *op. cit.,* pp. 42-51.

Dumnezeu, fie Îl caută în mod activ ca răspuns la avortul lor[563].

Consecinţele psihice ale avortului provocat se răsfrâng şi asupra familiei, după părerea Mariei Peeters, şi se manifestă prin violenţa asupra copiilor, la care se adaugă şi violentarea femeii de către bărbat. Studiile nord – americane arată că 80% din perechi se despart după săvârşirea avortului, acest fapt datorându-se reproşului şi urii apărute faţă de partener[564]. În urma acestor studii, s-a constatat că uneori tensiunea din cadrul cuplului poate apărea datorită refuzului mamei de a purta sarcina. Deseori se întâmplă ca în timpul sarcinii următoare, femeile care au tratat cu indiferenţă avortul anterior, să accepte foarte greu sarcina. În cazul păstrării, relaţia dintre mamă şi viitorul copil se va dezvolta foarte greu. Ea va avea reţinere în a-l atinge şi a-l alăpta sau chiar îl va neglija. Atunci când copilul va plânge, ea va reacţiona cu teamă sau îl va brutaliza. Numeroase studii psihologice au arătat că avortul şi neglijarea copiilor sunt în acelaşi timp *cauză şi efect*[565]. Fetele care au fost neglijate de părinţii lor în copilărie, sunt înclinate spre avort când vor ajunge la maturitate.

Copiii care s-au născut într-o familie în care s-au făcut avorturi (numiţi de psihiatri *supravieţuitori ai avortului*) trăiesc în timpul vieţii lor diferite sentimente de neîmplinire, cum ar fi:

- anxietate şi nesiguranţă, care se manifestă prin tendinţa de suicid şi consum de droguri;
- teama de a intra în relaţie cu părinţii şi mai târziu cu societatea;

[563] Luci Freed, P. Y. Salazar, *op. cit.,* p. 47.
[564] P. Stössel, *op. cit.,* p. 118.
[565] *Ibidem*, pp. 119-120.

- suspiciune (consecinţă a lipsei de încredere în iubirea părinţilor);
- sentimente de neîncredere în sine, care îi fac să devină vulnerabili şi influenţabili[566].

Pentru a înţelege mai bine consecinţele avortului provocat, redăm confesiunea unei femei afectată de avortul provocat:

Deşi relaţia noastră a început şi era ca multe altele, ea s-a sfârşit cumplit. Nu era dragoste la prima vedere, căci ne cunoşteam de mult timp. Relaţia noastră avea momentele ei fericite şi dificile, ca orice altă relaţie. Până în ziua care mi-a schimbat complet viaţa.

În vară s-a dat o petrecere în comuna vecină. În timp ce eu ajutam la organizare, prietenul meu s-a îmbătat împreună cu alţi băieţi. Când petrecerea era pe sfârşite am plecat şi noi. Mersul lucrurilor a făcut ca în seara aceea să mă culc cu el. Ne-am protejat, dar prezervativul s-a rupt şi s-a întâmplat ceva de care ne era tare frică – am rămas însărcinată. Pentru toţi cei din jur era de la sine înţeles că nu pot să aduc copilul pe lume şi că o astfel de sarcină ar fi o ruşine. Prietenul meu era cu doi ani mai tânăr, iar eu în primul an de studii. Ce ar fi spus oamenii? Prietenul meu a lăsat în seama mea luarea deciziei: ,,Tu trebuie să ştii ce ai de făcut, la ce să renunţi. Nu pot decide în locul tău." Săptămâni întregi am stat cu această povară pe suflet, neştiind încotro s-o apuc. Presiunea celor din jur era tot mai mare. Am fost efectiv împinsă de la spate să iau o hotărâre. Mai bine zis ei au luat hotărârea pentru mine.

Mă simţeam înjosită şi murdară

[566] *Ibidem*, pp. 120-121.

Am mers la un cabinet de consiliere împreună cu prietenul meu. După o lungă discuție pro şi contra, asistenta socială mi-a scris o adeverință cu indicație pentru avort. (În Germania, o asemenea adeverință este necesară pentru a face avort). Apoi am mers la medic, care mi-a recomandat o clinică privată. Ziua avortului a fost ca un stigmat şi nu o voi uita niciodată. Medicii s-au purtat foarte drăguț cu mine dar eu mă simțeam înjosită şi murdară, singură şi neajutorată. Când m-am trezit din anestezie şi l-am privit pe prietenul meu, am simțit că nu mai sunt aceeaşi. Parcă eram altcineva şi mă simțeam îngrozitor de singură, iar această singurătate o simt şi astăzi.

Nu aş mai face-o niciodată, indiferent de părerea celor din jur

Mi-am avortat copilul. O dată cu el a murit şi ceva din mine, ceva ce nu mai poate fi nicicând trezit la viață. Astăzi nu aş mai lua o asemenea hotărâre, indiferent ce ar spune cei din jur. Trăiesc cu o frică în mine de care nu mai pot scăpa. Am coşmaruri în care îmi apare o fetiță care fuge spre mine cu brațele întinse şi întreabă mereu: „De ce, mămico, de ce?" Apoi mă trezesc udă de transpirație. Acest vis şi privirea fetiței mă urmăresc continuu de când am avut acea intervenție.

Eu sunt cea pedepsită, nu prietenul meu

Între timp m-am realizat pe plan profesional, dar sufleteşte sunt distrusă. Bebeluşul meu ar fi avut acum un an. Plâng după el şi-l jelesc. Ştiu că am făcut o greşeală care nu se mai poate îndrepta. Doar eu sunt pedepsită pentru fapta mea, nu şi fostul meu prieten, deşi a fost şi el părtaş. Sper ca bebeluşul să nu fi suferit foarte mult şi că îmi va ierta această crimă, înțelegând de ce am făcut-o.

Astăzi sunt din nou singură. Prietenul meu, căruia îi place să fie liber, m-a părăsit la scurt timp după avort. A luat cu el şi stropul de speranță care mi-a mai rămas.

Nu faceți aceeaşi greşeală ca mine, căci veți regreta toată viața!

Relatez această întâmplare pentru folosul tuturor femeilor şi tinerelor fete care se află în aceeaşi situație. Gândiți-vă foarte bine ce faceți, pentru că vă vor chinui visele şi vă vor urmări privirile celor ce nu mai sunt. Veți simți o singurătate copleşitoare, durere şi jale, când veți vedea o mamă cu copilul ei. Voi veți suporta consecințele unei asemenea intervenții, nu prietenul vostru. El nu vă poate lua teama, regretul sau însingurarea. Chiar dacă va fi aproape, nu vă va putea ajuta. De aceea gândiți-vă bine înainte ca să alegeți avortul şi nu permiteți nimănui să vă constrângă, pentru că viața voastră va fi distrusă. Există numeroase organizații de consiliere care vă pot ajuta. Nu faceți aceeaşi greşeală ca mine. Judith [567].

În urma prezentării făcute, putem afirma că femeia nu poate şi nu trebuie să decidă pentru ființa care s-a zămislit în ea, fiindcă viața acesteia nu-i aparține. După efectuarea avortului, femeia intră într-o perioadă de criză interioară care ia aspectul SPA, perioadă în care femeile nu-şi mai recunosc feminitatea lor. Ele îşi distrug feminitatea, tocmai pentru că intervin agresiv în creație.

[567] Cf. Pius Stossel, *op. cit.,* pp. 20-21.

III.10. Mijloace actuale de prevenire a avortului şi posibile remedii pentru femeile afectate de avort

Lumea de astăzi, îngrozită de practica avortului, caută soluții de prevenire a acestuia şi remedii pentru femeile ce au fost afectate de avort. Unele dintre aceste soluții ar putea fi:

- o mai bună catehizare a credincioşilor în legătură cu avortul şi mijloacele contraceptive, care în cea mai mare parte sunt de fapt contragestive, deci tot avortive;
- îmbunătățirea relațiilor dintre preot şi asociațiile *Pro vita*, *Primul pas*, etc., din țară, de unde acesta poate procura materiale privind avortul: pliante, cărți, broşuri, casete video, etc., pentru a le pune la îndemâna credincioşilor;
- o mai bună conlucrare a preoților cu medicii ginecologi şi întreg personalul medical, politicienii, juriştii, sociologii, reprezentanții asociațiilor *Pro vita, Primul pas* etc., pentru prevenirea avortului;
- conferințe pe tema avortului;
- atunci când perspectiva unei căsătorii nu există sau situația materială este cu adevărat un obstacol pentru menținerea sarcinii, există o şansă: adopția;
- conştientizarea tuturor privind gravitatea acestui păcat şi numărul foarte mare de avorturi care s-au făcut şi

se fac în România. Ca o consecinţă a legalizării avortului la noi în ţară (26 decembrie 1989) este faptul că România a ajuns pe primul loc în Europa în ceea ce priveşte practica avorturilor. În acest sens, în anul 1996, judecătoarea Viorica Costiniu, preşedinte al Asociaţiei Magistraţilor din Bucureşti, menţiona că *lipsa oricăror limitări şi restricţii (în privinţa întreruperii sarcinii – n.n.) au făcut ca România să deţină tristul record al celui mai mare număr de avorturi din Europa.*[568] Cercetările recente relevă faptul că România este şi acum în fruntea Europei în ceea ce priveşte numărul de avorturi;

- publicarea de către preoţi, şi nu numai de către aceştia, a unor articole serios alcătuite privind această temă;
- o soluţie propusă de părintele Nicolae Tănase – parohia Valea Plopului - jud. Prahova, ar fi ca femeia să poată lăsa copilul după naştere, spre întreţinere şi creştere, la o familie cu mulţi copii, care să fie îngrijită şi de comunitatea parohială;
- angajarea întregii parohii pentru ocrotirea copilului nenăscut şi ajutorarea familiilor sărace şi cu mulţi copii;
- la spovedanie, pe lângă oprirea de la Sfânta Împărtăşanie, posibile epitimii pentru cei ce se fac vinovaţi de acest păcat ar fi: metanii, naşterea de prunci (femeii ce a avortat) în locul celor ucişi şi nerepetarea acestei crime; cea care a avortat trebuie sfătuită să boteze şi să înfieze copii săraci, să postească, dacă poate, până seara o zi pe săptămână (de obicei vinerea), să ofere milostenie după

[568] Mihaela Mihăilescu, *La avorturi, România e pe primul loc în Europa*, în *Adevărul*, Bucureşti, nr. 1886, 6 iunie, anul 1996, p. 1.

putere, să cumpere cărți duhovniceşti şi să le distribuie gratuit, să sponsorizeze sau să ajute la publicarea unei cărți împotriva avortului, să sfătuiască alte femei să nu recurgă la avort etc. Părinții duhovniceşti recomandă plânsul, rugăciunea stăruitoare de iertare, precum şi fapte ale milei sufleteşti şi trupeşti. Referindu-se la plânsul şi la căința pentru păcate, Sfinții Părinți ne învață că păcatele sunt înscrise în cartea vieții, iar lacrimile sunt buretele care le şterge. Fericitul Augustin dă un îndemn foarte folositor: *Vrei să afli ce anume ai putea să oferi lui Dumnezeu pentru tine? Oferă-te pe tine însuți. Căci, ce cere de la tine Domnul, dacă nu pe tine însuți? Pentru că, în toată creația de pe pământ, n-a făcut nimic mai bun decât pe tine*[569]. Duhovnicilor li se cere să nu-i arunce pe oameni în deznădejde, ci să se folosească de forța argumentului şi a iubirii în combaterea acestei odioase crime. Pe de altă parte, intensitatea pocăinței trebuie să fie pe măsura gravității crimei;

- în locul criticării şi condamnării unei astfel de femei, cea mai potrivită alegere ar fi oferirea înțelegerii şi dragostei celor din jur. Ceea ce ar putea să o ajute este sprijinul afectiv şi rugăciunile comunității din care face parte. Tăcerea şi inactivitatea celor din jur nu ar reprezenta decât o modalitate de aprobare tacită a unor legi şi practici imorale care amenință viabilitatea societății. Vindecarea reală a acestei femei nu poate apărea decât în urma unei căințe adânci şi de durată, iar semnul iertării ei de către Dumnezeu este tocmai ura față de acest păcat;

- oamenii trebuie să înțeleagă că avortul, sterilizarea, contracepția şi fecundarea artificială sunt

[569] Fer. Augustin, *Sermo* 48, 2, P.L., XXXVIII.

păcate, iar păcatele sunt întotdeauna interzise. Trebuie să nu lucreze împotriva lui Dumnezeu şi a poruncilor Sale. Referitor la contraceptive, în cele mai multe cazuri, când vorbim de contracepție, vorbim de fapt de contragestie, deci tot despre avort, pentru că steriletul sau pipula anti-baby acționează asupra celulei unite, a zigotului pe care îl duc la moarte. Mijloacele contraceptive nu urmăresc altceva decât să împiedice întâlnirea dintre spermatozoid şi ovul sau să determine modificări ale învelişului uterului pentru a nu fixa sarcina. Unele contraceptive împiedică apariția sau dezvoltarea unei sarcini, altele acționează direct asupra zigotului, împiedicând nidarea de pereții uterului (spre exemplu steriletul). Chiar dacă nu s-a implantat în uter, embrionul este totuşi viață şi avortul este deci o crimă, pentru că, aşa cum susține Biserica şi marea majoritate a medicilor responsabili din întreaga lume, omul este om din momentul concepției. Ovulul fecundat nu este o simplă masă celulară fără caractere specifice, ci este absolut şi pe deplin viața unei ființe umane. Şi are tot atâta viață cât are şi noul născut, copilul de grădiniță, adolescentul sau adultul. Prin urmare, prin avort se omoară o viață omenească, o existență omenească, chiar dacă se află în stadiul cel mai de început;

- Viața umană începe din momentul concepției, atunci când spermatozoidul se uneşte cu ovulul pentru a forma o celulă mai mică decât o granulă de sare. Noua viață a moştenit 23 de cromozomi de la fiecare părinte, în total 46. Această celulă conține tiparul genetic complex al dezvoltării umane – sexul copilului, culoarea părului şi a ochilor, înălțimea, nuanța tenului. În zilele 3-4, oul fecundat ajunge prin trompe în uter, se implantează aici şi

începe să se hrănească. În zilele 10-14 îşi face semnalată prezenţa, oprind menstruaţia mamei;

- Fiziologul român - Nicolae Paulescu - afirmă şi el că, în momentul întâlnirii celor două celule sexuale, a căror unire formează zigotul, Dumnezeu trimite sufletul viitorului copil.[570] Şi descoperirile ştiinţifice din domeniul embriologiei şi geneticii dovedesc faptul că din momentul concepţiei apare o nouă existenţă umană, care *are atâta viaţă şi drept la viaţă cât are şi un nou-născut, un copil de şcoală, un tânăr şi un adult*[571]. Nu pot exista limite de tranziţie în devenirea persoanei umane. Nu există o trecere de la *nimic* la *ceva*, de la un ţesut impersonal la persoană şi de aceea fiinţa umană, persoană cu drepturi depline, ia naştere în momentul fecundaţiei, când se produce unirea principiului spiritual cu cel material. Deci a pune capăt intenţionat unei sarcini, în orice moment al ei, înseamnă, din punct de vedere tehnologic şi ştiinţific, a distruge o persoană umană în curs de dezvoltare;

- participarea, atât a preotului cât şi a credincioşilor, la evenimente publice organizate de asociaţiile mai sus menţionate pentru apărarea vieţii, care să culmineze cu o manifestare de stradă;

- altă soluţie ar fi ca toţi să iubim copiii şi să facem sacrificii pentru ei;

- să păstrăm castitatea înainte de căsătorie şi fidelitatea în căsnicie, să respectăm faptul că sexualitatea umană nu poate fi folosită în afara căsătoriei binecuvântată de Dumnezeu şi care este indisolubilă; în cazurile serios

[570] Pr. C. Galeriu, *Studiu introductiv* la ediţia în limba română a lucrării *Vindecarea arborelui genealogic,* Dr. Kenneth McAll, Editura Harisma, Bucureşti, 1993, p. 13.
[571] *Ibidem*, p. 15.

justificate, pentru evitarea concepției, singurul mijloc permis de Biserica Ortodoxă, în familie, este abstinența;

- să nu uităm că *nu este voia Tatălui nostru din ceruri să piară măcar unul din aceşti micuți* (Matei 18, 14); să lăsăm deci copiii să vină la Mântuitorul şi să nu-i oprim (Matei 19). Îi oprim să vină la El nu numai atunci când nu-i dorim, ci şi atunci când nu ne ocupăm îndeaproape de educația lor creştină. Însă, dacă educația îşi atinge scopul, binecuvântarea lui Dumnezeu se revarsă asupra părinților nu numai în această viață ci şi în cea de după moarte, pentru că: *nu este mică cinste să fie învrednicit cineva să treacă pe copiii lui în Împărăția cerurilor şi să-i facă sfinți*[572].
- să avem curaj şi credință în Dumnezeu că ne va ajuta să naştem şi să creştem câți copii va vrea El să ne dăruiască. Acolo unde copiii nu sunt doriți, se vor simți ca o povară pentru părinți, aceştia din urmă trădând faptul că iubirea lor este una egoistă, trupească, prin urmare imperfectă. Însă, *într-o căsătorie cu adevărat creştină, cei doi soți, fără nici o îndoială, recunosc prezența unei bucurii sfinte pe care le-o împărtăşeşte Hristos Domnul, odată cu venirea copilului nou născut în casa lor*[573].
- să înțelegem bine că avortul loveşte în mamă, loveşte în copil, loveşte în cuplu, loveşte în societate, loveşte în Dumnezeu, fiindcă fiecare copil este mai prețios decât orice bogăție materială din lumea aceasta. Prin avort se amenință viața pe pământ, se calcă porunca lui Dumnezeu, se destramă familia, se îmbolnăveşte întreaga societate şi cei ce se fac vinovați de acest păcat îşi

[572] Mitr. Hieroteos Vlachos, *Psihoterapia ortodoxă,* trad. de Prof. Ioan Diaconescu, Editura Sophia, Bucureşti, 2001, p.162.
[573] Pr.Prof.Dr. Ilie Moldovan, *Darul sfânt al vieții…,* p. 14.

agonisesc cumplite pedepse dumnezeieşti, atât în viaţă, cât şi după moarte;

- să ne stăruim să arătăm tuturor gravitatea acestui păcat şi să ajutăm acolo unde este nevoie, prin forţa argumentului şi a iubirii;
- să ne rugăm lui Dumnezeu pentru cei care vor să recurgă la acest păcat, ca să nu-l ducă la îndeplinire.

Avortul este şi rămâne preţul pe care-l plăteşte cuplul pentru plăcere, pentru propria satisfacţie, chiar dacă se plăteşte cu preţ de sânge şi femeia care ar trebui să dea viaţă se transformă într-un laborator al morţii.

BIBLIOGRAFIE

Dicţionare şi Enciclopedii

Academia Română, Institutul de lingvistică *Iorgu Iordan, Dicţionarul explicativ al limbii române*, Ediția a II-a, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998.

Bria, Pr. Prof. Ioan, *Dicţionar de Teologie Ortodoxă A-Z*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române (I.B.M.B.O.R.), Bucureşti, 1994.

Dicţionar Biblic, Editura Cartea creştină, Oradea, 1995.

Dicţionar enciclopedic, ediția a V-a, revizuită şi actualizată, Editura Cartier, Chişinău, 2004.

Dicţionarul explicativ al limbii române, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", Editura Univers Enciclopedic, 1998.

Dicţionarul explicativ al limbii române, ediția a II-a, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998.

Larousse, *Dicţionar de medicină*, trad. de Elena I. Burlacu, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998.

Moldoveanul, Nicolae, *Dicţionar de înţelepciune patristică - Comori dezgropate. Cugetări din vechii scriitori creştini*, Editura Casa Şcoalelor, Bucureşti, 1997.

Nouvelle Encyclopédie de Bioéthique, Editions De Boeck Universite, Bruxelles, 2001.

Izvoare

Ammona, Avva, *Cuvinte filocalice,* trad. de Ierom. Ştefan Nuţescu, în Col. *Comorile Pustiei,* vol. 3, Editura Anastasia, Bucureşti, 1995.

Antonie cel Mare, Sfântul, *Învăţături despre viaţa morală a oamenilor şi despre buna purtare*, traducere din greceşte, introducere şi note de Dumitru Stăniloae, în *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinţilor Părinţi, care arată cum se poate omul curăţi, lumina şi desăvârşi,*, volumul I, ed. Humanitas, Bucureşti, 1999.

Atenagora Atenianul, *Solie în favoarea creştinilor*, trad., note şi indici de Pr.Prof.Dr. Teodor Bodogae, în Col. *Părinţi şi scriitori bisericeşti*, vol. 2, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1997.

Ava Dorotei, *Diferite învăţături de suflet folositoare,* traducere, introducere şi note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul IX, ed. Institutului biblic şi de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1980.

Ava Dorotei, *Epistole*, traducere, introducere şi note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul IX, ed. Institutului biblic şi de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1980.

Avva Ammona, *Cuvinte filocalice*, trad. de Ierom. Ştefan Nuţescu, în colecţia *Comorile Pustiei*, vol. 3, Editura Anastasia, Bucureşti, 1995 .

Avva Filimon, *Cuvânt foarte folositor*, traducere, introducere şi note de Preot Profesor Doctor Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul IV, ed. Humanitas, Bucureşti, 2000.

Biblia sau Sfânta Scriptură, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al B.O.R., Bucureşti, 1982.

Briancianinov, Ignatie, Sfântul, *Tâlcuri la Patericul egiptean,* trad. de Pr. Gheorghe Roşca, în Col. *Comorile Pustiei,* vol. 9, Editura Anastasia, Bucureşti, 1997.

Briancianinov, Ignatie, Sfântul, *Tâlcuiri la Patericul egiptean,* în Col. *Comorile Pustiei,* trad. de Pr. Gheorghe Roşca, vol. 9, Editura Anastasia, Bucureşti, 1997.

Calist Angelicude, *Meşteşugul liniştirii,* traducere, introducere şi note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul VIII, ed. Humanitas, Bucureşti, 2002.

Calist Catafighiotul, *Despre unirea dumnezeiască şi viaţa contemplativă,* traducere, introducere şi note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul VIII, Humanitas, Bucureşti, 2002.

Calist Patriarhul, *Capete despre rugăciune*, traducere, introducere şi note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul VIII, Humanitas, Bucureşti, 2002.

Calist şi Ignatie Xanthopol, *Metoda sau cele 100 de capete*, traducere , introducere şi note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul VIII, Humanitas, Bucureşti, 2002.

Chiril al Alexandriei, Sfântul, *Glafire la Facere,* trad., introducere şi note de Pr.Prof.Dr. Dumitru Stăniloae, în Col. *Părinţi şi scriitori bisericeşti*, vol. 39, Editura IBMBOR, Bucureşti, 1992.

Clement Alexandrinul, *Cuvânt de îndemn către elini (Protrepticul)*, traducere, introducere, note şi indici de Pr. D. Fecioru, în Col. *Părinţi şi Scriitori bisericeşti*, vol. IV, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1982.

Clement Alexandrinul, *Pedagogul,* traducere, note şi indici de Pr. Prof. D. Fecioru, în Col. *Părinţi şi scriitori bisericeşti*, vol. 4, Editura I.B.M.B.O.R., Bucuresti, 1982.

Clement Alexandrinul, *Stromatele*, în Col. *Părinţi şi scriitori bisericeşti*, vol. 5, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1982.

Clement Romanul, Sfântul, *Omilie, numită a doua Epistolă către Corinteni,* traducere, note si indici de Pr. D. Fecioru, în Col. *Părinţi şi scriitori bisericeşti,* vol. 1, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1979.

Diadoh al Foticeii, *Cuvânt ascetic despre viaţa morală, despre cunoştinţă şi despre dreapta socotealã duhovnicească*, traducere din greceşte, introducere şi note de Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul I, ed.Humanitas, Bucureşti, 1999.

Idem, *Definiţii*, traducere din greceşte, introducere şi note de Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul I, ed.Humanitas, Bucureşti, 1999.

Din viaţa Cuviosului Părintelui nostru Maxim Cavsocalivitul, traducere, introducere şi note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul VIII, Humanitas, Bucureşti, 2002.

Din viaţa Sfântului Grigorie Arhiepiscopul Tesalonicului, traducere, introducere şi note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul VIII, Humanitas, Bucureşti, 2002.

Dionisie Areopagitul, *Despre Ierarhia Cerească*, traducere, introducere şi note de Pr. Dumitru Stăniloae, în *Opere complete şi scoliile Sfântului Maxim Mărturisitorul*, ed. Paideia, Bucureşti, 1996.

Idem, *Despre Numirile Dumnezeieşti*, traducere, introducere şi note de Pr. Dumitru Stăniloae, în *Opere complete* şi *Scoliile Sfântului Maxim Mărturisitorul*, ed. Paideia, Bucureşti, 1996.

Efrem Sirul, Sfântul, *Cuvinte şi învăţături*, tipărită cu binecuvântarea Prea Sfinţitului Eftimie, Episcopul Romanului, Editura Bunavestire, Bacău, 1996.

Idem, *Cuvinte şi învăţături***,** Tomul I, translatare, corectură şi diortosire după ediţia din anul 1818 de Protosinghel Ioan Filaret, Editura Bunavestire, Bacău, 1997.

Idem, *Cuvinte şi învăţături***,** tomul II, transliteraţie, corectură şi diortosire după ediţia din anul 1819, apare sub îngrijirea Protosinghelului Ioan Filaret, Editura Bunavestire, Bacău, 1998.

Epistola către Diognet, în vol**.** *Scrierile Părinţilor Apostolici*, trad. Pr. Dumitru Fecioru, Editura IBMBOR, Bucureşti, 1995.

Epistola lui Barnaba, în vol. *Scrierile Părinţilor Apostolici*, trad. Pr. Dumitru Fecioru, Editura IBMBOR, Bucureşti, 1995.

Evagrie Ponticul, *Capete despre deosebirea patimilor şi a gândurilor*, traducere din greceşte, introducere şi note de Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul I, ed.Humanitas, Bucureşti, 1999.

Idem, *Capete despre trezvie*, traducere din greceşte, introducere şi note de Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul I, ed.Humanitas, Bucureşti, 1999.

Idem, *Cuvânt despre rugăciune*, traducere din greceşte, introducere şi note de Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul I, ed.Humanitas, Bucureşti, 1999.

Idem, *Schiţă monahicească, în care se arată cum trebuie să ne nevoim şi să ne liniştim*, traducere din greceşte, introducere şi note de Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul I, ed.Humanitas, Bucureşti, 1999.

Idem, *Tratatul practic*, traducere Cristian Bădiliţă, Editura Polirom, Iaşi, 2003.

Idem, *Tratatul practic. Gnosticul,* studiu introductiv, traducere şi comentarii de Cristian Bădiliţă, Editura Polirom, Iaşi, 1997.

Fericitul Augustin, *Sermo,* P.L., XXXVIII.

Idem, *Confessiones*, trad. de Prof. Dr. Docent Nicolae Barbu, ediţia a II-a, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1994.

Filotei Sinaitul, *Capete despre trezvie*, traducere, introducere şi note de Preot Profesor Doctor Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul IV, ed. Humanitas, Bucureşti, 2000.

Grigorie de Nazianz, Sfântul, *Poeme dogmatice*, VIII, PG., XXXVII.

Idem, *Imn către Dumnezeu*, în *Opere dogmatice*, traducere din greacă, studii şi note Pr. dr. Gheorghe Tilea, Editura Herald, Bucureşti 2002.

Grigorie de Nyssa, Sfântul, *Despre facerea omului,* trad. şi note de Pr.Prof.Dr. Teodor Bodogae, în Col. *Părinţi şi scriitori bisericeşti*, vol. 30, Editura IBMBOR, Bucureşti, 1998.

Idem, Sfântul, *Opt omilii la Fericiri*, trad. de Pr. Sandu Gh. Stoian, în colecţia *Comorile Pustiei*, vol. 31, Editura Anastasia, Bucureşti, 1999.

Idem, *Tâlcuire amănunţită la Cântarea Cântărilor,* trad., introducere şi note de Pr.Prof.Dr. Dumitru Stăniloae, în Col. *Părinţi şi Scriitori Bisericeşti*, vol. 29, Editura IBMBOR, Bucureşti, 1982.

Idem, *Viaţa lui Moise*, traducere de Preot Ioan Buga, în vol. *Scrieri Partea I*, în Col. *Părinţi şi Scriitori bisericeşti*, vol. 29, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1991.

Grigorie Dialogul, Sfântul, *Cartea regulei pastorale,* traducere, prefaţă şi note de Pr.Prof. Alexandru Moisiu, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al B.O.R., Bucureşti, 1996.

Grigorie Palama, Sfântul, *Cuvânt pentru cei ce se liniştesc cu evlavie*, traducere, introducere şi note de Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul VII, ed. Humanitas, Bucureşti, 1999.

Idem, *Despre cunoştinţa naturală*, traducere, introducere şi note de Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul VII, ed. Humanitas, Bucureşti, 1999.

Idem, *Despre împărtăşirea dumnezeiască,* traducere, introducere şi note de Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul VII, ed. Humanitas, Bucureşti, 1999.

Idem, Sfântul, *Tomul aghioritic,* traducere, introducere şi note de Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul VII, ed. Humanitas, Bucureşti, 1999.

Grigorie Sinaitul, Sfântul, *Alte capete,* traducere, introducere şi note de Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul VII, ed. Humanitas, Bucureşti, 1999.

Idem, *Capete care au lipsit*, traducere, introducere şi note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul VIII, Humanitas, Bucureşti, 2002.

Idem, *Capete după acrostih*, traducere, introducere şi note de Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul VII, ed. Humanitas, Bucureşti, 1999.

Idem, *Despre felul cum trebuie să se şadă la rugăciune,* traducere, introducere şi note de Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul VII, ed. Humanitas, Bucureşti, 1999.

Idem, *Despre liniştire şi despre cele două feluri de rugăciune*, traducere, introducere şi note de Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul VII, ed. Humanitas, Bucureşti, 1999.

Idem, *Învăţătură cu de-amănuntul despre liniştire*, traducere, introducere şi note de Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul VII, ed. Humanitas, Bucureşti, 1999.

Herma, *Păstorul,* în vol. *Scrierile Părinţilor Apostolici***,** traducere, note şi indici de Pr. D. Fecioru, Bucureşti, 1979.

Ignatie Briancianinov, Sfântul *Fărâmiturile ospăţului*, traducere de Pr. Simeon Bruschweiller, Editura Episcopia Ortodoxă Română Alba Iulia, 1996.

Idem, *Cuvânt despre moarte*, trad. de Alexandru Monciu-Sudinschi, ed. Ileana, 1997.

Idem, *Cuvinte către cei ce vor să se mântuiască. Experienţe ascetice*, traducere de Adrian şi Xenia Tănăsescu-Vlas, vol. II, Editura Sofia, Bucureşti, 2000.

Ilie Ecdicul, *Culegere din sentinţele înţelepţilor*, traducere, introducere şi note de Preot Profesor Doctor Dumitru

Stăniloae, în *Filocalia*, volumul IV, ed. Humanitas, Bucureşti, 2000.

Învățătura celor Doisprezece Apostoli, în vol. *Scrierile Părinților Apostolici*, trad. Pr. Dumitru Fecioru, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1995.

Ioan Carpatiul, *Cuvânt ascetic*, traducere, introducere şi note de Preot Profesor Doctor Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul IV, ed. Humanitas, Bucureşti, 2000.

Idem, *Una sută capete de mângâiere*, traducere, introducere şi note de Preot Profesor Doctor Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul IV, ed. Humanitas, Bucureşti, 2000.

Ioan Casian, Sfântul, *Convorbiri duhovniceşti,* traducere de prof. Vasile Cojocaru şi prof. David Popescu, Prefață, studiu introductiv şi note de profesor – Nicolae Chițescu, în Col. *Părinți şi scriitori bisericeşti,* vol. 57, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1990.

Idem, *Cuvânt plin de mult folos*, traducere din greceşte, introducere şi note de Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul I, ed.Humanitas, Bucureşti, 1999.

Idem, *Despre cele opt gânduri ale răutății*, traducere din greceşte, introducere şi note de Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul I, ed.Humanitas, Bucureşti, 1999.

Ioan Damaschin*,* Sfântul, *Cuvânt de suflet folositor,* traducere, introducere şi note de Preot Profesor Doctor Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul IV, ed. Humanitas, Bucureşti, 2000.

Idem, *Dogmatica*, traducere de Pr.D.Fecioru, ed.Scripta, Bucureşti, 1993.

Ioan Gură de Aur, Sfântul, *Comentar Ia Evanghelia de la Ioan,* traducere din limba franceză de Diacon Gheorghe Băbuț, Editura Pelerinul român, Oradea, 1998.

Idem, Sfântul, *Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei II Corinteni*, trad. din limba elină, după ediția Oxonia,

1847, de Arhiereul Theodosie Ploeştenu, Bucureşti, 1910.

Idem, *Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, ediție revizuită de Constantin Făgeţan, trad. din limba elină, după ediția Oxonia, 1847, de Arhim. Theodosie Athanasiu (an 1908), Editura Sophia, Bucureşti, 2005.

Idem, *Cuvânt de laudă la Sfântul Mucenic Varlaam,* în vol. *Predici la sărbători împărăteşti şi cuvântări de laudă la sfinți,* trad. de Pr. Prof. Dumitru Fecioru, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 2002.

Idem, *Cuvânt de sfătuire către Teodor cel căzut*, în vol. *Despre feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creşterea copiilor,* traducere din limba greacă şi note de Preotul profesor Dumitru Fecioru, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 2001.

Idem, *Despre feciorie*, în vol. *Despre feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creşterea copiilor,* traducere din limba greacă şi note de Preotul profesor Dumitru Fecioru, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 2001.

Idem, *Despre preoție,* Traducere, introducere şi note de Pr. Dumitru Fecioru, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1998.

Idem, *Femeia este legată prin lege*…, 4, PG., LI.

Idem, *Omilii la Facere II*, traducere, introducere, indici şi note de Pr. D. Fecioru, în Col. *Părinți şi scriitori bisericeşti,* vol. 22, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, Bucureşti, 1989 .

Idem, *Omilii la Facere*, traducere, introducere, indici şi note de Pr. Dumitru Fecioru, în Col. *Părinți şi scriitori bisericeşti,* vol. 21, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1987.

Idem, *Omilii la Postul Mare, Cuvânt la Duminica întâi a Sfântului şi Marelui Post*, versiune românească

îmbunătățită pornind de la ediția tradusă şi îngrijită de Episcopul Roman Melchisedec (1893), în colecția *Comorile Pustiei*, vol. 19, Editura Anastasia, Bucureşti, 1997.

Idem, *Puțul şi împărțirea de grâu. 57 de predici de Sfântul Ioan Gură de Aur*, Editura Bunavestire, Bacău, 1995.

Idem, *Tratatul despre preoție*, traducere de Pr. Dumitru Fecioru, Ed. Institutului biblic şi de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1998.

Ioan Scărarul, Sfântul, *Scara dumnezeiescului urcuş,* traducere, introducere şi note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul IX, ed. Institutului biblic şi de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1980.

Idem, *Table duhovniceşti***,** transcriere din chirilică de diac. Gheorghe Băbuț, Col. *Ortodoxia Românească,* Editura Pelerinul Român*,* Oradea, 1998.

Isaac Sirul, Sfântul, *Cuvinte către singuratici*, partea a II-a, recent descoperită, studiu introductiv şi traducere diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2003.

Idem, *Cuvinte despre nevoință***,** tipărit cu binecuvântarea Preasfințitului Iustinian, Episopul Maramureşului şi Sătmarului, Editura Bunavestire, Bacău, 1997.

Idem, *Cuvinte despre nevoință*, traducere, introducere şi note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul X, ed. Institutului biblic şi de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1981.

Isaia Pustnicul, *Despre păzirea minții*, traducere din greceşte, introducere şi note de Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul I, ed.Humanitas, Bucureşti, 1999.

Idem, *Douăzeci şi nouă de cuvinte,* traducere din greceşte, introducere şi note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul XII, ed. Harisma, Bucureşti, 1991.

Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie şi virtute*, traducere, introducere şi note de Preot Profesor Doctor Dumitru

Stăniloae, în *Filocalia*, volumul IV, ed. Humanitas, Bucureşti, 2000.

Istoria Isihasmului în ortodoxia română, traducere, introducere şi note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul VIII, ed. Humanitas, Bucureşti, 2002.

Marcu Ascetul, *Despre cei ce-şi închipuie că se îndreptăţesc din fapte*, traducere din greceşte, introducere şi note de Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul I, ed.Humanitas, Bucureşti, 1999.

Idem, *Despre legea duhovnicească*, traducere din greceşte, introducere şi note de Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul I, ed.Humanitas, Bucureşti, 1999.

Idem, *Epistolă către Nicolae Monahul*, traducere din greceşte, introducere şi note de Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul I, ed.Humanitas, Bucureşti, 1999.

Idem, *Răspuns acelora care se îndoiesc despre dumnezeiescul botez*, traducere din greceşte, introducere şi note de Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul I, ed.Humanitas, Bucureşti, 1999.

Maxim Mărturisitorul, Sfântul, *Capete despre dragoste*, traducere, introducere şi note de Preot Profesor Doctor Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul II, ed. Harisma, Bucureşti, 1993.

Idem, *Capete teologice (gnostice)*, traducere, introducere şi note de Preot Profesor Doctor Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul II, ed. Humanitas, Bucureşti, 1999.

Idem, *Cuvânt ascetic,* traducere, introducere şi note de Preot Profesor Doctor Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul II, ed. Humanitas, Bucureşti, 1999.

Idem, *Epistole*, traducere din greceşte, introducere şi note de Pr.prof. Dumitru Stăniloae, în *Scrieri* partea a-II-a, în PSB, vol.32, Editura Institutului Biblic şi de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1990.

Idem, *Întrebări, nedumeriri şi răspunsuri,* traducere, introducere şi note de Preot Profesor Doctor Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul II, ed. Humanitas, Bucureşti, 1999.

Idem, *Răspunsuri către Talasie*, traducere, introducere şi note de Preot Profesor Doctor Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul III, ed. Humanitas, Bucureşti, 2000.

Idem, *Tâlcuire la Tatăl nostru,* traducere, introducere şi note de Preot Profesor Doctor Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul II, ed. Humanitas, Bucureşti, 1999.

Moldovan, Pr. Prof. Ilie, *Darul sfânt al vieţii şi combaterea păcatelor împotriva acestuia*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1997.

Nichifor din singurătate, *Cuvânt plin de mult folos despre rugăciune, trezvie şi paza inimii*, traducere, introducere şi note de Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul VII, ed. Humanitas, Bucureşti, 1999.

Nichifor Theotokis, Cuviosul, Sf. Vasile cel Mare, Sf. Paisie Velicikovski, *Sfaturi la intrarea în monahism***,** în Col. *Comorile Pustiei,* nr. 21, Editura Anastasia, 1998.

Nichita Stithatul, Cuviosul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire şi despre cunoştinţă*, traducere, introducere şi note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul VI, ed. Humanitas, Bucureşti, 1997, apărut 1997.

Idem, *Vederea duhovnicească a raiului*, traducere, introducere şi note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul VI, ed. Humanitas, Bucureşti, 1997, apărut 1997.

Nicodim Aghioritul, *Războiul nevăzut*, Editura Bunavestire, Bacău, 1996.

Idem, *Carte folositoare de suflet – sfătuire către duhovnic,* Editura Bunavestire, Bacău, 1996 .

Idem, *Paza celor cinci simțuri. Carte sfătuitoare pentru paza celor cinci simțuri, a nălucirii şi a inimii şi care sunt îndulcirile duhovniceşti şi chiar ale minții*, în Col. *Comorile pustiei* vol. 35, Editura Anastasia, Bucureşti, 1992.

Nil Ascetul, *Cuvânt ascetic foarte trebuincios şi folositor,* traducere din greceşte, introducere şi note de Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul I, ed. Humanitas, Bucureşti, 1999.

Nil de la Sorska, Sf., *Lucrarea minții şi aşezământ ucenicilor săi,* Editura *Credința Strămoşească,* Iaşi, 1999.

Paisie Velicikovski, Sfântul, *Crinii țarinii*, în colecția *Comorile Pustiei*, vol. 12, Editura Anastasia, Bucureşti, 1996.

Paisie Velicikovski, Sfântul, Sf. Vasile cel Mare, Cuviosul Nichifor Theotokis, *Sfaturi la intrarea în monahism***,** în Col. *Comorile Pustiei,* nr. 21, Editura Anastasia, 1998.

Petru Damaschin, *Învățături duhovniceşti*, traducere, introducere şi note de Preot Profesor Doctor Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul V, ed. Humanitas, Bucureşti, 2001.

Simeon Evlaviosul, Sfântul, *Capete morale,* traducere, introducere şi note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul VI, ed. Humanitas, Bucureşti, 1997, apărut 1997.

Simeon Metafrastul, Sfântul, *Parafrază în 150 de capete la cele 50 de cuvinte ale Sfântului Macarie Egipteanul*, traducere, introducere şi note de Preot Profesor Doctor Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul V, ed. Humanitas, Bucureşti, 2001.

Simeon Noul Teolog, Sfântul, *Cateheze,* studiu introductiv şi traducere: diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 1999.

Idem, *Cele 225 de capete teologice şi practice*, traducere, introducere şi note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, în

Filocalia, volumul VI, ed. Humanitas, Bucureşti, 1997, apărut 1997.

Idem, *Cuvântări morale*, traducere, introducere şi note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul VI, ed. Humanitas, Bucureşti, 1997, apărut 1997.

Idem, *Metoda Sfintei rugăciuni şi atenţii,* traducere, introducere şi note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul VIII, ed. Humanitas, Bucureşti, 2002.

Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare şi petrecerea cea după minte*, traducere, introducere şi note de Preot Profesor Doctor Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul IV, ed. Humanitas, Bucureşti, 2000.

Teodor al Edesei, *Cuvânt despre contemplaţie,* traducere, introducere şi note de Preot Profesor Doctor Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul IV, ed. Humanitas, Bucureşti, 2000.

Idem, *Una sută capete*, traducere, introducere şi note de Preot Profesor Doctor Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul IV, ed. Humanitas, Bucureşti, 2000.

Teodor Studitul, Sfântul, *Cuvinte duhovniceşti,* col. *Izvoare duhovniceşti,* Editura Episcopiei Ortodoxe Alba Iulia, 1994.

Teofan Zăvorâtul, Sfântul, *Calea spre mântuire, sau Manualul desăvârşitei prefaceri duhovniceşti*, Editura Bunavestire, Bacău, 1999.

Idem, Sfântul, *Viaţa duhovnicească şi cum o putem dobândi,* Traducere din engleză Prof. Graţia Lungu Constantinescu, Editura Bunavestire, Bacău, 1999.

Teofilact al Bulgariei, Sfântul, *Tâlcuirea Sfintelor Evanghelii de la Matei şi Marcu,* Editura Sophia, Bucureşti, 1998.

Idem, *Tâlcuire Ia Evanghelia cea de la Luca,* Transcris din chirilică, cules, corectat, stilizat şi adaptat la limbajul nostru literar, de diaconul Gheorghe Băbuţ, în Col.

„Ortodoxia Românească", Editura Pelerinul Român, Oradea, 1999.

Teognost, *Despre făptuire, contemplație şi preoție,* traducere, introducere şi note de Preot Profesor Doctor Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul IV, ed. Humanitas, Bucureşti, 2000.

Teolipt, Mitropolitul Filadelfiei, *Cuvânt despre lucrarea cea ascunsă întru Hristos,* traducere, introducere şi note de Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul VII, ed. Humanitas, Bucureşti, 1999.

Idem, *Cuvânt despre ostenelile vieții călugăreşti,* traducere, introducere şi note de Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul VII, ed. Humanitas, Bucureşti, 1999.

Tertulian, *Apologeticul*, trad. Eliodor Constantinescu, revizuită de David Popescu, în Col. *Părinți şi scriitori bisericeşti*, vol. 3, Editura IBMBOR, Bucureşti, 1981.

Idem, *Despre pocăință*, traducere de Prof. Nicolae Chițescu, Eliodor Constantinescu, Paul Papadopol şi Prof. David Popescu, introducere, note şi indici de prof. Nicolae Chițescu, în Col. *Părinți şi Scriitori bisericeşti*, vol. III, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1981.

Idem, *Despre suflet,* trad. Prof. Nicolae Chițescu, Eliodor Constantinescu, Paul Papadopol şi prof. David Popescu, în Col. *Părinți şi scriitori bisericeşti*, vol. 3, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1981.

Tihon din Zadonsk, Sfântul, *Despre păcate*, traducere din limba rusă de Adrian şi Xenia Tănăsescu-Vlas, Editura Sofia, Bucureşti, 2000.

Varsanufie şi Ioan, Sfinții, *Scrisori duhovniceşti*, traducere din greceşte, introducere şi note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, volumul XI, Editura Episcopiei Romanului şi Huşilor, 1990.

Vasile cel Mare, Sfântul, *Despre a nu ne lipsi de cele lumeşti*, traducere Pr. Prof. Dumitru Fecioru, în volumul *Scrieri.*

Partea întâi, în Col. *Părinţi şi scriitori bisericeşti,* vol. 17, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1986.

Idem, *Epistole,* trad., note şi indici de Pr. Prof. Dr. Constantin Cornițescu şi Pr. Prof. Dr. Teodor Bodogae, Editura IBMBOR, Bucureşti, 1998.

Idem, *Omilii şi cuvântări*, traducere, introducere, note şi indici de Pr. D. Fecioru, în Col. *Părinţi şi scriitori bisericeşti*, vol. 17, Editura I.B.M.B.O.R., Bucuresti, 1986.

Vasile cel Mare, Sfântul, Sf. Paisie Velicikovski, Cuviosul Nichifor Theotokis, *Sfaturi la intrarea în monahism***,** în Col. *Comorile Pustiei,* nr. 21, Editura Anastasia, 1998.

Literatură secundară

Amedée, Părintele şi Dominique Megglé, *Monahul şi psihiatrul. Convorbiri despre fericire***,** trad. Sora Eugenia Vlad, Prefață de Preot Prof.Dr. Vasile Mihoc, A.F.M.C., Christiana, Bucureşti, 1997.

Amy, Jean Jacques, *Interruption volontaire de grossesse,* în *Nouvelle Encyclopédie de Bioéthique*, Editions De Boeck Universite, Bruxelles, 2001.

Bălan, Arhim. Ioanichie, *Ne vorbeşte Părintele Cleopa*, vol. 5, Editura Episcopiei Romanului, 1996.

Idem, *Ne vorbeşte Părintele Cleopa*, vol. 8, Editura Episcopiei Romanului, 1999.

Beauregarde, M.Costa, *Dumitru Stăniloae*, *Mica dogmatică vorbită. Dialoguri la Cernica*, Editura Deisis, Sibiu, 1995.

Belu, Dumitru, *Despre iubire*, Editura Omniscop, Craiova, 1997.

Boca, Arsenie, Ierom., *Cărarea Împărăției*, tiparul S. C. Polsib, Sibiu, 1991.

Boghiu, Arhim. Sofian, *Ne vorbeşte părintele Sofian*, Editura Episcopiei Romanului, 1997.

Brânză, Pr. Radu şi Pr. Viorel Sava, *Ghidul mamei creştine,* Editura Erota, Iaşi, 2001.

Breck, Pr. Prof. Dr. John, *Darul sacru al vieţii*, Editura Patmos, Cluj-Napoca, 2001.

Idem, *Darul sacru al vieţii***,** Traducere şi cuvânt înainte de Prea Sfinţitul Dr. Irineu Pop Bistriţeanul, Col. Bioetica, Editura Patmos, Cluj-Napoca, 2001.

Cabasila, Nicolae, Sfântul, *Despre Viaţa în Hristos*, Studiu introductiv şi traducere din limba gracă de Pr. Prof.. Dr. Teodor Bodogae, Editura IBMBOR, Bucureşti, 2001.

Calinic, P.S. Botoşăneanul, *Biblia în Filocalie,* Editura Trinitas, Iaşi, 1995.

Canon de pocăinţă către Domnul nostru Iisus Hristos pentru pruncii avortaţi, cap. *Canoane*, Editura Bizantină, Bucureşti.

Caraza, Drd. Ioan, *Doctrina despre învierea morţilor la Atenagora Atenianul şi Tertulian,* în *Mitropolia Moldovei şi Sucevei,* anul XLIV, (1968), Nr. 7-8.

Carrel, Dr. Alexis, *Rugăciunea*, traducere de Pan Izverna, Editura Învierea, Timişoara, 1999.

Cleopa, Ierodiacon, *Creştinul ortodox în lumea televizorului şi internetului*, Editura Panaghia, Sfânta Mănăstire Rarău.

Cleopa, Monahul M., *Viaţa şi acatistul Sfintei Maria Egipteanca***,** Editura Panaghia, Sf. Mănăstire Rarău, Crucea, 1998.

Comori din Sfântul Munte Athos, culese din scrisorile şi omiliile Avvei Efrem, Editura Buna-Vestire, Bacău, 2001.

Corneanu, I.P.S. Nicolae, *Patristica mirabilia. Pagini din literatura primelor veacuri creştine*, Editura Polirom, Iaşi, 2001.

Cosma, Sorin, *Cumpătarea în etica filozofică antică şi morală creştină. O încercare de sofrologie creştină*, Editura Helicon, 1999.

Crâmpeie de viaţă. Din învăţătura Părintelui Epifanie I. Teodoropulos, traducere de ieroschimonahul Stefan Lacoschitiotul, Editura Evanghelismos, Bucureşti, 2003.

Credinţa Ortodoxă, Editura Mitropoliei Moldovei şi Bucovinei, Iaşi, 1996.

Criteanu, Monah Agapie, *Mântuirea păcătoşilor,* Editura Bunavestire, Bacău, 2001.

Denis de Rougemont, *Partea diavolului***,** Traducerea Mircea Ivănescu, Editura Anastasia, Bucureşti, 1994.

Eminescu, Mihai, *Glossă,* în volumul *Învierea,* Editura Demiurg, Iaşi, 1998.

Epifanie, Arhim., *Familiei ortodoxe, cu smerită dragoste,* trad. de Ştefan Lacoschitiotul, Editura Schitul Lacu, Sfântul Munte Athos, 2001.

Evdokimov, Paul, *Taina iubirii. Sfinţenia unirii conjugale în lumina tradiţiei ortodoxe*, traducere Gabriela Moldoveanu, ediţia a II-a revăzută, A.F.M.C. Christiana, Bucureşti, 1999.

Flavius, Josephus, *Contra lui Apion*, trad. Ioan Acsan, Edit. Hasefer, Bucureşti, 2002.

Floca, Arhidiac. Prof. Dr. Ioan, *Canoanele Bisericii Ortodoxe,* ediţia a treia, Sibiu, 2005.

Forster, Dr. Fr. W., *Îndrumarea vieţii***,** Traducere Nicolae Pandelea, revizuire şi adaptare de prof. Aura Bicsi, Editura Panaghia, Suceava, 1999.

Freed, Luci, Penny Yvonne Salazar, *Anotimpul vindecării*, trad. de Elena Jorj, Editura Cartea Creştină, Oradea, 1999.

Galeriu, Pr.Prof. Constantin, Cuvânt înainte la Dr. Kenneth McAll, *Vindecarea arborelui genealogic,* Editura Harisma, Bucureşti, 1993.

Gervais, Pierre, & Stanislas, Lyonnet, Pierre, *Peché*, art. în *Dictionnaire de Spiritualité ascétique et mystique*, Beauchesne, Paris, 1984, tom 12.

Habra, Georges, *Iubire şi senzualitate*, trad. de Dora Mezdrea, Editura Anastasia, Bucureşti, 1994.

Habra, Georges, *Iubire şi senzualitate,* traducere Dora Mezdrea, Editura Anastasia, Bucureşti, 1994.

Ică, Ioan I. jr. Şi Germano Marani, *Gândirea socială a bisericii*, Editura Deisis, Sibiu, 2002.

Iosif Vatopedinul, *Asceza, maica sfinţeniei,* traducere din limba greacă de ieromonahul Agapie, Editura Bizantină, Bucureşti, 2000.

Juvenalie, Părintele, *Teroriştii uterului, Terorism ştiinţific şi etica începuturilor vieţii,* Editura Anastasia, Bucureşti, 2002 .

Kalamaras, Mitr. M., *Avortul,* trad. de Garoafa Coman, Editura Bizantină, Bucureşti, 1996.

Kalamaras, Mitr. Meletios, *Avortul,* trad. de Garoafa Coman, Editura Bizantină, Bucureşti, 1996.

Keating, Bernard, *Personne potentielle*, în *Nouvelle Encyclopédie de Bioéthique*, Editions De Boeck Universite, Bruxelles, 2001.

Kogler Rusu Ioan, *Evaluarea raportului risc-beneficiu în avortul indus versus contracepţie*, teză de doctorat, Universitatea de Medicină şi Farmacie *Gr. T. Popa*, Iaşi, 1995.

Larchet, Jean-Claude, *Etica procreaţiei,* trad. de Marinela Bojin, Editura Sophia, Bucureşti, 2003.

Idem, *Terapeutica bolilor spirituale,* în româneşte de Marinela Bojin, Editura Sophia, Bucureşti, 2001.

Lazăr, Prof. Ion, *Pedeapsa neascultării sau Păcatul strămoşesc oglindit în stihia plăcerii sexuale*, Editura *Oastea Domnului*, Sibiu, 1997.

Idem, *Pedeapsa neascultării sau Păcatul strămoşesc oglindit în stihia plăcerii sexuale*, Editura *Oastea Domnului*, Sibiu, 1997.

Leloup, Jean-Yves, *Cuvinte din Muntele Athos*, traducere de Veronica Struţeanu, Editura Bizantină, Bucureşti, 1998.

Maica Magdalena, *Sfaturi pentru o educaţie ortodoxă a copiilor de azi***,** cu traducerea românească a cuvântului Sf. Ioan

Gură de Aur despre educația copiilor, Editura Deisis, Sibiu, 2006.

Idem, *Sfaturi pentru o educație ortodoxă a copiilor de astăzi,* Editura Deisis, Sibiu, 2000.

Marani, Germano şi Ică, Ioan I. jr., *Gândirea socială a bisericii*, Editura Deisis, Sibiu, 2002.

Megglé, Dominique şi Părintele Amedée, *Monahul şi psihiatrul. Convorbiri despre fericire***,** trad. Sora Eugenia Vlad, Prefață de Preot Prof.Dr. Vasile Mihoc, A.F.M.C., Christiana, Bucureşti, 1997.

Michel Philippe Laroche, *Un singur trup. Aventura mistică a cuplului*, traducere şi adaptare de Constantin Jinga, Editura Amarcord, Timişoara, 1995.

Mihăilescu, Mihaela, *La avorturi, România e pe primul loc în Europa*, în *Adevărul*, Bucureşti, nr. 1886, 6 iunie, anul 1996.

Mitropolit Hierotheos Vlachos, *Psihoterapia ortodoxă - Ştiința Sfinților Părinți* -, traducere în limba română de Irina Luminița Niculescu, Editura Învierea – Arhiepiscopia Timişoarei, 1998.

Mladin, Dr. N., *Despre păcat*, în *Prin zbuciumul vremii*, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1945, din *Epifania*, nr. 1.

Mladin, Mitr. Dr. N., Prof. Dr. Diac. O. Bucevschi, Prof. Dr. C. Pavel, Prof. Dr. Diac. Ioan Ză̆grean, *Teologia Morală Ortodoxă pentru Institutele teologice*, vol. II, Editura I.B.M. al B.O.R., Bucureşti, 1980.

Mladin, Mitr. N., *Asceza şi Mistica Creştină,* Editura Deisis, Sibiu, 1996.

Mladin, Mitropolit Dr. Nicolae, Prof. Diac. Dr. Orest Bucevschi, Prof. Dr. Constantin Pavel, Pr. Diac. Dr. Ioan Ză̆grean, *Teologia Morală Ortodoxă pentru Facultățile de Teologie*, vol. I, Editura Reîntregirea, Alba-Iulia, 2003.

Mladin, Nicolae, *Hristos – Viaţa noastră sau Ascetica şi mistica paulină,* Ediţie îngrijită şi prefaţă de Ioan I. Ică Jr., Editura Deisis, Sibiu, 1996.

Moisin, Pr. Prof. Dr. Anton, *Ocrotirea copiilor nenăscuţi*, Sibiu, 1997.

Moisiu, Pr. Prof. Alexandru, *Sf. Vasile cel Mare, îndrumător şi păstor de suflete*, în rev. *Mitropolia Moldovei şi Sucevei,* nr. 1, 1988.

Moldovan, Pr. Prof. Ilie, *Adevărul şi frumuseţea căsătoriei – Teologia iubirii,* vol. II, Tipografia Episcopiei Ortodoxe Alba Iulia, 1996.

Idem, *Criza familiei,* în rev. *Porunca iubirii,* nr. 4/1998.

Idem, *Darul sfânt al vieţii şi combaterea păcatelor împotriva acestuia,* Editura Institutului Biblic şi de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1997.

Niklassen, Tove Ross, *Urmările psihice ale avortului provocat*, în rev. *Porunca iubirii*, Sibiu, nr. 3, anul 2000.

Olivier Clément, *Trupul morţii şi al slavei. Scurtă introducere la o teopoetică a trupului,* Traducere sora Eugenia Vlad, A.F.M.C., Christiana, Bucureşti, 1996.

Olteanu, Prof.Univ.Dr.Doc. Pandele, *Floarea darurilor sau Fiore di virtu,* studiu, ediţie critică pe versuri, după manuscrise, traducere şi glosar în context comparat, Editura Mitropoliei Banatului, Timişoara, 1992 .

Oprescu, Dan, *Filosofia avortului,* Editura Trei, Bucureşti, 1997.

Paisie, Aghioritul Cuv., *Cuvinte duhovniceşti IV. Viaţa de familie*, traducere din limba greacă de Ieroschim. Ştefan Nuţescu, Schitul Lacu – Sfântul Munte Athos, Editura Evanghelismos, Bucureşti, 2003.

Pavel, Asist. Constantin C., *Patimi dăunătoare vieţii omeneşti (desfrânarea, invidia şi mânia)***,** în *Mitropolia Moldovei şi Sucevei*, Anul XXXIII (1957), Nr.5-6-7.

Pavel, Prof. Dr. Constantin C., *Problema răului la Fericitul Augustin*, Editura I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1996.

Plămădeală Antonie, Mitropolit, *Tradiţie şi libertate în spiritualitatea ortodoxă,* Sibiu, 1995.

Popescu, Pr.Prof.Dr. Dumitru, *Teologie şi cultură***,** Editura Sofia, Bucureşti, 1993.

Raptopulos, Arhim. Ghervasie**,** *Câteva cuvinte despre crima înfricoşătoare a avorturilor,* în *Mărturie ortodoxă iubitoare de Dumnezeu*, Publicaţie a Editurii Stupul Ortodox, caietul 64, 1995.

Reisser, Paul C., *Sexul şi persoanele necăsătorite. Motive pentru a aştepta***,** Edit. Focus on the Family, Bucureşti, 2000.

Rupnik, Marko I. şi Averinţev, Serghei S., *Adam şi coasta sa. Spiritualitatea iubirii conjugale,* trad. de Constantin Hadarag, Editura Ars Longa, Iaşi, 1998.

Sava, Pr. Viorel şi Pr. Radu Brânză, *Ghidul mamei creştine,* Editura Erota, Iaşi, 2001.

Semen, Pr. Prof. Dr. Petre, *Atitudinea Bisericii faţă de pruncucidere, divorţ, abandonul de copii, droguri şi homosexualitate – justificată de Sfânta Scriptură,* în *Teologie şi Viaţă*, Anul IX (1999), Nr. 7-12.

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, *Păziţi darul sfânt al vieţii* în *Vestitorul Ortodoxiei Româneşti*, An III, Nr. 37-38, 16-31 mai, 1991.

Sofronie, Arhim., *Din învăţăturile Sfântului Siluan*, în rev. *Epifania*, nr. 1, ian. - febr., 1998.

Spidlik, Tomas, *Spiritualitatea răsăritului creştin I. Manual sistematic*, trad. de Diac. I. Ică Jr., ed. Deisis, Sibiu, 1997.

Stăniloae, Pr.Prof.Dr. Dumitru, *Ascetica şi mistica,* Editura Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj, 1993.

Idem, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 1, Editura IBMBOR, Bucureşti, 1996.

Idem, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 2, Editura IBMBOR, Bucureşti, 1997.

Idem, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 3, Editura IBMBOR, Bucureşti, 1997.

Stanislas, Lyonnet & Gervais, Pierre, *Peché*, art. în *Dictionnaire de Spiritualité ascétique et mystique*, Beauchesne, Paris, 1984, tom 12.

Stewart, Columba, *Cassian Monahul (Învăţătura Ascetico-Mistică),* Traducere de diac. Ioan I. Ică jr. şi Cristian Pop, Editura Deisis, Sibiu, 2000.

Stossel, Pius, *Myriam, de ce plângi? Trauma avortului*, traducere de Dr. Cristina Valea, Editura Ariel, Timişoara, 1998.

Tardiev, Dr. Ambroise, *Étude medico-legale sur l'avortement,* quatrieme edition, Paris, 1881.

Tăutu, Pr. Dr. Aloisie L., *Compendiu de Teologie Morală*, vol. II - *Poruncile*, Tipografia şi Litografia Românească Anonimă, Oradea, 1932.

Teşu, Pr. Ioan C., *Omul – taină teologică*, Editura Christiana, Bucureşti, 2004.

Idem, *Din iadul patimilor spre raiul virtuţilor,* Editura Christiana, Bucureşti, 2000.

Idem, *Patima desfrânării şi lupta împotriva ei. Frumuseţile căsătoriei şi ale familiei creştine,* Editura Credința Strămoşească, Iaşi.

Vlachos, Mitropolitul Hierotheos, *Psihoterapia ortodoxă - continuare şi dezbateri* -, Traducere din limba greacă: prof. Ion Diaconescu şi prof. Nicolae Ionescu, Editura Sofia, Bucureşti, 2001.

Webster, Pr. Al. F. C., *Un cuvânt împotriva avortului în Biserica şi problemele vremii*, An I, Nr.1, Iaşi, 1998.

Zenkovski, Prof. V.V., *Convorbiri cu tinerii despre sexualitate*, trad. Pr. Stelian Iliescu**,** Pr. Paraschiv Anghelescu, Pr. Dimitrie Balaur, cu un studiu de antropologie creştină, Editura Bizantină, Bucureşti, 1998.